

istorie

RENÉ DE WECK

JURNAL

e EDITURA FUNDATIEI CULTURALE ROMÂNE

RENÉ DE WECK

JURNAL

Jurnalul unui diplomat elvețian în România: 1939-1945

René de Weck (1887-1950) s-a remarcat și prin implicarea sa în afacerile externe. Între 1933 și 1945 a fost ministru plenipotențiar al Elveției la București. S-a remarcat prin antigermanismul său. În această perioadă, finul cărturar care a fost, scriitor și editorialist, a ținut un jurnal, publicat în 2001. Chiar înainte de izbucnirea celui de-al Doilea Război Mondial, a scris: „Merge prost. Încep să cred că Hitler este hotărât, orice s-ar întâmpla, să dezlănțuie marele spărgător de țevi universal. Fără îndoială că va muri din cauza asta. Dar câți alții înaintea lui! Și cât după!»

Familia **de Weck** (până în 1782 **Weck**) din Fribourg ocupă un loc proeminent în istoria politică și militară a Elveției. Din secolul al XV-lea, de Wecks a servit în toate birourile politice de conducere ale țării, cu excepția celui de consilier federal.

În secolele al XIX-lea și al XX-lea, de Wecks a ocupat funcții înalte în guvern, armată și alte funcții publice, inclusiv de șase ori funcția de consilier de stat (membru al guvernului cantonal) din Fribourg. Familia a construit și deține în continuare mai multe conace . Mulți de Weck lucrează acum în profesia de avocat. ^[3]

Familia a fost fondată în secolul al XIV-lea de către Pierre du Borjat, numit Cugnyet, care a devenit cetățean al Fribourgului în 1507 și și-a germanizat numele în Weck. Până în anii 1520, soții Weck erau reprezentați în adeseori în organele de conducere ale orașului. Mulți au servit în armatele Franței și ale altor țări europene. O ramură protestantă din Berna a dispărut în secolul al XVII-lea. În 1782, soții Weck au obținut dreptul de a folosi particula nobiliară , de , subliniind poziția lor ca parte a patriciatului din Fribourg .

Membri remarcabili ai familiei De Weck

- Rudolf Weck (1582/83–1655), soldat, politician și diplomat
- Dominique Weck (1666–1731), preot iezuit și profesor de filozofie
- Niklaus Weck (1729–1801), general și om politic
- Rodolphe de Weck (1784–1858), consilier de stat
- Louis de Weck-Reynold (1823–1880), consilier de stat
- Rodolphe de Weck-Bussy (1826–1861), consilier de stat

- Charles de Weck (1837–1931), consilier de stat
- Ernest de Weck (1860–1919), primar al Fribourgului, membru al Consiliului Statelor
- Louis de Weck (1867–1916), consilier de stat
- Antoinette de Weck-de Boccard (1868–1956), pictor și ilustrator
- Eugène de Weck (1872–1912), pictor
- **René de Weck (1887–1950), ambasador elvețian în România**
- Bernard de Weck (1890–1950), consilier de stat, membru al Consiliului statelor
- Edmond de Weck (1901–1977), fotbalist, membru al naționalei Elveției
- Philippe de Weck (1919–2009), CEO și președinte al UBS
- Alain de Weck (1928–2013), profesor de imunologie și alergie la Universitatea din Berna
- Roger de Weck (n. 1953), director general al Swiss Broadcasting Corporation
- Olivier de Weck (n. 1968), profesor de aeronautică și astronautică și sisteme de inginerie la MIT
- Olivia de Weck, vicepreședinte al grupului de advocacy pentru drepturile armelor ProTell

Notă din aprilie 1933, René de Weck este numit ministru plenipotențiat extraordinar al Confederației Elvețiene în România.. În timpul misiunii sale de la București trăiește o perioadă grea pentru istoria României și a Europei, marcată de ascensiunea extremei drepte și de al doilea război mondial.

Începe să redacteze un Jurnal (1939-1945), care este editat acum după caietele originale aflate la Biblioteca Universitară di Fribourg.

Jurnalul lui René de Weck se înscrie în tradițiile diplomatice și reprezintă viața unei epoci.

Cronologic, Jurnalul în 20 iunie 1939 și până la 5 iulie 1945, fiind redactat pe patru agende și caiete, care se prezintă astfel :

- agendă format 13 x 21 cm, 120 de pagini scrise de mână

- agendă format 13 x 21 cm, 280 de pagini scrise de mână

- agendă format 14 x 22 cm, 150 de pagini scrise de mână

- agendă format 10 x 14 cm, 300 de pagini scrise de mână

- caiet de școală format 15x21 cm, 316 de pagini scrise de mână și numerotate de autor

1944 (9 ianuarie) – 1945 (5 iulie) – caiet de școală format 15 x 22 cm, 390 de pagini scrise și numerotate de autor în total, Jurnalul cuprinde 1550 de pagini de manuscris.

Din punct de vedere structural. Jurnalul a fost conceput sub formă de note zilnice (predomină) sau de consemnări ulterioare de evenimente (despre pactul de non-agresiune germano-sovietic din 23 august 1939 apar mențiuni pe data de 30 august; invadarea Poloniei de către trupele germane, în 1 septembrie 1939, este prezentată în 5 septembrie), începând cu anul 1942, notele devin mai consistente și mai interesante, autorul consemnând aproape zilnic evenimentele politice, convorbirile avute cu oameni politici, cu diplomați și cu reprezentanții Palatului. În acest sens, Jurnalul relevă

concepția lui René de Weck asupra politicii internaționale și, totodată, conturează principalele interese ale diplomației elvețiene în România, în perioada celui de-al doilea război mondial.

René de Weck l-a însărcinat pe scriitorul elvețian Leon Savary să se ocupe de îngrijirea acestui Jurnal și i-a acordat 10000 de franci pentai publicare. Proiectul nu a mai fost realizat, iar Savary a depus manuscrisul la Biblioteca Universitară și Cantonală din Fribourg, unde a căzut în umbra timpului.

După 1990, în contextul deschiderii create de dezmembrarea blocului comunist din Europa centrală și orientală, raporturile României cu țările occidentale au fost relansate. Prin urmare, s-au înregistrat câteva inițiative românești pentru studierea unor aspecte ale diplomației elvețiene în România, în timpul lui René de Weck; revista „Magazin istoric” din București a reprodus în paginile sale fragmente din rapoartele politice ale ministrului elvețian. De fapt, cuprinsul Jurnalului a stârnit mai mult interesul românilor decât cel al elvețienilor, pentru care René de Weck rămânea un scriitor de expresie franceză, printre mulți alții, un jurnalist, un critic literar și un eseist puțin remarcant.

În privința traducerii și publicării în limba română a consemnărilor diplomatului elvețian, moștenitorii legali ai familiei de Weck au condiționat împlinirea acestui proiect de întâietatea unei apariții editoriale în limba franceză. Așa se face că în timpul primului meu mandat la Ambasada României din Elveția (1994-1996), a trebuit să mă limitez la lecturi din Fondul René de Weck de la Fribourg.

În Elveția, împlinirea termenului de 50 de ani, pentru accesul la documentele de arhivă din perioada celui de-al doilea război mondial, a fost marcată de vii dezbateri privind atitudinea acestei țări neutre față de beligeranți, față de refugiați și, în special, față de evrei. În acest context, familia de Weck s-a decis să realizeze o ediție franceză a acestui Jurnal. În 1999, tânărul istoric elvețian, Simon Roth, avea să-și asume această responsabilitate, înscriindu-se, totodată, și la un doctorat cu o teză asupra personalității literare și

diplomatice a lui de Weck, sub coordonarea profesorului Francis Python de la Universitatea din Fribourg. Concomitent, tânăra cercetătoare din România, Claudia Chinezu, avea să înceapă, tot la Fribourg, o teză de doctorat pe tema relațiilor diplomatice româno-elvețiene în perioada misiunii lui René de Weck la București. Așadar, am considerat firesc să o asociez traducerii Jurnalului, revenindu-i și sarcina elaborării studiului introductiv și a aparatului critic.

În calitate de coordonator al acestei ediții în limba română, mă simt onorat că Excelențele Lor, domnul Jean Claude Joseph, Ambasadorul Elveției în România din 1996, și domnul Mihai Răzvan Ungureanu, Secretar de Stat în Ministerul Afacerilor Externe, au primit cu interes propunerea de a evoca personalitatea lui René de Weck în cadrul prezentului volum.

Așadar, ediția românească a Jurnalului a fost realizată pornind tot de la textul original, cuprins în cele 1550 de pagini de manuscris, și ea nu este identică cu ediția din limba franceză. Am recurs la suprimarea unor pasaje care nu prezintă interes direct pentru istoria țării noastre.

Pentru selecția manuscrisului, am căutat să se păstreze, în special, referințele la situația internațională și internă a României în anii terifiți ai războiului, care sunt pigmentate cu picanterii din high life-ul bucureștean și arozate cu parfumul unor istorii de alcov.

René de Weck avea să-și încheie în iulie 1945 misiunea începută în România cu doisprezece ani în urmă, fiind apoi trimis la Roma, în aceeași calitate de ministru plenipotențiar al Elveției. El nu abandonează gustul de a ține un jurnal până la moartea sa, în 1950. Manuscrisul din această perioadă este păstrat în arhiva personală a familiei de Weck din Fribourg, dar, oricum, nu ne-ar fi interesat pentru volumul de față.

Se impun câteva precizări referitoare la stabilirea textului final:

Punctuația a fost ameliorată. Numele proprii au fost restabilite în română, iar în cazul scrierii lor eronate în textul

original, ele au fost corectate. Uneori, scriitorul a folosit doar inițialele unor nume de persoane. Pentru claritatea textului, am încercat să le identificăm cât mai corect; în alte cazuri, am păstrat inițialele numelui neidentificat de noi.

Notele de subsol aduc explicații la evenimentele de politică românească și internațională, la unele instituții elvețiene și oferă alte informații privind situația elvețienilor din România sau a românilor din Elveția.

A fost alcătuit un indice onomastic adnotat, plasat la sfârșitul volumului, care să ofere un plus de informație privind personalitățile din scena politică românească și elvețiană.

În ediția românească am inclus o listă cu membrii misiunii diplomatice a Elveției în România, în perioada 1939 până în 1945, precum și fotografii de epocă.

În privința titlului, René de Weck a notat mai târziu că partea care cuprinde anii '39-'45 ar putea fi intitulată *Jurnal de război*. În ideea că acest jurnal este conceput de un diplomat și că este departe de a fi scris în stilul unui militar de carieră, am păstrat denumirea de Jurnal, completând însă cu subtitlul explicit Jurnalul unui diplomat elvețian în România, 1939-1945.

Jurnalul lui René de Weck este în primul rând jurnalul unui diplomat care este convins de valorile democrației occidentale și ale pacifismului continental. De altfel, el consideră că modelele de civilizație din Europa sunt reprezentate de Franța și de Marea Britanie. Obiectivul autorului este de a surprinde evoluția evenimentelor politice internaționale și repercusiunile lor asupra vieții politice și asupra mentalului colectiv din România.

În al doilea rând. René de Weck face o analiză a crizelor de guvern din toamna anului 1939, a rolului monarhiei în viața politică a României, apoi a evenimentelor care au dus la instalarea statului național-legionar și a dictaturii militare antonesciene. Un aspect important l-au constituit contactele pe care de Weck le-a avut și le-a cultivat cu diferite personalități politice și diplomatice din România. A întreținut relații amicale, vizite și conversații cu: Armand Călinescu,

Grigore Gafencu, George Oprescu, Nicolae Iorga, Victor Cădere, Mihai Ralea, Iuliu Maniu, Dinu Brătianu, prințul Moruzzi, prințul Știrbey, Alice și Magda Sturdza, Martha Bibescu, Sabina Brătianu, regina Elena, regele Mihai, mareșalul Antonescu, Mihai Antonescu. De asemenea, sunt de reținut raporturile personale pe care de Weck le-a cultivat cu membrii corpului diplomatic din București, printre care amintim: Bastos (ministrul Portugaliei), Birring (ministrul Danemarcei), Renato Bova Scoppa (ministrul Italiei), Cassulo (Nunțiul apostolic), Gunther și Benton (miniștrii Statelor Unite), Hoare (ministrul Marii Britanii), Suplu Bey Tanrioer (ministrul Turciei), Renterswärd (ministrul Suediei), Truelle și Paul Morand (miniștrii Franței).

Nu lipsesc nici scenele din viața intimă a unui diplomat elvețian în România: programul aproape zilnic de mers la piscina Lido, agapele de la restaurantul Capșa, week-end-uri la palatul brâncovenesc al Marthei Bibescu de la Mogoșoaia, la Predeal sau la Sinaia, vacanțe estivale la Mamaia împreună cu familia Gafencu, relația apropiată cu prințesa Martha Bibescu, întâlniri amoroase în garsoniera personală de pe bulevardul Dacia sau în atelierul de croitorie de pe strada Dionisie Lupu.

În fine,. Jurnalul își aduce contribuția la istoriografia relațiilor româno-elvețiene, deoarece literatura de specialitate este foarte redusă în acest domeniu. Aspectele surprinse de René de Weck redau, de fapt, poziția oficială a guvernului elvețian față de evenimentele din Europa centrală și orientală și, cu precădere, din România în perioada celui de-al doilea război mondial. Întâlnim, de pildă, aspecte referitoare la dictatura lui Carol al II-lea, considerat că a dus soarta României la eșec, prin practicarea unei „politici a fricii” și a unui, joc de „bască”. Apoi, scene inedite privind plecarea Legațiilor americane și engleze din București, la începutul anului 1942, și preluarea de către Legația elvețiană a reprezentării intereselor mai multor țări în România, printre care: Belgia, Grecia, Egipt, Luxemburg, Marea Britanie, Polonia, Statele Unite și Iugoslavia. Alte informații privesc cenzura presei elvețiene în România, regimul intern al

elvețienilor în timpul mareșalului Ion Antonescu, atitudinea guvernului român față de evrei. De asemenea. René de Weck reține eforturile vizibile ale opoziției de a ajunge la un compromis cu Aliații pentru ieșirea României din război și demersurile ministrului român de la Berna, Nicolae Lahovary, pe lângă președintele Confederației, Pilet-Golaz, pentru ca Elveția să intervină în negocierile româno-anglo-americane (în mai 1942). Și, nu în ultimul rând, sunt redată și analizate, pe rând, evoluția țării de la lovitura de palat, din 23 august 1944, până la crizele guvernamentale de la sfârșitul anului 1944 și începutul anului următor, care au culminat în 6 martie 1945, o dată cu preluarea guvernării de către comuniști.

În România, René de Weck a jucat un important rol oficial și neoficial, în calitatea sa de ministru al unei țări neutre și de reprezentant a două mari puteri, Marea Britanie și Statele Unite. El a fost socotit când un antigerman exaltat sau un consilier al păcii, când un evreu sau un filobolșevic. Aceste imagini evocă, de fapt, poziția intelectuală și politică a diplomatului René de Weck în fața provocărilor lansate de războiul mondial. Intervențiile sale în favoarea celor care îi solicitau ajutorul i-au atras recunoștința posterității. Fostul Rabin Șef al comunității evreiești din România, Dr. Alexandru Safran, avea să noteze în memoriile sale, Un tăciune smuls flăcărilor, următoarele: „Descendent dintr-o veche familie din Fribourg, el [René de Weck] părea la prima vedere rece și distant dar, în realitate, a făcut multe pentru comunitatea evreiască. I-am cerut adesea nu doar ajutorul, ci și sfaturi. Cetățean al unei țări neutre, el se bucura de un mare prestigiu în cercurile politice românești.”. Și din această perspectivă, Jurnalul lui René de Weck conferă o nouă deschidere cunoașterii personalității acestui diplomat elvețian într-o perioadă controversată.

VIOREL GRECU
Bernă, mai 2000

René de Weck – un predecesor al meu

În 1848, când Elveția modernă s-a constituit ca stat federal, diplomația ei era embrionară. Existau doua legații, una la Paris și alta la Viena, în timp ce ministerul (numit pe atunci „Departamentul politic federal”) avea, în total, ca funcționari, un șef și un secretar. În schimb, rețeaua consulară elvețiană era mult mai dezvoltată, căci foarte mulți elvețieni emigraseră deja în lumea întreagă, ca urmare a lipsei de locuri de muncă și de hrană suficientă în patria lor. Acești emigranți contau pe consulate pentru a-și apăra drepturile în fața autorităților locale, sarcina principală a acestor reprezentanțe fiind sprijinirea concetățenilor expatriați; Parlamentul elvețian s-a arătat dispus să le dea satisfacție. Numai că, diplomații aveau reputația unui soi de aristocrați, foarte puțin compatibili cu spiritul republican așa cum acesta era resimțit de către populație și de majoritatea zdrobitoare a parlamentarilor. Ca atare, doar câțiva oameni deosebit de înstăriți puteau să-și permită să exercite activitatea de diplomat, fapt care i-a ajutat pe adversarii diplomatici să-și consolideze atitudinea anti-elitistă.

Până la sfârșitul secolului au mai fost deschise doar alte cinci legații elvețiene în Italia, Germania, Statele Unite, Argentina și Marea Britanie.

Rețeaua diplomatică elvețiană s-a extins pe măsură ce a devenit tot mai presantă necesitatea unor relații internaționale și pe măsură ce s-au intensificat schimburile economice. Așa se face că René de Weck, investit cu titlul de Ministru plenipotențiar, a sosit la București în 1933, pentru a conduce Legația elvețiană.

România pe care a descoperit-o la acea vreme era o țară în plină mutație. De la o țară eminentemente agricolă, cum era înainte, România se industrializa într-un mod impresionant, datorită în special zăcămintelor de petrol și minereuri pe care le avea din abundență și care i-au atras pe foarte mulți investitori străini. Ministrul de Weck urmărea cu atât mai

multă atenție această evoluție, cu cât tot mai mulți elvețieni se stabileau în România pentru a contribui la această dezvoltare economică și, evident, să agonisească un oarecare venit.

René de Weck, jurist de profesie, era înainte de toate un om de litere; a publicat mai multe romane și a fondat Societatea elvețiană a scriitorilor. Cu toate acestea, nimic n-avea să-i scape din evoluția tehnică, industrială și politică din Europa de dinainte de război. Avea chiar o privire deosebit de ascuțită și de perspicace asupra a ceea ce se petrecea în lume, fapt pentru care era considerat unul din trimișii Confederației cei mai ascultați de șefii Departamentului politic federal, Motta mai întâi, iar mai apoi Pilet-Golaz.

De Weck a trăit un profund sentiment de oroare față de invazia Germaniei naziste în Estul continentului, iar când România a fost cuprinsă și ea de vârtej, el a desfășurat o intensă colaborare cu Crucea Roșie pentru a contribui la limitarea deportărilor în lagărele din Transnistria și la atenuarea efectelor acelor măsuri.

Chinuit de această oroare a nazismului și de succedantele acestuia, a avut tendința, până la sfârșitul războiului, să subestimeze ravagiile antrenate de comunism. Încă din august 1944 și după ocuparea României de către trupele sovietice, de Weck va măsura cu mai multă precizie amploarea și atrocitățile comunismului. Față de mulți alții în situația lui, el a avut meritul de a-și recunoaște această eroare inițială de apreciere. Această onestitate, adăugată la capacitatea de a stăpâni situații din cele mai dificile și la harurile lui naturale, a contribuit la numirea sa ca ministru plenipotențiar la Roma.

Moare aici, în 1950. după o scurtă suferință, lăsând amintirea unuia dintre cei mai remarcabili diplomați pe care Elveția i-a avut în serviciul ei.

Scriitorul René de Weck se hotărăște să noteze într-un jurnal intim evenimentele ieșite din comun pe care le-a trăit, precum și sentimentele inspirate de aceste evenimente. Publicarea acestui document a fost de a se vedea remarcabila

lucrare Crucea Roșie Internațională și România 1939-1944 de Andrei Șiperco (Editura Enciclopedică), completată cu Documente elvețiene 1940-1944, de același autor (Editura Hasefer) curând autorizată de către familia de Weck, atât în limba franceză cât și în limba română , cuprinsă în volumul de față

Cititorul va descoperi un observator destul de fin al societății bucureștene, un admirator al literaturii și al artelor, un critic politic sagace dar și un bărbat nu lipsit de umor și nici de căldură umană, pe scurt o personalitate captivantă.

București, iulie 2000

JEAN-CLAUDE JOSEPH

Ambasador al Elveției în România

Un (anume) elvețian la București

Textul de față nu este neapărat un simplu jurnal intim, cât confesiunea discretă a unui intelectual conștient de vecinătatea unui veac agitat și tulbure. Cumpăna sutei de ani l-a prins în Balcani, la nord de Dunăre, în capitala „națiunii regente”, între un atentat și o schimbare de regim. Cititorul să nu se aștepte la o lectură comodă. Laudele lipsesc; va afla însă notițe ce sugerează cunoașterea detaliată a vieții politice și publice din România interbelică, însemnări care creionează diagnostice culturale, observații psihologice pline de har sau acide, nume, oameni, proiecte, vise.

Ca orice diplomat experimentat, jurist, om de litere și veritabil polihistor, René de Weck își provoca neîncetat competențele politice sau administrative în împrejurări deseori incomode, determinate de relația – inițial delicată – cu mediul românesc, marcat de imprevizibil, de accident, de malonestitate. Exercițiul neîntrerupt al atenției diplomatice l-a salvat de la interpretări comode și implicit grosiere ale României. Rândurile ce o privesc conțin reproșuri din dragoste, nu disperări. Conștient de spiritul său profund analitic, s-a străduit cât a putut să nu confunde amănuntul cu întregul și nici să ceară socoteală faptului minor, tangent. A crezut sincer într-un destin românesc modelat de alți contemporani decât de cei pe care i-a cunoscut direct, poate de generații viitoare mature și responsabile, generoase și definitiv europene. Deși tentat, îndeosebi după intrarea României în război, de participarea directă la acțiunea politică îndreptată împotriva Reich-ului și a aliaților săi, a ales prudent o prezență ocultă, care l-a recomandat curând ca element de legătură cu tabăra adversă. Timpul petrecut în București – din 1933 în 1945 – i-a conferit avantajul rar de a fi martor al istoriei naționale sub doi regi, Carol II și Mihai I, și diferite regimuri, în uniformă sau civile. Natură sociabilă și cu aplecare către zvonul parfumat, și-a creat o adevărată rețea de prieteni, prin ochii cărora privirea lui pătrundea până în cele mai ascunse unghere ale politicii românești. Unii i-au răspuns cu aceleași sentimente, alții s-au dovedit ingrati. În cadrul corpului diplomatic oficia patriarhal, nestânjenit nici de faconda prețioasă a foștilor antantiști,

nici, mai târziu, de țăfna zornăitoare a reprezentanților Germaniei.

„Cu siguranță viața este prost organizată”, exclamă diplomatul încurcat de iregularitățile vieții pe Dâmbovița. Și-a dat curând seama că singura certitudine în haos este haosul însuși, așa că, în alegerea a ceea ce diplomații numesc „surse”, s-a bazat pe fler, pe simțiri inefabile. Nu și-a ascuns niciodată simpatiile politice, exclusiv îndreptate spre acele personalități apte, în opinia lui, să promoveze și să mențină cu orice preț climatul democratic în România. Îi vizitează des, le cere opinia, le așteaptă înfrigurat explicațiile, noutățile, zvonurile, le împărtășește emoțiile. Ralea se numără printre privilegiații unei asemenea amicitii sincere și dezinhibate, construită pe afinități verificate. Martha Bibescu îl va găzdui la Mogoșoaia în timpul bombardamentelor din primăvara lui 1944 și până târziu, când sovieticii vor intra în București. Moartea violentă a lui Armand Călinescu, în septembrie 1939, îl impresionează profund; va compune un reușit portret de om politic, creionând cu reală simpatie și atenție pentru detaliu figura celui mai comentat premier interbelic, avocat dedicat al democrației în paradoxul coabitării cu dictatura, ale cărui greșeli par să fi fost astăzi răscumpărate de intențiile sale bune. În schimb, ambasadorul Țării Neutre prin excelență nu reușește să-și disimuleze umorile acide stărnite de „îmbecilitatea indiferentă sau interesată” a celorlalți reprezentanți ai clasei politice autohtone, oportuniști de toate speciile, inși pregătiți – crede diplomatul elvețian – să tragă maximum de profit din orice împrejurare favorabilă propriului confort sau propriilor planuri. Jurnalul exhibă nemilos diatribe prelungi, moderate doar de punctuație. De aici la judecățile nerafinate aplicate întregii comunități, fie ea „națiune” sau „popor”, n-a mai fost decât un pas, pe care de Weck îl face uneori apăsător, cu îndârjire scrâșnită, necum șvițeriană. Pe Ion Antonescu îl consideră prea militar și lipsit de fantezie în vremuri când inteligența politică ar fi presupus ingeniozitate. Slăbiciunile lui Mihai Antonescu, vanitățile sale impenitente, orgoliile snoabe se împletesc într-un crochiu convingător, uneori

comic, alteori tragic. Pe legionari îi disprețuiește pentru violența extremă; nu-și va explica niciodată cum a fost posibil ca oameni de familie bună sau intelectuali de prestigiu, cărora le-a oferit în numeroase rânduri ospitalitate, să susțină cu îndârjire cauze pierdute și, din perspectiva lui, necreștine. Nu va înțelege nici motivul pentru care relativismul moral se transformă peste noapte în rigoare inchizitorială și în luptă pentru principii imuabile, apărare cu sânge.

Sarcasmul lui de Weck nu ocolește nici birocrăția română „dezordonată și cuprinsă de o crasă neglijență”, cauză a tuturor relelor, sursă eternă de supărări și discuții în contradictoriu. Încontinuu anatemitizat îndeobște pe motiv de joasă moralitate – funcționarul agasat al ghișeelor aglomerate sfârșește prin a-l învinge simbolic pe elvețianul pedant și respectuos față de reguli; cuprins de furie, de Weck va transforma episoadele de exasperare în înfrângeri cosmice ale ordinii și ale disciplinei sociale. Soarta i-a jucat feste pe măsura disprețului afișat în relațiile cu autoritățile: l-a îndrăgostit, profitând de senectutea lui viril-egocentrică, de o Mariană aproape inocentă – dacă n-ar fi jinduit și ea, alături de altele aidoma ei, să se stabilească în Elveția postbelică. Amorul secret îi va îndulci asprimile și-l va înțelepți.

Demnă de laudă este strădania editorilor, care, grație unei norocoase, dar și atente arheologii în biblioteci străine, au recuperat un izvor esențial de istorie contemporană. Încă și mai important, editarea notelor zilnice ale lui René de Weck a profitat de convergența fericită a unui serios proiect științific de tinerețe și a unui plan „diplomatic” mai vechi, ce răzbună ezitări și indiferențe. Lor – mulțumiri, iar cititorului – recompensa unei surprize intelectuale.

MIHAI-RĂZVAN UNGUREANU

Secretar de Stat,

Ministerul Afacerilor Externe București

Un scriitor rătăcit în diplomatie*

Studiu introductiv

Un aspect mai puțin cunoscut din activitatea lui René de Weck, ministrul Elveției în România, este interesul pe care l-a arătat, în calitate de diplomat și de scriitor, pentru societatea intelectuală din București și pentru istoria poporului român. Venit dintr-o țară care nu a cunoscut niciodată războiul, sau puseuri politice și sociale, de Weck a asistat la primele semne ale prăbușirii sistemului de la Versailles, la intrarea României în război, apoi la eforturile politicianilor români de a ajunge la un compromis de pace, la ocuparea țării de către armata roșie, în 1944, urmată de tranziția spre regimul comunist. Sursa inedită a judecăților și opiniilor lui de Weck o putem regăsi astăzi în Jurnalul personal, redactat în timpul misiunii sale din România. René de Weck a făcut parte dintr-o generație a elitelor de cultură, printre care pot fi menționați: Paul Claudel, Jean Giraudoux, Paul Morand, care au îmbrățișat o strălucită carieră diplomatică. De Weck mărturisea el însuși că: „Și, la urma urmelor, nu sunt decât un scriitor rătăcit în diplomatie”, încercând să combată, de pe pozițiile unui diplomat și intelectual elvețian, forța de coerciție prin persuasiunea cuvântului și să apere valorile democrației și ale raționalismului cartezian.

Jurnalul diplomatului elvețian aduce o contribuție particulară la analiza politicii externe și interne a României din perioada celui de-al doilea război mondial, alături de informațiile despre evenimentele care au marcat destinul țării noastre de aproape cinci decenii. Caracterizările pe care le dă unor personalități politice din scena românească (Mihai Antonescu, Const. Argetoianu, Gh. Tătărescu, Radu Djuvara ș.a.) vin să completeze, sau să contrarieze imaginile vehiculate până acum de istoriografia națională și, mai mult, chiar să demitizeze anumiți eroi naționali (cazul mareșalului Ion Antonescu, cazul Iuliu Maniu). Îmbinarea stilului obiectiv și subiectiv de definire a epocii în care a trăit René de Weck

conferă acestor consemnări o perspectivă explicativă inedită și provocatoare, privind schimbările care au afectat profund evoluția României.

Consemnările personale sunt completate de seria Rapoartelor politice, pe care le-a trimis la Berna de două ori pe săptămână, înglobând fiecare în jur de zece pagini. Din aceste documente se poate observa atenția riguroasă acordată de ministrul elvețian evenimentelor politice nu doar din România, ci și din celelalte țări învecinate: Bulgaria, Grecia, Polonia, Turcia, Ungaria, Iugoslavia și Uniunea Sovietică. Evocând eforturile umanitare pentru ajutorarea persoanelor care au avut de suferit din cauza războiului, există dovada scrisorilor trimise de către de Weck Comitetului Internațional al Crucii Roșii (C. I. C. R.), care se găsesc în arhivele de la Geneva.

Accesul lui René de Weck în viața mondenă românească a fost favorizat atât de atmosfera francofilă pe care a găsit-o în România, care vedea Franța ca pe o soră mai mare, ci și de prietenii români pe care îi întâlnise la Paris, în timpul studiilor sale universitare, sau în altă parte. Fostul ministru român al Justiției și director al ziarului „Universul”, Stelian Popescu, i-a facilitat lui de Weck contactele cu o serie de personalități, precum Armand Călinescu și Dinu Brătianu. Relațiile oficiale și personale cu politicienii români și cu membrii corpului diplomatic străin din București au constituit importante canale de informare pentru diplomația elvețiană privind evoluția evenimentelor din spațiul Europei centrale și orientale.

În timpul războiului, René de Weck a știut să joace un rol foarte abil între gruparea din jurul mareșalului Antonescu, promotor al politicii de colaborare cu Germania nazistă, pe de-o parte, iar pe de altă parte, familia regală, reprezentată de regina Elena și de regele Mihai I, susținuți de partidele din opoziție, care simpatizau cu anglo-americanii. Mai mult, de Weck a devenit o figură centrală în scena politică românească, în tripla sa calitate de observator neutru, de reprezentant al intereselor anglo-americane și de factor de influență pentru cauza românească în Occident.

Schimbările rapide intervenite în raporturile de forțe din Europa, din toamna anului 1939 până în 1945, între polii de putere german, sovietic și anglo-american, au avut un impact profund la nivelul strategiilor de politică națională. Elveția a reușit să-și păstreze constant aceleași principii de politică externă, bazate pe neutralitate, solidaritate umanitară și oferirea bunelor oficii. În această perioadă, diplomația elvețiană a renunțat să mai caute o reconciliere cu Moscova, în timp ce țările din Europa centrală și orientală au intrat în zona de interese a marilor puteri.

René de Weck observă cu stupefacție că acordul germano-sovietic din 23 august 1939 a creat o situație paradoxală, marcată de o alianță imprevizibilă între două ideologii care se opun: „...lumea întreagă estimează că aranjamentul de la Moscova cântărește greu în balanța de puteri de pe câmpul de război, prin dezechilibrul, cel puțin momentan, pe care-l aduce în repartitia de forțe din prezent”. (Jurnal, 30 august 1939). Ocuparea Poloniei de către armata germană, în septembrie 1939, a fost condamnată de guvernul de la București. Primul-ministru, Armand Călinescu, a declarat în Consiliul de Coroană că adoptarea neutralității este cea mai bună soluție pentru România, până în momentul în care ea va fi pregătită să intervină activ în câmpul militar alături de puterile occidentale.

De Weck poartă discuții politice cu interlocutorii săi și reține care este atitudinea acestora față de evenimentele internaționale. Gr. Gafencu, ministrul de Externe, îi împărtășește sentimentele sale francofile și anglofile; Octavian Goga „acest poet transilvănean, rătăcit în politică”, este un adept al apropierii de Germania; prim-ministrul Constantin Argetoianu, care „se va închina și va dedica imnuri Führer-ului”, își manifestă frica față de pericolul comunist, estimând că singura opțiune pentru țară este alianța cu Germania.

O relație de amicitie specială s-a legat între de Weck și Victor Cădere, pe vremea când ambii făceau studiile doctorale în Drept și frecventau același cerc de intelectuali francezi la Paris. Pe atunci, Cădere era „o persoană veselă,

un francofil ardent, aproape la fel de antigerman precum Dumur”. În 1924, cu ocazia unei expoziții de artă românească la Paris, de Weck își amintește că prietenul său, Cădere, l-a prezentat regelui Ferdinand și reginei Maria. După aceea, Victor Cădere a devenit Secretar General în Ministerul de Interne și, apoi, a fost numit ministru plenipotențiar al României la Varșovia. Cei doi s-au reîntâlnit la București, unde se mulțumeau să discute despre cauzele succesului ideologiilor de dreapta în Europa și în România și despre rolul educației pentru moralitatea tinerei generații. Aceste idei au fost reluate în cartea lui de Weck, *La Suisse parmi les nations*, apărută în 1946.

Prietenia legată între René de Weck și Armand Călinescu a constituit o pagină marcată de vii amintiri pentru ministrul elvețian. Prima impresie pe care A. Călinescu i-a lăsat-o interlocutorului său elvețian a fost redată astfel: „De talie mică, alert și vioi, cu ochiul drept sclipind de inteligență, iar cu ochiul stâng acoperit de un monoclu negru care dădeau fizionomiei sale un aspect sumbru, sever.”. (Armand Călinescu, manuscris). De Weck aprecia mult stilul personal al lui Călinescu și maniera sa de guvernare: „Ceea ce frapa la el, nu era atât energia cât mai ales bucuria, optimismul, o încredere în sine care se potrivea celei mai simple modestii.”. (Armand Călinescu, manuscris).

Devenit ministru de Interne, în decembrie 1937, Călinescu a dus o politică contra Gărzii de Fier, o organizație de extremă dreaptă, susținută de Germania. El procedează la arestarea legionarilor vinovați de asasinarea unor personalități românești. Prin aceste măsuri, remarca de Weck, Călinescu arăta că este un bun patriot, un om care nu se lasă manipulat de mistica legionară și care este decis să meargă până la capăt contra terorismului. Portretul politicianului Călinescu, caracterizat printr-o „intelență promptă, fraze concise, decizie rapidă, urmată de executarea imediată”, este completat de portretul omului Călinescu: „Oricât de importante ar fi fost preocupările lui și oricât de grele ar fi fost responsabilitățile care le avea, el acorda o deosebită atenție apariției sale în public, să fie amabil și

surâzător, să vorbească de toate fără să se prefacă. El poseda un dar atât de rar la politicieni, acela de a uita cine era de fapt, de a nu ține cont de funcția pe care o avea, de a evada din rolul său oficial. Niciodată nu avea aerul că este luat în serios. Farmecul său natural era dat de caracterul său abordabil și sincer”. (Armand Călinescu, manuscris).

Prietenia puternică care lega cele două personalități a fost fructuoasă și în domeniul relațiilor dintre cele două țări: „aș vrea să spun cât de prețioasă mi-a fost prietenia lui, atât ca om cât și ca ministru”. René de Weck a fost primit în biroul lui Armand Călinescu înainte cu două ore de producerea evenimentului tragic. Chiar în ziua asasinatului, 21 septembrie 1939, Călinescu a dat ordine ca grupul de elvețieni mobilizați să se poată întoarce la familiile lor din România.

De Weck a regretat enorm asasinarea premierului Călinescu, „singurul om capabil să ferească România de aservire și de război”. El este informat printr-un jurnalist elvețian, W. Bosshard, că asasinatul de la București trebuia să fie însoțit de o insurecție în Bucovina. Însă planul a eșuat datorită prezenței trupelor sovietice la frontiera nordică a României, ceea ce a împiedicat joncțiunea dintre germanii din regiunile limitrofe.

În 7 mai 1940, de Weck este înștiințat, printr-o telegramă cifrată de la Berna, asupra deciziei Germaniei de a ocupa România. Mai multe zvonuri de acest fel circulau și la Berlin. Ministrul Elveției îi transmite această știre lui Grigore Gafencu, ministrul Afacerilor Externe, care însă era deja avizat. În 28 mai, postul de radio britanic anunță că la Ploiești au fost descoperite arme și muniții de proveniență germană. Toate aceste evenimente îl fac pe René de Weck să vorbească de prezența „coloanei a cincea” care a devenit mai amenințătoare ca niciodată pentru România.

De Weck consideră că principalul culpabil de situația țării este regele Carol al II-lea, care a promovat o „politică a fricii”, cedând presiunilor Reich-ului, și practicând „un joc de basculă”, încercând să se reconcilieze cu mișcarea legionară. În urma notei ultimative din 26 iunie 1940, Uniunea

Sovietică solicita imperativ guvernului de la București să cedeze Basarabia și Bucovina de Nord. Consiliul de Coroană, convocat imediat, a cerut discuții cu guvernul de la Moscova, pentru a mai câștiga timp să obțină un sprijin din partea Germaniei și Italiei. Însă Führer-ul și Ducele transmit guvernului de la București „să cedeze” în fața presiunilor sovietice. Un alt aliat posibil al României, Iugoslavia, și-a derogat prin ministrul său de la București, Avakumovici, orice responsabilitate, invocând faptul că guvernul său urmărește o apropiere de Moscova împotriva Reich-ului nazist. Asistând direct la aceste evenimente, de Weck este frapat de liniștea pe care o menține guvernul român privind gravitatea situației și amplificarea, în același timp, a obsesiei unei invazii ungare și bulgare. Printr-o altă notă ultimativă, din 27 iunie, guvernul de la Moscova stabilea ca trupele românești să se retragă din Basarabia și din Bucovina de Nord în termen de 4 zile, începând din 28 iunie, în timp ce trupele sovietice urmau să se instaleze în aceste regiuni. Revenind asupra acestui mesaj. Consiliul de Coroană, întrunit în 28 iunie, a votat pentru evacuarea celor două provincii. A doua zi de la adresarea ultimatum-ului, trupele sovietice au început ocuparea teritoriilor, dedându-se la excese de forță: „După relatările refugiaților, trupele sovietice, anticipând orarul prevăzut de convenția româno-rusă, încă din primele zile (evacuarea trebuia să se facă în decurs de patru zile) aviatorii și parașutiștii, au tăiat, în anumite locuri, căile de retragere ale unor unități românești”. (Raport politic no. 34, 3 iulie 1940). În Cernăuți, catedrala ortodoxă a fost incendiată și mai mulți preoți români, care se opuneau sovieticilor, au fost uciși. S-au produs incidente între cele două trupe și între forța militară de ocupație și populația locală.

La sfârșitul lunii iulie, I. Gigurtu, noul prim-ministru, și M. Manoilescu, ministrul de Externe, au fost convocați la Salzburg pentru a discuta „amical”, împreună cu Hitler și cu Mussolini, câteva chestiuni de litigii teritoriale pe care România le avea cu vecinii ei. De Weck estima în acel moment că românii au fost chemați mai degrabă „să

vorbească”, decât să fie luați în serios. Negocierile româno-ungare au fost organizate la Berchtesgaden, în 29 august 1940. Pus în fața unei hărți hașurate, prin care arbitrii german și italian au stabilit că România trebuia să cedeze Ungariei un teritoriu de 43492 de km pătrați din Transilvania, cu o populație de 2,6 milioane de locuitori, majoritatea fiind români, ministrul român de Externe, Manoilescu, a leșinat. Consiliul de Coroană a fost convocat în noaptea de 29 spre 30 august, și 11 din 13 participanți au votat pentru rezistența armată. De Weck notează că politicienii români resimțeau o mare teamă față de pericolul sovietic; mai mult, se vorbea de o situație de criză în care Moscova va profita de pe urma litigiilor româno-maghiare. În acest timp, Uniunea Sovietică a acceptat să joace un rol de complezență, dând Germaniei ocazia să-și aranjeze afacerile proprii. La a doua ședință de Consiliu, reunit în 30 august, s-a aprobat în final cedarea teritorială.

Consecințele deciziilor din vara anului 1940 au fost primite ca un șoc de către populația îndurerată, suportând pierderea teritoriilor naționale cu „sentimente de rușine și de mânie”. René de Weck a formulat această stare de fapt ca o „capitulare morală” a românilor, resemnați totuși să-și urmeze conducătorii. Mai mult, pierderea Transilvaniei a provocat manifestații generale în toată țara, dând „o lovitură de forță crizei guvernamentale”. De Weck notează că acest fapt a trezit conștiința națională a românilor, iar în Transilvania Iuliu Maniu pregătea o rezistență populară: „în fine, efervescența care domnea în toată Transilvania a luat proporții neliniștitoare. Protestatarii s-au întâlnit cu poliția, demonstrând că acești „gardieni ai ordinii” simpatizau cu mulțimea. Iar în teritoriile cedate, trupele române s-au ciocnit în mai multe locuri cu forțele ungurești. „Se spune că aproape de Satu Mare, 200 de soldați maghiari și 80 de români ar fi fost uciși”. (Raport politic no. 45, 8 septembrie 1940). Reacția devine mai serioasă în 3 septembrie, când manifestanții au ocupat în București postul și centrala telefonică, iar la Constanța s-au înregistrat alte incidente.

Cabinetul Gigurtu a demisionat și, în 6 septembrie 1940, regele Carol al II-lea a abdicat în favoarea fiului său, Mihai. De Weck notează că schimbarea puterii politice a fost marcată de un sentiment general de bucurie, iar, pe moment, cenzura nu a mai fost deloc resimțită de presa internă și străină care pătrundea pe piața românească. La 14 septembrie, generalul Ion Antonescu, devenit șeful Consiliului de Miniștri, a proclamat statul național legionar. Imaginea generalului Antonescu a fost asociată cu ordinea și reconstrucția unei țări slăbite; în același timp, soluția propusă de general era strâns legată de Germania. Ministrul elvețian era însă de părere că toată încrederea acordată lui Antonescu se va transforma într-un „pachet de iluzii și decepții”. (Raport politic no. 53, 10 octombrie 1940).

René de Weck se întâlnise cu generalul Antonescu pe vremea când acesta din urmă fusese trimis ca atașat militar la Legațiile României de la Paris și Londra. De atunci, el păstra o amintire pozitivă despre Antonescu, fost simpatizant al puterilor occidentale. Schimbarea atitudinii generalului l-a șocat într-o oarecare măsură pe de Weck, care se întreabă cum s-a produs acest viraj germanofil: „om curajos, francofil și anglofil, a devenit un dictator manipulat de Germania”. (Jurnal, 30 septembrie 1940).

În urma aderării României la Pactul Tripartit, în 27 septembrie 1940, două divizii germane, însumând 22430 de militari, au pătruns pe teritoriul românesc, instalându-se în zona petroliferă de la Ploiești și în jurul Capitalei. Prezența lor este justificată ca fiind efectul prieteniei germano-române, iar misiunea lor era de a reorganiza armata română. Fluxul soldaților și civililor a iscat dezordine în țările balcanice, nimeni neștiind care le era destinația. René de Weck a informat ministerul său de la Berna că, din cele auzite la București, principala sarcină a garnizoanelor germane era să protejeze puțurile petroliere române contra oricărui atac britanic, precum și pregătirea lor în vederea unei acțiuni militare rapide contra Greciei și Iugoslaviei. În această situație, de Weck îi propune lui Pilet-Golaz, șeful diplomației elvețiene, să admită că misiunea lui în România se apropie

de sfârșit și să îi permită să plece din București, înainte ca germanii să îl oblige să o facă. Însă, în ciuda angajării țării în război, misiunea elvețiană și-a continuat activitatea în România, chiar și atunci când Bucureștiul va suferi din cauza bombardamentelor britanice, în primăvara lui 1944, iar Legația Elveției va trebui să se mute în alt local, la palatul Mogoșoaia (aprilie-septembrie 1944).

La începutul anului 1941 efectivele trupelor germane din România ajung la 170639 de oameni. Cu toate acestea, de Weck remarca în țară o anumită atmosferă de neliniște și de frică. Relațiile dintre Antonescu și legionari erau încordate, deoarece verziile cereau demisia celor doi colaboratori ai generalului, Mihai Antonescu și colonelul Rioșanu. Mai mult, ei suportau cu greu ideea că Germania îl susținea pe Antonescu, pe care îl acuzau de sentimente anglofile. În 14 ianuarie 1941, Antonescu pleacă la Bergoff pentru a stabili termenii viitoarei colaborări cu legionarii și cu Reich-ul nazist, primind undă verde de a numi un alt guvern. La întoarcerea în țară, Antonescu suprimă comisarii pentru „românizare” și îi înlocuiește pe prefecții legionari cu militari fideli de-ai săi.

În noaptea de 18 spre 19 ianuarie, un ofițer german este omorât în centrul Bucureștiului, pe bulevardul Take Ionescu. Incidentul a fost aruncat pe umerii unui evreu, dar, în realitate, s-a dovedit a fi un grec de origine turcă. Din 19 ianuarie, legionarii au organizat manifestații publice, reclamând pentru șeful lor, Horia Sima, poziția de conducere în stat. În același timp, diverse zvonuri despre un complot organizat au început să circule: „în rândul Legionarilor, se afirmă că colonelul Rioșanu, mai mulți miniștri și, poate, Conducătorul însuși trădează Axa și Legiunea: Anglia și iudeo-masoneria își au susținători până „în cele mai înalte sfere”. În schimb, Președinția Consiliului pretinde că „generalul Petrovicescu, ministrul de Interne, este șeful unei conjurații care vizează răsturnarea lui Antonescu”. (Raport politic no. 3, 25 ianuarie 1941).

În 21 ianuarie, legionarii au încercat să dea lovitura finală pentru preluarea puterii în Stat. Fostul ministru de Interne,

Petrovicescu, care a fost demis, a facilitat lui Horia Sima ocuparea prefecturii și a cazarmei de poliție situată în apropierea Consiliului de Miniștri. Antonescu face apel la ordine, însă fără nici un rezultat, după care se decide să utilizeze forța armată. În seara zilei de 21 ianuarie, conflictul a ajuns la puseu: câțiva miniștri sunt arestați de legionari, iar postul de radio cade când în mâna revoltaților, când sub controlul armatei. În după-amiaza zilei de 23 și în 24 ianuarie, germanii au intervenit în jurul Palatului regal, trăgând în legionari: „, oare ce trebuie să gândească bieții idioți de legionari văzându-se puși la zid de soldații glorioși ai celui de-al III-lea Reich, pe care i-au aclamat până mai ieri!” (Jurnal, 24 ianuarie 1941).

În 24 ianuarie, sursele oficiale anunță că situația a fost restabilită, în această situație, germanii au negat orice fel de intervenție militară. Totuși, de Weck este informat printr-un jurnalist elvețian, Karl Gyr, care făcea pe omul de legătură între legionari și Legația germană din București, de implicarea forțelor germane în timpul evenimentelor controversate. Ministrul Elveției consideră că Antonescu „deși este victorios cel puțin provizoriu, cu siguranță că a fost dezonorat”. (Jurnal, 24 ianuarie 1941). Antonescu procedează la abrogarea statului național-legionar și instituie un regim de dictatură militară, cu aprobarea populară. După părerea lui de Weck, rezultatul obținut prin manipularea unui vot democratic pentru adeziunea la politica antonesciană nu era prea semnificativ: „Situația personală a lui Antonescu este probabil mai puternică decât înaintea rebeliunii din ianuarie. Însă nu plebiscitul l-a consolidat: este „victoria„ obținută de general, cu sprijinul Germaniei asupra legionarilor revoltați”. (Raport politic no. 14, 7 martie 1941).

În iunie 1941, Hitler îl cheamă pe Antonescu la München pentru a-i prezenta planul Barbarossa, privind atacarea Uniunii Sovietice, la care generalul a aderat fără să stabilească în prealabil condițiile colaborării militare viitoare dintre armata germană și română. Cât privește sursele oficiale românești, de Weck observă o tăcere totală asupra iminenței unui război și a cauzelor lui imediate: „Degeaba am

căuta în ziare cea mai mică aluzie la un conflict germano-sovietic sau româno-sovietic. Nici o voce oficială nu se face auzită. Totuși, sunt luate măsuri pentru a convinge opinia publică de faptul că războiul începe mâine. Toate acestea se fac în tăcere. Nu se oferă nici o brumă de explicație”. (Jurnal, 18 iunie 1941). Chiar și cu patru zile înaintea declanșării conflictului, ministrul american de la București, Günther, îi mărturisește lui de Weck că nu este sigur dacă românii se vor alia trupelor germane într-un război contra Sovietelor. În 19 iunie, într-o discuție cu Al. Cretzianu, de Weck află de iminența unui conflict între cele două mari puteri, foste aliate, Germania și Uniunea Sovietică, în care România va participa alături de armata germană. În 22 iunie, Hitler, în colaborare cu generalul Antonescu, a declanșat ostilitățile contra sovieticilor. Din acel moment, de Weck a început să cunoască experiența dură într-o țară în război: sirenele, care dădeau adesea alarmă falsă, obsesia bombardamentelor aeriene, zvonuri false amestecate cu cele adevărate, deriva corpului diplomatic străin, grija de a avea un adăpost de protecție. Zvonul din 23 iunie că orașul Cernăuți a fost recucerit de trupele românești, a fost confirmat abia în 7 iulie 1941.

Raporturile pe care René de Weck le întreține cu membrii corpului diplomatic străin sunt relevante pentru poziția sa personală și „neutră” între părțile aflate în conflict. În 29 aprilie 1941, noul ministru al Germaniei la București, Manfred von Killinger, efectuează prima vizită protocolară ministrului Elveției. René de Weck nu avea o simpatie prea mare pentru von Killinger, pe care îl cunoștea dinainte ca fiind „autoritar, tăios, încăpățânat, mai hitlerist decât Führer-ul însuși”. (Raport politic no. 19, 21 martie 1941). Relațiile dintre cei doi sunt reci și aparent amicale; declarațiile ferme asupra victoriei finale a Germaniei în război sunt primite cu scepticism de către de Weck.

Deși era reprezentantul unei țări neutre, René de Weck a fost întotdeauna un anglofil și un francofil convins. Deseori nu ezita să își declare aceste convingeri fie în timpul discuțiilor amicale, fie la întâlnirile cu guvernanții români.

Prezența lui era incomodă pentru germani, care au încercat chiar să-l discrediteze prin diferite mijloace: arestarea de persoane din anturajul lui de Weck, vizite inopinate ale atașatului de poliție german la reședința Legației, urmărirea unor diplomați elvețieni, difuzarea zvonului că Legația elvețiană ar fi oferit informații pentru ghidarea raidurilor aeriene ale sovieticilor. Prietenul său, Mihai Ralea, a fost arestat de poliție și interogat, printre altele, despre relațiile sale cu de Weck și despre părerile politice ale acestuia.

În 12 decembrie 1941, ministrul Statelor Unite, Benton, a primit o declarație de război din partea guvernului român. De pe poziția sa, de Weck consideră că acest act este „o prostie ireparabilă și o mare greșeală” (Jurnal, 13 decembrie 1941) a guvernanților români. Cu toată acestea, el încearcă să intervină pe lângă colegii lui americani și îndeamnă să mențină bune raporturi cu România, continuând să acorde românilor stabiliți în Statele Unite un tratament convenabil: „însă am făcut prietenilor mei americani observația că logica le impune să mențină relații amicale cu regatul danubian. Aceasta înseamnă să permită funcționarea Legației României de la Washington și să-i trateze drept prieteni pe românii care se stabiliseră în număr mare pe teritoriul lor”. (Jurnal, 19 decembrie 1941). Plecarea misiunilor americane și engleze din București a atrenat o atmosferă de angoasă în rândul politicianilor români „de bon sens”.

La începutul anului 1942, René de Weck a reprezentat în România interesele americane, belgiene, britanice, grecești și iugoslave. Până la sfârșitul războiului, ministrul Elveției a mai preluat reprezentarea altor interese: egiptene, canadiene, sud-africane, luxemburgheze, chineze, poloneze și chilene. De altfel, această situație i-a creat lui de Weck o poziție de excepție în scena politică românească: „...românii mă tratează cu o considerație mult mai „distinsă”, decât altădată. Caută să fie în compania mea, ma asaltează cu invitații la prânz sau la cină și iau spusele mele ca pe niște oracole. Chiar Ică însuși mă consultă și ține seama de părerea mea”. (Jurnal, 14 ianuarie 1942).

Prima sarcină importantă, care i-a revenit în calitate de reprezentant al intereselor americane, a fost în 5 aprilie 1942, când de Weck trebuia să ia contact cu Mihai Antonescu, ministrul de Externe, pentru a-i transmite un mesaj important din partea președintelui Franklin Roosevelt. Acest mesaj, care trebuia transmis simultan la Sofia și la Budapesta, anunța că guvernul de la Washington va renunța la o declarație de război contra României dacă aceasta va opri asistența militară acordată germanilor pe frontul sovietic.

Dintr-o altă perspectivă, sunt de reținut observațiile pe care le face René de Weck despre colegul său, Bastos, ministrul Portugaliei în România, care trece printr-o evoluție interesantă a sentimentelor sale politice. La începutul ostilităților, Bastos își etalează, în timpul discuțiilor cu de Weck, o atitudine de germanofil convins. Schimbarea lui intervine în 1942, când este însărcinat cu apărarea intereselor Braziliei, țară care a rupt relațiile cu Axa și deci cu aliații acesteia. De Weck notează că Bastos a început să se cam îndoiască de certitudinea pe care o avea odată. Atunci când vine la ministrul Elveției să îi ceară sfaturi privind maniera de apărare a cetățenilor străini din România, de Weck nu ezită să înflăcăreze noua atitudine politică a ministrului portughez: „Curajosul de Bastos râde acum de nemți cu mai mult apetit decât anul trecut”. (Jurnal, 25 mai 1942).

Jurnalul diplomatului elvețian aduce informații inedite despre relațiile lui René de Weck cu membrii comunității elvețiene din România, care număra circa 1200 de persoane. Elvețienii erau organizați în mai multe colonii, cele mai importante fiind create la București, Galați, Constanța, Cluj și Șabag (în Basarabia). Ei trăiau fie ca români naturalizați, fie ca elvețieni cu permise de muncă pe termen limitat, fie ca investitori străini. Cea mai mare parte erau angajați în industrie, în comerț, în sistemul bancar și educațional. Cadrul juridic al stabilirii cetățenilor elvețieni în România a fost fixat printr-un tratat, încheiat în 1933, și printr-un acord semnat de ministrul de Interne, Armand Călinescu, în 1938.

În baza acestuia, cetățenii elvețieni erau scutiți de obligația de a justifica originea lor etnică.

În 1935, șeful Coloniei elvețiene din București, Manfred Eggermann, i-a oferit lui de Weck cartea sa, *Die Schweizerkolonien in Rumänien*, cu o dedicație de recunoștință și de apreciere. Ministrul Elveției este adesea invitat să ia masa în Casa familiilor elvețiene, oferindu-i ocazia să cunoască astfel viața cotidiană, mediul social și economic al compatrioților săi. Iar în aprilie 1943, cu prilejul aniversării a zece ani de activitate, membrii Societății helvetiche organizează o manifestare specială la *Maison Suisse* și îi oferă cadou o frumoasă cupă de argint.

Atenția acordată de către de Weck protejării elvețienilor din străinătate este întotdeauna pusă în evidență în discuțiile oficiale sau informale cu guvernării români. Atunci când ministrul Justiției, Constantin Stoicescu, îi face o vizită amicală, de Weck nu ezită să îi vorbească despre chestiunea evreiască din România și îi cere ca așa-numitul criterium de origine etnică să nu se aplice și în cazul cetățenilor elvețieni, potrivit acordului din 1938. Cu alte ocazii, ministrul Elveției îi solicită lui Mihai Antonescu să faciliteze acordarea de vize solicitanților elvețieni și să le acorde protecție contra arestărilor operate de poliția germană pe teritoriul românesc.

În perioada războiului, România a devenit principalul furnizor de petrol și de grâu al Elveției. Media exporturilor de produse românești, pentru perioada 1940 până în 1944, a fost: la petrol de 19,25 milioane franci; la uleiuri de 12 milioane franci; la celuloză de 2,6 milioane franci; la produse chimice de 6,9 milioane franci. În cursul discuțiilor cu mareșalul Ion Antonescu, de Weck îi prezintă propunerile elvețiene pentru achiziționarea de petrol românesc, sugerându-i totodată că este de preferat un dialog direct Berna-București, fără intervenția germanilor. În ianuarie 1942, observând la ministrul Finanțelor Ion Marinescu, și la colaboratorii lui o anumită rezistență față de presiunile economice ale Germaniei, René de Weck îl informează imediat prin telefon, despre această schimbare, pe Ebrard, șeful delegației elvețiene care urma să negocieze la Berna cota-

parte în comerțul cu petrol. De Weck îi sugerează că românii aveau nevoie de arme pe care germanii nu le puteau furniza, dar că elvețienii ar putea negocia foarte bine aceste arme în schimbul petrolului românesc. În 8 septembrie 1942, de Weck se întâlnește cu Mihai Antonescu pentru a se înțelege asupra cantităților de grâu și de petrol românesc livrate Elveției. Vizita lui corespunde cu prezența la București a ministrului german al Economiei, Funk, venit să exercite noi presiuni asupra furnizorilor români. În privința lui de Weck, el îl sfătuiește pe Ică să facă totul pentru a împiedica orice imixtiune a Reich-ului în relațiile economice româno-elvețiene. Deseori, de Weck este transmitătorul deciziilor luate de Berna în problemele de aplicare a acordului comercial, încheiat în aprilie 1943, între România și Elveția.

Pe lângă interesele politice și economice urmărite de misiunea lui René de Weck în România, propaganda culturală a Elveției în exterior a constituit o preocupare constantă în relațiile dintre cele două state. Astfel, au fost organizate schimburi de studenți și de profesori, conferințe pe teme de literatură elvețiană la București și expoziții de artă românească la Zurich și Berna. În perioada ostilităților, regimul de cenzură a publicațiilor de orice fel a funcționat în ambele țări. Deși ziarele elvețiene aveau liberă circulație în România, cenzura autorităților naționale s-a impus prin ruperea unor pagini de presă care contraveneau politicii guvernului Antonescu, sau prin interzicerea difuzării unor numere de ziare. Principalele jurnale care circulau pe piața românească au fost: „Neue Züricher Zeitung”, „Tribune de Geneve”, „Journal de Geneve”, „Gazette de Lausanne”, „Schweizer Illustrierte”, „Mustre”. Până în toamna lui 1942, librăria „Literatura” era singura agenție care se ocupa cu distribuirea presei elvețiene în România. Deoarece unul dintre proprietarii săi era evreu, librăria a fost închisă sub presiunile făcute de Gestapo asupra guvernului român. Mai târziu, a fost creată o altă agenție, „Orbis”, care a preluat atribuțiile fostei „Literatura”, fiind organizată cu sprijinul Legației elvețiene de la București. În privința rezultatelor obținute pentru difuzarea unei imagini pozitive a țării sale.

René de Weck estima că influența intelectuală și morală a Elveției în România dispune de un capital considerabil de simpatizanți, remarcând: „presa din țara noastră se bucura în România, și în ciuda tuturor măsurilor pe care cenzura le-a luat contra ei, ele un renume foarte bun”. (Scrisoare adresată Departamentului politic de la Berna, 16 decembrie 1942).

Ca și alți miniștri neutri, René de Weck a acceptat să intervină pe lângă guvernul român în favoarea evreilor. Unul din aceste gesturi extraordinare a fost în decembrie 1942, când, la intervenția sa rapidă, Mihai Antonescu a reușit să dejoace pregătirea unui pogrom clandestin în București. În timpul unei întrevederi neoficiale cu Mihai Antonescu, de Weck îi mărturisește: „Nu vă vorbesc în calitate de ministru al Elveției, ci ca un prieten care, pentru a vă face un serviciu, vă semnalează un posibil pericol. Prin gestul meu nu mă amestec în treburile interne, ci vreau doar să vă pun în situația de a fi în măsură să contracarați orice eventualitate.” (Jurnal, 1 decembrie 1942).

În timp ce atitudinea reprezentanților C. I. C. R. se arăta destul de rezervată față de situația evreilor, René de Weck a avut inițiativa personală de a solicita o intervenție imediată pentru a veni în sprijinul evreilor: „în plus, insistasem pe lângă Comitet să trimită delegați care să se intereseze de soarta evreilor. Rohner, anul trecut, și Wladimir de Steiger, anul acesta, au făcut tot ce au putut. Însă, Comitetul îmi pare prea ezitant, pentru a nu zice fricos”. (Jurnal, 29 mai 1943).

Delegații genevezi, Wladimir de Steiger, Brunel și Rougetel, precum și reprezentanții Crucii Roșii române, I. Costinescu, președinte, și Maria Irina Sturdza, președinta de onoare, au întreținut un dialog direct și constant cu ministrul Elveției. Pe de-o parte, de Weck a facilitat contactele dintre C.I.C.R. și guvernul Antonescu, iar pe de altă parte, a acceptat să transmită, prin curierul diplomatic al Legației elvețiene, scrisorile reprezentanților români la forul din Geneva. Nu este surprinzător că Mihai Antonescu îi expune lui de Weck situația refugiaților polonezi sau eforturile sale de a împiedica

deportările de evrei în Transnistria, ori alte aspecte care privesc misiunile umanitare ale Crucii Roșii.

Consecințele dezastruoase ale războiului au determinat o partajare a opiniei publice românești: unii erau pentru continuarea operațiunilor până la realizarea obiectivului militar; alții militau pentru oprirea luptei alături de Germania și alierea cu anglo-americanii. Problemele care se ridicau pentru politicieni erau de a obține garanții ferme din partea Aliaților pentru frontierele naționale și de a prevedea care va fi locul României în planurile strategice ale Uniunii Sovietice. René de Weck a analizat în acest Jurnal evoluția de comportament și de gândire a elitei politice românești, de la conducere și din opoziție.

La începutul războiului, Conducătorul statului, Ion Antonescu, se arăta foarte încrezător în victoria finală a Germaniei; ambiția și orgoliul său „l-au făcut orb în fața sensului adevărat al fenomenului Hitler”. (Jurnal, 27 ianuarie 1941). Neînțelegerile dintre mareșal și Hitler au ieșit la iveală la începutul anului 1942, când au fost solicitati 500.000 de soldați români pentru frontul din Est. Mai mult, în iulie 1942, mareșalul Antonescu îi mărturisește lui de Weck că a sosit momentul pentru a încheia un compromis de pace cu Aliații: „...găsesc pe mareșal foarte calm și cu un aer odihnit. A îmbătrânit puțin și a cam slăbit. Crede mereu în victoria nemților, cel puțin pe frontul rusesc. ... Îmi spune: Anglo-saxonii trebuie să înțeleagă că a sosit momentul pentru o nouă înțelegere, căci, dacă războiul continuă, vom avea revoluții peste tot”. (Jurnal, 30 iulie 1942).

În privința lui Mihai Antonescu, „eminența gri” a regimului, referințele sunt mai numeroase decât în cazul mareșalului. În 16 decembrie 1941, ministrul Afacerilor Externe efectuează o vizită personală la de Weck pentru a discuta câteva probleme de război. Ministrul elvețian estimează că succesul armatei române din Basarabia și din Bucovina este apreciabil, dar că România nu trebuie să riște să se angajeze într-un alt război. (Raport politic no. 94, 16 decembrie 1941).

În 29 mai 1942, ministrul României în Elveția, Nicolae Em. Lahovary, a făcut demersuri pe lângă Pilet-Golaz, șeful Departamentului politic, pentru a afla dacă Elveția ar fi dispusă să medieze negocierile dintre România și Aliați. În acel moment, Pilet-Golaz îi răspunde că orice tentativă de reconciliere este prematură și sortită eșecului. Câteva zile mai târziu, Mihai Antonescu se întâlnește cu René de Weck pentru a-i vorbi despre demersurile ministrului său de la Berna. De asemenea, îl informează că alți miniștri români de la Lisabona și Stockholm au fost însărcinați să facă tentative similare. De partea sa, de Weck declară că nu poate să își asume nici o responsabilitate în această mediere: „Ică îmi vorbește despre demersul făcut de Lahovary. ...i-am răspuns limpede că nu este nimic de făcut”. (Jurnal, 2 iunie 1942).

În februarie 1943, Mihai Antonescu îl informează pe ministrul elvețian despre acțiunile neoficiale, duse în paralel de guvern și de șefii partidelor liberal și național-țărănist, pentru a ajunge la o înțelegere cu anglo-americanii. În vara aceluiași an, de Weck le transmite politicienilor români din partea occidentalilor că: „. România nu se poate gândi să-i folosească pe anglo-americani contra rușilor. Dacă vrea să arate o deschidere adversarilor săi, atunci trebuie să se adreseze simultan celor trei guverne de la Londra, Washington și Moscova și, mai ales, celui din urmă”. (Jurnal, 25 noiembrie 1943).

După înfrângerea germanilor la Stalingrad, evenimentele militare iau o turnură din ce în ce mai previzibilă. În ciuda mesajelor transmise de Aliați, guvernul de la București ezită încă să accepte o schimbare politică. De Weck notează că toată clasa politică din România este incapabilă să conceapă un plan național de eliberare. El regretă situația în care a ajuns țara, estimând că șansele României se diminuează din cauza timpului pierdut de tergiversări: „Ceea ce frapează astăzi în propunerile românilor, fie că sunt de la conducere, fie că sunt din opoziție, este că nimeni nu este capabil să conceapă o politică națională de eliberare. Așteaptă întotdeauna să fie salvați de forțele din exterior, Antonescu s-a pus sub tutela Reichului pentru a se răzbuna pe Stalin. Cei

care îl condamna, fie din rațiuni de principiu, fie pentru că vântul se schimbă, nu-și imaginează nimic mai bun decât să recurgă la o altă tutelă”.

În noiembrie 1943, de Weck observă că mareșalul Antonescu și-a schimbat încrederea totală în victoria germană, însă această schimbare intervine prea târziu. Colaboratorul apropiat al mareșalului, Mihai Antonescu, încearcă o politică de apropiere de ceilalți sateliți ai Axei, Ungaria și Bulgaria, pentru a ieși simultan din alianța cu Germania. De cealaltă parte, Iuliu Maniu tatonează posibilitatea unei acțiuni mai vaste, care să includă Grecia, Cehoslovacia și Iugoslavia într-o mișcare generală de rezistență. De asemenea, de Weck află despre demersurile de la Ankara ale ministrului Alexandru Cretzianu, în vederea unor negocieri de pace cu anglo-americanii, prin intermediul ambasadorului turc din București, Suphy Bey Tanrioer. În acest context, de Weck considera că România putea fi mai bine apărată în exterior de către agenți independenți decât de diplomați oficiali și că succesul unor astfel de demersuri depindea de o înțelegere cu toate cele trei puteri aliate.

De cealaltă parte a eșichierului politic se află familia regală și liderii din opoziție, Iuliu Maniu și Constantin (Dinu) Brătianu, care, pe plan intern, combat dictatura lui Antonescu, iar pe plan extern inițiază scoaterea României din jocul Germaniei. René de Weck întreține bune relații cu regina Elena și cu regele Mihai, care îl invită adesea la castelele Peleş și Foișor. Suveranii îi redau imaginea unor captivi ai mareșalului Antonescu, care îi ține departe de orice acțiune decizională și fără să țină cont de atitudinea lor politică.

Deseori, Maniu îl informează pe de Weck despre proiectele lui politice, rugându-l să le transmită anglo-americanilor. Locul de întâlnire cu ministrul elvețian era în casa politicianului Mihai Popovici, și uneori țineau legătura printr-unul din oamenii de încredere (Kaufmann și Ștefănescu). În privința bătrânului lider liberal, Brătianu, el insistă să-l întâlnească pe de Weck în casa președintelui Crucii Roșii române, doctorul Costinescu, exprimându-și dorința de a

rămâne în contact permanent, fie direct, fie prin persoane intermediare. René de Weck realizează că Brătianu îmbrățișează părerile politice ale adversarului său, Maniu, în privința politicii externe, și că cei doi acționează solidari contra deciziilor guvernului Antonescu. Însă, el observă că o oarecare diferență în combaterea politică se impune în acest caz: I. Maniu adresează memorii mareșalului pentru a protesta contra participării armatei române la campania din Rusia, în timp ce Brătianu încearcă mai degrabă să vorbească direct cu Antonescu.

În primăvara lui 1942, Maniu pregătea un plan pentru lansarea unei campanii publice care să blameze actele mareșalului, în condițiile obținerii sprijinului din afară. În 13 mai 1942, Maniu îi prezintă lui de Weck un proiect de schimbare a puterii militare în interior, urmat de trecerea României în tabăra Aliaților, cu ajutorul medierii elvețiene. De Weck îi răspunde că proiectele sale „sunt interesante, însă premature. Pentru moment, nici englezii, nici americanii nu au cel mai mic interes să medieze pe lângă ruși în favoarea României. Or, pentru a crea în această țară o mișcare susceptibilă de a neliniști regimul, ar trebui o declarație comună a celor două puteri anglo-saxone, care să garanteze că U. R. S. S.-ul nu se va atinge nici de Basarabia, nici de Bucovina de Nord”. (Raport politic no. 33, 13 mai 1942). De Weck continuă, afirmând că anglo-americanii nu au nici un interes să susțină dezideratele românești împotriva sovieticilor, care sunt niște aliați importanți pe câmpul de război. În plus, date fiind condițiile interne din țară, s-ar impune organizarea unei mișcări publice de amploare pentru schimbarea puterii dictatoriale a lui Antonescu. În caz contrar, opoziția dintre puterea de Stat și popor ar risca să se transforme într-un război civil, însoțit de o intervenție externă.

În diverse întâlniri secrete pe care le are cu de Weck, Maniu îi vorbește despre demersurile sale pe lângă mareșal, despre tentativele neoficiale de a stabili contacte cu anglo-americanii și despre greșelile de politică internă ale guvernului, în special în privința evreilor. De Weck observă

că în timp ce evreii și-au găsit un bun avocat în persoana lui Maniu, lui Brătianu i-a revenit rolul să pledeze pentru cauza ȝiganilor deportați în Transnistria: într-o scrisoare adresata în 16 septembrie (1942) mareșalului Antonescu, el (Brătianu) subliniază că acești nefericiți sunt cetățeni români de religie ortodoxă, supuși serviciului militar, jucând un rol util pentru economia țării. La noi, observă el, nici o sărbătoare populară nu este concepută fără muzicieni țigani”. (Raport politic no. 70, 24 septembrie 1942).

În timpul ceremoniei de Anul Nou, în ianuarie 1943, de Weck remarcă în discursul inaugural al regelui, desolidarizarea publică de orice fel de întreprindere a guvernului Antonescu. Din acel moment, contradicțiile dintre regele Mihai și mareșalul Antonescu se amplifică, întărind convingerea Regelui că doar o schimbare politică ar putea salva țara.

Pe fondul unor situații conflictuale dintre regele Mihai și mareșalul Antonescu, planul opoziției de a stabili o înțelegere cu Aliații a fost și mai deschis pus în discuție. În februarie 1943, Maniu îl încredințează pe de Weck că momentul a sosit pentru a începe o campanie separată de semnare a păcii. Totuși, orice acțiune decisivă întârzie să se producă. În august același an, Maniu și Brătianu trimiteau mareșalului noi memorii, unde reclamau încetarea ostilităților de către armata română. Mihalache a fost însărcinat să reprezinte opoziția în discuțiile de culise cu Mihai Antonescu. Acesta din urmă considera că, pe moment, nu se putea risca o reacțiune violentă contra Reich-ului. Cele două părți s-au pus de acord asupra unui plan de acțiuni în contextul de atunci, stabilindu-se că este de competența guvernului Antonescu să elibereze țara de obligațiile sale militare față de Germania. Totodată, de Weck observă că este pentru prima dată când liderii politici din opoziție îl informează pe Rege despre demersurile făcute la mareșalul Antonescu. Atât guvernul, cât și opoziția sunt de acord să recunoască regelui rolul de arbitru suprem: „Apelul la Rege reprezintă în sine un fapt important și nou. Singura chestiune care se pune este de a ști când circumstanțele îi vor permite să joace acest rol,

adică acela de a chema la putere fie un guvern de tranziție, fie o echipă de democrați”. (Raport politic no. 46, 4 septembrie 1943).

În octombrie, la o întâlnire cu ministrul elvețian. Iuliu Maniu își manifestă teama de a asista la ocupația militară a țării sale de către germani și la impunerea unui guvern fantomă. Însă, liderul țărănist declara că ar fi dispus să preia puterea și să instaleze o adevărată echipă națională cu condiția ca anglo-americanii să ofere României garanții contra oricărui atac bulgar și maghiar: „Este foarte simplu, răspunde el (Maniu). Ungurii și bulgarii tremură la gândul că, capitalele lor ar putea fi bombardate. Pentru a le scoate din cap ideea de a se mai arunca asupra noastră, ar fi suficient să li se spună: „dacă vreți să împiedicați România să se elibereze, noi vom distruge Budapesta și Sofia”. De Weck își expune punctul de vedere că aceste condiții vor fi greu de realizat: totuși, se impune o obiecție de făcut: ar fi dificil pentru guvernele de la Londra, Washington și Moscova să aibă un astfel de limbaj dacă ei ar urmări să atragă în jocul lor două țări care, să presupunem, ar putea fi în ochii lor la fel de interesante ca și România”. (Raport politic no. 55, 22 octombrie 1943).

Capitularea dezastruoasă a trupelor germane, conduse de Paulus, la Stalingrad (2 februarie 1943) și capitularea unui important aliat al lui Hitler, Italia, prin instaurarea guvernului Badoglio care a acceptat să semneze pacea cu Aliații (septembrie 1943), au creat un context favorabil înaintării sovieticilor spre centrul Europei. Acest context extern a stimulat mai tare tentativele politicienilor români de a încheia un compromis de pace cu anglo-americanii. La sfârșitul anului 1943, au existat diferite tentative sovietice pentru formarea unei contra-forțe militare românești: una dintre aceste încercări a fost organizarea diviziei „Tudor Vladimirescu”, formată din prizonieri de război și condusă de colonelul Cambrea. Potrivit unui zvon, o altă divizie era pregătită să fie pusă sub conducerea ex-regelui Carol al II-lea. Iar în privința generalului Lascăr, făcut prizonier la Stalingrad, acesta încerca să constituie, tot cu suportul

sovieticilor, o armată română de eliberare.

În aprilie 1944, Legația elvețiană s-a mutat temporar în palatul de la Mogoșoaia din cauza bombardamentelor americane din Capitală. Însă, aceasta nu l-a împiedicat pe de Weck să se țină la curent cu evenimentele internaționale și cu acțiunile românești de culise. Despre toate acestea, el este informat prin Maniu, Ionel Mocsonyi-Stârcea, mareșalul Palatului, și Niculescu-Buzești, de la Ministerul de Externe. În România, acțiunile Opoziției sunt încă ezitante în privința semnării unui armistițiu, lăsând această sarcină pe umerii actualului guvern militar. De la Geneva, Grigore Gafencu transmitea Bucureștiului că anglo-americanii condiționează încheierea armistițiului de participarea tuturor partidelor politice la actul de guvernare. Cu toate acestea, în primăvara anului 1944, de Weck observa că: „...nici guvernul, nici opoziția nu au pregătit și fixat ansamblul ele măsuri politice și militare, a căror punere în aplicare le-ar putea permite o acțiune eficientă și rapidă. Fiecare se bazează pe altul și, în ultimă instanță, pe noroc”. (Raport politic no. 20,12 aprilie 1944).

Misiunea încredințată de Maniu lui Barbu Știrbey, în Turcia, nu a dat rezultatele scontate. În mai 1944, Vișoianu este trimis la Ankara, cu aceeași misiune, de a ajunge la o înțelegere de armistițiu cu anglo-americanii. René de Weck observă la Mihai Antonescu o stare depresivă din cauza fricii de a-și vedea țara livrată sovieticilor. Atât guvernul, cât și opoziția sunt decizi să nu accepte exigențele sovieticilor, în special în chestiunea datoriilor de război. Ministrul elvețian este informat de schimbul de scrisori purtat între diplomatul român Vișoianu și guvernul de la Moscova, transmițând la Berna că sovieticii „se arătau intransigenți și amenințatori de a ocupa toată țara până când va plăti integral ceea ce ei judecau că li se cuvenea”. (Raport politic no. 27, 2 iunie 1944).

În 20 iunie 1944, o coaliție formată din partidele liberal, național-tărănesc, social-democrat și comunist, denumită Blocul Național Democrat, s-a constituit sub auspiciile regelui Mihai I și pus sub președinția lui Iuliu Maniu.

Reprezentanții Blocului transmit Aliatilor voința României de a ieși din război. În același timp, Regele acționează pentru a obține sprijinul generalilor și pentru a realiza o înțelegere cu sovieticii. Data fixată pentru lovitura finală este 26 august 1944. Cu toate că trupele sovietice au intrat în Moldova, în 20 august, mareșalul Antonescu continuă să ducă războiul alături de armata germană. Aceste evenimente au determinat tabăra din opoziție să grăbească momentul răsturnării dictaturii militare.

Mareșalul Antonescu s-a întors de pe front, în 22 august, și a acceptat să se întâlnească la Snagov cu Mihalache, care i-a cerut în numele celor patru partide să încheie armistițiul. Deoarece mareșalul nu a dat un răspuns clar, regele i-a solicitat să vină la Palat pentru a-l informa despre intențiile guvernului său. Primul-ministru, însoțit de Mihai Antonescu, a susținut că poziția oficială a rămas pentru continuarea războiului contra Uniunii Sovietice până la obținerea unui rezultat convenabil în negocierile cu Aliții. Ca urmare, regele a ordonat arestarea celor doi Antonești și încheierea armistițiului, și l-a însărcinat pe generalul Sănătescu cu formarea noului guvern. În dimineața zilei de 24 august, avioanele Stukas germane survolau amenințătoare Bucureștiul. Reședința regală a fost bombardată iar orașul devastat.

De Weck manifestă simpatie pentru regele Mihai, pe care-l consideră principalul artizan al loviturii finale, pentru curajul său de a pune capăt situației disperate a României. În 29 august, ministrul Elveției merge la Palatul regal pentru a-l felicita personal pe regele Mihai, semnând în registrele regale: „Trăiască Regele!”. Gestul este semnificativ pentru conduita diplomatică a unui ministru „neutru” față de România.

După aceste schimbări decisive, noul guvern nu pare a avea voința de acțiune politică necesară. René de Weck notează că românii fac în continuare aceeași greșală, de a aștepta un ajutor din partea anglo-americanilor. Și îi deplânge pe politicienii români care, în loc să câștige încrederea Aliților și să ia măsurile necesare pentru

redresarea națională, se dispută asupra unui program de guvernare, dedându-se la certuri interne și la injurii în presă. În plus, prezența soldaților sovietici nu pare să întărească colaborarea României cu noii aliați: „între români și ruși, neîncrederea reciprocă este un sentiment secular, întărită mai mult de deosebirea dintre regimurile politice. Deci, incidentele erau inevitabile”. (Jurnal, 5 octombrie 1944).

După trecerea armatei române în tabăra Aliatilor, situația internă a României continua să se degradeze. Ambițiile diverselor partide politice, care formează noul guvern, împing țara spre crize politice succesive care vor culmina cu instalarea comuniștilor la putere.

Primele două guverne ale generalului Constantin Sănătescu (23 august-3 noiembrie 1944; 4 noiembrie-5 decembrie 1944) se arată slab pregătite pentru asumarea unor decizii politice radicale. René de Weck îl consideră pe Sănătescu a fi „un om foarte cinstit, dar căruia îi lipsește experiența și autoritatea”. (Raport politic no. 42, 10 noiembrie 1944). În interior, primul-ministru întârzie să îi aresteze pe vinovații de război și să impună ordinea publică. Iar, în relațiile cu sovieticii și cu extrema stângă. Sănătescu se comportă „pe cât de neîndemânatic posibil”, neîndrăznind să ia vreun angajament fără să ceară sfatul sovieticilor. De Weck nu îi iartă nici pe liderii țărănist și liberal, care „afirmând că au în spatele lor toată masa populară, trebuiau deci, înainte de toate, să încerce să-i convingă pe ruși că erau interesați să ajungă la o înțelegere. Ei nu au știut să facă asta. Incapabili de a acționa, retrași într-o defensivă fricoasă, ei au abandonat toate inițiativele partidelor de extrema stângă”. (Raport politic no. 42, 10 noiembrie 1944). În acest timp, sovieticii acuzau guvernul Sănătescu de a sabota armistițiul și, mai ales, de a nu restitui prada luată din Transnistria și de a nu se achita de datoriile de război.

Numirea generalului Nicolae Rădescu (6 decembrie 1944-5 martie 1945) aduce noi speranțe de redresare a țării. Ministrul elvețian îi acordă o mai mare încredere: „Deși nu mai este tânăr, Rădescu este cu mult superior, prin energie și prin competență, apaticului de Sănătescu”. (Jurnal, 20

decembrie 1944). Generalul părea să fie omul providențial care ar reuși să impună un compromis între partidele politice și să ia măsurile practice necesare.

În 20 februarie 1945, incidente destul de grave au loc la Uzinele Malaxa din București. În momentul când comuniștii nu obțin voturile necesare pentru a intra în consiliul de administrație al fabricii. Militanți ai extremei stângi fac apel la alți muncitori să vină să dea o lovitură de forță contra conducerii. Incidentele se termină cu persoane rănite. Însă, René de Weck observă un simptom grav, și anume manipularea presei românești, care reproduce articole din presa sovietică, vexatoare la adresa puterii legitime din România. Mai mult, jurnalele românești îl acuză pe generalul Rădescu de a fi „inamicul poporului”.

În 24 februarie, Frontul Național Democrat (FND), un cartel de partide de extremă stângă, organizează la București o manifestație antiguvernamentală de amploare. În timpul dezordinii, câteva focuri de armă cauzează moartea a două persoane și produc 11 răniți. Ministrul elvețian consemnează o istorie care se referă la comuniști și la generalul Rădescu. El relatează că doi comuniști au venit la Ministerul de Interne, aducând cadavrele unor oameni care au fost uciși pentru că luaseră partea generalului Rădescu. Acesta, sub impulsul emoțiilor, a comis imprudența de a apostrofa cele două personaje, care nu erau altele decât „evreica Ana Pauker și maghiarul Vasile Luca”. Acest incident a dat ocazia amiralului sovietic Bogdenko să-i adreseze primului-ministru reproșuri violente, că ar încuraja fascismul, antisemitismul și, chiar, provocarea unui război civil.

Șeful Partidului Social Democrat, Titel Petrescu, membru al FND-ului, încearcă să se disocieze de comuniști, din punct de vedere ideologic și practic. Ministrul elvețian consideră că FND-ul s-ar prăbuși dacă Titel Petrescu ar părăsi această coaliție. De aceea, în discuțiile cu delegatul politic englez, de Weck încearcă să-l convingă să susțină guvernul Rădescu și să-l încurajeze pe liderul social-democrat să părăsească alianța cu comuniștii: „i-am spus lui Marjoribanks că, dacă mai trebuia să-l susțină pe Rădescu, atunci cel mai bun

mijloc ar fi să-l determine pe Titel Petrescu să plece din Frontul Național Democrat. (...). Marjoribanks este de aceeași părere cu mine. Fără îndoială că va încerca să-l încurajeze pe prietenul nostru fricos. Dar, poate este prea târziu”. {Jurnal, 27 februarie 1945}.

Primul adjunct al ministrului de Externe sovietic, Vișinski, sosit în București pe 27 februarie 1945, cere în termeni imperativi demisia generalului Rădescu. În această perioadă. România traversează o nouă criză politică, a cărei gravitate este văzută de către ministrul elvețian ca fiind „una din cele mai grave crize de după 23 august 1944”. Încercând să găsească un răspuns la problemele interne din țară, de Weck estimează că evoluția militară din război și înțelegerile politice de la Conferința de la Yalta trebuie să constituie baza de acțiune a sovieticilor în Balcani. La Yalta, cele trei mari puteri au decis să garanteze alegeri libere în toate statele foste satelite ale Germaniei. Ca urmare, sovieticii urmăreau să. instaleze în aceste țări, ocupate de armata roșie, guverne fidele Moscovei, sub aparența unor coaliții democratice și liber alese de către popor. {Jurnal, 4 martie 1944}.

În România, FND-ul reprezenta o astfel de coaliție manipulată de generalii sovietici din București. La presiunile acestora și în lipsa unei personalități puternice, regele Mihai face apel la prințul Barbu Știrbey pentru a accepta portofoliul ministerial. Iuliu Maniu, care a refuzat orice responsabilitate, a propus crearea unei coaliții în care partidele istorice să dețină majoritatea funcțiilor.

În noaptea de 28 februarie spre 1 martie, Armata roșie ocupă cazarmele din București și dezarmează toate unitățile militare. Deoarece prințul Știrbey nu reușește să formeze noul guvern, fostul vicepreședinte, comunistul Petru Groza, șeful unei mici grupări de extremă stângă, este însărcinat să preia această sarcină. De Weck consemnează chiar o istorie care îi pune în cauză pe Groza și pe Maniu: pe vremea când Groza făcea opoziție mareșalului Antonescu, fiind apoi arestat și închis, Maniu a intervenit în favoarea militantului comunist și a reușit să-l elibereze. Cu toate acestea, Groza nu pare să fi păstrat recunoștință șefului ardelean: originar

din aceeași provincie, creatorul Frontului Plugurilor este astăzi omul Moscovei. Proprietarul unei mari averi, el se apără că este comunist, însă nu este nici o îndoială că ministerul său, dacă reușește să-l creeze, se va arăta docil la toate ordinele Moscovei”. (Raport politic no. 8, 1945).

În seara de 4 spre 5 martie, Groza a supus regelui o listă cu miniștri, care includeau pe liberalii Gh. Tătărescu și A. Benteiu și pe socialistul M. Ralea. Suveranul refuză să accepte aceste propuneri și solicită o înțelegere cu Brătianu și Maniu. Mai mult, programul lui Groza, care viza, în primul rând, restaurarea bunelor relații (compromise de guvernul anterior) cu Uniunea Sovietică, se opunea dezideratelor Partidelor Liberal și Național-Țărănesc. Maniu propunea un program ale cărui priorități erau: ordinea internă, restabilirea libertăților presei și anularea divizării proprietății agricole țărănești. Partidul Național-Țărănesc a propus în postul de prim-ministru pe doctorul Nicolae Lupu.

În calitatea sa de observator, de Weck estimează că ziua de 5 martie „va fi decisivă pentru viitorul României”. El notează că britanicii par să-l susțină pe rege în demersurile de a constitui un nou guvern pro-monarhist. În același timp, americanii, care afirmă dorința lor de a vedea instalat în România un regim democratic, au declarat că nu au recomandări de făcut în privința alegerii persoanelor din noul guvern, în seara de 5 martie, regele Mihai i-a convocat la Palat pe Maniu, Mihalache și Brătianu, cerându-le să acorde concursul lor la formarea guvernului de către Petru Groza. După notele lui de Weck, regele ar fi afirmat că această numire i-ar fi fost cerută „de către mareșalul Stalin, ca un serviciu personal”. (Raport politic no. 9, 12 martie 1945).

În dimineața zilei de 6 martie, șefii partidelor liberal și național țărănesc au fost chemați la Palat pentru a negocia cu Groza constituirea guvernului. Deoarece Maniu a fost reținut acasă din cauza unei entorse, el a fost înlocuit de Mihalache, care a declarat că nu poate fi luat nici un acord definitiv fără avizul lui Maniu. Sub presiunile manifestațiilor organizate de comuniști pe străzile Capitalei, FND-ul a pretins dreptul de formare a cabinetului. În acest timp, regele

Mihai primește vizita lui Dinu Brătianu, care îl sfătuiește să nu se opună sovieticilor. Mai târziu, Maniu i-a reproșat lui Brătianu de a fi fost lipsit de fermitate, spunând, potrivit notelor lui de Weck: „dacă aș fi fost prezent, i-aș fi zis regelui că nu trebuie nici să abdice, nici să-l lase pe Groza să formeze guvernul”. (Raport politic no. 9, 12 martie 1945).

Astfel, Petru Groza este numit șeful guvernului de extremă stângă (6 martie 1945-30 noiembrie 1946), garnisit cu câțiva dizidenți politici. Estimând că pericolul comunist este iminent pentru România, de Weck afirmă că: „atâta timp cât armata roșie va ocupa țara, nu ne putem aștepta la nici o reacție, ci numai la alte alunecări de stângă”. A trecut perioada în care ministrul Elveției gândea că pericolul rus este un lucru, iar bolșevismul este cu totul altceva,, (Raport politic no. 28, 18 martie 1943) și nu înțelegea din ce cauză o bună parte dintre interlocutorii săi români (Antoneștii, căpitanul Moruzzi, Maniu, Martha Bibescu și alții) manifestau simpatii anglo-americane, dorind totodată victoria germanilor contra sovieticilor. Nici reprezentanții occidentali din România nu erau străini de manevrele comuniștilor susținuți de armata sovietică: „La misiunea britanică, se recunoaște că o minoritate a acaparat puterea, dacă nu prin forță, cel puțin prin amenințare: ministerul nu era oare ocupat, în 6 martie, de detașamente de soldați ruși, care, pentru a se disimula, și-au alăturat câțiva ofițeri și soldați români”. (Raport politic no. 9, 12 martie 1945). Ministrul Elveției estimează că lovitura dată de comuniști a fost camuflată de manipularea presei românești și a unor corespondenți de presă străini, care au redat în exterior imaginea unei acțiuni spontane și democratice.

În discuțiile pe care de Weck le întreține cu diplomații anglo-ame-ricani privind poziția pasivă a occidentalilor în timpul crizei politice din țară, aceștia au afirmat că de fiecare dată când solicitau instrucțiuni care să le permită o intervenție, au primit răspunsul că momentul nu a sosit încă pentru aplicarea în România a rezoluțiilor de la Yalta. Însă, de Weck are anumite rețineri privind această atitudine, întrebându-se dacă: „aceste observații au fost cu adevărat

formulate de Londra și de Washington, iar apoi comunicate celor care îi presau pe anglo-saxoni să se opună manevrelor sovietice. Răspunsurile pe care le-am strâns sunt lipsite de claritate”. (Raport politic no. 9, 12 martie 1945). Totuși, el este de acord că reproșurile adresate guvernanților de la București de către americani sunt juste: lipsa unui program de reorganizare internă, întârzierea epurării criminalilor de război, neachitarea daunelor cauzate evreilor în timpul războiului, la care se adaugă acuzația de a fi continuat mult timp colaborarea cu Germania.

Încercând să prevadă care va fi situația României după război, de Weck declară cu o naivitate reproabilă (deoarece asistase în direct la jocul de pioni ai Moscovei, ale cărei intenții în zona de ocupație militară puteau fi deduse), că imediat ce anglo-americanii vor prelua controlul în Europa, „România conservă șanse să scape de ștrangularea vecinului său redutabil”. În cazul când ostilitățile se vor prelungi, de Weck trece în sfera hazardului, estimând că România „riscă foarte tare să se angajeze într-o evoluție interioară dirijată care ar putea s-o facă să solicite ea însăși încorporarea la U.R.S.S.”. (Raport politic no. 9, 12 martie 1945). Acest scenariu nu s-a materializat niciodată, din fericire, cu toate că sovieticii au devenit adevărații stăpâni în Europa centrală și orientală. Chiar și mai târziu, în octombrie 1945, când de Weck se afla la Roma, mărturisea cu toată convingerea că România va regăsi echilibrul și prosperitatea, fără să menționeze deloc pericolul ideologiei comuniste care se impusese prin forță în această țară.

Așadar, acest Jurnal este dovada că René de Weck s-a situat încă de la începutul războiului pe pozițiile unui diplomat convins de victoria anglo-americană, manifestându-și repulsia față de tot ceea ce reprezenta germanismul. El nu se reține să-și declare aceste convingeri nici chiar în discuțiile cu interlocutorii săi români, care simpatizau sau nu cu Germania, și nici când redactează rapoartele politice pentru Berna, chiar dacă aici exista un curent de opinie favorabil relațiilor cu Reich-ul.

Misiunea lui devine mai dificilă când România, o țară cu tradiții politice franceze, cade în sfera de influență a Germaniei. Oficial, guvernul Antonescu participă alături de Hitler la acțiunile militare de pe frontul de Est, încercând să realizeze obiectivele naționale. În realitate, majoritatea politicianilor care formau Opoziția, și care simpatizau cu francezii și cu anglo-saxonii, era contrariată de perspectiva unei alianțe cu sovieticii, care erau identificați cu pericolul bolșevic. Astfel compromisul politic asumat de România la acea epocă apărea de neacceptat pentru de Weck, care nu putea înțelege de unde venea obsesia românilor contra vecinului ei de la răsărit. Subestimând problema extinderii comunismului în Europa, de Weck considera că Germania era mult mai amenințătoare și că, pe viitor, va trebui să adopte măsurile necesare pentru a împiedica orice recrudescență a imperialismului german în viitor.

În 1942, sub impulsul evenimentelor, René de Weck nota că, dacă ar trebui să scrie o carte despre șederea lui în România, atunci i-ar da titlul „Zece ani în țara minciunii”. Această formulă poate da naștere la două reacții din partea cititorului: una, de iritare personală (cum a fost în stare acest de Weck să răspundă astfel unei țări care i-a oferit o primire atât de amicală); cealaltă, de acceptare a unei maniere de revoltă din partea ministrului elvețian contra situației în care a ajuns România, datorită erorilor unor politicieni incapabili și slabi, ce au împins țara într-un război perdant.

René de Weck a asistat în direct și în premieră la trei tipuri de regimuri politice prin care a trecut România, de la democrație, la dictatură regală și la dictatura militară, precum și la patru lovituri de stat: în septembrie 1940, în ianuarie 1941, în 23 august 1944 și în 6 martie 1945. Chiar după rebeliunea legionară, de Weck făcea observația următoare: „Cu toate acestea, experiența demonstrează că România nu este făcută pentru un regim totalitar, deoarece eforturile succesive ale regelui Carol (Frontul Renașterii Naționale), ale generalului Antonescu și ale lui Horia Sima, toate au eșuat”. (Raport politic no. 5, 5 februarie 1941).

După lovitura de Palat din august 1944 și instalarea unui guvern pro-occidental, de Weck este martorul tulburărilor interne cauzate de incapacitatea elitei politice de a se pune de acord asupra unui plan de redresare imediată a țării. El consideră că elitele politice s-au făcut vinovate de situația catastrofală în care a ajuns România: „în cazul României, burghezii nu vor să recunoască faptul că au acceptat cu inima ușoară, mai întâi dictatura lui Carol al II-lea, apoi cea a lui Antonescu. (...). Au încercat ei să împiedice vreodată realizarea situației din trecut? Au îngropat cu totul ce au adorat în ajun sau au refuzat să se plece în fața noului stăpân, indiferent care o fi, când acesta a ridicat biciul asupra lor?” (Jurnal, LS decembrie 1944). Fiind informat de toate acțiunile de protest ale liderilor din opoziție, I. Maniu și Constantin (Dinu) Brătianu, duse contra politicii militare a mareșalului Antonescu, René de Weck constată că acestea au fost fără eficacitate, lipsindu-le curajul de a impune o nouă conduită politică și morală pentru poporul român. De Weck mărturisea în Jurnal că nu poate înțelege incapacitatea elitei românești de a acționa în interesul comun pentru salvarea propriei lor țări, în loc să se ocupe de promovarea intereselor personale și de partid.

Atmosfera din România este dominată de un sentiment de frică și de insecuritate; amenințați înaintea de germani, viața unor oameni era pusă acum în pericol de către bolșevici. Însă, în ciuda ocupației miliare și a efortului de a susține armata pe front, situația materială a țării rămâne destul de bine conservată. De Weck observă că: „Bucureștiul este încă unul din orașele Europei unde se mănâncă cel mai bine, unde oamenii cărora te place să se distreze găsesc mijlocul cu orice preț. (Jurnal, 26 februarie 1945).

Ministrul elvețian este martor la ascensiunea la putere a comuniștilor și resimte un sentiment de regret și din cauza neputinței de a interveni contra acestei stări de fapt: „Drama la care asist, fără să am putere de influență, din nefericire apasă foarte tare asupra deznodământului.”. (Jurnal, 5 martie 1945). Lipsa relațiilor diplomatice dintre Elveția și Uniunea Sovietică, precum și suspiciunea constantă dintre

cele două țări, nu i-au permis nici lui de Weck să intre în contact cu diplomații sovietici de la București, cu atât mai mult să ceară sprijinul anglo-americanilor contra manevrelor armatei roșii. Atunci când solicită un permis de plecare, cu drept de întoarcere în România (deoarece misiunea lui se apropia de sfârșit), de Weck obține răspunsul că „este prematur să se ia vreo hotărâre în privința reîntoarcerii”.

Incontestabil că, în perioada celui de-al doilea război mondial. René de Weck a jucat un rol special, fie că acesta a fost de natură politică, diplomatică sau morală. România a constituit pentru de Weck o experiență unică și semnificativă, în măsura în care el a încercat să înțeleagă istoria poporului român și să partajeze cu acesta momentele dificile ale unei țări angrenată în război. Într-un interviu acordat postului de radio Roma, René de Weck își exprima convingerea de a fi asigurat continuitatea bunelor relații dintre Elveția și România: „Elveția, ca stat neutru, nu a avut niciodată în România interese de ordin politic. Relațiile sale cu regatul danubian au fost întotdeauna și vor rămâne niște raporturi de prietenie, mai ales în domeniile de cultură generală, de schimburi comerciale și de tranzacții financiare. [...]. De fapt, cred că am reușit să mențin (aceste raporturi) pe planul prieteniei, în ciuda tuturor bulversărilor la care am asistat”. Amintirea lui René de Weck a lăsat posterității exemplul unei strânse legături de prietenie dintre un diplomat elvețian și România. Ca scriitor și om de cultură, de Weck a regăsit la București un mediu intelectual și artistic european, păstrând în colecția personală de artă câteva tablouri semnate de pictori români și mai multe icoane românești, care au fost donate Muzeului de istorie și artă din Fribourg.

CLAUDIA CHINEZU
Fribourg, mai 2000

René de Weck

Romancier, eseist, critic literar și diplomat elvețian
1887-1950

14 mai 1887 – se naște la Fribourg, într-o familie aristocrată originară din Fribourg, René Andre Rodolph, primul din cei cinci copii ai domnului Philippe de Weck și ai doamnei Margueritte de Boccard.

— urmează școala și liceul în orașul natal, la College Saint Michel.

— continuă studiile superioare la Paris, la Ecole des Chartres și Ecole des Hautes Etudes Commerciales; apoi, urmează studii în Drept la Berlin și face un stagiu de câteva luni la München.

1912 susține teza de doctorat cu titlul La Representation diplomatique de la Suisse; devine membru fondator al Asociației internaționale a scriitorilor de limbă franceză și membru corespondent al Institutului Național de la Geneva (secția literatură).

Este trimis la Paris, în calitate de corespondent al jurnalului La Liberté din Fribourg, și, în paralel, îi este încredințată o cronică dedicată literaturii elvețiene, în Mercure de France.

— debutează cu volumul de poezii Steles votives și publică studiul La vie litteruire dans la Suisse française.

— Începe cariera diplomatică la Direcția Afacerilor Externe din cadrul Departamentului Politic din Berna.

—1917 – este numit atașat al Legației elvețiene de la Londra.

—1923 – este trimis în calitate de secretar II, apoi de secretar I, la Legația Elveției de la Paris.

—1933 – devine consilier de Legație la Paris.

— publică romanul Jeunes. se de quelques-uns.

— apare romanul Theodore.

— publică romanul Un Fou revient parmi les sages și eseul Opinions sur Ramuz.

— scrie un alt eseu Amiel, ou la noix creuse.

— apare romanul *Victor et l'eirangere*.

—1939 – este numit ministru plenipotențiar al Elveției în România, Grecia și Iugoslavia, cu sediul la București.

În această perioadă, începe să scrie un Jurnal (1939-1950), unde relevă un interes deosebit pentru evenimentele politice imediate și pentru evoluția României în anii critici ai războiului.

— publică eseul *Souvenirs litteraires*.

—1950 – este numit ministru plenipotențiar al Elveției în Italia.

— publică *La Suisse parmi les nations*, o carte de analiză politică, în care expune modelul politic al Elveției de-a lungul experienței naționale personale.

12 mai 1950 – moare la Berna.

— apare postum volumul *Les Saisons de l'amour*.

1939

20 iunie. Totul este tulbure. Încep să cred că Hitler este decis, orice s-ar întâmpla, să declanșeze marele dezastru universal. Fără îndoială că de aici i se va trage sfârșitul. Însă, câți alții vor cădea înaintea lui! Și câți după! [...].

26 iunie. Căldura devine din ce în ce mai insuportabilă. Ieri seară, toți invitații se sufocau la dineul pe care ministrul de Externe împreună cu doamna Gafencu l-au dat în onoarea colegului lor egiptean. Agenda oficială și mondenă a fost deosebit de încărcată în ultimele săptămâni. Încep să-i trag de limbă pe interlocutorii mei. Mă simt tot mai nervos și iritabil, deși merg zilnic să mă răcoresc la piscină, la Lido. Mă gândesc la concediu. Sper să putem pleca în mai puțin de o lună, dacă smintiții de la Berlin, Roma și Tokyo ne vor lăsa în pace. Se vorbește din nou de posibile „surprize” în momentul în care „recolta va fi strânsă”. Ce epocă liniștită trăim! [...].

30 iunie. Ca și ieri seară, Constantin Argetoianu, președintele Senatului, și Grigore Gafencu, ministrul Afacerilor Externe, pe care l-am văzut azi dimineață, mi-au părut preocupați de tot ceea ce se pregătește la Danzig. Gafencu nu crede totuși în fatalitatea războiului. Este de părere că ambele părți încearcă să uzeze nervii adversarului, așteptând să profite de o slăbiciune, care să permită obținerea unui avantaj substanțial, fără să se recurgă la arme.

În timp ce mă aflu la el, i-a telefonat Franasovici, ambasadorul României în Polonia. Din câte mi-a spus Gafencu, ambii împărtășeau aceeași viziune asupra situației prezente.

Evenimentul lunii pare a fi vizita ministrului egiptean la București, însă aceasta este lipsită de orice semnificație politică. Numai că, în spatele Egiptului se găsește Marea Britanic

1 iulie. Martha Bibescu și bătrâna Maria Nicole Darvari s-au înscris în Frontul Renașterii Naționale¹. Ce mai recrute! Însă nimeni nu a uitat conduita lor în timpul ocupației germane. Nu este lipsit de savoare să le vezi pe amândouă în această formațiune politică cu pretenție de partid care luptă, mai ales, pentru independența și demnitatea națiunii române! în plus, dacă noul regim a ajutat anumite energii să se afirme (de pildă. Armand Călinescu, atunci poate îngădui și câteva efuziuni de fanfaronadă, care nu ar fi fost tolerate odinioară de opinia publică. De aceea o vedem în public pe Martha Bibescu, care este mai degrabă făcută să joace în rolul „mândrei Vasthi”, urmărind cu atenție ce se petrece în jurul lui Esther cu speranța de a intra în grațiile lui „Assverus”.

2 iulie. Iau masa la țară, la compatrioți. Bărbatul este un fost muncitor, devenit patron; iar femeia este o flamandă grăsană, fericită să-și crească iepurii, puii și rațele. Masa a fost pusă sub copaci, pe malul lacului. Cine nu s-ar fi simțit în largul său? Printre invitați s-a aflat și Julien Peter², un genevez, fost președinte la Arte Frumoase. După ce a ajuns în România, înainte de război, a devenit preceptor. S-a bătut pentru țara sa de adopție, s-a căsătorit aici și s-a naturalizat. Apoi a fost profesor de Drept constituțional la Universitatea din București. În 10 februarie 1938 a devenit primarul Capitalei. În septembrie, când războiul părea iminent, a fost înlocuit din funcția pe care o deținea cu generalul Victor Dombrowski, reluându-și ocupația anterioară de „inspector administrativ”. A rămas foarte „romand³”, prin înfățișare și în spirit, și foarte pedagog. [...].

¹ Organizație de masă, creată în decembrie 1938, ca urmare a desființării tuturor partidelor politice. Șeful ei suprem era Regele; printre funcțiile sale importante, se afla promovarea cultului personalității monarhice.

² Iulian Peter, primar al capitalei februarie – septembrie 1939

³ Denumire dată locuitorilor din partea vestică a Elveției, unde principala limbă de comunicare este franceza.

5 iulie. În această dimineață, am asistat, la Palatul regal, la investitura noului Patriarh al României, Nicodim Munteanu, fost mitropolit al Moldovei. Cu tiara pe cap și cu un mantou de brocart roșu-închis cu raze de aur, avansează spre rege și îi întinde crucea, iar Maiestatea Sa îi pronunță de îndată formula rituală. Patriarhul are 75 de ani. „Acest bătrân nobil, îmi strecoară un coleg la ureche, a fost pederast pe vremea când mai avea ceva forță”. Din asistență făceau parte: membrii guvernului, consilierii Coroanei, corpul diplomatic, delegațiile clerului din Parlament, ale armatei și ale magistraturii. Toți laicii sunt în uniformă, iar românii poartă costume albe. Mi se arată prima femeie senator. Aceasta își datorează locul, după spusele colegului, unor „amabilități” pe care fiica ei (Lilette) le cultivă pentru Președintele Consiliului. [...].

20 iulie. Am întrerupt jurnalul din 6 iulie. Deci, pot să-mi acord astăzi puțin timp pentru cele 16 rânduri cotidiene.

Mai întâi, să notez incidentele domestice cărora se datorează această lungă tăcere. Valetul și bucătăreasa noastră – care sunt frate și soră (după cum spuneau) – au plecat pe 15 iulie în țara lor de origine. Ambii sunt din Linz (fosta Austrie). Joseph și-a dat seama deja de planul Anschluss⁴, înainte ca „Führer”-ul să fi consumat evenimentul. Pe vremea când Octavian Goga era președintele Consiliului, adică în ultimele zile din 1937 și până la 10 februarie 1938, l-am invitat la mine la masă. Acest poet transilvănean, rătăcit în politică și care era un om pasional, se străduia să impună un anumit regim. În timpul serii, el a fost chemat la telefon de două ori de către ministrul său de Externe, Istrate Micescu. Cel din urmă, care era un mare avocat și un sofist ilustru, încerca să obțină la Geneva sprijinul Angliei și al Franței, pentru ca Societatea Națiunilor să amâne doleanțele prezentate în acest areopag de către evreii din România. Joseph l-a anunțat de fiecare dată pe președinte să meargă la telefon. În momentul intrării sale în vacanță, Goga mi-a spus râzând: „Valetul d-voastră m-a

⁴ Alipirea Austriei la Germania.

felicitat călduros pentru antisemitismul nostru. Mi-a mărturisit că era din Linz și că „suferea,” pentru Hitler. Am apreciat mult remarca sa: „Lupta pe care o duceți este dură, Excelență, dar noi suntem de partea dumneavoastră”. Am impresia că acest băiat este foarte expansiv. Poate că atunci era cam amețit.

A doua zi, m-ara amuzat tare repetând aceste remarci persoanei în cauză. „Domnul Președinte de Consiliu, îi spun, mi-a semnalat că i-ați făcut marea onoare de a-i aproba politica sa. A fost profund emoționat de aceasta”.

„Ah! da,” răspunde Joseph, cu fața radiată de un surâs triumfător. „Excelența Sa m-a bătut pe umeri și mi-a spus: „Joseph, ești un băiat curajos”.

Plecarea definitivă a acestui erou și a surorii sale ne-a determinat, înainte să plecăm în Elveția, să facem curățenie în casă și să zugrăvim. De trei săptămâni, mâncam numai la restaurant, cel mai adesea la Capșa. Acest local bucureștean ieftin, dar unde mâncarea este bună, reprezintă în acest timp de căldură africană, ultimul salon unde se discută amical. I-am întâlnit acolo pe Alice Sturdza și pe soțul ei, pe soții Gigurtu, pe Suzanne Moruzzi, pe George Constandaki, pe soții Della Porta, pe George Brătianu și pe mulți alții.

Din cauza lucrărilor de reparații, casa devenise de nelocuit, astfel încât am petrecut două week-end-uri, de sâmbătă seara până luni seară, la Mamaia. Plaja de nisip este agreabilă, iar hotelul Rex are tot confortul, deși serviciul este destul de mediocru. Este amuzant să-i regăsești aici pe membrii guvernului și pe numeroși colegi din corpul diplomatic mai sumar îmbrăcați. Fericită este țara unde ministrul Afacerilor Externe, Grigore Gafencu, poate fi masat în public, sub o umbrelă de plajă plantată în nisip, iar nevasta lui poate fi chemată cu numele de Nouchette, de către toți amicii ei, și unde se organizează curse de biciclete pe plajă. Și, ce să mai zici de Ismail, „sclavul” ei turc, și de profesorul ei de cultură fizică, pe care-l cheamă Călinescu, ca și pe președintele Consiliului, și cu care face întotdeauna box. Ciudată femeie este această Nouchette (alias Esmeé, iar pe numele ei adevărat Blanche). Pariziancă, sau cel puțin

franțuzoaică din naștere, ea se aureolează cu un trecut agitat. Legenda spune că mama sa a fost o femeie de moravuri ușoare. Ea însăși a fost dansatoare și, din nefericire, a trebuit să stea, adesea, pe stradă la agățat. Sosită în România, în timpul războiului, în compania unui prinț rus, ea ar fi dansat și cântat în mai multe localuri de noapte din București. Bancherul Chrissoveloni (tatăl adoptiv al lui Dimitrie), găsind că ea merita mai mult de la viață, a luat-o sub protecția lui. După ce s-a săturat de ea, nu a vrut să o arunce în șanț, ci s-a gândit să o paseze lui Gafencu, care-și făcea atunci primele încercări în jurnalism. Bancherul i-a spus lui Gafencu: „Luați-o și căsătoriți-vă cu ea, iar eu vă voi da drept cadou de nuntă ziarul Argus”. Așa a și fost.

Frumos bărbat și cu mult mai tânăr decât nevasta lui, Gafencu era considerat un om foarte sentimental. Pe de o parte, îl asigura că-i va rămâne fidelă, iar pe de altă parte, ea se deda la tot fehil de fantezii extra-conjugale. De altminteri, este o femeie inteligentă, vioaie, vorbăreață și foarte devotată carierei politice a lui Grigore.

Printre ultimele cuceriri ale lui Nouchette se află un tânăr turc din Balcic, pe care îl poartă tot timpul după ea. Se gândește chiar să-l facă coregraf la Operă. Pe lângă aceasta, i-a arătat șoferului ei, fără reținere, toate darurile cu care a înzestrat-o natura. Și să nu mai vorbim de interesul pe care-l manifestă pentru colaboratorii soțului ei.

30 august. Pe 22 august, de dimineață, ne-am imbarcat la Nisa, pe vasul *Insula Frumuseții*, în vederea unei scurte escapade în Corsica. Pe punte, cer unui pasager să-mi împrumute jurnalul său și citesc că Ribbentrop este așteptat la Moscova pentru a semna un pact de neagresiune între Germania și U.R.S.S.⁵. Era ușor de prevăzut tensiunea

⁵ Este vorba de pactul Molotov-Ribbentrop, încheiat în 23 august 1939, prin care Uniunea Sovietică se angaja să rămână neutră în eventualitatea unui conflict „î Europa. Acest pact prevedea și clauze secrete, înscrise într-un Protocol Adițional, anexat la Tratat, care stabilea sferele de influență în Europa centrală.

internațională care s-a agravat imediat din această cauză. Cu certitudine, epoca noastră este foarte ciudată: acum treizeci de ani, nimeni nu s-ar fi gândit că două țări pot simți nevoia să se protejeze pentru a preîntâmpina orice atac prin surprindere al adversarului. Dar să trecem peste aceasta. Din moment ce astăzi se admite că astfel de angajamente sunt utile și chiar necesare, se pare că încheierea unui pact de neagresiune între două mari puteri ar trebui să suscite o bucurie universală. Prin urmare, nu ar trebui să fie privit ca o operă de pace? Ei bine, nu! În afară de Italia, Germania și alte câteva state, lumea întreagă estimează pe drept că aranjamentul de la Moscova cântărește greu în balanța de puteri de pe câmpul de război, prin dezechilibrul, cel puțin momentan, pe care-l aduce în repartitia de forțe din prezent⁶.

31 august. A doua zi, m-am dus la Consulatul Elveției să telefonez la Berna, pentru a întreba dacă trebuia să mă întorc de urgență la post. Bineînțeles, nu am reușit să vorbesc nici cu Motta, nici cu vreun înalt funcționar de la Departamentul politic⁷. La celălalt capăt de fir, am dat de un secretar incult, care mă asigură că va trimite mesajul meu la Bonna. De asemenea, obțin promisiunea că „avizul” acestor domni îmi va fi comunicat de îndată ce va fi pronunțat de gurile lor venerabile. După-amiază, cancelarul de la Consulat mi-a transmis telefonic, la hotel, o comunicare de la C. Stucki, șeful Protocolului și director de personal. Încercând să nu dea impresia că era un ordin, Stucki mi-a semnalat că toți colegii care nu s-au întors încă în capitalele unde sunt acreditați, să se grăbească s-o facă.

⁶ René de Weck consemnează despre consecințele pactului germano-sovietic asupra României, în *Rapport politique* no. 16, Arhivele federale din Berna (A. F. B.), fond E 2300, București, rola 46.

⁷ Echivalentul unui Minister al Afacerilor Externe, care era împărțit în: Diviziunea Federală a Afacerilor Externe și Diviziunea Intereselor Străine.

Era trecut de ora șaptesprezece. Bagajele au fost pregătite în patruzeci de minute. Am făcut plinul la mașină și am plecat. Noaptea ne-a surprins în Alpii din Provence. [...].

Când am ajuns la Geneva, i-am telefonat din nou lui Bonna. În sfârșit, am reușit să-l găesc și-mi dă de înțeles că dorește să mă vadă cât mai repede la București. I-am spus că mă voi întoarce a doua zi, dar că m-aș opri la Berna, drept care m-a rugat să trec pe la el. I-am cerut foarte stăruitor să dea ordinele necesare pentru ca permisele germane, ungare și române, de care aveam nevoie, să fie gata în ziua următoare înainte de ora zece.

Sosit la Fribourg pe la ora șapte, am avut norocul să petrec seara aici, cu mama și cu fratele meu, aflat în serviciul militar la Bulle.

Pe 25, înainte de ora nouă, eram gata de plecare. Când am ajuns la Berna, Bonna era la dentist. Nu se știa nimic de permisele cerute. Am pierdut toată dimineața învârtindu-mă de la un capăt la celălalt al biroului și străduindu-mă să le fac eu și să-mi procur devize străine pentru drum. Înainte de prânz, am avut o conversație de câteva minute cu Bonna, revenit într-un sfârșit la cabinetul său directoral. Un secretar a sosit în ultimul moment și mi-a cerut să iau șapte măști de gaz pentru a completa stocul destinat personalului Legației.

Am servit o mâncare foarte bună la hotelul Tilleul din Baden. Am ajuns la Buchs pe o ploaie torențială, apoi am trecut la Arbberg pe o ceață atât de groasă încât a trebuit să aprindem farurile. Ne-am oprit la Landeck (în Tyrol), unde mi-am amintit că am petrecut o noapte la hotelul Post, care a fost destul de acceptabil.

La plecare, pe 26, Emile mi-a povestit că nu a putut dormi toată noaptea din cauza zgomotului făcut de tranzitarea formațiunilor motorizate de camioane, mitraliere și alte echipamente de război care se îndreptau spre frontiera elvețiană. Ploaia continua să cadă cu intermitențe, însoțindu-ne până la Lofer. Pe drum, am întâlnit țărani care-și duceau caii la rechiziție. La Reichenhall, a trebuit să arătăm documentele de călătorie unui șef militar pentru a putea să luăm benzină. În apropiere de Linz, a trebuit să le arătăm din

nou, pentru a putea să cumpărăm alimente. Pe măsură ce ne apropiam de Viena, mașinile particulare deveneau tot mai puține. În schimb, creștea numărul camioanelor militare; de prin iulie, am observat deja mai multe mașini militare masate în această regiune. Ne-am continuat drumul, fără să ne mai oprim la Viena. În vechea Austrie nu am văzut trupe militare. Probabil că transportul lor se face în timpul nopții.

Pe la ora 21, am ajuns în Ungaria, în regiunea dintre frontiera germană și Budapesta. Hotelul Szent Gellert și împrejurimile erau decorate cu steaguri ungurești și germane. Ne-au spus că este în onoarea primarului din Berlin, care se află cazat la hotel. Însă ofițerii germani pe care i-am întâlnit pe hol ne-ar fi putut face să credem că armata celui de-al III-lea Reich a ocupat deja Ungaria.

5 septembrie. Mai întâi, să termin relatarea despre întoarcerea noastră din călătorie.

În 27 august, am traversat încă o dată „câmpia mică”, ce separă budapesta de Oradea Mare. Pe măsură ce ne apropiam de frontieră, semnele de pregătire militară se multiplicau: convoaie, rechiziții de cai, oameni adunați în sate, dând impresia că așteaptă ordine. De asernenea, am văzut unități de infanterie în marș, cu arme și bagaje: Un batalion la Puszpock Ladany și cel puțin alte trei, într-un oraș situat la vreo 15 km de „linia ideală”. Fără să mai vorbim de soldații care erau risipiți prin sate.

Și în România se puteau observa mulți militari lăsați la vatră, fără arme, hoinărind printre țărani. Din loc în loc, se zăreau câțiva cai, tranșee și rețele de sârmă ghimpată. În ciuda oricărei stări de neliniște, în aer plutea un iz de fericire caracteristic adevăratului climat românesc.

Am petrecut o noapte la Sibiu, după care am ajuns la București, în 28, aproape după ora 14. Așa cum am simțit și anul trecut, în septembrie, am scos un oftat de ușurare când am trecut frontiera românească. Am ajuns destul de devreme pentru a mă prezenta la post, în cazul că s-ar produce vreo „lovitură puternică”.

Lovitura s-a produs: în 1 septembrie, Hitler cu soldații lui au dat buzna în Polonia. Duminică, în 3 septembrie, la

ora 11, Anglia s-a declarat a fi în stare de război cu Germania; la ora 17, Franța i-a urmat gestul⁸.

Astfel s-a prăbușit definitiv speranța imensă care ne umplea inimile în 11 noiembrie 1918, după peste patru ani de coșmar. După un sfert de secol de la războiul din 1914, care trebuia să fie și ultimul, greșelile și slăbiciunile oamenilor care au guvernat în Anglia și în Franța, obligă din nou cele mai civilizate țări din lume să ia armele. Iar acum, ele trebuie să reziste nebuniei sângeroase a unui monstru.

Atmosfera din București nu semăna deloc cu aceea pe care o respirasem în Europa occidentală, în ultima săptămână din iulie 1914. Nu vedeai nici o nebunie și nici lume care să asedieze băncile sau magazinele. Pe străzi, erau mai puține mașini ca de obicei, însă această diminuare de trafic putea fi atribuită la fel de bine sezonului de vacanță decât declanșării marelui război. Poate trebuie ținut cont și de fatalismul românesc. Sau aceasta se datorează faptului că războiul propriu-zis a fost precedat de trei ani de „război alb”, în timp ce în 1914, perceperea pericolului a durat doar o săptămână? S-ar putea spune că, de această dată, lumea, pregătită pentru cele ce aveau să se întâmple, s-a resemnat fără să reacționeze. Printre francezii pe care i-am întâlnit recent, nu regăsesc nici entuziasmul și nici indignarea care stârneau valuri la Paris, la începutul celui alt război mondial. Amintirile acestei conflagrații obnubilează toate reacțiile noastre de astăzi.

6 septembrie. În dimineața aceasta, am mers la Gara de Nord să urez drum-bun primului grup de compatrioți care se întorc în Elveția. Erau patrusprezece bărbați mobilizați, patru femei și o fetiță. Direcțiunea de la Căile Ferate Române le-a pus la dispoziție un vagon frumos, nou, de clasa a II-a,

⁸ Declarațiile de război ale Angliei (în 3 septembrie, ora 11,45) și ale Franței (în 3 septembrie, la ora 17) contra Germaniei nu au fost urmate de nici o acțiune militară din partea acestora. De aceea, perioada cuprinsă între septembrie 1939 și 9 mai 1940, a fost denumită „războiul ciudat” (la drôle guerre sau the phoney war).

având 40 de locuri. Astfel, ei plecau la Brigue, în condiții de confort rar acordate călătorilor de această categorie. Cele două capete ale vagonului erau păzite de jandarmi, care împiedicau accesul unor fugari ilegali. Evident, elvețienii noștri nu se vor putea împotrivi, pe drum, altor colegi care li se vor alătura, cu atât mai puțin cu cât apelurile rezerviștilor se multiplică. Câțiva pretend că România va intra în război în opt zile.

8 septembrie. Ieri seară, am avut o conversație lungă cu Iorga; iar azi dimineață, cu Gafencu. Și unul și celălalt doresc din toată inima victoria aliaților. Ambii par să aibă încredere în aceștia. Gafencu îmi spune: „Chiar dacă vor ajunge să ocupe Polonia, germanii nu vor putea câștiga războiul, cu condiția, bineînțeles, ca Franța și Anglia să nu cedeze. Am impresia că Reich-ul va încerca să încheie imediat pace în Est. Însă, nu cred că aliații din Occident vor renunța la luptă, chiar dacă Varșovia capitulează. Englezii sunt deja pe cale să facă ordine pe mări. Situația politică, economică și financiară a Germaniei este de așa natură încât, chiar și victorioasă în Polonia, tot nu va putea să reziste mult timp izolării care se creează în jurul ei și distrugerilor care nu vor întârzia să-i fie provocate. Va trebui să cedeze într-o bună zi”.

În realitate, perioada dintre 11 noiembrie 1918 și 1 septembrie 1939 nu a fost decât un armistițiu. Dovadă este că toate țările au menținut obligația de pașaport pentru străinii care intrau pe teritoriul lor, în timp ce, înainte de 1 august 1914, se putea străbate toată Europa, mai puțin Rusia și Turcia, fără să fi avut nici cea mai mică Piesă de identitate.

„Oare, ce se va întâmpla mâine?” (V. Hugo) [...].

13 septembrie. Refugiații din Polonia sosesc în valuri⁹. Alaltăieri, au venit la mine doi ingineri elvețieni din cantonul

⁹ în România, s-a creat, pe lângă Ministerul de Interne, un Comisariat pentru evidența și asistența refugiaților polonezi. Au sosit în țară circa 100000 de refugiați polonezi (dintre care, 60000 de militari), iar autoritățile române au înlesnit tranzitul unei mari părți din tezaurul Băncii Poloniei

Vaud, care se aflau în serviciul unei mari întreprinderi franceze, și un tânăr, montator la firma Brawn & Boveri. Primii doi erau mult mai înclinați spre defetism decât cel de-al treilea. Acesta, constatând insuficiența pregătire militară a polonezilor, lipsa de armament (aviație, artilerie antiaeriană) și o anumită bănuială asupra incapacității conducătorilor, admira curajul soldaților și al populației civile. Din contra, cei doi elvețieni, aflați încă sub influența experienței văzute și trăite, și luați prin surprindere de rapiditatea fulgerătoare a atacului german, au proclamat pierdută cauza Poloniei.

Astăzi am conversat îndelung cu o învățătoare elvețiancă, din Jura Bernois, care a străbătut în mașină toată Polonia, în toate direcțiile, timp de 15 zile, împreună cu familia fostului ministru polonez, ai cărui copii erau elevii ei. Slabă, urâtă, cam îmbătrânită, este o mână de femeie capabilă de orice. Iată ce-a spus: „Sunt mulțumită de cele văzute. Îmi imaginam că războiul este ceva înspăimântător. Ei bine! Nu este mare lucru. Se desfășoară foarte repede!” Mai multe bombardamente pe zi, raiduri nocturne, toate luminile stinse pe străzile pline de fugari sau de mormane de cadavre; câteva ore de odihnă, câteodată, la adăpostul unei păduri: cam asta a însemnat existența ei timp de două săptămâni. Mai mult, ea lasă impresia că este foarte normal ceea ce i s-a întâmplat.

24 septembrie. Atâtea tragedii au avut loc de când nu am avut timp să mai scriu ceva în acest caiet.

Invazia sovietică, luând pe la spate armata poloneză, a precipitat agonia Poloniei. Înaintarea armatei roșii a fost mult mai rapidă decât cea a nemților. Trupele lui Stalin ocupă astăzi mai mult de o treime din teritoriul Republicii, frustrându-l pe Hitler de puțurile de petrol la care jindua. Guvernele de la Berlin și de la Moscova proclamau cu zel că acțiunile lor au fost concertate. Este puțin probabil că U.R.S.S.-ul nu a depășit (și, destul de mult) linia pe care complicită! săi germani ar fi vrut să se oprească. Într-una din zile, înțelegerea dintre bandiții de la Kremlin și cei de la Berchtesgaden ar putea să se strice. Dacă s-ar fi bătut în forță, nefericita Polonie care a fost deja devastată de la un capăt la celălalt, în mai puțin de patru săptămâni, ar fi avut

de îndurat noi suferințe, deoarece războiul se desfășoară chiar pe teritoriul ei. Însă poate că victoria finală a aliaților va fi mai ușoară și mai rapidă.

Nu m-am înșelat atunci când am prevăzut, în 25 august, că pactul germano-rus înseamnă o a patra împărțire a Poloniei. Dar nu m-am gândit că acest partaj va fi atât de prompt îndeplinit.

Înfrângerea poloneză ar fi putut întârzia dacă toamna, care anul acesta a fost în mod excepțional uscată, nu ar fi favorizat marșul trupelor germane motorizate. Altfel, operațiunea lor ar fi fost întârziată, nu și evitată. Greșelile guvernărilor și ale șefilor militari au fost atât de grave, încât orice rezistență de durată era imposibilă.

Varșovia și alte câteva zone, pe care valul invadatorilor nu le-au putut încă ocupa, se apără cu un curaj extraordinar. Dar ce mai poate face curajul soldaților abandonați destinului lor pentru a compensa nepriceperea și lașitatea unui comandant-șef?

Nu vreau să repet aici tot ce am spus în rapoartele trimise la Berna. Doar concluzia este de menționat: când Polonia reconstruită va avea un guvern național, prima lui datorie va fi să-i pună la zid pe Beck și pe Smigly-Ridz, dacă aceștia vor mai fi în viață.

Delegatul Comitetului Internațional al Crucii Roșii, Brunei, a fost să-l vadă pe Nunțiul papal de la Varșovia, care s-a refugiat la București. „Poporul polonez, i-a spus prelatul, este admirabil, dar guvernării și clasa conducătoare s-au arătat nedemni de misiunea și de privilegiile lor”.

În timp ce cleștele germano-rus se strângea în jurul Poloniei, „legionarii”, agenți ai Germaniei, l-au asasinat la București pe prietenul meu Armând Călinescu¹⁰, președintele

¹⁰ René de Weck a fost primit de Armând Călinescu înainte cu două ore de moartea acestuia. De Weck îl aprecia mult pe primul-ministru al României, pe care îl considera „singurul om capabil să cruțe România de aservire și de război, poate acestea vă vor face să înțelegeți ce sentimente a trezit în mine

Consiliului de Miniștri. Este o moarte semnată, așa cum a fost și cea a lui Dolffus în 1934.

Moartea acestui om este un dezastru pentru România. Știind că țara sa este încă prea slabă pentru a putea înfrunta pe câmpul de luptă o Germanie amețită de victoriile sale recente, el practica o politică de neutralitate înțeleaptă. Era destul de energic pentru a salva independența României și destul de abil pentru a face, la momentul oportun, concesii indispensabile. Muncea cu înverșunare pentru a termina pregătirile de război. Cei care l-au ucis nu au vrut să aștepte până când ar fi realizat instrumentul necesar, care să permită guvernului de la București să reziste tuturor presiunilor exercitate asupra lui. Așa cum l-am cunoscut, cred că într-o anumită zi, aleasă de el, ar fi scos toate forțele regatului danubian pentru a le alinia alături de cele ale Angliei și Franței. Dar nu ar fi trecut la acțiune decât cu bună știință și cu certitudinea de a învinge. Opera sa rămâne neterminată. Succesorul lui, oricine ar fi, va avea destule dificultăți pentru a duce până la capăt programul început înainte. Prin asasinarea lui Armand Călinescu, s-a voit terorizarea regelui, care este impulsiv și impresionabil. Dacă socoteala este bună (ceea ce nu va trece mult] timp să aflăm), se va ajunge la aservirea totală a României față de Germania. Dacă Suveranul se apără, dacă reușește să se opună furtunii care-l amenință, atunci nebunul de la Berchtesgaden îi va răspunde prin război, iar țara, prost pregătită, va cunoaște, precum în 1916, ororile ocupației militare.

Asasinarea acestui mare român trebuia să fie, în Bucovina, semnalul insurecției locuitorilor de rasă germană și a oamenilor care simpatizau cu fosta Gardă de Fier. Lovitura a eșuat deoarece sovieticii au ocupat toată regiunea de sud a Poloniei care se învecinează cu frontiera României, împiedicându-i pe soldații „Führer”-ului să recurgă la ajutorul „fraților” lor. Căci planul e asemenea celui care a reușit în Cehoslovacia și în Polonia: provocare de revolte,

oribila ragedie. Este cu adevărat un doliu personal”, Rapport politique no. 25, Af-B., fond E 2300, rola 46.

incitarea trupelor române să tragă în răzvrătiți, după care să se poată striga că a reînceput masacrarea bieților germani nevinovați și că acest lucru cere răzbunare. În fine, totul avea să termine cu ocuparea și terorizarea țării. Dacă asasinii lui Armand Călinescu ar fi comis nelegiuirea lor cu câteva zile mai devreme, scenariul cunoscut ar fi fost realizat încă o dată.

29 septembrie. Așa cum mă temeam că are să se întâmple, regele Carol s-a speriat de „avertismentul” dat de cei care l-au asasinat premierul său, servitorul cel mai devotat pe care l-a avut vreodată țara și tronul.

De ieri seară, Constantin Argetoianu este președintele Consiliului. Această numire este o victorie pentru Germania. Ea va putea să se arate mereu mai exigentă: Argetoianu se va închina și va dedica imnuri „Führer”-ului.

Totuși, dacă i-aș da crezare lui Suphi Bey Tanrioer, ambasadorul Turciei la București, un front balcanic ar fi pe cale să se organizeze. Potrivit presei iugoslave, germanii și rușii ar fi decis la Moscova că, de acum înainte, primii vor obține dreptul în Balcani, iar ceilalți vor avea controlul asupra țărilor baltice. Încă nu se pune în discuție ștergerea de pe hartă a tuturor țărilor după cum s-a procedat pentru a patra oară, în cazul Poloniei. Stalin și Hitler vor ca fiecare să se facă ascultat fără împotrivire în zona care-i este atribuită și să obțină de la popoarele terorizate tot ceea ce au nevoie pentru subzistență.

După părerea lui Suphi, singura rezistență eficientă în Europa de Sud-Est ar fi blocul balcanic, pe care Italia este interesată să-l vadă realizat. Italia se teme de accesul liber spre Europa centrală a aliatei sale din Axă, care se arată deschisă colaborării cu Sovietele¹¹.

¹¹ „Pentru moment, Italia se arată interesată să susțină un bloc balcanic, care să îi dea o bază solidă în discuțiile diplomatice cu Germania și, totodată, să realizeze un sistem de alianțe contra oricărei acțiuni neprevăzute a aliatului său german din Axă. Mai mult, Ciano, ministrul Afacerilor Externe al Italiei considera pactul germano-sovietic o „

Prietenul meu turc mai pretinde că Germania și U.R.S.S. vor proclama împreună că, din moment ce Polonia nu mai există, războiul trebuie considerat ca și terminat. Dacă Franța și Anglia nu acceptă faptul împlinit, atunci ele vor fi responsabile de consecințe. Germania, amenințată de foamete prin instituirea blocus-ului economic britanic, va trebui să-și procure cumva materiile prime și alimentele care-i lipsesc. Cu alte cuvinte, rușii se vor alia cu nemții contra democrațiilor occidentale? Încă nu se poate afirma nimic. Tot ceea ce se poate presupune, este că Reich-ul îi va ataca pe neutri, pretinzând că procedează astfel din cauza Angliei.

30 septembrie. Lașitatea neutrilor! Sunt sigur că guvernanții din București știu foarte bine cine l-a asasinat pe Armand Călinescu. Câțiva miniștri mi-au mărturisit foarte deschis. Dar nimeni nu are curajul să spună adevărul cu voce tare. Oficial, se acreditează ideea unui act de război comis de câțiva fanatici fără nici o complicitate străină. [...].

21 octombrie. Ieri, am primit vizita unui evreu străin, pe care-l cheamă Timberly. Deși este de naționalitate braziliană, colegul meu englez mi-a cerut să-l primesc.

Timberly mi-a povestit că, fiind domiciliat la Tel Aviv, a primit din partea înaltului Comisar al Maiestății Sale Britanice în Palestina misiunea să dea de urma unui rabin foarte important și să-l recupereze. Rabinul în cauză, mergând în vacanță să-și viziteze coreligionarii din Polonia, a fost surprins de război, iar acum se află într-una din regiunile ocupate de armata roșie. Timberly a făcut deja o tentativă, dar n-a reușit să-l salveze. Se pare că nu a avut nici o problemă să treacă de liniile rusești, însă nu a reușit să-i sensibilizeze pe ofițerii și pe comisarii politici cu care a vorbit. I-am spus că trebuie să se adreseze la Moscova. „Ambasadorii Marii Britanii și ai Statelor Unite au intervenit, mi-a răspuns el, însă fără succes. Iată de ce vreau să ajung la Geneva, să mă întâlnesc cu oamenii de la Crucea Roșie și cu cei de la Societatea Națiunilor”.

uniune monstruoasă” „ antiromană și anticatolică” (Journal, vol. I, Neuchâtel, Ed. La Baconniere, 1946, p. 160).

Nu i-am ascuns faptul că succesul acestui demers mi se părea problematic. Totuși, el ține morțiș să-l întreprindă și declară că englezii nu se vor da în lături de la nici un sacrificiu pentru a-l recupera pe Sfinția Sa. Această recuperare prezintă cel mai mare interes pentru evoluția războiului.

Totul mi-a fost confirmat de Brunei.

25 octombrie. În ceea ce privește problema germană care de! peste 25 de ani nu a încetat să mă preocupe, poziția mea este de partea raționalismului integral.

Făcând abstracție de simpatia personală de natură intelectuală și politică pentru Franța, sunt împotriva Germaniei, nu pentru că ea est inamicul ereditar al Franței, ci pentru că totul, în germanism, se opune rațiunii. [...].

30 octombrie. Ieri dimineața, am avut o vizită lungă a ambasadorului României la Belgrad, Victor Cădere.

Ne-am cunoscut la Paris, cu mulți ani în urmă, în timp ce el își pregătea doctoratul în Drept. Venea adesea la „dineurile Dumur”, de luni. Tot el m-a prezentat, în 1924, regelui Ferdinand și reginei Maria, cu ocazia unei expoziții de artă românească, deschisă la Tuilleries. Pe atunci, Cădere era o persoană veselă, un francofil ardent, aproape la fel de antigermanic precum Dumur. A făcut războiul în țara lui și a îndeplinit nu mai știu ce misiune militară în Japonia. Era foarte legat de olandezul Grondijs, un tip bizar, care, nemulțumit că s-a luptat contra Germaniei, în rândurile armatei franceze, a servit apoi în Rusia, sub conducerea lui Koltceak sau Denikin. Cădere ne-a părăsit pentru a ocupa o catedră de profesor la Facultatea de Drept din Oradea. După aceea, am aflat că a devenit secretar general la Ministerul de Interne și director la Siguranță. În momentul în care am ajuns la București, el era ministru în Polonia. Am avut ocazia să-l reîntâlnesc. De astă dată, l-am găsit îmburghezit prin mariaj și puțin prea pătruns de importanța sa. La puțin timp, Titulescu a obținut de la Rege chemarea lui din postul de la Varșovia. I s-a reproșat că a contrariat politica dusă de Ministrul de Externe, printr-o politică de politețe excesivă față de Beck (aici nu se înșela). Mai mult, el spera să-i facă

pe polonezi să se debaraseze de Arciszewski¹², de care s-a plâns de atâtea ori. Nu a reușit. După demisia lui Titulescu, Cădere a fost numit la Belgrad, apoi, pentru foarte puțin timp, rezident regal la Galați și, în fine, ambasador al României în Iugoslavia.

Ieri, mi s-a părut că semăna mai mult cu personajul de altădată. La întâlnirile noastre din București, venea îmbrăcat într-un costum, cu un cordon mare și cu decorații militare, care-i dădeau un aer prea solemn. În politică, el a revenit la sentimente mai bune, împărtășite pe vremuri la Paris.

Am vorbit mult de Călinescu. Cădere era (am omis acest lucru) nu numai deputat țărănist, ci și membru al grupării de „tineri”, care-l recunoștea pe Călinescu drept șeful lor și unde militau: Gafencu, Ghelmegeanu, Ralea ș.a.

Foarte devotat regelui, Cădere se gândea că succesul obținut de curând de Codreanu se explică, în mare parte, prin slăbirea educativă a tinerilor din anii războiului și după 1918. Sunt de părere că acest factor a jucat un anumit rol și în succesul fasciștilor și al național-socialiștilor. Am fost de acord să recunoaștem că ideologiile totalitare nu au putut înflori decât grație decăderii umanității. Nu există nici un alt remediu la prostie decât restaurarea studiilor clasice, în fond, aceasta este ideea dominantă a cărții mele *Souvenirs litteraires*. I-am spus și lui Cădere ce gândeam, oferindu-i acest volum. [...].

3 noiembrie. Un lucru îmi pare sigur: oricare ar fi rezultatul războiului, epoca așa-zis capitalistă se va sfârși pentru Europa.

De la sfârșitul celui alt război, capitalismul s-a prăbușit în Rusia. Între 1919 și 1939, atât regimurile democratice cât și cele totalitare din Europa nu au încetat să se macine treptat. Peste tot au apărut aceleași fenomene: etatismul, mereu mai acaparator, excesul de fiscalitate, scăderea salariilor, inflația și deflația. În același timp, puterea maselor se afirma peste tot, sub forme diferite: bolșevismul în Rusia, fascismul și național-socialismul în Germania și în Italia, și

¹² Ambasadorul Poloniei la București (N.M.)

amenințarea comunistă, pe care aceste două ideologii noi în loc să o îndeapărteze, au deviat-o și au camuflat-o. În Anglia, puterea maselor s-a exprimat, din 1922, prin guvernul muncitoresc al lui Ramsay MacDonald. În Franța, Frontul Popular al lui Leon Blum a venit la putere abia în 1936. În Spania, au fost necesari aproape trei ani de război civil; iar victoria lui Franco nu înseamnă altceva decât triumful maselor clericale asupra anarhiștilor și sindicaliştilor, și nicidecum o restaurare a elitelor.

După experiențe dureroase, Franța și Anglia au devenit sigure de puterea lor. Ele sunt singurele țări capabile să protejeze, să conserve elitele, să creeze altele și să salveze astfel civilizația europeană. Doar de la ele putem spera salvarea umanismului. Europa va fi pierdută dacă victoria nu este de partea lor, iar posibilitatea unei existențe suportabile nu va mai subzista. Italia este incapabilă să contribuie, în mod util, la opera de salvare, decât dacă Germania este învinsă. Supraviețuirea unui Reich de 100 de milioane de oameni va fi, pentru toți latinii, un pericol de moarte.

În ceea ce mă privește, nu mă interesează dacă dispare sau nu capitalismul, atâta timp cât supraviețuiește umanismul Atenei, Romei și Parisului, cu alte cuvinte, să fie posibilă din nou conducerea elitelor. [...].

13 noiembrie. Am terminat de scris amintirile despre Armand Călinescu¹³. Din păcate, este imposibil să le public sub numele meu în circumstanțele actuale. Va trebui să mai aștept până la retragerea mea din viața publică.

Ieri am asistat la un alt fenomen: primul-ministru al României, vorbind de atentatul de la München, i-a stigmatizat pe autori. Cu excepția lui Mișu, toți ceilalți pe care i-am întrebat despre această afacere, deplângeau în

¹³ La Biblioteca Cantonală și Universitară din Fribourg, în fondul René de Weck se găsește un manuscris dedicat activității lui Armând Călinescu, în perioada 1932 până în septembrie 1939. Manuscrisul are 28 de pagini scrise de mână, care oferă informații interesante despre politica internă și externă a ministrului român.

unanimitate că bomba de la Biirgerbräukeller¹⁴ a explodat cu un sfert de oră mai târziu.

Winston Churchill va fi, poate, un Clemenceau al acestui război. [...].

19 noiembrie. O franțuzoaică, sosită de la Tallin, i-a dat lui Blanche detalii amuzante despre sosirea trupelor rusești în Estonia, care, în virtutea recentelor acorduri, urmau să se instaleze în anumite puncte strategice. Recomandând soldaților roșii să fie politicoși cu indigenii, li s-a semnalat faptul că aceștia nu erau obișnuiți să se adreseze cu apelativul de „tovarăș”. De asemenea, dacă voiau să discute cu localnicii, ar trebui să înceapă fraza cu: „Domnule estonian” sau „Doamnă estoniană”. Rușii sunt surprinși să găsească în magazine atât de multe sortimente de mărfuri. Fiindcă au primit ceva bani de buzunar, ei cumpără de toate. Iată ce explicație au găsit la această abundență de bunuri, pe care U.R.S.S.-ul nu o cunoștea: „Magazinele au mărfuri din belșug pentru că poporul este prea sărac să le cumpere”.

21 noiembrie. Degeaba se pretinde că „neutrii” nu rimează cu „fricoșii”¹⁵: toate actele lor demonstrează că le este teamă. Mă refer aici la guvernanți, deoarece trebuie să recunosc că presa elvețiană, mai ales cea de limbă germană, are un limbaj destul de ferm prin conținut și moderat în formă. Ziarelor din partea romandă le-am putea cere mai multă vigoare. În timpul celuiilalt război mondial, Feyler, Albert Bonnard, Edouard Secretan și Louis Dumur erau mult mai incitând decât succesorii lor de astăzi. Dacă ne referim la

¹⁴ Este vorba despre tentativa de asasinare a lui Hitler, din 8 noiembrie 1939, la braseria Burgerbräukeller din München. Reluând teza responsabilității, presa germană a pretins că această afacere a fost pregătită de Elveția. Ancheta deschisă a demonstrat că afirmațiile în cauză erau false. Acest eveniment a suscitat în Elveția prima alertă militară, în noiembrie, ceea ce l-a determinat pe generalul Guisan să concentreze dispozitivul de apărare în partea de nord, la Basel, fiind regiunea cea mai expusă unei invazii germane.

¹⁵ în franceză, rima este: „neutres et pleutres”.

cotidienele din Elveția alemanică, mai mult de jumătate se prezintă mai bine decât în anii 1914-1918. Însă, conducătorii! Lașitatea lui Motta în cazul fostului președinte polonez, Moscicki! Stupiziunile lui Bonna! [...].

30 noiembrie. Circa 180 milioane de ruși, după ce au ezitat mai mult de o lună, se aruncă curajos asupra a 3,8 milioane de finlandezi. Ce vitejie!

În fața acestui spectacol, câțiva români și-au pierdut cumpătul. „Moscova este dezlănțuită”, spun ei. Va veni imediat și rândul nostru. Dimpotrivă, alții se gândesc că U.R.S.S.-ul, ocupată cu țările baltice, nu va mai amenința Bucovina și Basarabia. Dar cine se gândește la finlandezi¹⁶? Cum am vorbit de îndrăzneala lor, soția colegului meu danez a răspuns: „Sigur că sunt curajoși. Numai că întotdeauna a trebuit să se bată fie cu vecinii lor, fie între ei. Au un caracter urât. Se ceartă de dragul de a se certa”.

3 decembrie. În prezent, Finlanda este reprezentată la București de un însărcinat cu afaceri pe care-l cheamă Hüttonem. Bărbat inteligent, el a prevăzut de mult timp evenimentele care urmau să se întâmple după înțelegerea germano-sovietică. Predecesorul său, Idman, a fost ministru în Polonia și în România. El avea reședința în Polonia și făcea, de două ori pe an, un sejur la București. Transferat în Japonia cu câteva luni înaintea declanșării războiului, oare se mai gândea la cele ce se întâmplă prin lume? Oricum, este imposibil să se înșele acum mai mult decât înainte. Era un germanofil și un anti-rus. Pretindea că iubește Polonia dar, de fapt, aproba politica absurdă a lui Beck. Era convins că Polonia și Finlanda nu ar fi obținut independența fără ajutorul Germaniei. El afirma că cel de-al III-lea Reich era un prieten sigur, un protector puternic pentru cele două țări. Apariția unui conflict între Varșovia și Berlin îi apărea imposibilă. Ce ar mai putea să spună văzând cum presa germană laudă agresiunea rusă din țara sa, considerând-o

¹⁶ Iată ce notează contele Ciano în Jurnalul său: „Oare care este atitudinea Germaniei? Un lucru este sigur: aceasta furnizează arme Finlandei „ (p. 179).

drept o acțiune strălucită? Cu o certitudine absolută, susținea că germanii nu se vor înțelege niciodată cu sovieticii. Este adevărat că și Hitler a dat asigurări în acest sens. Ca urmare, este de înțeles că a încetat să mai fie germanofil, pierzând rapid măsura și negând toate legile logice și ale bunului-simț.

4 decembrie. Un nou val de neliniște izbucnește în București. Comentariile interminabile care au precedat agresiunea rusă contra Finlandei au dat românilor sentimentul că U.R.S.S. ezită să folosească forța, deoarece nu are încredere în armata sa. Când această presupunere optimistă a fost dezmințită de fapte, nebunia lor a reînceput. Defetiștii se întreabă dacă România va fi mâncată *à la sauce russe* sau *à la sauce allemande*. Câțiva vorbesc chiar de o amestecătură germano-sovietică, al cărei gust, trebuie mărturisit, va fi destul de neplăcut. Gheorghe Tătărescu, președintele Consiliului de Miniștri din 24 noiembrie, a repetat că România se va bate pentru apărarea integrității sale teritoriale. Însă energia acestui limbuz nu este din nefericire de același calibru cu cea a lui Armand Călinescu.

6 decembrie. Dintre toți englezii, Winston Churchill este unul dintre cei care a făcut cele mai realiste previziuni în politica internațională și mai ales în legătură cu Germania. În prezent, atitudinea sa este ireproșabilă. Însă cu siguranță că până la sfârșitul războiului, judecățile și intuițiile sale, foarte adevărate, se vor amesteca cu formidabile erori. Am în față un articol scris în 1935: „Hitler și politica sa”. „Führer”-ul nu a anexat încă Austria, dar a părăsit deja Societatea Națiunilor și a remilitarizat Germania. Zarurile sunt aruncate. Masca a căzut. Churchill se întreabă totuși dacă stăpânul Germaniei se va decide pentru pace sau pentru război. Acest englez inteligent oscilează între neîncrederea pe care i-o inspiră „caporalul austriac” și dorința de a crede în viitorul Europei, asigurată de înțelepciunea celui de-al III-lea Reich. Tot el îi mulțumește lui Hitler pentru că a pronunțat recent câteva discursuri liniștitoare, surprinse cu aviditate de cei care, în trecut, s-au înșelat atât de tare în privința Germaniei.

Domnule Churchill, putem să mai vorbim de „indus în eroare” în privința Germaniei?

Chiar dacă ar fi fost așa, ar fi trebuit să existe vreun motiv. Or asta nu se poate, pentru simplul motiv că este vorba de Germania. Curtius, un german de origine, afirma că țara lui nu se va putea acomoda cu această „civilizație sterilizată și fondată pe permanența rațiunii”. Ei bine, această civilizație ne aparține, nu-i așa? Și, în lipsa ei, nu preferăm barbaria germană.

9 decembrie. Noul meu secretar, Fischer, s-a întâlnit într-o zi cu Guido Schmidt, fostul ministru de Externe al Austriei, cu care a fost coleg de studii la Colegiul iezuiților din Feldkirch. El mi-l descrie ca fiind un om puțin ambițios, lipsit de orice scrupule și care nu a avut niciodată în viața lui decât dorința să ajungă în orice direcție cu perspectivă de câștig. După ce l-a trădat pe Schüsnigg și figura printre marii austrieci care și-au vândut patria lui Hitler, Guido Schmidt a cerut răsplata. Mai prudent decât Seyss-Inquart, se pare că el nu a încercat să se cantoneze în politică. A preferat afacerile, iar acum lucrează pentru întreprinderile industriale ale lui Goering.

Acest trădător nu crede în victoria celui de-al III-lea Reich. Mărturisește că în Germania nimeni nu știe care sunt „scopurile războiului”. Recunoaște că dacă acești naziști ar invada Franța și Anglia, tot nu vor deține puterea de decizie”. El nu ascunde faptul că există o atitudine de șovăială și de angoasă chiar în echipa de conducere. Mărturisește eșecul politicii inaugurate de Ribbentrop, prin actul de la Moscova din 23 august.

Să avem răbdare! încă mai există speranță!

Dacă asta este starea de spirit a celor care au mizat în Austria pe Hitler, în momentul Anschluss-ului, atunci care va fi starea celorlalți austrieci și a tuturor victimelor regimului?

16 decembrie. Trăim într-o epocă ciudată, mai ales prin dezordinea și prin contradicțiile sale!

În 29 noiembrie, Constantin Argetoianu, președintele Senatului, a luat masa la mine. Am discutat politică. Îmi spunea: „Noi trebuie să dorim victoria Germaniei. Doar ea

poate să ne apere de pericolul sovietic și de amenințarea bolșevismului”. Argetoianu răspundea celui care combătea ideea lui că prietenia pecetluită prin acordul germano-sovietic reprezenta o garanție, ceea ce, de altfel, este destul de posibil. Apoi, a continuat: „Iată un exemplu: recent, rușii ne-au cerut să autorizăm trecerea, pe teritoriul României, a 12 ofițeri și 680 de soldați cehi căzuți prizonieri în mâinile lor. Acești oameni, care s-au angajat ca voluntari în armata poloneză, vor să se alăture trupelor națiunii lor, care se formează în Franța, pentru a combate armata Germaniei”.

S-a oprit aici cu istorisirea. După câteva zile, am avut ocazia să i-o repet lui Iovan Ducici, ambasadorul Iugoslaviei.

— Știu, mi-a spus acesta. Știu că românii le dau chiar dreptul de trecere, cu condiția ca oamenii să călătorească în grupuri mici, în haine civile și fără arme.

— Dar germanii nu spun nimic?

— Germanii sunt de acord.

— Cum asta'?

— Păi așa. Acești „voluntari” cehi sunt bolșevici. Naziștii contează pe ei pentru a „infiltra” armata cehă în Franța.

— Dar francezii, nu bănuiesc nimic?

— Francezii sunt de acord. Știu perfect la ce să se aștepte. Vor fi achitați pentru că au împușcat câțiva băieți răi. Ceilalți vor fi puși să le construiască drumuri sau să le sape tranșee sub supravegherea unor gardieni senegalezi, care-i vor înțepa cu baioneta în fund până când își vor reveni la sentimente mai bune”.

Iată o istorie care pune în cauză ruși, români, cehi, germani și francezi.

Ne aflăm în a patra lună de război, care a început în 1 septembrie 1939, și toată lumea este de acord!

Mișcătoare unanimitate! [...].

26 decembrie. Ieri dimineață, în ziua de Crăciun, ambasadorul Poloniei îmi trimite, în mare secret, pe unul dintre colaboratorii săi. Acesta mă anunță că guvernul român s-a decis, până la urmă, să autorizeze plecarea în Elveția a profesorului Moscicki, fost președinte al Republicii poloneze. De câteva săptămâni, am aflat prin Gafencu că Germania se

opunea din toate puterile acestei plecări. El mi-a cerut să-l ajut să înlătore obstacolul, sugerând că Moscicki, demisionat și, mai mult, cetățean elvețian prin naturalizare, caută odihnă la Fribourg și nu se gândește să facă agitație politică. I-am cerat lui Motta să mă lase să vorbesc cu ministrul Germaniei. A refuzat categoric să-mi recomande acest demers, sub pretextul că preferă el însuși să vorbească pe acest subiect cu reprezentatul Reich-ului de la Berna. În ce mă privește, îl voi încuraja pe Gafencu să reziste la un șantaj al nemților. Până la urmă, l-am convins să mă lase pe mine să fac un demers. Am organizat o consultație medicală și, cu avizul conform al Facultății, l-am lăsat pe Moscicki să se strecoare.

Ieri seară, Gafencu m-a chemat la el să-mi spună că l-a anunțat de acest lucru pe Fabricius, care a fost surprins neplăcut. Mi-a cerut să acționez la Berna pentru a face cunoscut opiniei publice rațiunile care au determinat Cabinetul de la București să adopte o asemenea linie de conduită. Bineînțeles, am încuviințat. Oare telegrama mea trimisă lui Motta va avea efectul scontat? Îndrăznesc să sper, căci în fața faptului împlinit (și, nu pe degeaba), nu mai am motiv să mă tem. Sunt încântat să-l pot ajuta pe Gafencu să uzeze de o stratagemă abilă în relația sa cu Fabricius, care nu se va mai lăuda la Berlin că deține puterea de a face orice. [...].

1940

1 ianuarie. În această dimineată, nu a fost nici o recepție la Palat. Regele începe anul la Constanța, în mijlocul trupelor sale. Dintre toți membrii corpului diplomatic, doar Nunțiul papal a fost invitat să-i prezinte urările din partea noastră. În acest mod, Majestatea Sa scapă de plictiseala de a primi, în același timp, reprezentanți ai celor două tabere, riscând astfel să se trădeze printr-un cuvânt sau printr-un gest nepotrivit față de unii sau față de ceilalți. Oare el de partea cui se află? Mă întreb dacă oamenii săi apropiați ar putea, ei înșiși, să

răspundă acestei întrebări cu certitudinea de a nu se înșela.

5 ianuarie. Astăzi, am luat prânzul cu doctorul Nussbaum. Ne povestește ceva ciudat, despre iubirile lui Gafencu cu o tânără prințesă și despre o cabală montată contra domnului Negre, corespondentul agenției de presă Agence Havas de la București. Deși Negre i-a adus lui Hoare¹⁷ mari servicii pentru cauza aliaților, un intrigant care jinduia să-i ia locul a reușit să-l compromită, făcându-l pe ambasadorul său să-l considere un trădător. Acuzația se referea la pasiunea lui Negre pentru cântăreața Maria Tănase și la banii pe care îi toca pentru ea (de parcă, în țara asta, spionajul și trădarea sunt singurele mijloace posibile de a-ți mări veniturile). [...].

20 ianuarie. Doamna Mitileneu¹⁸, soția fostului ministru de Externe, mi-a dat ieri seară niște informații extrem de interesante despre A. Călinescu, care a devenit văr cu ea prin căsătorie și vecinul ei la casa de la țară. În ultima parte a vieții sale i-a făcut deseori mărturisiri emoționante, pe care ea mi le-a repetat în termeni voalați, deoarece sunt implicate nume care trebuie pronunțate cu] prudență, însă aluziile erau foarte clare.

Iată ce-mi spune: „Cu câteva zile înainte de moarte, Armand mi-a mărturisit fără ocolișuri că se simțea amenințat, că nu va scăpa destinului său și că nu consideră util să ia măsuri de precauție”.

I-am răspuns că aceasta îmi aduce aminte de cele spuse de doamna Călinescu soției mele, care a fost într-o vizită de condoleanțe, la câteva zile după asasinarea președintelui. Văduva nefericită i-a repetat lui Blanche: „Dacă ar fi știut cât de mult îl regretăm astăzi, s-ar fi apărat mai bine”. Am interpretat aceste cuvinte prin faptul că el se credea impopular și că, din această cauză, ideea de a se crampona de o existență, căreia națiunea nu-i atribuia nici o valoare reală, îi repugna. „Fără îndoială, am adăugat, era convins că

¹⁷ Sir Reginald Hoare – ambasadorul Marii Britanii la București între 1935-1941. (N.M.).

¹⁸ în text, greșit, Mititelu (nota red.).

cea mai mare parte dintre români nu-i vor ierta niciodată „operația chirurgicală„ executată de el contra lui Codreanu și a șefilor Gărzii de Fier”.

„Să fiți sigur, răspunse doamna Mitileneu, că el a trebuit să se resemneze pentru a-i pedepsi pe alții. În realitate, Armand era un om sensibil și tandru. Se poate ca el să fi regretat moartea acestor oameni. Regrete da, însă nu a avut remușcări, deoarece conștiința sa îi spunea că el și-a făcut datoria, o datorie dură. Pe deasupra, mai este un alt aspect. Ceea ce l-a aruncat la puțin timp înainte de moarte într-o stare de descurajare profundă este decepția imensă pe care a simțit-o la începutul lunii septembrie. Imaginați-vă starea unui om care descoperă, deodată, că în ziua în care se pregătește să-și pună programul în practică, nu mai are nici un drept, după ce s-a asigurat prin numeroase discuții că este înțeles și aprobat. Același om care, preconizând și pregătind de când a venit la putere o anumită politică, devine dezavuat și înșelat chiar în momentul în care toate ideile sale au fost acceptate”.

„Dar, am obiectat, el nu ar fi întârziat să o ia de la capăt. Acum că este mort , se vede limpede că el avea dreptate”.

„Nu mă îndoiesc de acest lucru. Am vrut doar să vă fac să înțelegeți că șocul psihologic foarte brutal la care a fost supus într-o zi anume a putut, temporar, să-i otrăvească existența și să-l deturneze de la grija de a-și proteja viața” [...].

7 februarie. Ieri, pentru a da savoare ceaiului său săptămânal, Nouchette Gafencu a mobilizat o prezicătoare, care s-a angajat să dezvăluie „recrutelor” jumătate din rețeta sa. În micul salon unde opera această chiro-cartomană, femeile se succedau de parcă erau la spovedanie. Doamna de Bardossy, soția colegului meu ungur, a povestit că i-a prevestit tot felul de lucruri bune, iar Blanche nu s-a putut abține să nu meargă și ea să se consulte. [...].

11 februarie. Dintre toate prejudecățile articulate de naționalistii din diverse țări contra evreilor, doar unul singur rezistă analizei: acela de a servi la doi stăpâni. Cea mai mare parte din copiii lui Israel înclină să treacă, în ordinea

sentimentului, drept frații lor de rasă înaintea cetățenilor din țările de care aparțin. Ar mai trebui recunoscut că, de 19 secole, ei nu mai au patrie și că anumite state nu fac nimic pentru a-i încuraja să se înrădăcineze în comunitățile naționale respective.

Însă este sigur că germanii sunt ultimii oameni care ar putea să le reproșeze această duplicitate. Deoarece minoritățile germanice care trăiesc în afara frontierelor Reich-ului practică deschis, cu asentimentul și chiar din ordinele Germaniei oficiale, o politică de perfidie, mult mai periculoasă decât cea a evreilor, pentru statele unde sunt victime.

De exemplu, să luăm cazul germanilor din România sau din Statele Unite. Primii, după mai multe secole, ceilalți dintr-o perioadă nu prea îndepărtată, s-au stabilit în colonii pe teritorii unde statul german nu și-a exercitat niciodată suveranitatea. În numele rațiunii și al echității, oare nu ar trebui să pretindem ca ei să aleagă între chemarea sângelui și glasul pământului? Am fi cu atât mai în drept să o facem cu cât ei posedă ceea ce evreii nu au, adică un teritoriu național condus după legi conform aspirațiilor lor.

Am putea spune că Reich-ul nu este atât de vast încât să încapă toată lumea. Însă pretenția de a-i primi pe toți fiii săi emigranți ar putea justifica cuceririle sale împinse tot mai departe de frontiere?

Atunci, nu văd de ce să nu-i obligăm pe nemții din Germania să se înghesuie puțin dacă nu pot să trăiască despărțiți de cei din exterior! S-ar putea, ori să fie de acord, ori să renunțe la altă pretenție.

Ne apropiem de drama adevărată. Ideea de unitate germană, fiind influențată din exterior și întărită de politica absurdă și criminală a doi împărați francezi, a făcut din germani o rasă de sclavi, pentru care bucuria supremă este să se reunească într-o imensă turmă. Ei nu sunt capabili, precum în cazul canadienilor francezi, să-și păstreze limba și tradiția în diferite contexte străine, fără să se întoarcă de fiecare dată spre Berlin pentru a primi aprobarea.

Francezii din Canada și valonii din Belgia îl slujesc pe

suveranul lor, ascultă cu toată inima pământul care-i hrănește și nu recunosc decât un steag.

Prin ce aberație, germanii din România pot să numească Vaterland regatul danubian și Mutterland al III-lea Reich al lui Hitler? Cum pot pretinde că-și îndeplinesc obligațiile față de unul și față de celălalt? În acest argument, atitudinea lor echivocă și imposibil de susținut logic se alătură și depășește duplicitatea evreilor. Cu siguranță, există o lipsă de sinceritate în voința de a fi în același timp supus al regelui Carol și protejat al „Führer”-ului, deoarece această situație reclamă drepturi și impune obligații, iar unele nu pot fi compatibile cu celelalte. [...].

1 martie. Ieri seara, am luat masa la Ministerul Afacerilor Externe. O altă invitație a mai fost adresată marți, pentru Aliați și pentru neutrii considerați că nu ar fi în termeni prea buni cu Germania. Nouchette, aflând de la soția mea că noi nu eram printre aceștia, s-a indignat foarte tare că am fost puși pe „lista neagră”. În ciuda eforturilor lui Blanche de-a o convinge de contrariu, ea a telefonat la Protocol pentru a rectifica această „eroare”. A primit răspunsul că era imposibil. Intervenția sa ne-a mai „compromis” puțin. Nu mă alarmez prea tare, deoarece fiecare știe de mult timp ceea ce gândesc. La dineul de joi, când am fost să-l salut pe Gafencu, mi-a strâns mâna așa cum se obișnuiește la înmormântare. [...].

9 martie. Am pregătit câteva cuvinte pentru Nouchette, soția ministrului de Externe: „Această țară aparține celui care va cere mai mult, care va țipa mai tare, dând cu pumnul în masă! Cu cât ameninți mai tare, cu atât obții mai mult. Singurii care nu obțin nimic, pentru că nu cer nimic, suntem noi, ceilalți, stupizii de francezi!”

13 martie. Finlanda, pe care Aliații n-au știut să o ajute la timp, este silită să abandoneze lupta. Onoarea sa rămâne fără cusur.

Rușinea se adresează întregii lumi civilizate care, recunoscând că se identifica cu soarta finlandezilor, cu apărarea civilizației umane, nu a fost capabilă să traducă această convingere în acte eficiente.

Rolul cel mai odios l-au asumat scandinavii. Negând toate tradițiile de solidaritate nordică, ei s-au pregătit să facă jocul Moscovei și al Berlinului. Pentru a obține un armistițiu efemer, i-au sacrificat pe frații lor. Atitudinea lor a fost în același timp lașă și imbecilă: au ales să-și taie cu propriile lor mâini creanga pe care se susțineau.

În timp ce Stalin a început să obosească să-și vadă mujicii uciși de mii de soldați, de celălalt capăt, Hitler voia cu orice preț să oprească un război care împiedica U.R.S.S.-ul să-i dea concursul de care avea nevoie. Inițiativa a venit de la nordici. Reich-ul părea că nu se amestecă, însă a terorizat Suedia cu amenințarea că o va ocupa dacă permite trecerea trupelor pregătite de Aliați să vină în ajutorul Finlandei. Ca urmare, suedezii nu numai că au cedat, ci au consimțit să transmită guvernului de la Helsinki propunerile Moscovei. Și, fără îndoială că au insistat să fie acceptate imediat. Stalin era încă foarte departe de a se simți învingător. Dovadă sunt condițiile puse de sovietici, care nu sunt chiar atât de grele în comparație cu cele din noiembrie 1939.

Se înțelege de la sine că viitorul Finlandei este legat de terminarea războiului. Nu mă îndoiesc deloc de posibilitatea de a afla mai târziu, așa cum s-a întâmplat și României după semnarea tratatului de la București. Însă, până atunci Aliații suportă un mare eșec diplomatic și o pierdere de prestigiu pe care doar câteva victorii militare extraordinare le-ar putea redresa. Neutrii înclină tot mai mult să se supună docil ordinelor de la Berlin. Germania va putea să se organizeze, să colonizeze U.R.S.S.-ul și, dacă i se dă timp, va reuși să transforme această masă inertă într-o uzină vastă de aprovizionare, sau într-o cazarmă imensă. Regimul stalinist, care era amenințat cu ruina, va putea să-și revină.

24 martie. Atena. În vara anului 1932, tatăl lui Motta mi-a spus confidențial că în curând Consiliul federal¹⁹ avea în vedere să mă numească în postul de ministru al Elveției în

¹⁹ Reprezintă Guvernul, autoritatea executivă a Confederației Elvețiene.

România, Grecia și Iugoslavia. El a adăugat că acest post va prezenta un interes particular, deoarece îmi oferă ocazia să fac numeroase călătorii în cele trei țări în care voi fi acreditat. După ce am fost numit, îmi tot repetam că voi putea merge în fiecare an în Grecia și în Iugoslavia. La Belgrad n-am fost din octombrie 1934, când am asistat la funeraliile regelui Alexandru. Iar Atena nu am mai văzut-o din noiembrie-decembrie 1935, perioadă când regele George al II-lea și-a redobândit regatul.

Departamentul politic i-a refuzat lui Motta timp de mai mulți ani toate propunerile, invocând motive de limitare a cheltuielilor. Azi, pur și simplu, cu o insolență brutală, același Departament s-a decis dintr-o dată să-mi încredințeze o nouă misiune în Grecia. O misiune mai puțin ademenitoare, deoarece consta într-o anchetă asupra gestiunii lui Ratz. Trebuia să verific dacă și în ce măsură acuzațiile aduse contra lui de anumiți compatrioți erau de reținut. De asemenea, aveam să stabilesc relațiile lui cu colonia elvețiană, cu guvernul grec, cu corpul diplomatic și cu societatea ateniană.

Ne-am imbarcat joi seara, la Constanța, pe vasul Basarabia, un pachebot cu motor de 10000 de tone, confortabil și rapid. Vineri am făcut o escală scurtă la Istanbul. Am vizitat moscheea lui Soliman pe care n-am văzut-o până atunci. Am luat taxiul până la o veche incintă bizantină, de unde se putea descoperi întreaga panoramă a orașului. La dreapta, se găsea fostul Stambul, cu minarete, cupole și case de lemn cu rondouri de flori. În față, era Galata, Cornul de Aur și câteva vapoare. La dreapta, se zăreau Pera și Bosforul. Era o lumină lăptoasă, schimbătoare, asemănătoare celei din l'Ile de France. Vremea era destul de rece. În oraș am întâlnit mai mulți soldați în uniforme de culoarea prafului, mai degrabă prost îmbrăcați, dar cu o alură de războinici. Toate muzeele au fost închise după război. Populația avea un aspect mizerabil. [...].

26 martie. Ieri am participat la un Te Deum la catedrala ortodoxă, în prezența regelui, a Diadoh-ului și a prințeselor Frederica și Caterina. Era prezentă Curtea, guvernul, corpul

diplomatic, ofițeri, generali ai armatei și marinei. Liturghia a fost somptuoasă. Cântecurile au ceva asemănător cu cele bizantine. În fața iconostasului, chiar lângă mitropolit și preoți ortodocși cu tiare aurite și vestimentație de brocart, se afla un trio ciudat: Arhiepiscopul catolic în *cappa magna*; Rabinul Șef într-o robă neagră, purtând pe piept steaua lui David în aur; în fine, șeful Bisericii copte, un bătrân bărbos, îmbrăcat cu o dimie maro și cu un capișon pe cap. [...].

27 martie. Ieri, am luat ceaiul la Legația Angliei. Casa unde se găsea Legația a aparținut lui Venizelos. Acum nu mai valorează prea mult: este o locuință a noilor îmbogățiți, mare, greoaie și pretențioasă. Cealaltă, care astăzi este demolată, era mai frumoasă. Cu o arhitectură foarte simplă, evoca Grecia luptelor de independență. Ea ar fi putut să fie locuită de Byron. Vestibulul său este mare, rezonant și rece, are o scară dublă de marmură, o grădină mică, cu terase și coloane de o simplitate nobilă. Cu toate acestea, actualii locatari au reușit să introducă în casa marelui aventurier cretan, opulența calmă a țării lor natale. În bucătărie, ceaiul este bineînțeles un ritual al vieții engleze. Sir Michael se declară satisfăcut de guvernul Metaxas.

28 martie. Am primit vizita a doi ambasadori (singurii care formează corpul diplomatic din Atena). Turcul, slăbuț, stilat, politicos și discret, vorbește cu o voce înăbușită pentru a-mi transmite cu gravitate niște lucruri nesemnificative. Românul, Radu Djuvara, pe care-l cunosc de mult timp, este un filfizon, plin de el, fastuos, făcând mare paradă de statutul lui actual, mândru să vorbească de ambasada „lui”, pe care a renovat-o de sus până jos. Germanofil convins, el se străduie să mă facă să cred contrariul. A rămas același băiat de treabă, vanitos, naiv, dar cu pretenția de mare politician.

29 martie. În această dimineață am fost în audiență la președintele Metaxas. Acest omuleț durduliu nu are deloc aerul unui dictator. Nu mi s-a părut totuși că este atât de „blajin” cum a apărut la București, unde prezența soției sale dădea cuplului o aparență burgheză. Dacă m-aș raporta la aceste referințe, Metaxas nu este, sau cel puțin nu mai este,

omul Germaniei. El dorește victoria rapidă a Aliatilor, dar se teme că aceasta se profilează a fi lentă. După părerea lui, există două mijloace de a o accelera: declanșarea unei revoluții la nemți acasă, ori atacarea U.R.S.S.-ului. În ce privește prima, crede că este aleatorie (cel puțin pe moment). Cea de-a doua va fi mai eficientă. Grecia nu se crede amenințată de nimeni.

2 aprilie. Azi dimineată, am fost primit de rege. M-a reținut mai mult de o oră. Acest timid prinde curaj când se simte în siguranță. Trebuie spus că i-am inspirat un sentiment de siguranță, căci a abordat tot felul de subiecte, cu o sinceritate și chiar cu o imprudență extraordinară. Dacă „Führer”-ul și amicii săi mai mici ar afla ce se spune despre ei, cu siguranță că Adolf ar face o criză de nervi, fie rupând câteva scaune, fie vărsând torente de lacrimi.

Cu certitudine, regele George al II-lea nu are anvergura regelui Alexandru al Iugoslaviei. Însă, dacă el nu are pasiunea meseriei sale (și aceasta se înțelege din experiențele pe care le-a avut), cel puțin are respectul pentru ea: să o exercite cu o conștiință și cu un devotament de admirat.

3 aprilie. Ieri am luat masa la Legația Ungariei. Printre invitați, se aflau ministrul Germaniei și prințul Erbach, Alteța Serenissimă. Acesta din urmă nu poartă insigna nazistă. Am spune că este destul de moderat față de regimul hitlerist. Soția sa, de origine maghiară, este considerată mult mai nazistă decât el. Bineînțeles, nu am suflat nici un cuvânt despre război. Ceilalți invitați erau unguri și greci. Propunerile primilor mi-au adus brusc aminte că megalomania maghiarilor este incurabilă și lipsa lor de bun-simț era cu adevărat congenitală. În privința grecilor, i-am găsit prudenți precum Ulysse.

4 aprilie. Atașatul militar britanic, colonelul Blunt, și soția lui sunt niște oameni fermecători, glumeți, care spun ceea ce gândesc fără să aibă gânduri ascunse. Ieri, ne-au condus la vila Psychico să bem o șampanie ca aperitiv. [...]. După ce am plecat de la ei, am fost să luăm prânzul la ministrul Olandei, care este născut la Vevey și este căsătorit cu o româncă. Este un mediu simpatic. Seara, a fost un

dineu somptuos la ambasadorul Djuvara, prezidat de bătrâna contesă Capo d'Istria.

5 aprilie. Liniștea fiind restabilită în colonia elvețiană din Atena, misiunea mea a luat sfârșit. La prânz, ne-am imbarcat în portul Pireu, pe vasul Transilvania, care era „sister ship”²⁰ al vasului Basarabia.

Printre pasageri se află doctorul Nussbaum, care se întorcea împreună cu noi la București și atașatul de presă, Cuza-Mota, de la ambasada României din Grecia. [...].

9 aprilie. [...] Duminică dimineață, am ajuns la București pe o furtună de zăpadă.

11 aprilie. Am fost invitați la Capșa de către doctorul Nussbaum. Speră să ne regăsească tot aici și peste trei luni. La urma urmelor, va mai exista atunci România²¹? În iulie, unde ne vom găsi oare?

Se pare că nemții au dat de bucluc în Norvegia, cel puțin din punct de vedere naval. Să sperăm că înfrângerea flotei lor va fi însoțită de una terestră și că aceste fapte vor da curaj românilor. [...].

27 aprilie. Alaltăieri, am luat masa la Mihai Ralea, ministrul Muncii. Mai erau prezenți, în uniforma „Frontului”, președintele Consiliului și miniștrii de la Interne și de la Sănătate Publică. Mi s-a părut că Tătărescu este din ce în ce mai îngrijorat. Ghelmegeanu se străduie să pară vesel și sigur pe el, dar nu reușește întotdeauna. Am admirat convingerea și curajul lui Ralea, care nu a fost stânjenit de prezența lui Ghigi, ministrul Italiei, pentru a proclama încrederea lui în victoria Aliaților și într-o civilizație umanistă. Ralea este un adevărat cartezian. Precum bietul A. Călinescu, el refuză să creadă în mituri. Căci, „mitomanii” l-

²⁰ Vasul-soră.

²¹ René de Weck transmite la Berna concluziile pe care le trage din conversația cu Nussbaum, și anume că România face o „ politică a fricii”, caracterizată prin reconcilierea cu Garda de Fier și sancționarea opoziției țărăniste și liberale. Rapport politique no. 17, A. F. B., fond E 2300, București, rola 46.

au ucis pe șeful și prietenul său. Cu toate acestea, continuă să rămână pe aceleași poziții. [...].

1 mai. În zilele acestea de sărbătoare (Paștile ortodox), am lucrat să termin, în fine, articolul despre Henry Spiess. De asemenea, am trimis rapoarte²² la Berna asupra „politicii de frică” și asupra „jocului de basculă” care, pentru moment, caracterizează situația internă și externă a României.

2 mai. Am avut o conversație cu Steinhardt, ambasadorul american în U.R.S.S. El nu crede în comunismul lui Stalin, pe care-l consideră un moștenitor al țărilor ruși, preocupat mai ales să obțină puterea și, dacă este posibil, să-și mărească imperiul. Toată politica sovietică este dictată de teama față de nemți. [...].

3 mai. De câțva timp, lucrurile merg prost pentru Aliați în Norvegia. Germanii dețin cel puțin două treimi din țară. Sudul și, centrul, până pe înălțimea portului Trondheim, par să fie în mâinile lor. Fără îndoială, englezii folosesc metoda „detașamentelor mici”, așa cum fac întotdeauna atunci când încep o campanie. Generalul Carton de Wiart, care le comandă, parcă a fi un om de un curaj nebun, dar cu minte puțină. Se spune că primele contingente nici n-au debarcat bine până când le-a și lansat în luptă fără să mai aștepte întăriri și material care poate i-ar fi asigurat victoria. Asemenea imprudențe sunt greu de reparat. [...].

7 mai. În această seară, am avut câteva clipe de emoții. O telegramă cifrată de la Berna mă anunță că, dintr-o sursă diplomatică, Germania s-ar fi decis să ocupe România. Mi se cere să verific dacă acest raport are o bază reală. Fug la Gafencu. El nu știe nimic, în afară de faptul că tocmai a avut o conversație cu ministrul Reich-ului. Fabricius a încercat

²² René de Weck analizează politica regelui Carol al II-lea de a contrabalansa sprijinul acordat legionarilor cu măsuri susceptibile să încurajeze opoziția liberală și țărănistă. El estimează că pentru o țară neutră această balanță este indispensabilă, însă că anumite oscilări bruște implică serioase riscuri pentru țară. Rapport no. 20, Le jeu de bascule. A. F. B., fond E 2300, București, rola 46.

să-l facă să creadă în povestea unei conversații telefonice Chamberlain-Reynaud privind intrarea în scenă cât de curând a armatei lui Weygand. L-am mai întrebat dacă Aliații n-au încercat să-i atragă pe români în jocul lor, cu voie sau fără voie. Gafencu a răspuns că nu a fost supus la nici o presiune franco-britanică. El voia să cunoască sursa exactă a informației de care i-am vorbit.

10 mai. În această dimineață, de ziua sărbătorii naționale a României, mă pregăteam să plec într-o uniformă specială la Palatul regal, unde se petrecea defilarea tradițională a trupelor. În acea clipă, Zuber, colaboratorul meu, căruia îi cunosc sentimentele germanofile, mă întreabă dacă am aflat „marea noutate”.

„Nu”, i-am răspuns, „despre ce este vorba?”

Atunci, cu o voce joasă, cu un surâs misterios și în același timp jenat, el articulează: „Invazia Olandei, Belgiei și a Luxembourg-ului”. În aceste zile, au circulat multe zvonuri false. Ezit să cred că ar fi adevărat. Odată ajuns la tribuna regală, îmi dau seama că așa este: vorbele colegilor mei, absența reprezentanților Belgiei și Olandei nu lăsau nici o îndoială.

11 mai. Gafencu mi-a spus ieri: „în noaptea aceasta, am primit o telegramă de la Crutzesco în care se spunea: la Berlin, toată lumea vorbește de o invazie apropiată a României. Am concluzionat că victimele vor fi Țările de Jos și Belgia”. Raționamentul său nu era greșit.

Nu mai era nevoie să întrebe de unde veneau zvonurile de la Berna. [...].

19 mai. Ah! Nu va mai trebui să exclamăm: „Ce război ciudat!” Până acum, trupele naziste, asemeni unui crab, au încheștat toată Europa centrală, au bătut Polonia, au ocupat Danemarca fără rezistență, au invadat două treimi din Norvegia, au scos Olanda de pe câmpul de luptă în patru zile și au pustiit Belgia, care s-a opus cu eroism. Astăzi, Germania monstruoasă a lui Hitler s-a pus pe drum spre Franța.

O voce neutră la postul de Radio București turuie cu emoție depeșe de pretutindeni. Știrile din Franța și din Anglia

sunt aproape întotdeauna bruiate de inamici. Trăim în angoasă, obsedați de viziuni de coșmar. Dumnezeuule mare! Nu puteți să doriți, nu veți permite realizarea unui plan criminal, stigmatizat și condamnat de Vicarul Vostru de la Roma. [...].

22 mai. Ieri a trebuit să luăm masa cu ministrul Muncii și cu doamna Ralea, cu ministrul Sănătății și cu doamna Hortolomei, cu ministrul Bulgariei împreună cu soția sa, englezoaică, bănuită că ar fi germanofilă, cu căpitanul de vas Vazelkes, cu atașatul naval al Franței, cu nevasta și fiica lor, cu colonelul Mac Nab, cu atașatul militar al Marii Britanii și cu soția lui, cu comandantul Dam, cu Kosta Pavlovici, secretar la ambasada iugoslavă și alții.

Invitațiile au fost trimise înaintea invaziei Olandei și Belgiei. În momentul în care masa se desfășura, germanii au ocupat deja Aarras, Amiens și Abbeville. Nici un conviv nu părea să se îndoiască de acest lucru. Din contra, toată lumea era sub impresia câtorva știri liniștitoare apărute în ziarele de astăzi. Nu mult după plecarea invitaților noștri, am aflat adevărul gol-goluț din discursul lui Reynaud. Am simțit cum mi se pune un nod în gât. Toată speranța noastră este acum în mâinile lui Weygand. Oare va reuși să salveze armata anglo-franco-belgiană din Nord care, înaintând spre Belgia și Franța și având în spate marea, este supusă la o dublă presiune germană, atât dinspre est cât și dinspre sud? Dacă el nu ar fi intervenit, războiul ar fi fost pierdut. Și cu certitudine, războiul va fi pierdut de germani în cel mai scurt timp posibil dacă ei nu câștigă lupta în care s-au angajat. Și chiar dacă ar câștiga această luptă, ei tot nu vor fi învingători în război. Mussolini, dacă ar fi fost absolut sigur de victoria lui Hitler, s-ar fi călugărit deja. [...].

28 mai. Este o catastrofă: după 28 de zile de luptă, regele Belgiei capitulează în plină campanie, abandonându-i în voia sorții pe cei care l-au chemat în ajutor. Regele Albcrt trebuie că s-a răsucit în mormânt. Fără îndoială că într-o zi se vor afla circumstanțele care l-au determinat pe regele Leopold al III-lea să pângărească memoria tatălui său. Pentru moment, cele mai aiurite presupuneri circulă în voie. Este inutil să

zăbovești asupra lor. Un lucru este sigur, că lovitura este groaznică pentru Aliați. Este una dintre cele mai grele lovituri pe care Aliații le-au suferit de la începutul războiului. Dar au să reziste!

2 iunie. Amenințarea italienilor crește. Ce mai așteaptă să consume foarte repede agresiunea cea mai rușinoasă din toate timpurile? Situația creată de „victoriile” prietenilor lor nu li se pare destul de strălucitoare și de sigură. Bietul popor liniștit, pe care o bandă de turbați vor să îl arunce cu toată forța în război, pentru a participa la ceea ce Mussolini și ai săi consideră că ar fi o vânătoare, însă Franța nu este în situația cerbului din pădure încolțit de lupi. Ea împreună cu Marea Britanie sunt încă niște războinici în picioare, pe care Fortuna i-a trădat pentru un timp, dar care vor învinge!

3 iunie. După înfrângerea regelui Leopold al III-lea, nemții nu mai conteneau să spună în gura mare: Nimicirea sau capitularea armatelor franco-britanice din Nord nu mai este decât o chestiune de ore”. Or, de trei săptămâni, portul Dunkerque a rezistat la toate atacurile. Trupele aliate au operat o retragere extraordinară, provocând inamicilor pierderi enorme. Patru cincimi din efectivul abandonat de regele Belgiei sunt deja salvate. Dunkerque va rezista până când operațiunea de salvare de către flotă și protejată de aviație va lua sfârșit. Germanii nu sunt încă la Londra și nici la Paris. Chiar dacă ar ajunge acolo, tot nu vor avea victoria. [...].

9 iunie. Ieri am fost cu Blanche la cinematograful Trianon. Am văzut filmul francez Occidentul, după un roman de Kistermackers. Este respingător! în timp ce se afla în permisie la Paris, un ofițer de marină întâlnește o studentă marocană, care, pentru a supraviețui, este nevoită să danseze într-un local de noapte. Tânăra îi devine amantă și după un timp o duce în Maroc. Fata simte o reală mulțumire sufletească revenind în țara sa. Numai că prietenii ei arabi o conving că sătenii și părinții săi au fost masacrați de marinarii francezi, conduși de amantul ei, și că aceștia s-au comportat ca niște sălbatici. În realitate, criminalii erau niște hoți pe care ofițerul și oamenii lui i-au pedepsit. Însă tânăra

nu află lucrul acesta decât la sfârșit, după numeroase peripeții în cursul cărora ofițerul și marinarii francezi apăreau ca niște bandiți sau hoți. Un tânăr locotenent este gata să dezerteze pentru a fugi cu amanta șefului său. Acesta pare că-și pierde cumpătul când îi apare în drum o femeie. După aceea, au fost proiectate niște filme propagandistice germane de război, în care nemții își omagiau armata și marina cu o vigoare impresionantă. Contrastul era atât de copleșitor încât nu m-am putut abține să-l conving pe comandantul Vazkelos, atașatul naval al Franței, să oprească proiecția filmului Occidentul la București. Se pare că a înțeles. Va ști oare cum să reacționeze? Cred că va trece la acțiune, mai ales dacă aceasta depinde numai de el. Cu siguranță că nu poate face mare lucru de unul singur. Dar ceilalți, ce vor face!

În aceste zile de angoasă, când m-am luptat ore în șir cu insomnia, mă trezesc într-o dimineață dintr-un somn greu, [...] și încep să citesc cartea Sabinei Cantacuzino, *Războiul*. Sora lui Ionel, Vintilă și Dinu Brătianu, Sabina Cantacuzino, care trebuie să aibă astăzi cam 65 de ani, este o femeie micuță, cu părul alb, fragilă, dar cu un caracter energic, înzestrată cu o vivacitate și cu o energie considerabile. Ea a avut întotdeauna ceea ce se poate numi „îndrăzneală”.

Fără pretenție de a face literatură, cartea sa evocă situația din România în timpul celui-alt război. Este reconfortant, deoarece aduce dovada că o femeie, singură în țara sa ocupată de inamic, poate să-și păstreze până la sfârșit curajul intact și speranța tenace. Sabina nu a cedat nici o secundă. Calitatea ei de soră a unui om de stat care a decis intrarea României în război alături de Aliați o expunea la cele mai odioase persecuții, dar ea nu a încetat să le țină piept. Rezistența ei nu a fost diminuată nici de numeroasele supărări, nici de solicitările neobrăzate ale unor români care s-au raliat invadatorului. Internată la o mănăstire de femei, Pasărea, ea a ținut mereu vie credința patriotică în rândul maicilor și călugărilor de acolo. Apoi, nemții i-au permis să se întoarcă la București, unde a continuat să-i combată. În ciuda cenzurii, a propagandei inamice și a defetismului din

jur, ea reușea întotdeauna să găsească în știrile care-i parveneau, în informațiile pe care le culegea, destule motive de speranță. Nici pacea de la Buftea nu a descurajat-o. Amintirile sale sunt, pentru timpurile grave de acum și poate chiar mai grave și mai dureroase mai târziu, o binefacere cordială. În timp ce atâția oameni își abandonează idealurile, ea rămâne ceea ce a fost întotdeauna: o bună româncă și încrezătoare în geniul Franței.

10 iunie. Este îngrijorător! Crima cea mai mare din istorie a fost consumată: transformând sentimentele profunde ale poporului său în violență, Mussolini încearcă să înjunghie Franța pe la spate, care este asaltată de Hitler și luptă eroid contra unui inamic superior în număr și în dotare militară. „Ducele” a declarat că nu se va atinge de Elveția. Însă ce valoare poți da vorbelor unui bandit? „Führer”-ul, complicele său, a promis belgienilor și olandezilor că va respecta neutralitatea lor. Se știe cum s-a ținut de cuvânt!

Nu-i nimic, ceasul dreptății va suna! [...].

19 iunie. Sunt cetățeanul unei țări neutre și ministrul Elveției în România. Fără îndoială, gândul că țara mea va scăpa de război, deoarece luptele care se duc în jurul ei se vor opri, ar trebui să-mi aducă o consolare. În zadar mi-am repetat acest lucru: durerea mea nu s-a alinat deloc. O Elveție încercuită de Germania și de Italia victorioasă, o Elveție pe care nimeni nu o va putea ajuta să se apere, va mai fi încă țara mea? Cei doi oameni care mai tin încă în mâinile lor soarta Franței pot, dacă doresc, să dezmembreze Elveția după bunul lor plac. Am impresia că viața mea proprie depinde de ei. Dar nu se va întâmpla așa ceva! Forța nu va învinge Spiritul!

20 iunie. Nu sunt francez, cel puțin în sensul politic și geografic al cuvântului. Totuși, dezastrul Franței mă doare ca și cum mi s-ar fi dat o palmă de umilire personală. Mă copleșește și mă enervează. Chiar și în ciuda evidenței, nu-mi vine să cred. Nu pot să nu mă gândesc că țara care se numește Franța nu are dreptul să mărturisească faptul că este înfrântă. Dacă o face, își va trăda trecutul, își va compromite viitorul și va da o lecție groaznică tuturor celor

care au crezut, sau care mai vor să creadă în misiunea ei istorică.

21 iunie. De acum înainte, Anglia rămâne singura noastră speranță de salvare.

Dacă i-ar fi fost dat un nou Nelson pentru ca noi să putem trăi din nou.

Și, la urma urmelor, mai este și generalul de Gaulle. [...].

27 iunie. Ieri seară, la Moscova, Molotov i-a remis lui Davidescu un ultimatum: în 24 de ore să accepte să restituie U.R.S.S.-ului Basarabia, adăugând la aceasta și Nordul Bucovinei, înstrăinate timp de 22 de ani și care reprezintă „interesele” capitalei sovietice. Românii vor să-l cheme pe „Führer” și pe „Duce” să le vină în ajutor; însă aceștia îi vor lăsa cu răceală să cedeze²³. Aceasta nu va împiedica România, fără îndoială, să se livreze cu totul puterilor Axei în speranța, probabil falsă, că ele o vor proteja contra unei noi presiuni sovietice și contra revendicărilor din partea Ungariei și Bulgariei²⁴. „România Mare” și-a trăit traiul. Înfrângerea Franței a ucis-o.

29 iunie. Primii fugari din Colonia elvețiană din Șabag (Basarabia) au ajuns astăzi în București.

Am reușit să-i alertez de noua situație prin telegrame cifrate, cu câteva ore înainte de sosirea trupelor sovietice. Ar fi putut să plece toți, însă mulți au tergiversat. Sper că, mai

²³ René de Weck notează că guvernul de la București se abandonează iluziei că va putea recupera mai târziu aceste teritorii cedate Uniunii Sovietice, așa cum au declarat României Hitler și Mussolini. Acest fapt este o tactică a Germaniei de a veni în ajutorul țărilor danubiene, pentru a avea motiv să le reducă la statutul de „protejate”. Rapport politique no. 33, A. F. B., fond E 23(X), București, rola 46.

²⁴ Ministrul italian al Afacerilor Externe folosea următorii termeni în Jurnalul său: „Trebuie cu orice preț evitat în Balcani un conflict care ne-ar priva de resursele lor economice. Din partea noastră, noi vom împiedica Ungaria și Bulgaria să reacționeze”. (Neuchâtel, Ed. La Baconniere, 1946, voi. I, p. 269.)

târziu, când liniștea se va restabili, voi putea să-i ajut să treacă în Vechiul Regat. Voi încerca să-i regrupez și să le găsesc un loc de ședere, unde să poată să-și continue existența lor de viticultori și de agricultori²⁵.

6 iulie. Este posibil să cunoaștem și noi ocupația nemțească. Se înțelege de la sine, o ocupație pașnică, din moment ce România capitulează fără luptă. Tristă este soarta țării! După moartea lui Călinescu, șansa ei a fost pierdută deoarece a fost livrată politicii de frică. Poate trebuie spus că, încă din 1936, Anglia și Franța au pregătit triumful lui Hitler prin slăbiciunile și prin lipsa lor de a prevedea ce se va întâmpla.

Patrioții români simt, asemeni mie, că doar o victorie britanică ar putea să redreseze viitorul.

7 iulie. Dar Elveția ce face? Până în prezent, ea nu a acceptat să adore zeii falși. Un jurnal spaniol comunică afirmația unui corespondent de la Berlin, că noua orientare a politicii românești este primită în Germania cu o satisfacție cu atât mai vie cu cât ea contrastează cu atitudinea Elveției, „care nu a înțeles încă același lucru și față de care Germania se arată foarte iritată”. Îndrăznesc să cred că țara mea va continua până la sfârșit să se arate demnă de acest certificat de bună conduită. Injuriile celor răi îi onorează pe cei care le suportă. [...].

14 iulie. Astăzi, la Londra, generalul de Gaulle, amiralul Muselier și legionarii lui au salvat onoarea Franței.

Vocea de la postul de radio francez din Londra este singura lecție de curaj, singura expresie de adevăr și unica sursă de speranță care ne mai rămâne.

Trăiască „rebelii” care nu se tem de tunetele guvernului de la Vichy.[...].

²⁵ O parte din membrii coloniei din Șabag s-au întors în Elveția, alții s-au declarat de naționalitate germană și au fost repatriați în Germania; în fine, un alt grup a rămas în România. Pentru acesta din urmă, s-a organizat o nouă colonie elvețiană în Dobrogea, la Cernavodă.

23 iulie. La începutul războiului, primeam de la ambasada Franței un buletin cotidian, al cărui optimism, pe atunci reconfortant, a făcut să apară acum și mai dureroasă prăbușirea Franței.

Cu destul de mult timp în urmă, înainte de ziua fatală de 10 mai 1940, când a început ofensiva germană, cabinetul de la București a cerut misiunilor diplomatice ale puterilor beligerante să renunțe să mai răspândească în public foile lor speciale de informație. Englezii și francezii s-au supus. Mă îndoiesc tare dacă germanii au făcut acest lucru. Nu mă pot pronunța, deoarece încă de la început ei mi-au făcut onoarea să mă considere prea încăpățânat încât să merit să-și risipească cerneala și hârtia cu mine.

De câțva timp, Sir Reginald Hoare, ministrul Marii Britanii, îmi trimite în fiecare zi „London News Bulletin” și un „British Information Bulletin”. Îmi sunt trimise într-un plic închis, pe numele meu. Guvernul român nu-l va putea împiedica să trimită scrisori personale amicilor lui. Deoarece presa din București nu publică decât informații din surse germane, ziarul lui Sir Reginald îmi este foarte prețios. El animează văpaia de speranță din sufletul meu. God save the King and the Empire²⁶.

28 iulie. Ei bine, trebuie să recunoaștem: Germania a aliniat mai multe avioane, tancuri, camioane și soldați decât posedă armata franceză. Într-adevăr, comandamentul german a fost superior lui Gamelin și acoliților săi, fideli unor concepții și metode perimate. Da, tancurile lui Goering au rezistat mai bine la proba focului decât cele de la Renault, tehnica germană a învins tehnica franceză. Da, spionii Reich-ului, „a cincea coloană”²⁷, presa, radioul lui Goebbels, agenții

²⁶ „Trăiască Regele și Imperiul!”.

²⁷ În ce privește situația din România, de Weck notează: „Cu siguranță că cea de-a „cincea coloană,” nu a fost niciodată, în România, atât de primejdioasă ca în prezent și că teama de a irita anumite puteri paralizează într-o mare măsură apărarea țării”. Rapport politique no. 26, La cinquieme colonne, A. F. B., fond E 2300, București, rola 46.

lui Ribbentrop au muncit mai eficace decât adversarii lor. Da, temporar Franța este scoasă din luptă, din motive care sunt în cea mai mare parte create de inamicul ca să o poată manevra ușor. Hitler a reușit să-i ațâțe contra Angliei pe acești bătrâni odinioară glorioși și pe acești politicieni manevrabili, a căror curtoazie îi inspiră doar dispreț. Mai mult, poate că Hitler a convins milioane de francezi că ci au fost înșelați de „Perfidul Albion.

Și după asta ce va mai urma?

Ar trebui ca elita franceză să deplângă soarta țării? Nu-mi vine să cred unde a ajuns. Cauza nu este pierdută atâta vreme cât elita conducătoare va fi capabilă să distingă adevărul de minciună.

Forța nu înseamnă totul. Ne putem imagina că Berlinul va rupe în bucăți Franța, o va smulge pentru totdeauna din poziția ei de mare putere. Nu se va ajunge până aici dacă francezii nu se vor lăsa. Dacă își mențin abilitatea rațională, atunci voința lor, care este momentan moleșită de experiențele teribile, va putea din nou să-și arate energia. Dacă am admite că toate forțele conjugate din Imperiul Britanic vor rămâne incapabile să o elibereze, conștiința umană nu va putea admite niciodată căderea Franței. Trebuie ca francezii să înțeleagă acest lucru: să știe să aibă răbdare și că nu trebuie să scape ocazia favorabilă. Românii au știut foarte bine ce trebuiau să facă în 1918. Nu se poate crede că francezii se vor arăta incapabili!

2 august. Ieri, cu ocazia Zilei naționale, am prezidat o mare reuniune a coloniei noastre în noua Maison Suisse²⁸ din

²⁸ Colonia elvețiană din București obișnuia să organizeze în fiecare an ziua națională a Elveției de 1 august. În lipsa unui sediu, acest moment era petrecut într-un restaurant din Capitală. În 1938, organizația (Euvre des Suisses de l'Etranger) trimite la București o subvenție de 10000 de franci vizând cumpărarea unei proprietăți pentru amenajarea unui sediu propriu al elvețienilor de aici. Pe lângă această sumă, elvețienii au mai organizat, în 1939, o colectă de

București, ale cărei instalații nu sunt încă terminate. Datorită circumstanțelor, programul acestei solemnități a trebuit să fie redus la esențial și degajat de tot ce ne-ar fi putut da un aer de bucurie, adică de indiferență sau de sfidare față de doliul națiunii române.

Am vorbit pe tema libertății. I-am îndemnat pe compatrioții mei să nu uite niciodată că libertățile și, mai ales, cele ale spiritului, sunt rațiunile de a fi ale patriei noastre. Le-am spus: „Statul, la noi, nu este o divinitate infailibilă, care să dicteze legile unor sclavi brutalizați de teroare sau pierduți în adorație. El reprezintă o casă pe care noi înșine am construit-o pe măsura noastră, pentru a trăi împreună în fraternitate. Și o iubim pentru că fiecare dintre noi are sentimentul că a muncit la ea să o facă mai solidă, mai frumoasă, mai primitoare”. I-am avertizat contra celor care-i sfătuiesc să distrugă cu orice preț această casă veche pentru a construi din temelii una nouă. Am încheiat strigând: „Trăiască Elveția liberă!” [...].

12 august. Ieri am luat masa la Predeal, la colegul meu american, Günther. Stă într-o cabană foarte confortabilă. Este o atmosferă cordială, marcată de o comunitate de sentimente și de speranțe. După-amiază, a venit în vizită atașatul militar al Italiei cu soția lui, care locuiesc în apropiere. Evită pe cât posibil să vorbească de război și lasă impresia că se distrează cu câinii de acasă, care sunt într-adevăr frumoși. Mai târziu au sosit ambasadorul Poloniei și ministrul Belgiei cu nevestele. În mod vizibil, italianul se simte jenat. Abandonează pălăvrăgeala, se trage deoparte și

fonduri cu ocazia sărbătorii tirului organizată de Societatea Elvețiană de Radiodifuziune din București, cu sprijinul ministrului de Interne, Armând Călinescu. Așa se face că Maison Suisse a fost inaugurată în 1940, pe strada Plantelor nr. 21, și cuprindea: o grădină, o sală mare pentru adunări și conferințe, o bibliotecă, un bar, o sală rezervată pentru doamne (reuniuni de croitorie și de tricotaj) și o sală pentru jocul național de jass.

realizează că aparține unei alte lumi cu care ceilalți nu au nimic în comun. Curând după aceea, a luat-o din loc.

16 august. Ziua de ieri am petrecut-o la Sinaia. Era o vreme cenușie. Familia Ralea, la care am fost, este simpatcă. El, doctor în litere la Sorbonna, era unul dintre amicii buni ai lui A. Călinescu, care era văr prin alianță cu soția lui. Este un cartezian care nu crede în mituri. El a fost ministrul Muncii în guvernul care a demisionat în 4 iulie anul acesta, pentru a ceda locul cabinetului Gigurtu. S-a arătat întristat de tot ce se petrece în țara sa și prevede chiar o înrăutățire a situației. În ce privește prezentul și viitorul Europei, familia Ralea gândește ca și noi: ei aparțin, de la bucătărie la filosofie, aceleiași civilizații, de la care așteaptă, cu aceeași încredere, triumful final.

20 august. Este o zi mare pentru Anglia! Din 11 august, aviația germană lansează zilnic atacuri crâncene care sunt respinse. Londra declară că pierderile inamice sunt de patru sau cinci ori mai mari decât cele britanice. Atacurile lui Goering nu împiedică Royal Air Force²⁹ să bombardeze în fiecare noapte Germania și să ajungă adesea până în Italia. Comunicatele de la postul de radio englez și postul Français libres, care utilizează microfoanele de la B.B.C., fac dovada, chiar prin tonalitatea vocii, unui moral extraordinar. Transmit o emoție care nu înșală asupra mesajului. Adesea vedeam speranțele năruindu-se, dar în cugetul nostru le simțeam din zi în zi mai profunde. Se poate ca istoricii de mâine să atribuie evenimentelor acestor ultime zile o importanță comparabilă cu bătălia de la Trafalgar. În orice caz, Hitler, care se flata că va dicta pacea englezilor, cel mai târziu pe 15 august, sub cupola palatului Westminster, începe să-și piardă încrederea. El vorbește acum de un „război de uzură”. Pretinde că va bloca la rândul său Anglia. „Grija mea cea mai mare este să hrănesc în iarna următoare o sută de milioane de germani, care ar putea muri de foame!”

25 august. Încă o săptămână de victorie pentru Anglia. Zilele încep să scadă. De acum înainte, timpul va fi mai puțin

²⁹ Forțele Aeriene Regale britanice.

propice marilor atacuri aeriene. Furtunile datorate echinocțiului îi vor ajuta pe englezi să se apere contra unei debarcări. Toamna și iarna, vor fi protejați de ceață. În acest timp, potențialul lor de război și cel al Imperiului va crește. Raidurile efectuate de R. A. F. asupra Germaniei se vor multiplica. Anul viitor, este posibil ca Statele Unite și U.R.S.S.să intre în război. [...].

29 august. Să asistăm acum la această fărâmițare care va fi fără precedent: Imperiul francez reanimează treptat metropola sa, copleșită de trădare și de înfrângere. Oare Africa neagră ar putea salva Franța? Colonia Ciad, apoi Camerun, altădată german, urmat de Brazzaville, capitala Africii orientale franceze, tocmai și-au proclamat ralierea lor la cauza Franței și a generalului de Gaulle. Alte pământuri africane poate le vor urma. De astăzi, războiul sfânt domnește în centrul Africii, pe vaste teritorii franceze care unesc Nigeria britanică de Sudanul anglo-egiptean. Libia italiană este amenințată la frontiera sa sudică de către un inamic pe care „Ducele” îl credea în afara luptei. De asemenea, poziția Congo-ului belgian este fortificată contra acțiunilor posibile ale lui Hitler și Mussolini. Legătura terestră a Aliaților de la Atlantic la Marea Roșie este restabilită. Guvernul de la Vichy poate să destituie guvernării și ofițerii „rebeli”: acești oameni curajoși care au îndrăznit să ridice steagul sunt închiși pentru lașitate și pentru complicitate cu Roma și Berlin!

1 septembrie. După ce au cedat Basarabia și Bucovina de Nord lui Stalin, fără să recurgă la violență, apoi, Dobrogea de Sud, abandonată Bulgariei, care a fost cerută cu o oarecare politețe, românii pierd astăzi jumătate din Transilvania, restituită „marii mutilate” prin „arbitrajul³⁰” lui Ribbentrop și Ciano.

³⁰ René de Weck consideră acest dictat impus României drept o monstruozitate din punct de vedere etnic, deoarece livrează ungurilor aproape un milion și jumătate de români„. Rapport politique no. 44, Le „Diktat” de Vienne, A. F. B., fond E 2300, București, rola 46.

Aceste experiențe ale României, acumulate în două luni, se datoresc în exclusivitate politiciii lui Hitler, succeselor militare ale Germaniei și căderii Franței.

Raportat la Anschluss-ul Austriei, la dispariția Cehoslovaciei, apoi a Poloniei, la armistițiul „abominabil” de la Compiègne, Carol al II-lea posedă încă tot regatul moștenit de la tatăl său.

Pentru a da o explicație și a se scuza de această serie de dezastre care copleșeau țara, guvernării din București au spus că: „Predecesorii noștri nu au știut să prevadă și nici măcar să perceapă ce se petrecea în Europa. Necazul nostru este că am așteptat prea mult pentru a respinge amicitia franco-britanică, pentru a o înlocui cu prietenia germano-italiană. Noii noștri prieteni nu au putut să ne admită în societatea lor decât cu anumite condiții, care au fost în realitate foarte dureroase. Noi nu trebuie să le fim mai puțin recunoscători pentru protecția lor generoasă”. Or, adevărul este că România a ajuns în această situație pentru că a practicat, de cel puțin doi ani, politica fricii. Știu bine că „marile democrații” din Occident nu au reacționat împotriva mai multor evenimente condamnabile, precum: insurecția armatei germane, în 1935, pătrunderea ei în zona rhenană, în 1936, Anschluss-ul, mutilarea și apoi asasinarea Cehoslovaciei. Cu certitudine, ele s-au înșelat. Însă, țările balcanice, cele mai amenințate de toate aceste lovituri de forță, ce au făcut pentru a se apăra? Ce au făcut contra agresiunii Poloniei? Ce au făcut pentru a regla ele însele litigiile vechi, pentru a crea un front unic contra germanilor și sovieticilor? Doar turcii au reacționat. Românii nu au avut decât pretenții.

7 septembrie. În ziua de marți, 3 septembrie, toată România a manifestat contra arbitrajului de la Viena și contra abandonării a jumătate din Transilvania.

A doua zi, pe 4, ministrul Gigurtu a demisionat; regele a făcut apel la generalul Antonescu, care a ieșit cu trei zile în urmă de la mănăstire, unde a fost mazilit timp de două luni. I s-a cerut să formeze un nou guvern; nu a acceptat decât cu condiția de a obține puteri dictatoriale.

Joi, în 5, guvernul nu s-a constituit încă, dar generalul continuă să pregătească metodic terenul și să îndepărteze obstacolele. În același timp, apar două simptome neplăcute: Antonescu efectuează o vizită la miniștrii Germaniei și Italiei pentru a le spune că va respecta angajamentele dezastruoase semnate la Viena³¹ de către Manoilescu. Fostii legionari, dezlănțuiți, par să creadă că a sosit și vremea lor. În timpul serii, auzim focuri de armă trase asupra Palatului regal. Acestea durează câteva minute. Puțin mai târziu, Gyr îmi telefonează să-mi spună că „gardiștii” s-au ciocnit cu armata și că sunt în jur de opt morți³². Cum o să ne liniștim?

Vineri, în 6, a fost o zi de emoții. La ora șapte, Alexandru mă trezește să-mi spună că Manoilescu, ministrul de Externe în guvernul Gigurtu, mă cheamă la telefon.

— Aș putea să vin să vă văd imediat?” mă întreabă acest bandit bătrân.

— Lăsați-mi timp să mă îmbrac; acum mă scol din pat”.

— Primiți-mă în pijama, nu are nici o importanță: trebuie să vă fac o comunicare gravă și urgentă. În cinci minute, voi fi la dumneavoastră”.

În fine, cinci minute mai târziu, intră în biroul meu. Sunt îmbrăcat în halat. Noutatea pe care mi-a dat-o este cea la care mă așteptam: regele Carol tocmai a abdicat și cere azil în Elveția.

³¹ Despre întâlnirea cu generalul Antonescu, contele Ciano, ministrul de Externe al Italiei, are cu totul o altă opinie în Jurnalul său: „întâlnirea de la Palatul Veneția este mai degrabă ternă. Antonescu atacă cu violență arbitrajul de la Viena și spune că decizia s-a luat sub influența unei hărți geografice colorate, imprimată de unguri. Dacă culorile ar fi fost inversate, verdictul ar fi fost favorabil românilor. [.]. În același timp, trebuie să mărturisesc că nu era prea amabil din partea lui, din moment ce el se adresa unuia dintre cei doi arbitri”. (Neuchâtel, ed. La Baconniere, voi. 1, p. 305).

³² Într-o notă adăugată ulterior în jurnal, de Weck mărturisește că această știre a fost inexactă și că nu a fost nici o victimă.

De câteva luni prevedeam acest final de domnie. Din 25 iulie, am scris la Berna că o abdicare, mai devreme sau mai târziu, îmi părea tot mai mult posibilă. Bonna mi-a răspuns, în 5 august, și-mi mulțumea că i-am semnalat „zvonuri fără îndoială tendențioase”. A mai adăugat că el își imagina cu greu „conjuncturile” în care Regele României ar putea fi determinat să renunțe la tron pentru a se refugia la noi, lăsând în continuare să se înțeleagă că sosirea acestuia în Elveția, pe care o considera puțin probabilă, va fi primită fără entuziasm. În concluzie, mi-a transmis că nu era nici un pericol în stabilirea regelui aici și că nu se putea lua o decizie dinainte, adoptându-se o poziție în funcție de situația nou creată, cu alte cuvinte „wait and see”³³.

Am telefonat la Berna imediat după plecarea lui Manoilescu. Bucureștiul aștepta un răspuns afirmativ și rapid. Au trecut cinci ore de când am alertat Berna și nu aveam încă răspunsul. Telefoniez la Bonna: nu primise încă depeșa mea. Pe un ton iritat, mi-a spus că ministrul României în Elveția a făcut un demers care a fost analizat de către Consiliul federal, însă nu s-a luat încă nici o hotărâre. Insist pentru urgentare: trenul regal este gata de plecare. „Ei bine, să mai aștepte”, îmi răspunde amabil. La ora 11 seara, nu aveam încă nici un semnal. Telefoniez la Pilet acasă. Răspunsul Consiliului federal este pe drum. Consimte să-mi destăinuie conținutul: i s-a acordat sejur limitat, în special pentru „la Louve”³⁴. În fine, pot să pun vizele pe pașapoartele Regelui și ale suitei sale numeroase. La miezul nopții, totul este terminat.

11 septembrie. Abdicarea lui Carol era de mult timp prezisă de astre. Ea s-a produs în momentul în care Germania a putut trage cel mai mare avantaj din acest fapt. De mai multe săptămâni era evident că Berlinul l-a abandonat pe acest monarh viclean și fricos, din care ea a scos prin intermediul fricii tot sucule servilismului. Carol nu mai avea ce să ofere lui Hitler: Adolf îl azvârle ca pe o lămâie

³³ Așteaptă să vezi ce se întâmplă.

³⁴ Lupeasca - metresa regelui Carol al II-lea, Elena Lupescu.

stoarsă. Oare ce vrea Germania? România să continue să-i furnizeze cantități cât mai mari posibile de petrol și de alimente. Deci, trebuie cu orice preț menținută ordinea și pacea în țară. Or, arbitrajul de la Viena a trezit conștiința românilor. În Transilvania s-a organizat o rezistență. Maniu urma să preia conducerea. Poate că ar fi fost urmat și de câțiva șefi militari. În același timp, furia creștea contra Regelui, responsabil de toate mutilările suferite de către țară. Germanii, care au impus lui Carol o reconciliere cu Garda de Fier, acum șase luni, lucrau fără odihnă să-i stârnească pe „gardiști” împotriva lui. La momentul oportun, pentru a împiedica un conflict româno-ungar, care ar fi fost funest pentru interesele lor, au deturnat atenția de la problema Transilvaniei, dezlănțuind haita legionară asupra regelui, care până acum le-a lins cizmele.

Vrând-nevrând, generalul Antonescu a servit planurilor lor. Mai trebuia provocată și o revoluție, care avea nevoie de un lider; acesta, imediat după plecarea lui Carol, urma să controleze revoluția sau să preia conducerea ei.

În realitate, trebuie recunoscut că nemții au jucat foarte bine cele două cărți: Antonescu și Horia Sima.

Dar cine râde la urmă, va râde mai bine. [...].

15 septembrie. În această dimineață, Antonescu s-a prezentat la Palatul regal, la regina Elena pentru desăvârșirea educației fiului ei. Era mai puțin îmbătrânită decât mă așteptam. Necazul conservă. Nu-i lipsește nici grația și nici o oarecare eleganță. După aceea, a urmat defilarea.

Mai întâi, legionarii în cămăși verzi, câteva grupuri de femei și de fete, apoi infanteria. Totul era posomorât. Totuși, seara, niște tineri au dansat „hora”, în fața Teatrului Național, învârtindu-se pe muzică populară, precum altădată în Franța de ziua națională din 14 iulie. Ciudat popor!

16 septembrie. Ieri a fost o zi de victorie pentru Royal Air Force și pentru Royal Navy. Pierderile germane din Anglia s-au ridicat la 187 de avioane și peste 400 de aviatori. Pierderile britanice s-au cifrat la 25 aparate de vânătoare și doar 13 piloți. Bravo!

În același timp, marina și aviația engleză au bombardat toate punctele unde se afla inamicul și de unde ar fi putut să înceapă invazia, au distrus navele, docurile, cheiurile, punctele de aprovizionare și depozitele de muniții.

Toate acestea, fără să mai vorbim de raidurile obișnuite asupra Germaniei.

Adolf trebuie că vede stele verzi, și câte o să mai vadă!

20 septembrie. Se împlinește exact un an de la asasinarea lui Călinescu.

După mai puțin de șase luni de la moarte, nu a mai rămas nimic din opera lui de redresare națională pe care a început-o cu atâta curaj. Memoria sa era negată de un rege pe care l-a servit chiar până la moarte. Lașitatea lui Carol al II-lea și prostia lui Tătărescu, această „trestie vopsită în drug de fier”, acest „papă-lapte cu reflexe de oțel”, acest „burduf umplut cu aer”, acest „pelican gălăgios”, au dus România la ruină în câteva luni, livrând-o Germaniei. Imbecilul de Gigurtu își imagina că Berlinul îl va ajuta să se apere contra Moscovei. În timp ce Stalin a pretins cedarea Basarabiei și a Bucovinei de Nord în 24 de ore, Hitler și Mussolini au spus „Doamne ajută!”. A urmat rândul Dobrogei și al Transilvaniei. Degeaba Carol a lins mâinile celor care-l loveau: a trebuit să se care. Antonescu este în prezent, la rândul lui, prizonierul legionarilor și al nemților. Astăzi chiar el a dat publicității o scrisoare prin care un soldat german l-a felicitat că a ajuns la conducere de tânăr³⁵. Acest războinic teuton scrie: „Armand Călinescu a găsit soarta pe care a meritat-o”. Oare aceasta nu înseamnă o recunoaștere publică a implicării celui de-al II-lea Reich în crima pe care, până acum, nemții au negat-o? Istoria va înregistra.

26 septembrie. În această dimineață, l-am întâlnit la Udo pe Suchianu, fost director-destituit al cinematografilei române. Îmi vorbește de cumnatul său, Ralea, a cărui casă a fost asaltată de legionari, iar el se ascunde pentru a scăpa de urmărirea acestora. Soția lui, care era sora lui Suchianu, se află la Sinaia și nu bănuiește nimic. Ce pot să-i reproșeze lui

³⁵ Generalul Antonescu avea vârsta de 58 de ani.

Ralea? Nimic, doar că a servit vechiul regim și că a fost prieten cu A. Călinescu. Cu siguranță că el nu a participat deloc la represiunea mișcării „gardiste”. Totuși, Suchianu mă înștiințează că viața lui și a multor altora este în pericol.

— Nu-i puteți da un pașaport elvețian?” îmi spune.

Îi răspund că din păcate este imposibil și că, mai mult, ar fi foarte periculos pentru cel în cauză. Suchianu înțelege foarte bine fără să mai insiste.

Am continuat:

— Sunteți foarte sigur că legionarii vor să instituie un regim de teroare? Temerile dumneavoastră nu sunt prea exagerate? Antonescu a declarat că era răzbumării este terminată. Credeți că nu este capabil să stăvilească excesele pe care le prevedeți?”

— Antonescu este prizonier. Adevăratul conducător este Horia Sima. Pentru a atenua scrupulele generalului, se va inventa o parodie de justiție: fauna va fi salvată. Însă, Tătărescu, Iorga și Ghelmegeanu sunt deja la Jilava. Toți cei care au colaborat cu Carol al II-lea, în ultimii ani de monarhie și până la ministerul Gigurtu, sunt sortiți plutonului de execuție”.

Nu am putut încă să verific exactitatea informațiilor alarmante pe care mi le-a adus Suchianu. L-am rugat pe Günther să le verifice. Am să mai discut și cu alții.

L-am rugat pe Suchianu să-l întrebe pe cumnatul său dacă aprecia că ar fi util să intervin în favoarea sa pe lângă general. Dacă răspunsul va fi afirmativ, o voi face cu plăcere, deoarece îl consider pe Ralea un om cinstit, inteligent, mai degrabă pus pe acțiune și care, în politică și în alte domenii, se ghidează după cartezianism.

27 septembrie. Dacă informațiile de la Londra sunt adevărate, și sunt convins de aceasta, marea bătălie aeriană din Anglia, din 15 septembrie, i-ar fi costat pe nemți nu 187 de avioane, ci 234. Ea trebuia să însemne preludiul unei debarcări. Or, furtuna de deasupra Canalului Mânecii, din 17 septembrie, și bombardamentele violente ale britanicilor deasupra porturilor ocupate de inamic au dislocat flota care trebuia să transporte armata de invazie. Germania a pierdut

între 50 și 60000 de oameni și mari cantități de material de război. Așa cum s-a petrecut altădată între Queen Bess³⁶ și Armada spaniolă. Zeul mărilor, Poseidon, îi apără pe englezi.

Astăzi, germanii au suferit o nouă înfrângere. Au pierdut cel puțin 100 aparate de zbor în picaj.

28 septembrie. S-au comunicat pierderile definitive ale germanilor din cursul bătăliei aeriene de ieri: 133 de aparate de zbor. Britanicii au pierdut 34, iar jumătate din echipajul acestora este în viață. Când Hitler va fi învins, va trebui să-și aducă aminte că înfrângerea lui a fost pregătită din august până în septembrie 1940, și că s-a terminat cu eșecul provocat avioanelor lui Goering în bătălia Angliei.

Trebuie reținute trei date: 15 august, 15-17 septembrie și 27 septembrie.

30 septembrie. Guvernul mizerabil de la Vichy, prezidat de un mareșal curajos și glorios pe vremuri, dar care acum este senil, are ca pandant pe cel din București. Generalul Antonescu, bărbat curajos și pe care l-am cunoscut altădată ca fiind un francofil și anglofil, își imaginează că va exercita o putere dictatorială și se gândește să-și salveze poporul în timp ce el însuși este manevrat de huliganii în cămăși verzi care lucrează pentru Berlin. [...].

4 octombrie. Hitler a avut o întrevedere cu Mussolini la Brenner. Oare care va fi efectul?

Pentru mine, victoria finală a englezilor este certă. Încrederea mea în viitor ar trebui să fie absolută. Oare de ce nu este așa? Soarta Franței mă îngrijorează. Francezii și-au pierdut toată energia? Vor mai permite ei guvernului de la Vichy să mai facă și alte greșeli, peste erorile existente? Ce-i în capul lor? Ce vor? Clarvăzătorii vor putea oare să redea vederea orbilor? Dacă aș fi fost francez, cu siguranță că nu aș fi ezitat să iau o atitudine. Dacă nu pot încă să rupă lanțurile, oare cel puțin se pregătesc s-o facă?

6 octombrie. [...] Viața umană avea un preț. Nu numai că ea nu mai valorează astăzi nimic, dar tortura se aplică precum în Evul Mediu. Mi se spune că Marinescu, fostul

³⁶ Regina Elisabeta I a Angliei

prefect de poliție din București, este închis de câteva săptămâni într-o celulă unde nu are nici măcar un pat. Dacă adoarme pe scaunul său, un legionar îl trezește și îi arată pe perete portretul lui Codreanu, întrebându-l: „Unde este Căpitanul?”. Este adevărat că fostul zbir al lui Carol al II-lea a fost la rândul său un tortionar sadic. Se spune că nu ezita să scoată ochii victimei, înfigându-și degetele în orbitele oculare. [...].

10 octombrie. Ce-a fost să fie s-a întâmplat! Sturdza, ministrul de Externe al lui Antonescu, mi-a mărturisit ieri sosirea iminentă a 20.000 de soldați germani în România. El numește asta „o misiune militară” destinată să reorganizeze armata română. „Nu numai că aceste trupe nu vin să ne „ocupe”, spune Sturdza, ci dimpotrivă, Germania ne aduce un mare serviciu, pentru care îi suntem foarte recunoscători”. Bietul om! [...].

14 octombrie. Ieri am întâlnit-o pe doamna Călinescu la una din prietenele ei. N-am mai văzut-o de un an. Mi-a spus că soțul ei a preconizat, în Consiliul de Coroană din 6 septembrie 1939, intrarea în război a României de partea Poloniei. Regele s-a pronunțat în același sens, ceea ce nu a împiedicat ca decizia finală să fie pentru neutralitate. După câteva zile, Armand Călinescu reia discuția. Impresionat de succesele germane, Carol al II-lea și-a schimbat părerea. Aceasta a fost „marea decepție” a premierului român de care mi-a vorbit la începutul anului doamna Ion Mitilineu³⁷ (vezi jurnalul din data de 20 ianuarie). Nu mai este nici o îndoială asupra circumstanțelor în care a avut loc crima germano-legionară din 21 septembrie. [...].

17 octombrie. Suphi Bey Tanrioer, ambasadorul Turciei, repetă ce i-a spus recent un ofițer german:

— Noi am pierdut războiul în 5 iunie”.

Dacă nu mă înșel, 5 iunie este ziua în care englezii și francezii au terminat evacuarea portului Dunkerque. Armatele franceze slăbite de pierderi grele, fără sprijin din partea aliaților lor britanici, belgieni și olandezi, nu au putut

³⁷ în text, greșit, Mititelu (nota red.).

să reziste pe linia fluviului Somme, așa cum sperase Weygand. Văzându-le slăbite, înaltul comandament german a decis să transforme înfrângerea lor într-un dezastru. Trupele sale s-au năpustit în Franța și au scos din luptă tot ceea ce credeau că era forța principală a adversarilor lor. Or, planul inițial al Statului-Major german era distrugerea în primul rând a Angliei. Succesul acestei ofensive l-a făcut să uite de acest obiectiv. Franța a abandonat lupta. Timpul necesar germanilor să constrângă Franța a fost pentru englezi răgazul salvator.

Informația primită de Suphi Tanrioer corespunde cu cele spuse în noiembrie 1939, de Gerstenberg, atașat al aerului de la Legația Reich-ului- „Noi nu ne vom năpusti asupra Parisului așa cum am făcut-o în 1914 Vom ocupa coastele olandeze, belgiene și franceze, iar de acolo, vom invada Regatul Unit. Rândul Franței va veni mai târziu.

Ideea era bună, însă a fost abandonată din cauza succesului. Bineînțeles că a fost o victorie, dar o victorie fatală! [...].

23 octombrie. Nu mi se mai vorbește de Ralea. Fără îndoială că nu era atât de amenințat cum se credea. Tătărescu și Ghelmegeanu nu mai au domiciliu forțat.

Furia legionară pare că se îndreaptă contra altor victime.

24 octombrie. Antonescu va fi un Kerenski³⁸ român?

26 octombrie. Pactul Tripartit³⁹, semnat de Germania, Italia și Japonia, care trebuia să-i intimideze pe americani,

³⁸ Comparația între cei doi oameni politici este destul de artificială. Oricum redăm câteva elemente despre viața politicianului rus: acesta face studii de drept apoi devine ministru de Justiție (1917). Este numit pnm-ministru în Guvernul provizoriu format după revoluția din februarie 1917. S-a pronunțat pentru continuarea răzoiului. A fost eliminat de la putere după revoluția bolșevică octombrie (1917). Și-a continuat viața în exil, în Statele Unite.

³⁹ Semnat la Berlin, pactul urmărea să neutralizeze orice intervenție americană în război; prevedea acordarea de ajutor mutual dacă una din țările semnatare era atacată de o putere

nu a făcut decât să-i întărească mai tare. În aceste condiții, Hitler caută altceva. Prezența germană în România seamănă panică în Balcani. Fiecare se întreabă în ce condiții va fi ocupat. Anglia se încapătânează să reziste și să învingă, în timp ce complicii Axei încearcă să amestece Spania în jocul lor. Serrano Suner este foc și pară; Franco se arată mai prudent. Oare Franco va mai risca un nou război civil și va înfometa din nou o țară cu răni încă nevindecate pentru a primi în schimb Gibraltarul?

Nu se știe. Pentru a obține alte avantaje, Hitler se adresează Franței. Trădătorul de Laval se străduiește să-i pregătească drumul. Petain va „vorbi” cu „Führer-ul”. Se va lăsa antrenat să intre în război contra Angliei în schimbul unor promisiuni vagi de „concesiuni”? Vreau să sper că i-a mai rămas un dram de bun-simț care să-l oprească să facă acest pas. Nu-și dă seama că, dacă pretinsul învingător îi face avansuri, acesta se află într-o stare disperată? De ce există aviatori italieni printre cei care, astăzi, atacă Londra? De ce trupele italiene se găsesc în Germania, iar cele germane în Italia? De ce Hitler se deranjează el însuși să se ducă la Franco?

29 octombrie. Ieri, la întoarcerea dintr-un week-end confortabil, am trecut la Predeal pe la colegul meu american Günther, de la care am aflat de agresiunea italiană contra Greciei.

Timp de câteva ore, liniștea desăvârșită a muntelui parcă m-a făcut să uit coșmarul războiului dus de Hitler și Mussolini.

Caracatița își întinde tentaculele deasupra Europei. Cancerul se proliferază. Iată, Roma bombardează Atena! Iată cum lupoaica își înfige colții în carnea zeiței Atena. Crima nu poate fi iertată. Însă ea dă Angliei ocazia să repare greșelile lordului Elgin.

care nu era încă implicată în războiul din Europa sau în incidentul din China; au aderat la el: Ungaria (20 noiembrie), România (23 noiembrie), Slovacia (24 noiembrie), Bulgaria (1 martie 1941), Iugoslavia (25 martie) și Croația (15 iunie).

Dar turcii și iugoslavii ce așteaptă? Dacă ar interveni la timp, ar putea să grăbească ora eliberării. Dacă speră să se salveze, temporizând intervenția lor, atunci se înșală: monstrul devoră rând pe rând câte o victimă. De fiecare dată când alege una, lipsa de vlagă a celorlalte îi permite să-și facă siesta. Nu are nici un motiv să se îngrijoreze.

Românii pe care i-am văzut ieri seară spun: „în orice caz, grecii se arată mai puțin lași decât noi”. Este adevărat. În aprilie, nu m-am înșelat asupra curajului regelui George al II-lea și al lui Metaxas. [...].

2 noiembrie. Datorită prieteniei pe care i-am mărturisit-o lui Antonescu pe vremea când se afla în dizgrație, cred că am obținut de la el, în interesul conaționalilor mei, garanțiile pe care colaboratorii săi legionari mi le-au refuzat. A dat ordine care să nu-i oblige pe cetățenii elvețieni să-și justifice „originea etnică”, adică să dovedească faptul că nu sunt evrei. Întrebarea nu le va mai fi pusă. Acești domni legionari sunt acum lămuriiți. Știu că nu mă pot intimidă și că nu ezit să merg până în pânzele albe pentru apărarea drepturilor noastre, iar „Conducătorul” mă va asculta. Însă, ce se va întâmpla cu generalul, care trebuie să plece în curând (cum îl deplâng!) într-o călătorie oficială la Roma și Berlin. [...].

8 noiembrie. I se atribuie colegului meu italian, Pellegrino Ghigi, o replică pe care, dacă nu a pronunțat-o încă, o va rosti cu siguranță: *se non e vero*.

Un ofițer superior din „misiunea militară” germană care face în acest moment plăcere românilor, îl întreabă:

— Cum se face că nu ați ocupat încă Malta?”

— Malta? Oh! știți, este tot o insulă, răspunde Ghigi ținându-l cu privirea pe aliatul său drag”.

11 noiembrie. Î noaptea de sâmbătă spre duminică, mai precis în 10 noiembrie pe la ora 3 și 40 minute, un cutremur violent a devastat cea mai mare parte a României.

Am resimțit deja efectul acestui fenomen în repetate rânduri, de când locuiesc la București. Însă, de fiecare dată, au fost la scară redusă. De data aceasta, a fost foarte serios. Treziți brusc, eu și Blanche am crezut că se prăbușește casa peste noi. Totul în jur, cărămizi și moloz cădeau cu zgomot.

Parchetul s-a acoperit cu un praf alb de ipsos și părea că fuge de sub noi precum puntea unei nave atunci când marea este agitată. Am simțit cu adevărat suflarea morții.

După ce am văzut grămezile de moloz, ne-am culcat din nou liniștiți. Dimineața, știrile din ziare și relatările celor care au văzut dărâmăturile din oraș ne-au readus în minte impresiile asupra catastrofei. De atunci, mă stăpânește o stare penibilă de neliniște. Au urmat mici cutremure, care m-au speriat: o teamă animalică, pe bază nervoasă.

Tramvaiul care trece prin spatele casei noastre îi imprima acesteia noi vibrații. Mă obișnuisem foarte bine cu aceste zgomote. De ieri, aceste vibrații au început să mă enerveze și să-mi provoace mereu tresăriri bruște. Ieri, ne-am culcat la subsol, în adăpostul pe care l-am amenajat în caz de atacuri aeriene și care nu avea nici o urmă de distrugere. Eram ca într-un cavou: un aer rece, întuneric total și fără zgomote. Am dormit bine aici, chiar dacă patul a fost destul de dur. În seara asta, ne vom întoarce în cămăruța noastră. Vreau să pricep ce se petrece cu adevărat. Bestia speriată trebuie îmblânzită. Starea de suflet a unui condamnat la moarte care speră la iertare, dar nu este sigur că a obținut-o, trebuie să fie asemănătoare cu ceea ce simt eu.

14 noiembrie. De la începutul războiului, n-am auzit niciodată la radio o știre atât de bună:

1) în noaptea de 11 pe 12 noiembrie, între ziua armistițiului din 1940 și cea a patronului meu sfânt, aviația și marina britanică au distrus la Taranto jumătate din flota italiană: un cuirasat de tipul Littorio (35000 tone) scufundat, alte două de tipul Cavour (23000 tone) scoase din luptă, două crucișătoare și două nave auxiliare aproape scufundate.

2) Grecii au bătut definitiv, în munții Pind, o divizie de „alpiniști”, întărită de o alta de bersaglieri, de cămăși negre și de cavalerie.

3) Berlinul a suferit al treilea raid aerian. Molotov, sosit în fugă de la Moscova pentru a se întâlni cu Hitler și Ribbentrop, a trebuit să petreacă o parte din noapte într-o pivniță iar în dimineața aceasta, a pornit, în grabă, spre Rusia.

4) în Franța, tentativa lui Laval de a „colabora” cu Germania și de a pregăti o pace rușinoasă a eșuat în fața rezistenței națiunii. „Noua ordine” începe să se clatine.

Acest cutremur de pământ, care a fost urmat de altele mai puțin violente, ne amintește de un pericol chiar sub picioarele noastre. În ciuda tuturor primejdiilor care amenință dictatura sa fragilă din interior și din exterior, Antonescu a plecat la Roma.

Oare, ajungând acolo dimineața, l-a găsit pe „Duce” într-o stare proastă? Nu scrisese oare în ajun Virginio Gayda că: „Victoria noastră asupra Imperiului Britanic va fi o victorie navală”. Oare fascismul italian este deja condamnat? [...].

20 noiembrie. Ieri i-am scris lui Pilet să-i semnalez că independența României se apropie cu pași mari de sfârșit. Prin urmare, considerând că misiunea mea aici se va termina curând doresc să știu exact ce gândește să facă cu mine. Trebuie să înțeleagă că am epuizat toate argumentele. În acest moment, joc ultima mea carte: Antonescu. Iar acesta este un atu slab. Aș vrea să plec înainte ca germanii să mă oblige să o fac.

Nu vreau să mă mai gândesc atât de mult la mizeria neagră în care se zbate vechiul meu prieten Hiram. Pentru a avea mai puține remușcări, îi trimit câteva rânduri și un cec.

21 noiembrie. Grecii nu numai că rezistă cu succes, dar chiar și avansează. Italienii par a fi în mare dificultate. Asta ține de un miracol. Numai de-ar dura!

Ieri seară, Antonescu a plecat la Berlin. L-am văzut în ajun, obosit și îmbătrânit. Oare va înțelege până la urmă că „Führer-ul” și „Ducele” își bat joc de el? Vede oare catastrofa care îl așteaptă? Cum mai speră s-o stăvilească, să curme anarhia legionară și să smulgă țara lui din ghiarele Germaniei? Părea stânjenit în exprimare ca și cum amintirea conversațiilor noastre oneste de altădată făcea penibilă întâlnirea noastră de astăzi. [...].

30 noiembrie. Am făcut un bilanț al ultimelor zile: în 26, Virgil Madgearu, fostul ministru de Finanțe, este ridicat din casa lui, la ora prânzului, de o echipă de legionari și asasinat în pădurea de la Snagov.

În 27, între orele 1 și 2 dimineața, „Căpitanul” și cei treisprezece uciși în 30 noiembrie 1938 din ordinul regelui Carol, au fost dezumați de la închisoarea Jilava. Oamenii care lucrau acolo au masacrat 64 de deținuți politici, 46 de ofițeri și oameni de gardă și un număr de prizonieri militari, străini cu totul de orice dispută politică. Printre victime se aflau: generalii Argeșanu (fost președinte al Consiliului de Miniștri), Gabriel Marinescu (fost prefect de poliție și ministrul Siguranței Publice), Bengliu (fost comandant al Jandarmeriei), mai mulți ofițeri. Printre civilii omorâți, se numărau Victor Iamandi, fost ministru de Justiție și mai mulți magistrați.

În aceeași zi, legionarii se prezintă la Nicolae Iorga, fost președinte al Consiliului de Miniștri, membru al Academiei Române, istoric și poet adorat de mai multe generații de patrioți, unul dintre fondatorii naționalismului român. L-au obligat să urce într-o mașină și au plecat la București, sub pretextul că-l pun în siguranță. Pe drum, l-au ucis și i-au aruncat cadavrul într-un șanț.

Gheorghe Tătărescu, C. Argetoianu, M. Ghelmegeanu, Mihai Ralea și cei doi frați ai lui Gabriel Marinescu trebuiau să aibă aceeași soartă. Colonelul Rioșanu, subsecretar de Stat la Interne, a reușit să-i scape, închizându-i în ministerul său. Vor putea oare să se ascundă până la sfârșitul furiei gardiștilor?

Ieri dimineață Julien Peter, aflând de la un legionar că numele său era pus pe lista celor care au fost executați noaptea trecută, a venit să se refugieze la mine. L-am găzduit. Toată noaptea, doi elvețieni, trăgători profesioniști, înarmați fiecare cu automate, au supravegheat Legația. [...].

3 decembrie. În tot acest răstimp, am primit vizitele doamnelor Ghelmegeanu și Ralea, ai căror soți, foști miniștri ai lui Carol al II-lea, sunt deținuți încă la Ministerul de Interne, unde Ghelmegeanu a fost numit de curând în postul de conducere.

Guvernul nu pare că știe cum să-i salveze pe cei șase oameni dați în urmărire. Dificultatea constă în scoaterea lor din minister fără ca bandiții în cămăși verzi să bage de

seamă. Odată această operațiune reușită, ar putea să fie duși la Giurgiu într-un camion blindat, escortat de motocicliști înarmați, sau să fie trimiși cu un avion la Belgrad.

Doamna Ghelmegeanu mă întreabă dacă soțul ei ar putea găsi în Elveția un loc de muncă. Din nefericire, trebuie să-i răspund că nu cred să fie posibil. O sfătuiesc să aleagă un alt loc de azil: Turcia, de pildă. Pleacă de la mine și merge la Suphi Tanrioer, pe care-l previn prin telefon.

Doamna Ralea voia să știe dacă poate să-și depoziteze banii acolo unde soțul și fiica ei se vor refugia. Îi răspund că ar fi posibil.

Dar, mai întâi, guvernul trebuie să decidă dacă vrea să-și salveze prizonierii. Între timp a suprimat poliția legionară. Această măsură va produce o acalmie de scurtă durată, ori nu va avea alt efect decât să întărească și să multiplice „echipele morții”.

4 decembrie. Julien Peter a plecat azi dimineață. Se afla la mine de vinerea trecută. În realitate, el nu se ascundea. Veneau la el în vizită nevasta și fiul său, secretara, doamna Tătaru, și șoferul lui, domnul Tătaru. Dacă dușmanii l-ar fi căutat serios, ar fi putut să-l găsească fără dificultate. Oare ar fi fost în stare să atace Legația dacă ar fi vrut să pună mâna pe el? Nu cred, deși au intrat deja de nenumărate ori în case, care aveau imunitate diplomatică. Ieri seară au avut o ocazie bună. Am luat masa la Dimitrie Ghica. Ușa a fost păzită doar de un sergent bătrân, cam prost și neputincios. Julien Peter este în afara pericolului? O vom afla cât de curând.

5 decembrie. Am primit vizita prințului Caradgea. Sunt anunțat că între 8 și 15 decembrie va fi o săptămână de „nopti roșii”. Ce-i reproșează legionarii? El a încurajat începuturile mișcării lor, ale cărei tendințe naționaliste îi plăceau. S-a delimitat de ei după ce l-au asasinat pe I. Gh. Duca, spunându-le în față că-i considera ticăloși și că nu va pierde ocazia să declare acest lucru celor care voiau să-i afle opinia. Mai mult, el a fost prieten cu Stelescu, asasinat la spital pentru „trădare” din ordinul lui Codreanu. Caradgea se gândește cum să ajungă la Constanța în uniformă de ofițer.

De acolo, Suphi îl va ajuta să se imbarce pe un cargou turc. Voia să știe dacă aş putea să-i aranjez să-și pună banii la loc sigur la Istanbul. Este posibil. [...].

8 decembrie. „Legionarii” români, când sunt în haine „civile”, adică atunci când nu poartă cămașă verde, își ornează butoniera de la veston cu o cruce, a cărei formă amintește de crucea federală, însă este de culoare verde. În centru, are o încrucișare de linii aurite: trei bare verticale și trei orizontale. Pe vremuri, ea reprezenta „semnul electoral” al Legiunii.

Dacă aş fi fost român, acest simbol mi-ar fi oferit un extraordinar „slogan” de combatere a discipolilor lui Codreanu: „Au pus pe cruce o grilă de canal”. [...].

10 decembrie. L-au arestat pe Ralea, sub pretextul utilizării unor conturi din fondurile secrete care erau la dispoziția sa cât a fost la Ministerul Muncii. Ziarele publică „declarațiile” lui: a dat bani mamei unei „tinere” pe care a întâlnit-o pe plajă. Se deduce că-și întreținea amantele cu banii contribuabililor. Mai mult, se urmărea să se dovedească faptul că „ar fi luat bani” de la evrei. Or, după părerea mea, Ralea este unul dintre cei mai cinstiți oameni dintre politicienii acestei țări. Legionarii nu-l iartă că a îmbunătățit condițiile muncitorilor: pentru ei, clasa muncitoare este o chestiune de care nimeni nu are dreptul să se ocupe în afara lor! Și apoi, nefericitul de el, nu prezintă oare acest defect incurabil de a fi inteligent, raționalist și francofil? [...].

12 decembrie. În Albania, victoria grecilor ia din ce în ce mai mare amploare, în ciuda dificultăților cauzate de vreme și de teren. Victoria britanică de la Sidi Barrani o completează nemaipomenit. Aș vrea să știu ce se petrece în Italia. Putem conta pe înfrângerea ei apropiată? Și dacă se produce, care vor fi consecințele? *That is the question*⁴⁰.

13 decembrie. Ieri seară, ambasadorul Iugoslaviei, Avakumovici, a dat o masă în cinstea familiei Sturdza. După cum observă Kulmer, consilier de ambasadă, ministrul de Externe al României este de acum înainte un fel de

⁴⁰ Aceasta-i întrebarea .

maharadjah de Mysore, de vreme ce țara Brătienilor, a lui Take Ionescu, a lui Titulescu și a lui Armand Călinescu s-a lăsat pe mâinile Germaniei, lăsându-i în grijă politica sa externă. Poate din această cauză, înfrângerea italienilor de la Sidi Barrani îl preocupă atât de tare pe Sturdza.

— „Cum vedeți această chestiune?” îl întreabă.

— „Oh!” răspunde Avakumovici, „este un succes local, care nu va putea influența rezultatul războiului”.

— „Sunt de aceeași părere”, spune Sturdza liniștit. „Însă ce vă face să spuneți asta?” 'Asta-i întrebarea.

— „Am citit în presa românească”. Sturdza a rămas mut. [...].

26 decembrie. Fabricius, ministrul Germaniei în România, trebuie să-și părăsească în curând postul. Succesorul său este desemnat deja în persoana unui anume von Killinger, care se află în prezent la Bratislava, unde s-a familiarizat cu această diplomatie puțin specială prin care se exprimă raporturile unui stat protector cu statul protejat. Se pare că Antonescu contează mult pe noul „colaborator” pentru a face ordine în gospodăria românească. Cu siguranță că von Killinger nu va fi dezorientat de către teroriștii în cămașă verde. Fost prefect al orașului Dresda, având insigna de aur a mișcării naziste, acest gentilom datorează avansarea lui unui asasinat. El este printre primii adepți ai faimosului Röhm, pe vremea când acesta din urmă îi oferea „Führer”-ului prietenia sa, organizând pentru el asasinat. Dar în 30 iunie 1934, Rohm a fost ucis de Hitler.

În cartea lui Jean François, *L’Affaire Röhm-Hitler*, la pagina 34 se pot citi următoarele: „La apelul lui Röhm au răspuns și aventurieri și oameni certați cu legea, a căror colaborare a fost refuzată de către toate partidele și de armată, ca de pildă: von Killinger, ucigașul lui Erzberger; Heins, asasinul lui Rathenau”. Ah! Ce amabil coleg! [...].

30 decembrie. Bilanț la sfârșit de an: grecii sunt în Albania, englezii au regăsit pe continentul european capul de pod pe care l-au pierdut în iunie. În deșertul Libiei, ei asediază localitatea Bardia. De cealaltă parte a Atlanticului, Roosevelt ridică glasul: cei de la Berlin și de la Roma trebuie

să înțeleagă faptul că această voce proclamă ruina speranțelor lor; că este o condamnare la moarte, urmată de execuție.

În România, nemții își întăresc efectivele. Oare se pregătesc să meargă în ajutorul aliaților lor italieni, prin Iugoslavia sau prin Bulgaria? Sau poate că vecinătatea sovieticilor le provoacă oarece neliniște?

1941

5 ianuarie. În România circulau tot felul de zvonuri. Se spune că armata germană ar fi intrat în Bulgaria. Nu-mi vine să cred. Cert este că efectivele de ocupație cresc pe zi ce trece. [...].

18 ianuarie. România este complet izolată de lumea exterioară. Aproape că nici pentru populația civilă nu mai sunt trenuri. Din Ungaria, sosesc tot mai multe vagoane militare.

Colegul meu bulgar, Petroff, nu consideră iminentă invadarea țării sale de către nemți. Nu are curajul să se pronunțe dacă aceasta se va produce mai devreme sau mai târziu și nici ce atitudine ar adopta cabinetul de la Sofia în fața unui ultimatum prezentat de Berlin.

20 ianuarie. După câteva zile de gripă (ce plictisitor este să fii bolnav când n-ai prea cunoscut ce-i boala), prima ieșire a fost să merg la masă la Spitz. Mâncarea mi-a plăcut, iar invitații au fost agreabili. M-a cuprins apoi o stare de oboseală.

În noaptea de sâmbătă spre duminică, la ieșirea din restaurantul București de pe bulevardul Take Ionescu, un ofițer neamț a fost răpus de un glonț de revolver. Avea gradul de maior și conducea un important serviciu de transport. Mai întâi, s-a spus că ucigașul era un evreu; toți legionarii fremătau deja de fericire la ideea unui frumos pogrom pe care aveau să-l dezlănțuie. Numai că asasinul este un grec, din Istanbul. Iată un incident care-va pune în situația de acuzare atât Grecia cât și Turcia.

21 ianuarie. Zuber a plecat ieri dimineată. Succesorul său, Fischer, a avut bunăvoința să-l însoțească la gară. Acolo s-a întâlnit cu un neamț de vază, Neubacher, care o însoțea pe fiica sa, doamna de Chapeaurouge, al cărei soț a fost numit la consulatul general al Germaniei de la Istanbul. Toți marii prieteni nemți, de care Zuber se arăta mândru, l-au părăsit! Și cel puțin dacă asta l-ar mai fi luminat puțin!

22 ianuarie. De ieri, a început războiul civil. Nu se știe de ce anume și nici cum? De la mine de acasă, aud rafale de mitraliere, apoi împușcături sporadice și, din când în când, bubuituri de tun. În timpul zilei, am încercat eu însumi să văd ce se întâmplă, sau i-am trimis pe alții să se informeze. Efortul a fost fără rost. Nu am putut să aflu nimic. Ar fi o prostie să regret.

În această atmosferă de dramă absurdă, aflu dintr-un articol de ziar că bietul meu prieten Pierre Müle a răposat. Oare unde a murit?

23 ianuarie. Tobruk a căzut în mâinile britanicilor.

În această după-amiază, în piața Palatului regal, nemții au început să tragă asupra prietenilor lor. Aceștia din urmă se aflau ascunși la etajele superioare ale unui imobil înalt, de unde trăgeau asupra trecătorilor.

24 ianuarie Antonescu este învingător datorită intervenției trupelor nemțești⁴¹ care, de ieri după-amiază, s-au pus să tragă serios asupra legionarilor „rebeli”. Deși generalul este victorios cel puțin în momentul de față, cu siguranță că a fost dezonorat. Triumful asupra adversarilor din interior cu ajutorul armatei inamice din exterior nu poate să fie considerat vreodată un act de glorie. Dar, oare ce trebuie să gândească bieții idioți de legionari văzându-se puși la zid de soldații glorioși ai celui de-al III-lea Reich⁴² pe care i-au aclamat până mai ieri! [...].

⁴¹ Despre evoluția loviturii de stat legionare și rolul extern al armatei germane, vezi Rapports politiques no. 3, 10, 12, A. F. B., fond E 2300, București, rola 46.

⁴² Ministrul de Externe al Italiei, contele Ciano, explica astfel alegerea pe care Hitler a făcut-o între susținerea legionarilor

27 ianuarie. Antonescu a pus în jocul său două cărți pe care a mizat: Legiunea și Germania. Însă evenimentele de săptămâna trecută i-au demonstrat că primul său atu nu valorează nimic. În privința celuilalt, dovada va veni mai devreme sau mai târziu, când cel de-al III-lea Reich, sortit înfrângerii totale, nu va putea decât să se înmormânteze sub ruinele tuturor celor care au crezut în el. Cum a putut acest om, fără geniu, dar cu bun-simț, să creadă într-o astfel de aberație? Când, cum și de ce țăranul român și-a legat soarta de cea a lui Hitler? Am o singură explicație: orgoliul nemăsurat și ambiția nestăpânită l-au făcut pe Antonescu orb în fața sensului real al fenomenului Hitler și i-au inspirat o dorință irezistibilă de a urma în țara lui exemplul acestui model execrabil.

29 ianuarie. Moartea generalului Metaxas, președintele Consiliului din Grecia, este o pierdere dificil de recuperat.

Printre legionarii „rebeli”, arestați de noul guvern al generalului Antonescu, se numără și soția unui fost secretar al Legației elvețiene, doamna Alioth, născută Caradgea. Căsătoria unui diplomat elvețian cu această prințesă româncă a agitat foarte tare, acum șase ani, Departamentul federal de Externe din Elveția. Un parlamentar chiar l-a interpelat pe Motta.

30 ianuarie. În această dimineață, am primit vizita prințesei Caradgea, cumnata doamnei Alioth, de care am vorbit ieri. Mi-o descrie pe sora soțului ei ca fiind o dezechilibrată, morfinomană și adeptă a miturilor. După ce s-a căsătorit cu A., ea l-a obligat să demisioneze, fără ca situația financiară a căminului lor să se amelioreze. De câțiva ani, el s-a naturalizat în România. Ea, angajată foarte mult în

lui Horia Sima și guvernul generalului Antonescu: „Führer-ul nu ezită în alegerea sa; simpatiile lui pentru Antonescu, care și-a făcut o imagine de om de bună-credință, hotărât să țină cu fermitate bastonul de comandant și animat de un naționalism vehement”. (Journal, vol. II, Neuchâtel, Ed. La Baconniere, 1946, p. 15.).

mișcarea antisemită, nu putea să nu se alăture legionarilor. Se pare că l-ar fi obligat chiar pe soțul ei să poarte cămașa verde!

31 ianuarie. [...]. În București, patrulele continuau să circule. Trecătorii sunt percheziționați. Au fost aduse tancuri în jurul Președinției Consiliului. Din când în când, un reflector trece fasciculul de lumină de pe un bulevard pe celălalt spre locul unde acestea sunt poziționate. Cretzianu, pe care am fost să-l văd astăzi la Ministerul de Externe, îmi explică motivul unor precauții: „Răzvrătirea a luat sfârșit, însă rămân posibile dacă nu probabile atentatele teroriste. Cea mai mică slăbire a supravegherii ar putea să fie fatală”.

1 februarie. Astăzi, viața lui Antonescu pare să fie mai amenințată decât cea a demnitarilor fostului regim, care stau tot timpul ascunși în case, transformate în fortărețe și păzite de soldați.

Oare Legiunea va deveni o asociație secretă de asasini, organizată după modelul acelor comitadgis⁴³ macedonene? Este foarte posibil. Continuă să ningă și să fie frig. [...].

3 februarie. Noul ministru al Germaniei, Manfred von Killinger („killing for ever”⁴⁴), a remis în această dimineață scrisorile sale de acreditare M. S. Mihai I. De la Legația sa până la Palatul regal, Calea Victoriei era pustie. Poliția anunțase închiderea tuturor magazinelor și a ferestrelor. A interzis oprirea mașinilor pe stradă. Este clar acum că intervenția trupelor germane din 23 ianuarie a determinat un curent foarte puternic de ostilitate contra Reich-ului. Killinger era amenințat ca și Antonescu.

5 februarie. În aceste condiții, sarcina mea devine din ce în ce mai dificilă. Peste puțin timp, ea își va pierde obiectul misiunii, căci activitatea diplomatică nu poate fi exercitată

⁴³ Nume dat unei organizații revoluționare macedonene, care a dus o luptă clandestină contra ocupației turce (1893-1912). Membrii ei au inaugurat metoda acțiunilor teroriste care au fost reluate și în Rezistența din Balcani, în timpul celui de-al doilea război mondial.

⁴⁴ Ucigând pentru totdeauna.

normal decât într-o țară liberă. Voi continua să mă bat până în ultimul moment. Trebuie să lupt atât contra dezordinii și a crasei neglijențe a administrației românești, cât mai ales contra nemților. Peste tot dau de opoziția lor brutală. Evident că vor să ne oblige să nu trecem peste ei atunci când avem de solicitat ceva României. [...].

8 februarie. Generalul Delhomme, atașatul militar al Franței, pleacă împreună cu nevasta sa la Darmas. Ei au devenit foarte populari în societatea românească și în corpul diplomatic. În ultimele zile, au fost copleșiți de agape și de recepții. Englezii de aici pretind că Delhomme, oportunist și precaut, menajează capra și varza, adică Vichy și Anglia. Știu că ei refuză să admită înfrângerea Franței: deci, trebuie să dorim și să fim convinși de victoria engleză. I-am spus că speram foarte tare ca el să aibă ocazia în Siria să participe la înfrângerea lui Hitler. [...].

15 februarie. Ieri, Hoare, ministrul Angliei, și Du Parc, ministru] Belgiei, au plecat la Istanbul. Guvernul a fixat plecarea trenului lor special la o oră precisă, când starea de asediu îi obligă pe români să se adăpostească în case: astfel, se prevenea orice tentativă de manifestare, însă, cu trei zile înainte să fie „închisă”, Legația britanică a fost transformată într-o expoziție de flori depuse aici de necunoscuți de pretutindeni din țară. Este evident că țara nu-i susține în totalitate pe cei care o conduc.

16 februarie. Alaltăieri, pe peronul întunecat al gării, unde cu greu îți recunoșteați interlocutorii, i-am spus domnului Adams, consilierul comercial al Legației britanice: „Când Anglia se deplasează, imediat se iscă un curent de aer”. Guvernul Antonescu nu vrea ca poporul lui să simtă acest curent: îi ascunde faptul că plecarea lui Hoare antrenează și pe cea a Legațiilor Belgiei, Olandei, Norvegiei, Egiptului și Portugaliei. Aceasta din urmă va lăsa la București un însărcinat cu afaceri, care înseamnă, de fapt, o semi-ruptură.

17 februarie. Grecii obțin noi succese în Albania. În România, întăririle germane sosesc neconținut. Nenumărate trenuri militare rulează zi și noapte, interminabile coloane de

vehicule se îngrămădesc pe străzi. În scurt timp, totul va fi aruncat, prin Bulgaria, în Grecia. Soarta Finlandei îi amenință și pe curajoșii soldați ai lui Papagos. Doar dacă englezii ar putea să termine rapid în Africa cu italienii și să trimită trupe în Salonic.

Presupun că Antonescu a acordat populației din București permise de ieșire până la miezul nopții pentru a sărbători plecarea lui Hoare.

18 februarie. Plecarea englezilor i-a făcut pe conducătorii români să-și piardă ultima fărâmbă de rușine în care se ascundea lașitatea lor. În timpul conversațiilor oficiale, miniștrii și înalții funcționari au încercat să-mi spună în față: „Nu putem să vă acordăm nimic fără consimțământul germanilor”. Zău că știam asta foarte bine! De acum înainte, situația este clară. Se apropie ziua în care trebuie să trimit colegului meu de la Berlin dosarele cu toate afacerile în curs de la București. [...].

21 februarie. După masacrele de la Jilava, sau mai exact după „teroarea verde”, Julien Peter, fiind în pericol, a venit să se refugieze la mine. Eșecul revoltelor din ianuarie l-au făcut stăpân pe situație. El colaborează la ancheta ordonată de guvern asupra cauzelor și pregătirii complotului urzit de Horia Sima și de Petrovicescu. Cu toate că a fost pus în legătură cu Statul-Major, el nu și-a negat convingerile. Astfel, a putut stabili că, în 21 și 22 ianuarie, armata germană îi susținea pe rebeli. Ea nu a tras asupra lor decât din 23 ianuarie, conform ordinelor venite direct de la Berlin. De aici se poate deduce și confuzia legionarilor care nu au mai înțeles nimic.

22 februarie. Tocmai am vorbit cu Suphi Tanrioer, care întotdeauna s-a arătat loial și cinstit. Sunt întristat de ce mi-a spus: pactul bulgaro-turc înseamnă că turcii nu vor face nimic să ajute Grecia să se apere contra unei posibile agresiuni germane. În scurt timp, forțele Germaniei își vor face drum prin Bulgaria, neputincioasă sau complice, spre sud. Bieții greci! Însă nu pot să cred că soarta lor va fi pecetluită. Nimic nu va șterge gloria reală în campania lor din

Albania. Poate, pentru un timp, Hitler îi va învinge. Însă își vor lua revanșa. Atena nu poate fi înfrântă. [...].

25 februarie. Dumnezeu știe că nu am nici cea mai mică simpatie pentru unguri. Însă, după Jilava, au urmat asasinatele comise de legionari, pogromurile din București și din alte părți, evrei omorâți în cârligele abatoarelor sau incinerăți de vii în casele lor, soldați îmbibați cu benzină și transformați în torțe. În timp ce un român îmi vorbește de „atrocitățile” maghiare din Transilvania, nu pot să mă stăpânesc fără să-l privesc în ochi și să-i spun: „Vreți să schimbăm subiectul?” [...].

28 februarie. Bulgaria se deschide armatelor lui Hitler. Așa cum a procedat altădată și tatăl său, țarul Ferdinand, Boris joacă pe cai ghinioniști. Îi vor fi lăsate câteva luni să se bucure de înțelepciunea sa prudentă. Dar, dacă moartea îl cruță, îi vor trebui mulți ani să se căiască de nebunia sa ticăloasă.

Din nefericire, invazia nemților este favorizată de un timp splendid!

1 martie. Germanii și servitorii lor români încearcă să ne facă să credem că grecii le vor cere iertare în fața amenințării ajunse până la frontierele țării lor. M-ar mira acest lucru.

Pentru greci, lupta contra Italiei este un război sfânt. Oamenii care vin din Atena îmi povestesc că avioanele lui Mussolini bombardează Corfu. Într-o zi, un proiectil de mare calibru a căzut deasupra bisericii Sf. Spiridon, fără să explodeze. Locuitorii au strigat că este un miracol. De atunci, la fiecare atac aerian, ei nu se mai ascund în pivnițe, ci în biserica Sfântului lor protector. [...].

Mi se mai spune că soldații lui Papagos poartă o fotografie sau o medalie reprezentând-o pe Fecioara din Tinos. [...].

4 martie. Legionarii au violat mormântul lui Armand Călinescu de la Curtea de Argeș, în perioada când i-au masacrat pe prizonierii de la Jilava și când i-au asasinat bestial pe Iorga și pe Madgearu, adică pe la sfârșitul lui noiembrie 1940.

După ce au scos piatra tombală, bandiții au exhumat cadavrul. Nimeni vreodată nu va putea să se dedea la ceea ce

au făcut ei. Autoritățile au mai putut să înapoieze familiei decedatului un picior, o cizma și cascheta de la uniforma nefericitului. Este incredibil că acești oameni au putut să se năpustească asupra cadavrului unui om pe care l-au ucis cu mai bine de un an în urmă. Însă, dimensiunea acestei sălbăticii primitive este revelată de faptul că în rândul șefilor legionari se găsesc preoți și seminariști! Povestindu-mi toate acestea, Dimitrie Ghica nu putea să-și ascundă rușinea de a face parte din mișcarea legionară. [...].

7 martie. Carol și doamna Lupescu au reușit să fugă din Sevilla în Portugalia. Se vorbește de pașapoarte poloneze false, de o mașină americană pe care fostul Rege o pilota el însuși și de niște rable de mașini ale poliției spaniole care nu a fost în măsură să-i prindă. Cu siguranță că acești amanți celebri nu ar fi putut niciodată să ignore politețea gardienilor lor dacă nu ar fi găsit complici puternici. Oare, „Caudillo” se va detașa de „Führer”? În orice caz, iată-l pe Carol la Lisabona.

8 martie. Circa 300.000 de nemți au intrat în Bulgaria. Se spune că cea mai mare parte va fi dirijată spre frontiera turcă. În România au mai rămas doar 150.000, însă alte întăriri sunt pe drum. Grecia va avea soarta Finlandei, care, după trei luni de luptă eroică, a depus armele. Însă Grecia este hotărâtă să nu procedeze astfel. Și chiar dacă ar face-o, pentru că nu va mai avea încotro, nu se poate uita că ea a ținut Italia pe loc timp de patru luni și jumătate. [...].

12 martie. Câțiva români care, în ciuda tuturor presiunilor, păstrează anumite libertăți de spirit, vin să-mi mărturisească admirația lor pentru presa elvețienă. „Este singura pe care o putem citi fără dezgust”, îmi spun. În comparație cu ziarele lor aservite, ale noastre, este adevărat, pot trece drept modele de demnitate și de independență. Asta nu înseamnă că mă satisfac. În timpul celui alt război, aveau un limbaj mai direct și mai ferm. Unele erau clar de partea Aliatilor, altele luau fără rușine partea Germaniei. Pe acestea din urmă le urăsc atât de mult, pe cât le iubesc pe primele, în care găseam ecoul preocupărilor și speranțelor mele. Astăzi, este altceva. Fără îndoială că există în Elveția câteva

ziare mici devotate celui de-al III-lea Reich. Eu nu le citesc. În jurnalele de limbă germană percep în subtextul frazelor moderate idei și sentimente corespunzătoare alor mele. Nu este întâmplător că jurnalele mari din Bale, Zürich și Berna sunt interzise în țara lui Hitler. Doar presa de limbă franceză din zona romandă n-are un spirit critic; când spun asta, mă refer la „Journal de Geneve”. Dintr-un anumit punct de vedere, unitatea națiunii exprimată într-un limbaj cântărit cu prudență, poate să fie o soluție mai bună decât inconsecvențele sesizate odinioară. Însă nu pot să nu mă gândesc la ideea că frica împiedică oamenii să vorbească după voia lor. Chiar și eu mă înfurii că nu pot să țip cât mă ține gura și să public pentru toată lumea tot ceea ce încredințez acestui jurnal. [...].

14 martie. Am auzit o anecdotă de la Dragomir: Un ofițer german cumpără un borcan de castraveți murați. Când să plătească, se arată indignat de preț, găsindu-l exorbitant. Atunci un client i se adresează în germană cu această remarcă: „Domnule, castraveții murați sunt aduși de la Londra. Dacă dumneavoastră găsiți ca sunt prea scumpi aici, mergeți și cumpărați de acolo”. [...].

18 martie. Ieri seară, am avut o conversație interesantă cu Antonescu. Mi s-a părut că este puțin mai îngrijorat decât în ianuarie. Locuiește împreună cu soția la palatul Ministerului de Externe, transformat într-o citadelă. Doamna Antonescu mi-a oferit o ceașcă de ceai. Generalul m-a făcut să înțeleg că păstrează o amintire „de altădată”, fără să pomenească de Anglia și Franța. Oare se gândește că politica sa actuală va duce țara la ruină și că el însuși va fi condamnat? Nu mai poate circula decât într-o mașină blindată. Dacă îi mai rămâne o fărâma de bun-simț, trebuie să regrete timpul când a fost în dizgrație: exilul de la Predeal a fost pentru el adevărata libertate!

19 martie. Ieri, doamna Ralea a venit să ia ceaiul la noi. În această dimineață, am primit vizita soțului ei. Și unul și celălalt au curaj. În timpul legionarilor, el a scăpat de trei ori de gloanțele „echipei morții”. Cămășile verzi le-au ocupat casa. Astăzi, amândoi consideră că sunt în afara oricărui

pericol. Comisia însărcinată cu ancheta asupra activității sale ministeriale și a utilizării fondurilor secrete, l-a achitat. În concluzie, au avut noroc. [...].

21 martie. Fostul ministru al Economiei Naționale, Ion Bujoiu, a venit la mine în vizită. Îmi povestește că oamenii de bine din București îi taxează pe „Conducător” și pe vărul său Mihai Antonescu⁴⁵ (care este considerat a fi eminența cenușie a generalului) cu poreclele de Carol III și Urdăreanu II.

Avakumovici, ambasadorul Iugoslaviei, îmi spune că în țara sa tot poporul este ostil Germaniei, însă că guvernul nu îndrăznește să facă politica națiunii. Totuși, el a avut grijă să trimită în Grecia pe trădătorul Stoiadinovici. [...].

27 martie. „Un nou Dunkerque”, trâmbițează presa germană anunțând aderarea Iugoslaviei la Pactul Tripartit. „Anglia este aruncată definitiv de pe continent”, strigă Goebbels la radio. Însă, în această dimineață, cotidianul „Bukarester Tageblatt” rezumă situația din Regatul iugoslav astfel: „Alles ist in Ordnung”⁴⁶.

Churchill convoacă rapid Camera Comunelor să o înștiințeze de cele petrecute la Belgrad: tânărul rege Petru s-a proclamat major, a înlăturat guvernul de trădători și a luat comanda armatelor sale. Prințul regent Paul a părăsit țara, consiliul regent este dizolvat iar semnatarii capitulării sunt arestați. Și în timp ce armata și marina depun jurământul de fidelitate suveranului lor de 17 ani, patriarhul Iugoslaviei le mulțumește că au salvat onoarea patriei și a dinastiei. Regele Alexandru este răzbunat. O știre bună nu vine niciodată singură: Keren și Harrar sunt în mâinile britanicilor. [...].

6 aprilie. În această dimineață, la ora 5, aviația germană bombardează Belgradul. Eroica Iugoslavie, vinovată că a vrut cu încrâncenare să rămână liberă, începe o viața dureroasă, care, într-o zi, va fi cea a triumfului.

Germanii au trecut frontiera bulgaro-greacă. Englezii au ocupat Addis Abeba. În Cirenaica, ei bat în retragere. [...].

⁴⁵ Este o eroare a lui de Weck; cele două nume de Antonescu sunt o simplă coincidență.

⁴⁶ „Totul este în ordine”.

11 aprilie. Astăzi regentul Horthy ordonă trupelor sale să ocupe, în spatele germanilor, Banatul iugoslav. În 12 decembrie anul trecut, Budapesta a semnat cu Belgradul un pact de prietenie eternă. Ce josnicie! Iar românii sunt gata să le urmeze exemplul!

Nemții proclamă „independența” Croației și instalează, în calitate de „Führer”, pe banditul de Ante Pavelici, asasinul regelui Alexandru.

12 aprilie. Ieri seară, a venit la mine în vizită Suphi Tanrioer. Mi-a spus că se pregătește să-și vadă țara antrenată într-o bună zi în război. Apoi am discutat în mod special despre poezie. Suphi m-a rugat să-l ajut să traducă în franceză două poeme, unul scris de un turc, contemporan cu Soliman Magnificul, iar celălalt creat de un poet contemporan. Primul este de circumstanță, cel puțin pentru oamenii de genul nostru. Adresându-se sultanului, poetul îi spune: „Nu am ce să fac cu darurile tale. Puterea Verbului îmi aduce victorii mai durabile decât ale tale. Cuceririle mele nu vor înșela pe nimeni. Să nu crezi că poți să mă înlănțui cu favorurile tale: niciodată nemuritorul nu va fi datornicul muritorului”. [...].

15 aprilie. Ieri seară, Suphi a adunat vreo 60 de persoane pentru a le vorbi despre poezia turcă. A citit cele două poeme pe care le-am tradus împreună, la care a adăugat încă unul, destul de bizar, scris de el personal și care se intitulează *Necazul mamei mele*. Printre invitați, au fost mulți români ai vechiului regim. Au mai participat toți membrii de la Legația Franței, Günther, ministrul Americii și eu. Suphi a adus un omagiu deplin influenței franceze asupra literaturii turce. Câteva aluzii duceau cu gândul la o seară de adio. În curând, vom afla ce a vrut să transmită prin acele cuvinte. [...].

21 aprilie. În momentul de față citesc notele zilnice, scrise de un jurnalist evreu din București, care încep din luna mai 1937. Blumenfeld, care semnează „Scrutator”, a ocupat un loc important în presă, înainte de valul de masacre antisemite. Cronicile sale sunt pline de interes.

Ele explică, într-o mare măsură, succesul de mai târziu obținut de politica germană. În mod deosebit, rețin

următoarele: oamenii celui de-al III-lea Reich au putut să observe că regula fundamentală care le permite să câștige la poker este să-și ascundă jocul, mai ales când este bun, și să-l ghicească pe cel al adversarului.⁴⁷

Toate afirmațiile făcute de Blumenfeld dovedesc că, în timpul perioadei care a precedat imediat războiul, toată Europa s-a înșelat asupra raportului de forțe existent. În timp ce englezii și francezii și-au făcut iluzii privind propriile lor capacități militare, germanii le cunoșteau toate slăbiciunile. În plus, ei au știut să ascundă în fața întregii lumi imensele lor pregătiri de război. Au reușit chiar să-i facă pe alții să creadă că ei nu aveau aproape nimic din ceea ce era necesar susținerii unui război. Și-au amintit că, între 1914 și 1918, fiecare dintre părțile implicate în război a pierdut mai multe ocazii de victorie din cauza lipsei de informații exacte despre ce se petrecea în tabăra inamică. Cele mai bune atuuri ale lor au fost spionajul și contraspionajul. [...].

29 aprilie. Baronul von Killinger, ministrul Germaniei, sosit în București de trei luni, s-a decis în sfârșit să vină să mă vadă. În general, un șef de misiune nou venit efectuează toate vizitele protocolare colegilor săi mai vechi, în cele două săptămâni după remiterea scrisorilor sale de acreditare. Însă, se pare că acesta se aștepta să ne vadă pe toți aruncându-ne la picioarele lui. A trebuit să mai aștepte mult și bine. Atunci, cu o încetineală de înțelept, el s-a pus să-și facă datoria. Astăzi, era rândul meu să-l primesc. A venit într-o uniformă de înalt demnitar, cu toate medaliile la vedere, însoțit de un secretar servil. Am vorbit în germană și nu am schimbat

⁴⁷ Manuscrisul respectiv se găsește în fondul René de Weck, de la Biblioteca Cantonală și Universitară din Fribourg. El poartă titlul *Courrier de Bucarest* 1939 (50 de pagini) și conține diferite aspecte de politică românească, văzută de un gazetar evreu bucureștean, care a fost totodată și consilierul particular al lui Armând Călinescu. Printre altele, un interes special este acordat politicii românești față de minoritățile naționale și față de problema evreiască.

decât niște banalități. Însă l-am analizat pe om: este un bandit (știam asta foarte bine), dar cu aspectul și cu inteligența unui subofițer reînrolat. [...].

1 mai. În jurnalele germane din București a explodat o furie contra Elveției. Ziarul „Bukarester Tageblatt”, editat de Legația germană, reproduce toate prostiile vehiculate în „Berliner Borsenzeitung”, scrise de un cretin cu numele de Megerle. El se întreabă dacă mai există pe acest pământ oameni inteligenți care să nu aprecieze cuvintele și gesturile marelui Reich. În timp ce Megerle strigă: „S-a întrecut măsura”, însă se omite să se arate și motivul, gazetărașul din București dă exemple precise despre răutatea noastră. Și anume: că noi am calificat eroică voința de independență a poporului sârb și extraordinară rezistența grecilor! Nemți neisprăviți! Când vor simți cizmele întregii lumi abătându-se peste ei, vor începe poate să înțeleagă.

3 mai. Profesorul Răducanu, fost ministru, un român cu un spirit relativ liber, se întoarce din Elveția. Îmi spune că tirania economică a Germaniei se face dur simțită, dar că nici presiunile și nici șantajele de la Berlin nu zdruncină spiritul civic al populației. Îmi spune că omul care ne detestă cel mai mult este Himmler. [...].

Gândindu-mă la aceasta, găsesc următoarea explicație, sau mai degrabă ipoteză: fără îndoială, în Elveția există organizații secrete care-i grupează pe adversarii germani ai regimului. Poate că acești oameni aranjează ca ziarele elvețiene, care li se par bune, să submineze prestigiul „Führer”-ului, să treacă ilegal în Germania. Himmler nu a reușit să-i prindă. Atunci, el se gândește să sufoce întreaga noastră presă. [...].

6 mai. Am luat masa la Snagov, la doctorul Constantinescu. Acest fost ministru al regelui Carol își dă seama de greșelile zilnice care reprezintă o rușine monumentală pentru Conducătorul statului român. Mi-a spus: „Noi continuăm să ne lăsăm amăgiți de germani. Guvernării noastre încearcă să ne convingă de faptul că Hitler ne va ajuta în curând să recăpătăm Basarabia. Cei care cred asta sunt niște imbecili, iar cei care o proclamă pot fi

considerați niște idioți. Führer-ul lasă să se vadă clar, în ultimele sale discursuri, că prietenii săi adevărați sunt Ungaria și Bulgaria. În consecință, ne putem aștepta să pierdem mai degrabă restul Transilvaniei decât să recâștigăm Basarabia.”

Continuând să emită asemenea afirmații triste, Constantinescu s-a arătat bucuros, optimist, iubitor de viață și plin de încredere în viitor.

8 mai. I-am înapoiat lui von Killinger vizita din 29 aprilie. Cabinetul său de lucru este tapetat cu hărți la scară mare, reproducând Grecia, Iugoslavia, bazinul Mediteranei, Peninsula Arabică și Asia Mică. Înaintarea armatelor germane este trasată cu linii negre groase. Acest bărbat îmbrăcat în civil, cu niște haine de culoare verzui, bondoc, cu o față congestionată de alcoolic, evidențiază încă o dată figura subofițerului reînrolat. Îi pun întrebări prudente. El îmi etalează încrederea sa în viitor și certitudinea unei victorii germane. Vorbește parcă fără să-și descleșteze dinții. Pentru moment, nu percep decât niște grohăituri neclare. Dau de înțeles că-l pricep și că-l aprob. Obosit de efort, închei audiența la capătul a 20 de minute. Uf!

Am luat prânzul la Truelle, ministrul Franței.

9 mai. L-am regăsit pe Truelle la Mihai Popovici. Printre alți convivi, se mai aflau: prințul Barbu Știrbey cu cele două fete ale sale, Mihalache, văduva lui I. G. Duca, profesorul Teodorescu cu nevasta lui. Truelle nu crede că în prezent germanii caută motiv de dispută cu U.R.S.S.-ul, care continuă totuși să-i aprovizioneze. Pe moment, nu au nici un interes să provoace noi adversari, deoarece în Mediterana mai au o treabă importantă de terminat. Obiectez la ideea că sacul de alimente european este epuizat și că Ucraina ar putea constitui pentru nemți o rezervă prețioasă de alimente. Pe de altă parte, se pare că Hitler se plânge de ruși de câțva timp. Românii pretind că „Conducătorul” lor crede într-un război apropiat, în care țara va avea rolul de secund strălucitor al Germaniei. Așa i-a spus Mihai Antonescu, eminența cenușie a generalului, lui Mihalache.

Aflu că Germania ar fi pretins plecarea din posturile lor a

coloneilor Villeon, atașatul militar, și Sevin, atașatul de aviație, de la Legația Franței. Când va veni și rândul meu? Dacă servitorii de la Vichy sunt suspecti, eu trebuie să fiu cu atât mai mult decât ei.

10 mai. La Ziua națională a României participă și detașamente militare de nemți. Tribuna regală este plină de generali și de demnitari ai celui de-al III-lea Reich. Este de-a dreptul respingător.

După-amiază, am fost la Truelle. Îmi spune că Germania reproșează celor doi colonei ai săi că au „încercat să exercite asupra Statului-Major român o influență contrară intereselor Axei”. Or, ei abia obțineau să se întâlnească, o dată pe lună, cu un ofițer special delegat să-i primească și care nu le spunea nimic. Vichy pare să se fi supus, fără vreo reacție, la ordinele de la Berlin. Truelle crede că germanii au vrut:

1) să amintească românilor că „armata franceză nu mai există”;

2) să-l pedepsească indirect pe el, prin intermediul colaboratorilor săi militari, pentru semnele de bunăvoință pe care în ultimul timp toți trei le-au primit din partea familiei regale. Ministrul francez este de părere că românii nu au ce căuta în afacere. [...].

14 mai. Astăzi, am împlinit 54 de ani.

Boerescu a venit la mine în vizită, foarte emoționat de afacerea Hess⁴⁸. Berlinul nu mai pretinde că vice-Flihrer-ul ar fi nebun. Nici nu-l mai acuză de înaltă trădare. Este un idealist cel care s-a lăsat antrenat să comită o generoasă dar tragică eroare de apreciere. În ochii săi, poporul englez, înrudit cu poporul german, este o victimă inocentă a lui Churchill și a clicii sale. Atunci, îmi spune: „Dacă aș putea vorbi cu prietenii mei din Anglia, să-i conving că șansa lor

⁴⁸ Rudolf Hess, locțiitorul lui Hitler și ministru fără portofoliu. A părăsit Germania, în 10 mai, la bordul unui avion de vânătoare. Germanii au anunțat mai întâi că avionul s-a prăbușit, iar Hess a murit în misiune. Când s-a aflat că Hess a aterizat cu o parașută în Scoția, presa germană a pretins că acesta era nebun.

este pierdută, să-i fac să recunoască faptul că se sacrifică în van pentru niște conducători nedemni, aș aduce Germaniei și umanității un serviciu neprețuit”.

Noua versiune germană despre incident dovedește că: dirigenții Reich-ului au realizat că era periculos să se spună că acest Rudolf este un nebun, căci nu de mult îi mai celebrau încă meritele strălucitoare. Adoptarea acestei atitudini împotriva unui om care are mulți prieteni și care trece drept o persoană cinstită, prezintă riscul de a revolta opinia publică. Deci, trebuie acționat cu prudență.

16 mai. Am fost în vizită la Collas. Îmi povestește despre ultima audiență a lui Avakumovici la rege și la Antonescu. Cel din urmă continuă să creadă într-o Germanie de neînfrânt. Însă adaugă: Doar dacă evenimentele din interior nu vor distruge fructul victoriilor”. Bravo! Lui Hess îi datorăm această schimbare de opinie.

Am fost invitat la o masă intimă la Palatul regal. Regina Elena este simpatică. Se amuza în timp ce pronunța numele fratelui său, regele George al Greciei, care mi-a vorbit cu atâta sinceritate în micul său palat din Atena, acum mai puțin de un an. Tânărul rege Mihai, timid și nu prea vorbăreț, este un puști. Îl cred „retardat”, asemeni personajului meu din romanul Victor, și puțin viclean.

După-amiază a venit la mine în vizită Dimitrie Ghica, un guraliv scilipitor și foarte bine dispus. Îmi vorbește de afacerea Hess și de relațiile germano-sovietice. Nemții încearcă să ceară sovieticilor să le cedeze, printr-un fel de contract, Ucraina și petrolul din Caucaz. Dacă vor reuși, va fi o lovitură grea pentru noi. Însă, dacă rușii acceptă înseamnă că le este frică și că se simt slabi să suporte abordarea unui asemenea subiect. [...].

19 mai. Din 28 august 1939, de când m-am reîntors la București, nu mi-am luat nici o zi liberă. Deoarece Pilet îmi cere să-mi părăsesc postul timp de trei săptămâni, vreau să mă grăbesc să profit de acest lucru. Continuă să se vorbească de un conflict germano-sovietic, unde românii, orbiți de speranța să recapete Basarabia, vor urma îndeaproape Germania. Dacă va fi război, acesta nu se va

declanșa înainte de jumătatea lunii iunie. Mă voi întoarce la timp, fără să las să-mi scape vreun eveniment important.

20 mai. Am luat masa la Ralea. Stăpâna casei a pregătit o mâncare excelentă.

Printre invitați, au participat: familia Argetoianu, doctorul Lupu, soții Giurescu, doamna G. Tătărescu. Toți acești „scăpătați” ai vechiului regim sunt destul de diferiți între ei, prin originea socială și prin opiniile politice pe care le împărtășesc. Astăzi, se pare că s-au împăcat în ura comună contra legionarilor și în neîncrederea mai mult sau mai puțin exprimată față de stăpânii actuali. Argetoianu este mai puțin sigur decât altădată de victoria germanilor. Aflând că noi plecăm mâine în Elveția, nu-și ascunde deloc dorința pe care o resimte față de această evadare. Libertatea noastră de mișcare este relativă și strict limitată în timp. În ochii lor, aceasta nu reprezintă decât un enorm privilegiu, căci niciunul dintre ei nu are voie să plece din țară. Doar gândul că noi vom fi trei săptămâni niște ființe libere într-o țară liberă: iată ce le dă măsura servilității lor.

Truelle a venit la mine. Încerc să-i expun părerea mea despre politica Franței și-l încurajez. [...].

26 mai. [...]. Ajungând la Berna, m-am întâlnit cu Bonna, cu Stucki cel mic și Stucki cel mare și cu Pilet. Ministrul nostru de Externe mă întreabă pe larg despre situația din România, încercând în mod deosebit să afle cum și de ce a căzut această țară în prăpastia în care o vedem astăzi. Mă forțez să-i explic toate etapele acestei drame. În privința viitorului Europei și al nostru, nu mi-a spus nimic nou. [...].

28 mai. Aflu de la Stucki cel mic că generalul Guisan este oaia neagră a nemților. Îi reproșează că nu a vrut să demobilizeze armata elvețiană, că a continuat să construiască fortificații și să întărească dotarea militară. Și, nu în ultimul rând, un alt motiv este că a concediat câțiva ofițeri superiori pe care Berlinul spera că se poate baza. Din fericire pentru noi, popularitatea generalului rămâne de neatins. Deci, trăiască Guisan! [...].

9 iunie. Fischer mă înștiințează printr-un raport că febra războiului în România devine tot mai evidentă. De mult timp,

mă gândesc la ideea că germanii și rușii se vor încaiera. Chiar în acea zi, Hitler va folosi contra colegului său, Stalin, carnea de tun a nefericiților țărani români, agitând în fața lui Antonescu momeala Basarabiei și a Bucovinei. Oare clipa așteptată a sosit deja?

Antonescu nu înțelege că un război angajat sub ordinele „Führer”-ului nu poate fi pentru România un război de eliberare? Chiar dacă asta îi va readuce provinciile cedate U.R.S.S.-ului anul trecut, câștigul va fi iluzoriu. Românii își vor da sângele pentru regele Prusiei și când va fi momentul să se ia la ceartă cu Ungaria, vor avea forțele decimate și materialul de război uzat. [...].

18 iunie. Bucureștiul este invadat de tot felul de zvonuri. În ciuda pregătirilor militare intense, colegul meu american, Günther, nu este sigur că ofensiva germano-română contra U.R.S.S.-ului este iminentă. Este adevărat că nimeni nu poate să spună motivul acestui război. Sovieticii au arătat atât de clar că se tem de Germania, încât aceasta din urmă poate formula niște cereri extraordinare, fără să se teamă de o reacție de război. Dacă Stalin îi acordă tot ceea ce i se cere, atunci de ce ar mai face război? Dar, însă după cum se știe, bandiții de la Berchtesgaden nu gândesc înainte de a acționa. Orice o fi, ce se petrece acum în România este cu adevărat de necrezut. Degeaba am căuta în ziare cea mai mică aluzie la un conflict germano-sovietic sau româno-sovietic. Nici o voce oficială nu se face auzită. Totuși, sunt luate măsuri pentru a convinge opinia publică de faptul că războiul va începe mâine. Toate acestea se fac în tăcere. Nu se oferă nici o brumă de explicație. Antonescu ar fi foarte stânjenit dacă ar trebui să răspundă de ce se pregătește să intre într-o campanie contra rușilor. Ce știe el despre asta?

19 iunie. Cretzianu, foarte rezervat până acum, este convins de iminența unui conflict germano-sovietic, în care România va fi secundul performant al celui de-al III-lea Reich. Luna trecută, el nu înțelegea de ce germanii căutau motiv de dispută cu U.R.S.S.-ul, care urmează îndeaproape clauzele tratatului din 1939. Și a adăugat: „Pe de altă parte, rușii au prea multă frică de Germania pentru a lua inițiativa

unei rupturi”. Killinger avea același limbaj. Astăzi încă, Cretzianu este foarte jenat să spună care sunt cauzele răbufnirii unui uragan. Convingerea sa se bazează doar pe amploarea pregătirilor militare, pe afirmațiile făcute de Statul-Major etc. El nu știe nici măcar dacă Berlinul a prezentat Moscovei pretenții și nici de ce natură ar fi acestea. El crede că Hitler vrea să distrugă Armata roșie pentru a o împiedica să intervină contra lui într-o fază ulterioară a războiului pe care-l duce contra lumii anglo-saxone.

21 iunie. De la întoarcerea noastră în București, ni se repetă în fiecare zi că mâine vom fi bombardați de avioane rusești. Zvonurile care circulă, sfaturile care ni se dau de către oameni „autorizați” sfârșesc prin a crea o obsesie hărțuitoare. Nervii mei sunt supuși unei încercări dure. Mai mulți colegi au plecat să-și petreacă week-end-ul la Sinaia sau la Predeal. Cei mai mulți dintre copiii și nevestele corpului diplomatic au fost trimiși în locuri sigure. Miniștrii se mută și își plasează lucrurile peste tot. Noi ne-am pregătit adăpostul în speranța că, totuși, sirenele și exploziile nu ne vor obliga să coborâm acolo. Este ora 22 și 40 de minute. Știrile de la radio nu aduc nimic nou privind această tensiune germano-sovietică despre care nimeni nu știe cu adevărat care este motivul. Românii sunt convinși că Hitler vrea să termine cu Stalin. Și nu numai că-i urmează pașii, dar își imaginează că vor putea forța mâna omului de la Berchtesgaden. Oare vom putea dormi în noaptea asta? Vom mai fi încă în viață mâine?

22 iunie. A fost o noapte liniștită. Când mă scol, aflu că Antonescu a declarat rușilor „războiul sfânt”. Ziarul „Universul” reproduce proclamația sa, grandilocventă și seacă: de partea glorioasei armate germane, România va repara nedreptățile din trecut și își va cuceri locul în noua lume. În același jurnal, o informație din Berlin dezmințe toate zvonurile care au venit „din afară” privitoare la o convocare apropiată a Reichstag-ului. Se spune că cercurile oficiale din capitala germană nu prevăd nici un eveniment senzațional și că se așteaptă un weekend calm.

Ieri seară, în momentul când ieșeam de la Truelle, colaboratorul său, comandantul Neuhauser, îmi spune: „Nu cred în acest război: ar fi prea frumos!” Însă, el avea o voce și o expresie a feței atât de veselă încât părea că dorea să fie dezmințit de fapte. Bravo, al saci anule!

Într-o proclamație către poporul său, Hitler declară cu răceală că U.R.S.S.-ul nu a fost fidelă pactului din august 1939. El aplică din nou masca anticomunistă pe chipul său de paiată. Și își imaginează că nimeni nu va observa acest lucru!

23 iunie. A trecut a doua noapte calmă. Însă, în această dimineață, în două rânduri, s-au auzit sirenele. A fost o alertă falsă. Dacă incidentele de genul acesta se multiplică, ce se va întâmpla atunci când afacerea va fi serioasă?

Aflu că R. Offroy, fost secretar de la Legația Franței în România, consul la Salonic în momentul când nemții au pus stăpânire pe oraș, a demisionat cu toată agitația posibilă și i-a însoțit pe gaulliștii din Cairo. Și-a dat seama că rapoartele sale asupra situației militare, trimise la Vichy pentru a servi Franța, au fost comunicate nemților. El a declarat la radio: „Nu am mai vrut să joc mult timp rolul de spion neamț împotriva voinței mele”. Acest băiat, căsătorit cu o femeie foarte drăguță și tatăl a două fete, dovedește mai mult curaj decât mă așteptam. Bravo!

Dimitrie Ghica îmi povestește că românii ar fi intrat în Cernăuți, fără să fi întâmpinat nici cea mai mică rezistență. Însă la Galați, rușii s-au menținut cu o vigoare pe care adversarii, în ciuda tuturor asalturilor lor, nu au bănuțit-o.

24 iunie. Este a treia noapte liniștită. Spre sfârșitul după-amiezii, s-au auzit câteva explozii surde. Cred că sunt focuri de tun. Imediat după aceea, s-au auzit sirenele și alte explozii. Ordon ca toată lumea să coboare în adăpost. Eram vreo 20, fără să stăm prea înghesuți. După câteva minute, semnalul de sfârșit de alertă a fost dat prea devreme, căci D.C.A.-ul⁴⁹ a continuat să tragă. Sergentul nostru îmi aduce triumfător o schijă de obuz explodat, căzut la picioarele sale

⁴⁹ Apărarea antiaeriană (Defense Contre Aerienne).

în timp ce se afla pe strada Sturdza. Emile, șoferul meu, pretinde că a văzut două avioane sovietice care se retrăgeau. Probabil că erau în recunoaștere. Asta ne promite o noapte agitată sau, pentru mâine, o trezire cu fanfară. Faptul că două aparate de zbor au putut survola deasupra Bucureștiului în plină zi, fără alt incident decât o reacție slabă a D. CA.-ului, demonstrează că apărarea Capitalei nu este prea puternică.

În această dimineață, Constanța a fost destul de serios bombardată. Au fost făcute multe pagube în port și în jur. Hotelul Franța, proprietatea unui elvețian căsătorit cu o franțuzoiacă, a fost parțial distrus. Proprietarul i-a telefonat lui Stroehlin să-l informeze de cele întâmplate.

Tăcerea germano-română înseamnă că afacerile dintre cele două părți nu merg atât de bine pe cât vroiau?

25 iunie. Este a patra noapte liniștită.

Știrile de pe front sunt rare și, bineînțeles, contradictorii. Românii nu au intrat nici în Chișinău și nici în Cernăuți. Ei pretind că nemții îi țin pe loc. De fapt, ofensiva germană progresează doar în Lituania și în Polonia. Iată, se pare că armata germană avansează, însă nu atât de rapid cum ne-am aștepta. Cei doi adversari vorbesc de „pierderi grele”, pe care fiecare dintre ei pretinde a le fi cauzat unul celuilalt.

Ieri, bombardamentele din Constanța s-au desfășurat în trei reprize. Se pare că un rezervor mare de petrol a luat foc. Au fost avariate mai multe nave care se găseau acolo și un mare număr de case.

La ora când scriu aceste rânduri – 20 h 50 min. – o furtună s-a abătut deasupra Bucureștiului. Poate că tunetele, fulgerele și ploaia ne vor scuti de vizita aviației sovietice.

26 iunie. În această dimineață, spre orele șase și jumătate, sirena mă trezește din pat. Cerul este radios. Sculați imediat, am coborât în adăpost. Am aflat că la ora cinci și jumătate dimineața a fost dată prima alertă: noi nu am auzit nimic. În adăpost, Blanche se întinde pentru a-și continua somnul. Alarma durează în jur de două ore. Laptele pentru micul dejun nu a ajuns încă. Din fericire, am mai

avut lapte condensat și o cafea excelentă. La sfârșitul dimineții, s-a dat a treia alertă. De această dată, tot personalul meu – membrii Legației și servitorii – este prezent la apel. Reușesc să le vorbesc. Așteptarea nu mai durează atât de mult. Restul zilei trece fără incidente.

Rezultatele raidurilor de astăzi sunt: o biserică și două case distruse și câteva cratere în pământ. Se pare că ar fi fost vizat arsenalul militar, fără a fi însă atins. Pe străzile din jurul Gării de Nord erau câteva distrugerii.

Noi știri de pe front: în sectorul Nord, germanii au forțat apărarea rusă de lângă Kaunas și Vilnius, însă sovieticii pretind că au oprit infanteria care trebuia să urmeze și să controleze infiltrarea tancurilor inamice. În sectorul central, Armata roșie a recucerit Przemysl, luat de nemți de dimineață. Pe frontul Bucovinei și al Basarabiei, armatele germano-române nu reușesc să se stabilească pe malul stâng al Prutului.

27 iunie. La orele șapte, a fost dată alarma. Ea a durat aproape până la opt și jumătate, împiedicându-ne astfel să luăm micul dejun, pe care l-am devorat mai târziu cu cea mai mare poftă pe care am avut-o vreodată. Se pare că, în această noapte, sirenele au urlat în două reprize. Noi nu am auzit nimic datorită dopurilor de vată din urechi. Cu atât mai bine.

Astăzi este o zi calmă. Am petrecut la Lido o parte din după-amiază.

Renunț să mai comentez noutățile de pe front. Probabil că nemții ne vor anunța victoriile lor colosale care numără: câștiguri de teritorii, prizonieri și prăzi de război. Dar, pentru rezultatul final, contează această uzură a mașinii lor de război. Pe de altă parte, un lucru este sigur: potrivit mărturisirilor făcute chiar de germani, rezistența rușilor este mai eficace decât se aștepta Berlinul.

28 iunie. Este o zi calmă, cu un timp frumos și cald.

Este imposibil să se afle ceva sigur și precis despre raidurile aeriene din ultimele zile care au vizat Constanța, Sulina, Galați, Iași, București și, poate, Ploiești. Se pare că la Constanța bombardamentele au fost mai serioase, iar flota

sovietică a coroborat cu atacul aviației. Se vorbește de distrugeri și de victime numeroase.

Pe la orele 19 și 30 de minute, a fost dată alarma, care a durat o oră. Cina a fost întârziată. Cel mai dezagreabil aspect în timpul stării de alertă este că toată activitatea Capitalei devine paralizată, iar circulația este complet oprită. Este imposibil să faci vreo mișcare. Din cauza acestui risc, nu putem conta pe nimic. Asta dă impresia de izolare. Este inutil să concepi vreun proiect pe care sirena poate în orice minut să-l oprească. Mă simt aproape prizonier. [...].

30 iunie. Am petrecut o noapte calmă. Până astăzi, în București au fost opt alarme aeriene (fără să le numărăm pe cele false). Nici o informație oficială nu a fost oferită despre distrugerile suferite. S-a dat doar un comunicat unic privitor la ultimul atac de joi (cel de la ora 5 și jumătate). Acest document prezintă situația astfel: șase imobile distruse în întregime, șase morți, doisprezece răniți și totul cauzat de 14 bombe.

În sfârșit, nemții au publicat ieri faimosul buletin al victoriei pe care l-au anunțat de la începutul campaniei. Ei menționează 40.000 de prizonieri, ceea ce nu este mult pentru un front de 2500 km, pe care există câteva milioane de oameni. Numărul de avioane și de tancuri pe care „învingătorii” pretind că le-au distrus îmi pare exagerat în raport cu numărul de prizonieri. Câștigurile teritoriale sunt importante, dar nu decisive. Să vedem rezultatele mai târziu.

În sectorul românesc, lucrurile nu merg prea bine. Aviația lui Antonescu s-a prezentat atât de inferioară obiectivului ei încât a trebuit să fie pusă sub comanda generalului german Speidel. Regimentul „Mihai Viteazul” a suferit grave pierderi. Cele 500 de execuții „iudeo-comuniste”⁵⁰, care au avut loc la Iași, nu sunt de bun augur pentru ei.

⁵⁰ **Pogromul de la Iași** din 27-30 iunie 1941 a fost unul dintre cele mai violente pogromuri din istoria evreilor din România, inițiat de generalul Ion Antonescu, secondat de autoritățile publice locale, împotriva cetățenilor de etnie evreiască din orașul Iași. În conformitate cu datele prezentate

1 iulie. În seara aceasta, mă voi vedea cu Mihai Antonescu, vicepreședintele Consiliului de Miniștri și ministru al Afacerilor Externe. L-am mai întâlnit o dată sau de două ori la Predeal, la vărul său Ion⁵¹, în timp ce actualul „Conducător” nu era decât un general dizgrațiat și nemulțumit. Profesorul Mihai Antonescu este un om mic de statură și, asemeni generalului, are părul puțin castaniu și puțin blond. Civilul are un aer mai șmecher, mai „sforar” decât militarul. Odinioară apăra politica lui Titulescu, lăuda în opere savante „spiritul de la Geneva” și instituțiile Societății Națiunilor. Astăzi, îl vedem mai zelos decât generalul să lingă cizmele lui Hitler și Mussolini.

Alarma de duminică dimineața nu a mai fost dată. Dacă ar trebui să se dea crezare presei oficiale, afacerile germano-române merg cel mai bine din lume. L-am întrebat dacă vom fi din nou bombardați. El mi-a răspuns: „Nu, nu cred. Rușii au pierdut deja multe aparate de zbor și cele care au rămas urmăresc, fără îndoială, obiective mai urgente”.

Or, la ora 20 și 30 de minute, sirena se face iarăși auzită. Această alarmă, a noua la număr, durează până la orele 21 și 10 minute. Se pare că a fost mai serioasă decât celelalte precedente, după numărul de explozii auzite.

Antonescu cel scund a devenit un adevărat șef al guvernului regal de când Ion cel mic este absorbit de misiunea sa de strateg și este obsedat de „războiul sfânt”. Dacă acțiunea de conducere este corelată cu capacitatea de prevedere, atunci am putea spune că Mihai Antonescu nu a prea dat dovezi strălucite că posedă talente pentru acest post.

I-am vorbit de nevoile noastre de carburanți și de uleiuri de gresat, de toate mizeriile pe care ni le fac nemții să ne împiedice să tratăm direct cu Cabinetul de la București, de dorința noastră de a îndepărta orice terță parte, etc. El a replicat că eu predicam unui convertit, că era foarte decis să

de autoritățile române, în cele trei zile au fost uciși 13.266 de evrei.

⁵¹ Cei doi Antonești nu erau rude.

apere independența poporului său, că puteam să mă bazez pe devotamentul său și alte brașoave. Din nefericire, știu ce trebuie făcut. Nu mă bazez prea mult pe asigurările de bunăvoință pe care mi le-a înșirat în legătură cu jurnalele noastre supuse cenzurii și rătăcite în mod voit de poșta română. Mă asigură că păstrează o dragoste mare pentru limba franceză, pe care serviciul de poștă o interzice să fie utilizată în corespondența locală.

Să-l vedem la fapte pe Mihai cel scund, care este mai elocvent ca niciodată în a-i zeflemi pe nemți și pe ruși!

3 iulie. În această dimineață am fost să-l văd pe Truelle, care cred că este dus cu vorba de Vichy, deși el continuă să susțină că politica lui Darlan este absurdă. Oare se va lăsa călcat în picioare de „cruciada antibolșevică”?

Seara a venit la mine Julien Peter, pe care nu-l mai văzusem de mult timp. A fost obligat să demisioneze din funcțiile sale de profesor și de inspector administrativ. I s-a reproșat că a participat altădată la masonerie și că a fost primar în timpul guvernării lui Călinescu. Am vorbit câte puțin din toate. L-am oprit la cină. În momentul când ne așezam la masă, am auzit sirenele. Am coborât în adăpost. Când exploziile au luat sfârșit, am urcat în casă. În timp ce mâneam, am auzit semnalul de sfârșit al alarmei. După această masă frugală, am luat la nimereală două pahare de rachiu de Saint Aubin din anul 1932. Peter găsește că este foarte bun la gust.

5 iulie. Astăzi tot mai mulți oameni care folosesc expresia „a cincea coloană” vor fi stânjeniți să indice originea ei exactă. Eu însumi simt nevoia să-mi satisfac oarecum această curiozitate. Dacă nu există informații suficiente despre ea, cred, cel puțin, că nu este o invenție falsă și că ar putea îndrepta spre adevăr cercetările istoricilor care vor veni. Iat-o: în timpul războiului civil din Spania, jurnalele din Madrid au anunțat într-o bună zi că trupele franchiste mergeau în patru coloane contra Capitalei. Un ziarist spaniol a scris că soldații din *Frente popular* vor trebui primiți așa cum se cuvenea celor patru coloane ale armatei reacționare. Numai că ar mai exista și o „a cincea coloană”, mai

periculoasă, formată din partizanii inamicului, deghizați printre apărătorii republicii. Aceștia din urmă trebuiau cu orice chip să împiedice coloana să facă pagube.

6 iulie. Trebuia să mergem la Predeal, să luăm masa cu Günther. Însă vremea nu prea ne îndemna. Iar Blanche, care nu are frică de bombardamentele aeriene, se temea de un drum lung pe o șosea aglomerată de camioane și de alte mașini motorizate conduse de nemți cu o viteză nebună, fără să le pese să protejeze viața soldaților. Era o zi calmă. [...].

7 iulie. Am luat prânzul cu Truelle și cu Julien Peter. Am discutat împreună situația actuală. Două fapte trebuie precizate: pe de o parte, germanii sunt în întârziere față de planul pe care și l-au fixat pe frontul sovietic. Pe de altă parte, ei suferă pierderi mult mai mari și întâmpină o rezistență la care nu se așteptau.

Românii abia ieri au intrat în Cernăuți. Dimitrie Ghica, care nu este, totuși, un fanatic al regimului Antonescu, a anunțat acest eveniment ca pe un fapt împlinit prin actul de la 23 iunie.

În seara asta, l-am văzut pe Cretzianu. Nu este deloc uimit de victoriile germane și recunoaște că U.R.S.S.-ul nu a intrat încă în descompunere, așa cum se spera la București și la Berlin.

9 iulie. Am primit vizita ministrului Italiei, Bova Scoppa. Este mult mai „distins” decât predecesorii săi, Sola și Ghigi. Are un limbaj măsurat. Nu pare a fi adept al fascismului. Soția lui, rămasă în Italia, este rusoaică. El vine din postul de la Lisabona. În plus, a locuit mult timp la Geneva, unde a fost colaboratorul baronului Aloisi. După afacerea sancțiunilor, el a rămas să „lichideze” poziția țării sale.

Nu-mi ascunde părerea că războiul va fi de lungă durată. Traduc acest gând prin ideea că el nu crede sau nu mai crede în victoria Axei. [...].

11 iulie. Ieri seară, nu am mai dat atenție celei de-a unsprezecea alarme, la fel de puțin serioasă ca și cea de mai devreme. Julien Peter, care a venit să ia masa la noi, îmi spune că avioanele rusești nu au trecut nici măcar de Buzău. [...].

A venit în vizită la mine Liang, ministrul Chinei, cu soția lui. Ei părăsesc țara deoarece Mișu Antonescu cel scund, pentru a-l măguli pe Hitler, a recunoscut guvernul fantomă instalat de japonezi în provinciile ocupate. Liang speră, ca și mine, ca ursul rus și lupul german să se ia de gât în așa fel încât să nu mai scape niciunul. Atunci englezii vor face tabula rasa și vor pacifica Europa. [...].

13 iulie. Ieri seară, s-a dat a douăsprezecea alarmă.

Astăzi, spre orele 20, în timp ce mergeam pe jos la restaurantul Capșa, am simțit un miros ciudat care trenea pe străzi. La început, am crezut că era un iz de friptură făcută la vreun birt. Însă peste tot se simțea același miros. Am primit explicația ceva mai târziu. Pe la sfârșitul după-amiezii, Ploieștiul a fost bombardat din plin de avioanele rusești. Au fost distruse două rafinării iar rezervoarele de petrol erau în flăcări. De aici venea și mirosul ciudat. De asemenea, tot din această cauză s-a conturat pe cer un nor negru, în partea de nord-vest. Oamenii încep să se arate neliniștiți. [...].

17 iulie. I-am întors lui Bova Scoppa vizita lui din 9 iulie. Este un vizionar destul de bun. Pentru că a început să-mi vorbească despre „cruciada împotriva bolșevismului”, l-am oprit imediat și i-am spus: „Niciunul dintre noi nu mai crede în ea. Să lăsăm acest slogan celor care nu știu sau care nu vor să vadă ce se ascunde în spatele acestuia”. Fără să mai ezit, el mi-a dat imediat dreptate. I-am mărturisit că, comunismul și național-socialismul sunt două forme ale aceleiași boli. Bineînțeles, l-am asigurat că nu amestecam în același sac și fascismul. Pronosticurile lui în privința situației României nu sunt mai optimiste decât ale mele.

21 iulie. Ieri am luat prânzul la Predeal, la Günther. L-am luat cu mine pe Imfeld, omul nostru de bază în afacerile cu petrol. Timpul era frumos, dar rece. Ne-am reîntors la București, apoi l-am dus la Capșa. Imfeld părea încântat de ziua pe care a avut-o. [...].

24 iulie. Ieri seară și azi dimineață, au fost date alte alarme. Dimineața, a venit la mine Nagy de Galatha, ministrul Ungariei. El a părăsit Legația de la București, acum trei sau patru ani, și a plecat la Roma, cu funcția de

consilier. Astăzi, el îi succede lui L. de Bardossy în postul de ministru al Ungariei în România. Nagy crede cu toată ființa sa în victoria Axei. Îmi spune că armata sovietică este în plină derută și că Leningrad, Moscova și Kiev vor cădea în câteva zile în mâinile „cruciaților”. Campania din Rusia va lua sfârșit cel târziu în octombrie, când va fi posibilă începerea negocierilor de pace. Învingătoare în Est, Germania se va arăta generoasă față de țările învinse din Occident (Franța, Belgia, Olanda). Dacă Anglia va continua să se încapățâneze, i se va mai lua Egiptul și Turcia. Acest maghiar extraordinar îmi declară: „cum vreți ca amatorii să-i învingă pe profesioniști?”

28 iulie. Prietenii noștri chinezi au venit să-și ia adio, deoarece urmau să plece a doua zi în țara lor, pe ruta Sofia-Istanbul-Ankara-Golful Persic. Lui Liang i s-a șoptit că n-ar trebui să plece înainte de a cere o audiență de rămas-bun la rege. Luându-și inima în dinți, el a făcut în ultimul moment această cerere protocolară. Rezultatul a fost o invitație la masă pentru ziua următoare. Liang și soția sa nu puteau să creadă.

Faptele s-au petrecut ieri. Maiestatele lor s-au arătat amabile. Regina-Mamă i-a făcut cadou doamnei Liang o fotografie care o reprezintă pe ea și pe fiul moștenitor. Astfel, regina se putea răzbuna pe tirania exercitată de Mișu Antonescu cel scund. În acest mod, mama și fiul ei arătau că politica lor, dacă li se lăsa dreptul să aibă una, nu va fi cea a „Conducătorului” și a acoliților săi.

Ieri am luat masa la Predeal, la doamna Rais, al cărei soț este ministrul Iranului la Vichy. Au mai fost invitați familia Günther și Truelle. Atmosfera a fost plăcută.

31 iulie. Am luat prânzul la Truelle, în grădina sa. Printre invitați, se aflau: George Oprescu, colonelul Le Troter, atașat militar și micul Basdevant. Oprescu lucrează acum la cenzură. După ce i-au trecut prin față mii de scrisori ale soldaților germani, a concluzionat că acești dragi aliați nu apreciau deloc ospitalitatea românească. Ei se plângeau, mai ales, că nu găsesc la femei primirea cordială pe care se simt în drept să o aibă. Eu obiectez, spunând că am văzut mulți

germani plimbându-se alături de noile lor cuceriri. Oprescu afirmă că însoțitoarele cuceritorilor nu sunt române, ci nemțoaice sau evreice. Este de văzut. El pretinde că a rămas liberal și francofil, însă i se pare deplasată bucuria pe care ne-o inspiră rezistența rușilor în fața asalturilor furioase ale Panzerdivisionen⁵² germane. [...].

1 august. Anul trecut, pe vremea asta, am inaugurat Maison Suisse din București: iată că Elveția continuă să existe de 650 de ani. Trecutul este garanția viitorului. Eggermann, în germană, iar eu, în franceză, am vorbit pe această temă. Dacă ar fi fost în asistență niște agenți ai Gestapo-ului, ar fi putut raporta șefilor lor că elvețienii nu sunt maturi nici pentru „colaborare”, nici pentru noua ordine. Ei ar mai fi trebuit să recunoască faptul că atmosfera nu era chiar una pasivă. [...].

12 august. Günther a venit sa ia masa la mine, împreună cu soția sa. I-am spus că dacă americanii trebuie să renunțe într-o zi să apere interesele britanice în România, această sarcină ar putea să ia sfârșit și pentru mine. O scrisoare venită de la Berna îmi relatează demersul întreprins de Kelly, ministrul Marii Britanii, pe lângă Pilet. Günther era deja informat despre acest lucru. Însă, el nu crede că termenul limită este atât de aproape. Nici Statele Unite și nici Anglia, nu au nici cel mai mic interes sa bruscheze lucrurile. Dacă ruptura între America și Axă este iminentă, Japonia va avea această inițiativă, fiind împinsă de Berlin, ceea ce probabil îi va antrena pe toți vasalii lui Hitler să procedeze la fel. In această ipoteză, aș putea să primesc foarte bine să reprezint interesele britanice, americane, belgiene, iugoslave și grecești. [...].

15 august. Am luat prânzul la Sinaia, la Mihai Ralea. Am mai fost la el, în aceeași căsuță, exact acum un an. Pe vremea aceea, am evocat câteva rațiuni de a mai spera. În timp ce discutam, nemții lansau primul lor atac aerian contra Angliei. Acest asalt furios, care trebuia să fie începutul invaziei lor, a fost primul lor eșec serios. Astăzi, după

⁵² Diviziile germane de blindate.

întâlnirea lui Churchill cu Roosevelt la bordul vasului Potomac, noi suntem siguri că viitorul ne va da dreptate. Atât familia Ralea, cât și prietenii lor au rămas pe aceeași poziție. În timp ce „războiul sfânt” dus de Antonescu împotriva U.R.S.S.-ului îi constrânge pe români să-și renege sau, cel puțin, să-și tempereze convingerile, cei din grupul lui Ralea nu și-au schimbat deloc opiniile. Avem mereu același limbaj, fără restricție și fără rezervă. E un lucru tare reconfortant.

18 august. În dimineața asta, la ora 2, a fost dată cea de-a douăzeci și una alarmă. Nu am mai auzit nici o sirenă de pe 24 iulie. A fost un bombardament la distanță. Se pare că au căzut câteva bombe la Chitila și la Buftea. Noi nu ne-am mișcat din cameră.

Ieri am fost din nou la Sinaia, la soții Benton. Am avut o conversație lungă și interesantă cu Vladimir Ghika despre mănăstirile ortodoxe, despre problema religioasă din România, despre antisemitism etc. Mi-a făcut niște revelații curioase privind politica lui Franz Iosif: pe vremea când Bucovina îi aparținea, Maiestatea Sa Apostolică, constatând că Biserica ortodoxă, ai cărei fideli se compuneau în majoritate din români, sprijinea aspirațiile lor iredentiste, a hotărât să smulgă românilor acest instrument religios. Cum a procedat acest monarh? A plătit rutenilor și ucrainenilor ca să renunțe la religia lor catolică și să treacă la schisma ortodoxă. El se gândea să majoreze numărul de români din Biserica ortodoxă astfel încât să o transforme pe aceasta într-o biserică inofensivă pentru Dubla Monarhie. Iată cum au fost habsburgii!

19 august. Am luat prânzul cu Dimitrie Ghica, care era plin de entuziasm, cu Ralea, cu Truelle și cu Fischer.

În timpul dimineții, am primit vizita lui Gafencu. Sejurul său la Moscova nu pare să-l fi înspăimântat. Este într-o condiție fizică excelentă. Poate că acum are mai multe fire de păr alb decât înainte. Sentimentele sale nu s-au schimbat. Iată o schimbare nouă la el: acum nu mai nutrește speranțe, ci certitudini: „Nemții se curăță”. Clodius, doritor să afle câteva impresii de-ale sale din U.R.S.S., a venit să-l vadă pe Gafencu, care i-a spus fără ocolișuri: „Sunteți bătuți”. Pentru

că neamțul refuza să creadă, Grigore a adăugat: „De altfel, și noi suntem în aceeași situație, deoarece suntem aliații voștri”. El consideră că România se apropie de dezastru dacă nu va putea ieși din încurcătură. În ciuda rugămintilor lui Cripps, Steinhardt și Molotov, el nu a vrut să rămână la Moscova, „în dizidentă”. Răspunsul său a fost: „Obligația mea este să mă întorc în patrie și să dau explicații despre misiunea mea. Odată îndeplinit acest lucru, voi fi un om liber”. Dacă am înțeles bine, el va încerca să uzeze de această libertate, pentru a pregăti evoluția indispensabilă, iar dacă România o va refuza nu va avea altă soartă decât moartea.

21 august. [...]. „Defetismul” (sau, cel puțin, starea de spirit pe care guvernanții o numesc astfel) începe să se vadă în România: oamenii nu vor să se bată pentru „regele Prusiei”. Arestările se multiplică. Asemeni guvernului de la Vichy, Cabinetul de la București vrea să se facă crezut că doar evreii și comuniștii combat colaborarea cu Axa⁵³.

Oare cât timp se va putea aresta prin mijloace polițienești în România, precum în Franța, o mișcare care odată va sparge orice rezistență într-un mod fatal?

22 august. Ieri, mergând la Mihai Antonescu, am aflat de la un vânzător de ziare care lipea un afiș cu litere enorme: CĂDEREA ODESSEI. Deoarece mașina mergea destul de repede, nu am putut citi tot textul. N-am ajuns bine la „președinte”, că l-am și întrebat: „Deci, este adevărat? Odessa a căzut?” El mă privește, ezită o secundă și răspunde: „Da!” După expresia ochilor săi, ghicesc că nu știa nimic și că vorbește la întâmplare. Atunci, insist: „Este oficial?” Pentru a doua oară, el răspunde: „Da!”. Apoi, am vorbit de alte lucruri.

La întoarcere, revăd afișul. Pe primul rând, scria cu litere groase: CĂDEREA ODESSEI, iar, mai jos, un al doilea rând, cu litere mici: este iminentă. Cât timp va rămâne afișul lipit

⁵³ Cele trei puteri semnatare ale Pactului de Oțel din mai 1939: Germania, Italia și Japonia sau Axa Berlin-Roma-Tokio. Această înțelegere a fost întârziată, un an mai târziu, de Pactul Tripartit, la care au aderat mai multe state.

acolo? Pentru moment, România se poate lăuda că are în frunte un adevărat om de stat.

26 august. Am luat prânzul la Gafencu. Este un vizionar. Speră ca guvernul să-i permită să plece în Elveția și că nemții îi vor acorda drept de trecere pe teritoriul lor. Nu este sigur, deoarece este exclus din cadrele Ministerului de Externe. Deci, oficial nu mai trebuie să i se acorde nici un tratament special. I-am spus că noi nu-i vom face nici un fel de dificultate să-l primim. Însă nimeni nu trebuie să poată bănuî altceva decât că el caută în Elveția un sejur provizoriu sau o trambulină pentru a se lansa spre alte orizonturi. Odată ajuns la noi, el va găsi sprijin. Intelligence Service îi datorează multe și se obliga, la rândul-i, să facă cele necesare pentru ca el să poată trece mai departe. Alături de Maniu, Ralea, Lugoșianu, Nicolae Caranfil și alți câțiva, Gafencu pare să fie unul dintre acei puțini oameni care, la momentul convenit, ar putea să redrezeze politica românească. [...].

30 august. [...]. Moralul românilor continuă să scadă. Angajat de Antonescu într-o aventură fără speranță, poporul începe să realizeze că soldații săi cad cu miile la Odessa pentru Hitler. Bucureștiul este plin de răniți. Sunt atât de mulți încât au pus în spitale câte doi într-un pat. [...].

6 septembrie. Ca urmare a reclamațiilor mele neîncetate, ziarele elvețiene, care sunt cenzurate cu un zel demn de o cauză mai bună, apar din nou la vânzare (adesea, cu articole interzise sau cu pagini întregi rupte).

Succesul modest pe care l-am obținut a avut darul să dezlănțuie furia teutonilor. Julien Peter m-a anunțat că ei s-au plâns Ministrului de Interne, generalul D. Popescu. Acesta a cerut un raport colonelului Georgescu, șeful cenzurii, care, grijuliu să facă pe plac stăpânilor săi, a decis interzicerea totală a întregii prese elvețiene.

Asta se petrecea ieri. Trebuia să-l văd la Externe pe Davidescu, care era interlocutorul meu obișnuit pentru chestiuni de această natură. I-am spus că sunt la curent cu manevra care urma să fie executată și că, dacă el nu putea să o dezamorseze în timp util, voi adopta alte mijloace de apărare. [...].

9 septembrie. Corpul diplomatic a reunit prin subscripție o anumită sumă pe care a oferit-o reginei Elena, cu intenția să fie dată spitalelor militare pe care le patrona. Nunțiul papal și cei doi șefi ai celor mai vechi misiuni diplomatice au fost absenți. Deci, mie îmi revine onoarea să primesc, în numele colegilor mei, mulțumirile Maiestății Sale. După aceea, am fost invitați la masă, Blanche și cu mine, la castelul Foișor. Am ajuns acolo pe ploaie. Sinaia este întotdeauna tristă când plouă. Dacă locuința regală este mai puțin urâtă decât Peleşul respingător al regelui Carol I, ea este în același timp mai acceptabilă decât o închisoare. În circumstanțele actuale, gazdele sale iau înfățișarea de captivi. Regina se străduie să fie amabilă și reușește. Însă, se simte că mama și fiul ei se plictisesc, că suferă pentru că sunt surghiuniți și ținuti departe de tot ce se întâmplă. În timp ce luam masa, niște dulăi enormi se zoreau să mănânce din castroanele lor dispuse în cele patru colțuri ale salonului unde ne aflam. Rar am băut o cafea atât de proastă precum cea servită de Maiestățile Lor. Apoi, am condus-o până la București pe Elisabeta Ghica, doamnă de onoare. Cred că era fericită să scape de această atmosferă plictisitoare.

10 septembrie. Dimitrie Ghica a venit în vizită la mine. Îmi confirmă informațiile strânse de Fischer. În plus, sunt de la aceeași sursă. Se pare că nemții au găsit în Bulgaria o nouă carne de tun și că vor să o arunce asupra turcilor. Este foarte posibil. De câțva timp, numeroase trupe germane, transportate cu trenul, traversează România spre sud. Ofițerii germani care revin de la Sofia se sclifosesc. Cei care se întorc din Rusia adoptă mai degrabă o figură îndurerată și, adesea, distrusă.

L-am trimis pe micul Girod la Șabag să vadă unde am putea să-i repatriem pe colonii noștri elvețieni în acest moment special din istorie. De pildă, la câțiva kilometri de ei, se mai găseau niște militari ruși. Refugiați într-o insuliță la câteva sute de metri de continent, ei trag cu tunul, în mod regulat, asupra zonelor Bugaz și Șabag. Armata română nu a încercat niciodată să-i izgonească. Ei au distrus podul care lega insula de malul basarabean și-i sfidează pe soldații lui

Antonescu. Șabag a fost jefuit în întregime, nu de ruși, ci de eroicii „cruciați” ai antibolșevismului. Evreii au fost masacrați.

11 septembrie. Românii erau uciși cu miile în fața Odessei. Ei nu au nici tunuri, nici avioane, nici artilerie grea pentru asediu. La începutul campaniei aveau de toate. Însă, materialul care nu a fost distrus de sovietici, a fost luat de germani pentru a le servi pe alte fronturi. În schimb, germanii le-au promis echipamente mari de marină, care puteau să facă lucruri extraordinare. Dar aceste piese trebuie aduse pe calea ferată, apoi instalate pe platforme de beton. Toate acestea cer timp. Iar războiul înaintează continuu. Oamenii de aici încep să-și dea seama și să murmure a nemulțumire. Pentru Antonescu, bastonul său de mareșal este un serios băț în roatele. carierei lui militare. El nu mai este comandantul trupelor lui. Se spune că își va relua funcția de „Conducător” și că va lua din nou în mâini frâiele guvernului său, dacă acestea încă mai există. Oare cât timp vor dura toate lucrurile astea? [...].

14 septembrie. Haas este un mare industriaș, originar din Luxembourg, stabilit în România de câțiva ani. Până în prezent, a reușit să se mențină, în ciuda războiului și a relațiilor proaste pe care le avea cu Malaxa. Putem presupune că el nu este în termeni răi nici cu regimul Antonescu și nici cu oamenii de la Berlin. Lucrează fără să dormiteze și pentru unii și pentru alții. Totuși, i s-a întâmplat o poveste destul de neplăcută în această dimineață. Soția și copiii lui se găseau în vacanță la Sinaia. El se hotărăște să-i viziteze în week-end. Când se întoarce în București, își găsește casa lui frumoasă ocupată de un amiral german. Îi cere explicații. „Statul-Major român m-a instalat la dumneavoastră”, declară amiralul, „asigurându-mă că ați părăsit țara”. De cealaltă parte, românii afirmă că neamțul, oprindu-se în fața casei de pe strada Batistei, a cerut să fie găzduit acolo și nu în altă parte. „Noi nu puteam să-i refuzăm acest lucru”, declară ei. „Și am procedat astfel pentru că erați absent. De altfel, amiralul trebuia să plece la Odessa. Ne-am gândit că va rămâne la dumneavoastră doar

pentru câteva zile. Suntem consternați că s-a întâmplat astfel”. Haas se pregătește să-l vadă pe generalul comandant din București și să-l întrebe dacă este adevărat că trebuie să aștepte căderea Odessei pentru a putea să se reîntoarcă în casa lui. [...].

16 septembrie. Ieri doctorul Danielopol ne prezintă o trăsătură de caracter a „Conducătorului”, care merită să fie reținută de istorie: în timpul dizgrației sale, Antonescu avea un doctor care era asistentul lui Danielopol, foarte apreciat de acesta din urmă.

Curajosul general a trecut destul de repede, în mai puțin de un an, de la închisoare la dictatură. Asta l-a pierdut. El și-a menținut același doctor. Revolta foștilor săi aliați legionari l-a obligat să se refugieze în palatul Președinției, păzit de oameni înarmați cu mitraliere și de tancuri. Atunci, el a omis să dea ordinele necesare pentru ca omul care încearcă să-l mențină în bună sănătate, să fie scutit de percheziție obligatorie. Acest ritual l-a iritat până la urmă pe doctor. Și s-a plâns clientului său ilustru: „Este ridicol. Dacă aș fi vrut să vă ucid, mi-ar fi fost ușor să vă fac o injecție pe care nimeni în lume nu ar putea să-i dea de urmă”. Poate credeți că Antonescu a încercat să-și repare greșeala și să-l menajeze pe cel care îl îngrijea de formalitatea umilitoare? Nu, el a preferat să se lipsească de îngrijirile acestui om în fața căruia nu făcea decât să se laude. A ordonat chiar o percheziție la el acasă. După cum se spune, Abdul-Hamid, „Sultanul roșu”, nu petrecea două nopți în aceeași cameră. Antonescu va face și el același lucru?

18 septembrie. I-am trimis lui K. von Schumacher, directorul ziarului „Weltwoche”, textul unui articol mizerabil, apărut într-un cotidian din Brașov, „Kronstädter Zeitung”, și intitulat „Wilhelm Tell und die Kronstädter Schuster”. Acest cotidian, împotriva căruia am protestat deja de două ori la Ministerul Afacerilor Externe, aduce injurii la adresa Elveției

și a elvețienilor în termeni de o grosolănie rar întâlnită⁵⁴. Am sperat că Schumacher va găsi ocazia unei replici usturătoare. Îmi răspunde că cenzura elvețiană interzice ziarelor noastre orice polemică la insultele nemților! Poate am avut noroc că am renunțat la timp (acum 28 de ani) la jurnalismul politic. Altfel, cine știe câți ani aș fi petrecut oare în închisorile patriei mele fericite. Iar astăzi, nu pot să găsesc în toată Europa un loc unde să spun liber ceea ce gândesc! [...].

22 septembrie. Am petrecut sfârșitul de săptămână la Predeal, cu Günther, Savel Rădulescu și George Oprescu. Savel, care a fost mult timp brațul drept al lui Titulescu, ar putea, la momentul convenit, să ajute la redresarea situației politice din țară. Alții pe care i-aș vedea în această funcție ar fi: Gafencu, Ralea, Lugoșianu, Nicolae Caranfil, poate Popescu-Necșești. [...].

24 septembrie. Ieri l-am văzut pe Maniu. Este un om curajos, însă fără geniu. De câteva zile voia să mă întâlnească și să avem o conversație mai lungă. Citind un raport pentru Berna, din 19 septembrie, m-am amuzat imaginându-mi „o opinie transilvăneană despre rolul Germaniei în Balcani”. Dacă vreun Aristarh al literaturii politice ar primi această mărturie, nu ar pierde ocazia să plece imediat în război contra „nesocotinței” anumitor diplomați. Dar, s-ar înșela. Ajutat de câteva întrebări viclene, Maniu a reținut exact frazele pe care i le-am încredințat.

Fără îndoială, a aflat că voi fi solicitat să preiau apărarea intereselor anglo-americe în România, dacă americanii vor intra în război. A trebuit să-l conving că nu era de competența mea să accept sau să refuz succesiunea lui Günther și că decizia nu putea fi luată decât de guvernul meu. Bietul Maniu se simte izolat de lumea exterioară și a vrut să se apropie de mine pentru a stabili sau, cel puțin, pentru a pregăti un contact cu cei care vor conduce lumea de mâine. [...].

⁵⁴ De Weck va obține câștig de cauză, iar cenzorul de la Brașov va fi sancționat printr-un avertisment și printr-o amendă din cauza apariției aceluiași articol.

26 septembrie. Cu certitudine, ex-președinții Consiliului de Miniștri mă copleșesc cu avertizările lor. interesate. Ieri, Maniu a cerut să mă vadă în mare taină în casa prietenului său Mihai Popovici. Astăzi, Gh. Tătărescu vine curajos la mine în plină zi, cordial și vorbăreț ca altădată. Iată unul care nu a uitat nimic și nu a învățat nimic. Se îndoiește că cetățenii săi îl consideră, dacă nu responsabil, împreună cu regele Carol, de toate relele României, cel puțin de cele care sunt la originea altor dezastre? Speră că ceasul său bun va reveni? Un singur punct îl are în comun cu oamenii cu care am vorbit luni dimineața, pe care-i consider posibili salvatori ai României: el nu mai crede în victoria nemților. Lucru curios, în ciuda optimismului său, el mizează pe un război destul de lung. Îmi spune că sfârșitul va veni în momentul în care britanicii vor avea superioritatea numerică și în armament. Acea zi rămâne, încă, îndepărtată. O remarcă bună făcută de el este că regretă cu hotărâre ideea unei păci de compromis.

29 septembrie. Ieri am luat masa la Snagov, la Gafencu. Au o căsuță așezată pe malul lacului, ceva de genul a ceea ce englezii numesc bungalow⁵⁵. Nouchette îmi spune că aceasta a fost pe vremuri un fel de „casă a păcatului”. Când celibatarul care sărbătorea aici, în diverse moduri, cultul Afroditei s-a căsătorit, nevasta lui i-a cerut să se despartă de această modestă „nebunie”. Astfel, familia Gafencu a putut s-o cumpere.

În timpul unei plimbări prin pădure, Grigore mi-a povestit câteva episoade din cariera lui de la palatul Sturdza și apoi de la Moscova. Îmi mărturisește că nu i-a displicut în capitala Sovietelor. Pentru a-l crede, mi-a spus că Gaston Bergery, ambasadorul trimis în U.R.S.S. de amiralul Darlan cu misiunea să „colaboreze” cu învingătorii, a telegrafiat într-o zi guvernului său. Gaston a recunoscut surpriza pe care a încercat-o atunci când a constatat modul în care puterile Axei erau reprezentate pe lângă Stalin: Germania de un nobil

⁵⁵ Casă fără etaj.

antinazist (Schulenburg), Italia de un antifascist, România de un liberal anglofil, iar Slovacia de un gaullist. [...].

30 septembrie. Astăzi am fost la masă la Truelle. Sarret, consilierul său comercial, se află în România din timpul celui alt război, la care a participat în calitate de ofițer de rezervă. El se afla în contact cu Berthelot, fiind încredințat unei unități române comandată de un anume Calotescu. Fiul acestuia din urmă este în prezent general și guvernator al Bucovinei. După spusele lui Sarret, Calotescu tatăl era un om destul de obișnuit. Când a fost angajat în bătălia de la Mărășești, el a plasat niște muzicieni la un kilometru apropiere de spatele liniilor. Cum rolul său era de „consilier”, Sarret i-a făcut observația că era potrivit ca acești oameni, care îndeplineau funcția de instrumentiști și de brancardieri, să fie trimiși mai aproape de camarazii lor care luptau. Altfel, ei nu puteau să-și ducă la bun sfârșit sarcina lor de a aduna pe răniți. „Tu nu înțelegi nimic”, i-a replicat Calotescu, „de țărani nu vom duce niciodată lipsă, însă ce o să ne facem fără muzicanți?”

Oare acest tip de „boier” mai există încă?

2 octombrie. În dimineața asta m-a vizitat Aristide Blank. Iată încă o epavă a vechiului regim. El și-a trimis fiul și nevasta în Statele Unite pentru a-i proteja. El însuși se întreabă cum a putut supraviețui terorii legionare. Poate că a fost apărat de rudele sale „ariene”. Stă la hotel, deoarece casa lui a fost rechiziționată de nemți, îmi povestește această întâmplare astfel: într-o dimineață devreme, câțiva ofițeri germani de la serviciul de sănătate s-au oprit la el. „Avem nevoie de casa dumneavoastră pentru a instala personalul unui laborator. Aveți timp să vă faceți bagajele și să părăsiți locul până astăzi după-amiază, la ora patru”. Blank i-a întrebat: „Aveți ordin de rechiziție de la armata română? Doar ea are competența să vă permită să vă instalați la mine”. Replica purtătorului de cuvânt al nemților a fost: „Ich rede jetzt mit dir, um vier Uhr werde ich handeln”⁵⁶

⁵⁶ „Acum vă vorbesc, la ora patru voi acționa”.

Vizitatorii săi au ieșit, iar Blank a telefonat unuia din prietenii săi. Colonelul Statului-Major îi promite să regleze afacerea. Apoi, din oră în oră, el încearcă să dea de omul său: nimeni nu răspunde. Văzând că armata română este decisă să nu se miște, Aristide se resemnează și își face bagajele. Spre ora cinci seara, nemții sosesc și iau în stăpânire imobilul.

3 octombrie. Ieri am luat masa cu Gafencu, Savel Rădulescu și Ioan Ghica. Savel și Gafencu se tutuiesc și sunt prieteni buni, chiar dacă aparțin a două epoci diferite de istorie românească. Ceea ce-i apropie este că au cam aceeași vârstă și că amândoi l-au servit pe Regele Carol, fiind și unul și celălalt suspecti regimului actual. Gafencu nu se înțelegea deloc cu Titulescu, pentru care Savel a fost mult timp mână sa dreaptă. În perioada sa de grație, acesta din urmă susținea la Societatea Națiunilor: francofilia, Mica Antantă și Antanta Balcanică. Când Grigore a devenit ministru la Externe, lucrurile s-au schimbat mult. Carol a instaurat dictatura regală. El părăsise deja Praga pentru a pleca la Varșovia, cu misiunea să-i reconcilieze pe cehi și pe polonezi. Acordurile erau deja denunțate. Gafencu a văzut bine ce trebuia făcut pentru a redresa situația. Însă, poate era prea târziu. Și apoi Carol, viclean, fricos și scos din minți, a paralizat toate inițiativele ministrului său. [...].

13 octombrie. În weekend, am fost la Predeal, la Günther. Ieri, am luat ceaiul la familia O'Kelly. El este frate cu ministrul Irlandei din Franța, pe care l-am cunoscut altădată la Paris. Ea este sora răposatului Grigore Filipescu. Ambii sunt anglofili, francofili și antigermani. În timpul celuiualt război, ea a fost nașa celui care trebuia să devină soțul său. După armistițiu, el vine în România, o ia în căsătorie și se stabilește în țară. Casa lor de la Predeal este bine poziționată, confortabilă și înconjurată de o grădină foarte frumoasă.

14 octombrie. Am primit o nouă vizită a lui de Gh. Tătărescu. Ca de obicei, este mulțumit de el. Înșiruie cu plăcere câteva amintiri din timpul carierei sale diplomatice și prezidențiale.

Dintre ele, am reținut două. Iat-o pe prima: în calitate de ambasador la Paris, înainte de război, Tătărescu discută cu guvernul Daladier un plan de înarmare a României. Sarcina Parisului era să-i furnizeze material militar. Într-o zi, el îi spune lui Gamelin: „Avem nevoie de 2000 de tancuri”. Marele general răspunde: „Ce veți face cu 2000 de tancuri? Credeți-mă, deja 400 sunt suficiente pentru voi. De altfel, aceste motoare vor juca un rol foarte secundar în luptele următoare”.

Cealaltă istorisire făcută de „Guță”, se referă la politica italiană. Redevenit președintele Consiliului de Miniștri, în toamna lui 1939, și fiind preocupat să se asigure contra pericolului sovietic, Tătărescu l-a trimis în misiune diplomatică pe lângă „Duce” pe Victor Antonescu, fost ministru de Externe. Mussolini a făcut acestui emisar declarațiile cele mai liniștitoare cum că el nu-l urma pe prietenul său Adolf pe terenul periculos creat de o alianță cu bolșevismul, iar U.R.S.S.-ul va avea de-a face cu Italia dacă încearcă să caute motiv de dispută românilor. În iunie 1940, Ducele, care a trecut de la non-beligeranță la război alături de Reich, a lăsat România la o parte, modelându-și atitudinea după voința Germaniei.

17 octombrie. Aristide Blank mi-a povestit o glumă care, îmi spune, circulă printre soldații de pe front: „Mareșalul are crucea de fier⁵⁷; Doamna mareșal are „Crucea de piatră”, iar soldatul, „crucea de lemn”. Există aici un umor destul de caustic, deoarece se știe că „Crucea de piatră” din București este cam același lucru cu străduțele deocheate, aflate mai sus de Pont-Vieux la Marsilia. Iar soldatul știe bine că trecerea Doamnei mareșal pe acolo a fost destul de furtunoasă.

Ea este o femeie ciudată: cu ochiul său bovin și cu o naivitate în limbaj te face să „îi dai binecuvântarea fără confesiune”. Pare să fie una dintre acele femei care, trecând

⁵⁷ În august 1941, mareșalul Antonescu a primit din partea lui Hitler înalt distincție Crucea de Fier.

prin toate vicisitudinile unei vieți agitate, conservă, cel puțin în aparență, o candoare nealterată. [...].

19 octombrie. Am luat masa cu Necșești și cu curierul Dessonaz, care vine de la Ankara, via Istanbul și Sofia.

Necșești are de câțiva ani o guvernantă germană pentru fiica sa de trei de ani. El știe că această femeie îl spionează. „Este ca și cum Gestapo-ul s-ar fi instalat la mine acasă”, spune el. A încercat de mai multe ori să o convingă că ar fi mai bine să se întoarcă în țara ei. A fost un efort irosit. Și nu îndrăznește să uzeze de o modalitate de forță, deoarece mica Irene este foarte atașată de Fräulein și nu vrea să o lase să plece. Până unde poate merge dragostea paternă! Iată un om care, de teamă să nu o supere pe fiica sa, riscă în fiecare zi să fie denunțat sau ucis de nemți. Căci, nu pot să cred că el va putea să fie destul de stăpân pe sine încât să nu-i scape un cuvânt imprudent. [...].

4 noiembrie. Aparțin unei țări „neutre”. Până acum, eu personal nu sufăr din cauza războiului, dacă este să compar soarta mea cu cea a nenumăratelor victime inocente. Deci ar trebui să mă exprim cu moderație, în termeni modești și prudenți. Ei bine, nu! Rațiunea și instinctul îmi impun două certitudini: 1) fără Germania și fără Hitler, lumea ar trăi în pace; 2) cel de-al III-lea Reich nu va scăpa de înfrângere. Așadar, am dreptul și datoria să doresc distrugerea completă a puterii prădătoare și pedepsirea responsabililor. Nici o altă soluție nu este acceptabilă, atât pentru viitorul țării mele cât și pentru cel al umanității. Deci trebuie mers până la capăt. Învingătorii de la 1918 au comis, prin oboseală și prin lipsa de vlagă, o eroare tragică ale cărei consecințe se agravează pe măsură ce timpul trece. Astăzi, ei plătesc cu sânge și cu munți de ruine. Acest lucru nu trebuie să se mai repete. [...].

8 noiembrie. În această dimineață, trupele „victorioase” ale lui Antonescu au trecut în defilare pe sub Arcul de Triumf. Găsesc că această anticipare este curajoasă și de prost gust.

Șefii misiunilor diplomatice, invitați să ia loc în tribuna regală, au ajuns cu greu până la locurile care le erau destinate, din cauza barajului de soldați. Tribuna era plină

de ofițeri germani de toate gradele și, în plus, locurile acelora erau separate de tribuna regală propriu-zisă, printr-o barieră de fier. Închiși ca niște vite în această incintă, am rămas acolo timp de trei ore și jumătate, fără să putem face nici o mișcare. În ciuda sprijinului dat de poliția militară germană, serviciul de ordine a fost deplorabil. Trupele române care au defilat păreau că sunt de calitate. Uniforma lor era mai bună decât harnașamentul cailor. Urmele de război de pe cabaline erau încă destul de vizibile. În mulțime, nu am observat nici o manifestare de entuziasm. Micul detașament de aviatori, de infanteriști și de marinari nemți care participau la festivitate nu avea steag. Sunt sigur că mai mulți colegi au observat aceasta. Astfel am fost scutiți de obligația penibilă să salutăm zvastica nazistă. [...].

13 noiembrie. Am început să cred că soții Gafencu nu vor pune niciodată în aplicare proiectul lor de a pleca în Elveția. Alaltăieri, au venit să ne anunțe că plecarea este aranjată pentru duminică. Astăzi, au venit la noi la masă. Au sentimentul că vor începe o viață nouă. Oficial, este un sejur de odihnă pe care vor să-l facă acolo. Nouchette i-a anunțat chiar și pe prietenii săi din București că se bazează pe ei pentru a face revelionul pe Șoseaua Kisselef. În realitate, ambii sunt decizi să nu se mai întoarcă în România decât atunci când circumstanțele îi vor permite lui Grigore să joace aici un rol politic. El va lua cu sine (sau, mai exact, îmi încredințează pentru a le trimite prin valiza diplomatică) documente de familie care stabilesc originea sa scoțiană. În Elveția, el se va abține – iar eu îl încurajez în acest proiect – de tot ce ar putea cauza rețineri guvernului federal, ori ar trezi neîncredere din partea Gestapo-ului. Va aștepta ora H. Mi-a făcut numeroase destăinuiiri, evident sincere. Însă, ceea ce mă intrigă și nu pot să pricep este dacă pleacă *motu proprio*, sau dacă guvernul de la București, simțind că vântul se schimbă, îl trimite înainte.

14 noiembrie. Mihai Antonescu cel scund a trebuit să afle de la poliția lui că m-am întreținut cu Nunțiul apostolic asupra tratamentului aplicat pe data de 8, luna aceasta, corpului diplomatic și că am informat, prin telefon, pe colegii

mei brazilian și portughez despre acest demers. Abia în 12, m-am întâlnit cu Decanul. A doua zi, am telefonat la Ouro Preto și la Bastos. Le-am spus că, în ciuda promisiunii de intervenție obținută de Cassulo, mi-am propus să spun eu însumi șefului de la Protocol ceea ce gândesc. Mă îndoiesc tare că Nunțiul a mers imediat, în 12, la palatul Sturdza și, de asemenea, că brazilianul sau portughezul s-ar fi dus în acea zi. Totuși, ieri am primit o scrisoare, cu data de 12, prin care Mihai cel scund, căruia nu i-am cerut încă nimic, îmi adresa scuzele cele mai servile. Evident, se ploconește la picioarele mele înainte ca eu să fi deschis gura. Aptitudinea sa pentru sportul pe care Leon Daudet, pe vremea când era la Acțiunea Franceză, îl numea „meschin”, este într-adevăr stupefiantă. Dacă el scoate limba de 50 de centimetri pentru a linge cizmele unui modest neutru, nu este nici o mirare atunci când o scoate de doi metri pentru a linge cizmele, Führer”-ului. [...].

20 noiembrie. Alexandru Moruzzi a venit la mine în vizită în uniforma de căpitan doctor. A petrecut toată vara operând răniții în spitalul de la Iași. El estimează că numărul de soldați români care au traversat acest oraș pentru a fi evacuați în alte regiuni este de 70000 de persoane.

După părerea lui, serviciile chirurgicale de la Reichswehr⁵⁸ vor fi mai degrabă inferioare celor românești. Colegii săi nemți îl dezgustă. În timpul unui banchet oferit de ei în cinstea doctorilor militari de la Iași, tot îndemnându-i pe aceștia să mănânce și să bea din șampania furată din Franța, unul dintre germani se plânge de războiul de pe frontul oriental: „Nu este interesant: nu există pradă”. La care Moruzzi adaugă: „Dacă asta este moralitatea doctorului, atunci care o fi cea a soldatului?”. Bineînțeles, el dorește o victorie a englezilor, însă, asemeni tuturor românilor, vrea o înfrângere zdrobitoare a rușilor. Încerc să-i arăt că ar trebui să aleagă, deoarece afirmațiile pe care le spune sunt cu greu

⁵⁸ Fosta denumire dată armatei germane (1919-1935), constituită după condițiile fixate la Versailles; după 1935, a primit numele de Wehrmacht.

de conciliat. Este în zadar. Totuși, el ar trebui să-și dea seama că și sovieticii și germanii au suferit deja o uzură și că nici Moscova, nici Berlinul nu mai pot să-și impună legea pe continent. Să vrei distrugerea U.R.S.S.-ului înseamnă să oferi celui de-al III-lea Reich o șansă de a-l scăpa de înfrângerea pe care o merită și pe care trebuie să o suporte.

21 noiembrie. Ieri am avut o altă vizită interesantă, cea a elvețianului Otto Huramel, care a ieșit recent din închisoare.

El a fost condamnat la trei luni de închisoare pentru deținere ilegală de arme de foc (s-a găsit asupra lui un revolver vechi) și pentru „ofensă adusă națiunii române” (în cursul discuțiilor aprinse cu comisarul de poliție, el a strigat că românii trebuiau să-i provoace pe nemți în loc să declare război rușilor, însă că le convine mai degrabă să „îl lingă pe Hitler în fund”). Dacă ar fi fost aplicată o sancțiune riguroasă conform legii, el ar fi luat între cinci și zece ani de închisoare de muncă silnică. Însă a scăpat cu bine, grație intervenției lui Necșești. Fiind el însuși mobilizat de justiția militară, a știut foarte bine să se înțeleagă cu membrii Consiliului de Război. Acești domni au admis că acuzatul a fost provocat de agentul de poliție iar cuvintele sale pot fi atribuite unei reacții provenite din patriotismul său ofensiv. „De fapt, îmi spune Hummel, am avut sentimentul că au fost încântați să afle că eu am zis cu voce tare ceea ce ei gândeau în șoaptă”. Acest Hummel este un boem, poate un ratat, plin de bun-simț, bun observator, foarte sensibil, ghidat de o filosofie ironică și cordială.

22 noiembrie. Colegul meu american, Günther, suferă de o boală de sânge care îi îngrijorează tare și îi derutează pe medici. Ieri l-am văzut și m-am gândit că nu arăta prea rău pentru un om care stă la pat de câteva săptămâni. Însă, se pare că boala nu afectează trăsăturile pacientului. Savel Rădulescu propune să-l cheme pe doctorul Rohr de la Ziirich, care l-a salvat pe Titulescu de la moarte acum câțiva ani. Îmi cere să-i telefonez acestui Asclepios. Am vorbit ieri seară cu medicul, care s-a declarat gata de plecare. În această dimineață, doctorii care-l tratează au luat legătura cu el. Din partea mea, am făcut tot ce am putut ca să-i facilitez viza. El

va pleca mâine din Zürich. Voi face cele necesare pentru ca serviciul consular din Viena să se ocupe de tranzitarea sa prin acest oraș. Dacă vremea ar fi mai bună, am putea să-i trimitem de aici un avion special. Din nefericire, dacă vine cu trenul, el nu va ajunge în București decât joi. Sper să nu fie prea târziu și speranța doamnei Günther să nu fie spulberată.

23 noiembrie. [...]. Ieri, la ora ceaiului, a venit în vizită profesorul Stuckebbery. El a fost invitat de Societatea de fizică din București să țină câteva lecții la Facultatea de Științe. Acest elvețian din Bale, care predă la Universitatea din Geneva, este un pro-german din cap până-n picioare. Îmi pare că este un caz fără remediu. La mine, el a dat de un obstacol. Dacă românii își imaginează starea de opinie elvețiană văzându-l pe acest profesor, ei și-ar face o singură idee. Circumstanțele sunt atenuante; mama lui este germană, iar el are o proprietate în Germania.

27 noiembrie. [...]. Ieri, dentistul meu evreu a venit însoțit de președintele Colegiului Medical al evreilor din România. Mi-a cerut să intervin pe lângă Comitetul Crucii Roșii pentru a cere guvernului de la București să lase copiilor lui Abraham cel puțin un spital, toate celelalte fiind deja rechiziționate. [...].

29 noiembrie. I-am scris lui Jacques Cheneviere pentru a-i supune atenției cererea a doi evrei. Îi propun trimiterea în România a unui delegat al Comitetului Internațional al Crucii Roșii, căruia să i se încredințeze o altă misiune oficială (anchetă asupra stării sanitare a țării, de exemplu, sau asistență refugiaților polonezi, sau vizitarea lagărelor de prizonieri de război). Această precauție este obligatorie, deoarece, dacă guvernul român va afla că Geneva se ocupă de evreii săi, atunci reprezentantul Comitetului Internațional nu va obține niciodată viză pe pașaport. Sunt curios să aflu răspunsul lui Cheneviere precum și atitudinea generală a colegilor lui. [...].

1 decembrie. Savel Rădulescu și doctorul Rohr au venit să ia prânzul la mine. Acesta din urmă se gândește să se întoarcă mâine la Ziirich. Ajuns miercuri la București, el și-a

dat imediat seama că nu mai era nici o speranță de salvare pentru Günther, atins de leucemie. El a fost de mult timp avertizat de doamna Gunther, care dovedește că are o mare tărie de caracter. [...].

4 decembrie. Am luat masa la Stelian Popescu. Printre convivi, a fost și Ion Marinescu, ministrul Economiei Naționale, altădată director general al companiei petroliere Concordia, al cărei capital era în majoritate belgian. Recent, Sarret mi l-a reprezentat ca fiind un om curajos, capabil să reziste pretențiilor Germaniei. Dacă această apreciere era exactă, și de atunci sunt câteva săptămâni, am toată convingerea că astăzi el s-a schimbat. Marinescu se întoarce de la Berlin, unde a negociat diferite chestiuni economice. Auzind afirmațiile sale, nu am putut să nu mă gândesc la ideea că nemții l-au pătruns până în măduva oaselor. Îi descrie pe aceștia ca fiind calmi, hotărâți, disciplinați, „fanatizați” de ideea că lupta pentru libertatea Reich-ului (oare, cine amenință această libertate?), plini de respect pentru mareșalul Antonescu și pentru verzii luptători ai României. Nu poți să nu zâmbești când se cunoaște neîncrederea totală a Germaniei în România, în armata și în guvernanții ei. Foarte șmecheri când este vorba să-și apere buzunarele și încă și mai mult când este cazul să scoată bani de la alții, acești români sunt naivi cu desăvârșire în fața oricăror forme de linguire sau de manipulare.

5 decembrie. Ieri l-am revăzut pe Ion Marinescu la minister și i-am prezentat pe membrii delegației economice elvețiene. În fața lor, el a repetat tot ceea ce mi-a spus și mie, privind impresiile sale de la Berlin. Reproducerea era atât de textuală, încât am avut impresia că aud un disc de gramofon. Cum le-am prezentat deja acestor oameni declarațiile pe care mi le-a făcut ministrul român, discursul său a produs o situație comică și mai mare; cu greu s-au putut abține să pară serioși. Poezia lui despre petrolul din Caucaz, pe care, spunea el, germanii vor fi stăpâni în scurtă vreme, și despre rafinările românești care vor urma să se ocupe cu prelucrarea lui în benzină, li s-a părut însă de bun augur.

Numai că nefericitul ignoră că, de câteva zile, nemții săi dragi au întors spatele țării Lânii de Aur. [...].

10 decembrie. În această după-amiază, m-am dus la Antonescu să-i prezint pe Singer și pe Robert Dunant, delegații Asociației elvețiene de bancheri, care voiau să-i expună anumite chestiuni legate de datoriile românești față de Elveția. În haina lui sumbră, mareșalul nu este deloc impresionant. Este un omuleț cu gesturi scurte. Grimasele gurii sale îl arată pe elevul-dictator. Dintre afirmațiile sale, prezint aici: „România, angajată într-o luptă pe moarte, trebuie să aloce în aceasta toate resursele sale financiare și de altă natură. Ea nu se bate doar pentru cauza ei, ci pentru civilizația europeană, deci și pentru Elveția. Ca atare, trebuie să câștige războiul, căci ar fi o catastrofă universală dacă l-ar pierde. Bolșevismul trebuie distrus”. Dacă aș fi fost singur în fața lui, aș fi răspuns: „Elveția nu cere nimănui să se bată pentru ea. Dacă va fi atacată, va trebui să se apere, în plus, România a câștigat deja războiul pe care l-a întreprins pentru eliberarea Bucovinei și Basarabiei. De acum înainte, ea se bate doar pentru Hitler, pe riscul ei: astea nu ne interesează”. În prezența unei terțe părți și văzând natura financiară a discuției, am spus: „Domnule mareșal, acesta este un punct de vedere. Noi înțelegem să rămânem în cadrul angajamentelor noastre mutuale”.

11 decembrie. Ieri seară, am cinat cu Marinescu, cu generalul Stoenescu, cu Mircea Niculescu (președintele delegației române), cu Ebrard (președintele delegației elvețiene) și cu alți invitați. Miniștrii români erau mult mai puțin fanfaroni decât acum câteva zile. Nu este dificil să se priceapă motivul. Ebrard a impresionat foarte tare doamnele, povestindu-le ce a văzut la Moscova cu câteva săptămâni înainte de „cruciadă”. Părerile sale coincid cu cele relatate de Gafencu și de care guvernul de la București nu a vrut să țină cont. Acesta din urmă începe să se căiască. Și, încă nu este sfârșitul.

13 decembrie. În curând, se va vedea totul. Alaltăieri, mareșalul Antonescu a declarat că, în ciuda gestului Germaniei și Italiei, el nu avea deloc intenția să rupă relațiile

cu americanii. Ieri, la orele 18, Benton, care-l înlocuia pe Günther, aflat în agonie, a primit o declarație de război. Românii nu puteau face o greșală mai mare decât aceasta. Este o prostie ireparabilă și toți cei care au păstrat un strop de bun-simț înțeleg.

În urma tuturor acestor evenimente, iată-mă însărcinat cu apărarea intereselor britanice, americane, belgiene, grecești și iugoslave în România. Azi dimineată, am fost să-l previn pe Davidescu, secretarul general la Ministerul Afacerilor Externe. Sarcina va fi dificilă, dar sunt deosebit de fericit și mândru să pot aduce servicii popoarelor care au meritat să facă parte din familia umană.

De acum înainte, nemții sunt terminați. Nici un moment nu trebuie pierdut pentru a grăbi înfrângerea lor.

Evenimentul de astăzi nu este o surpriză. Din 12 august, am prevăzut împreună cu Günther ipoteza care tocmai s-a realizat. [...].

15 decembrie. Mihai Antonescu m-a chemat astăzi la el și m-a reținut o oră. A făcut o pledoarie pro domo. Nu din bună-voință a declarat război Statelor Unite. Marii săi aliați l-au „rugat” să o facă, invocând Pactul Tripartit și făcând apel la onoarea militară a României. Putea să se sustragă de la acestea? Bietul om! Cu puțin bun-simț, îi era ușor să răspundă: „Japonia, Germania și Italia au luat inițiativa rupturii și au angajat lupta contra americanilor. În ceea ce ne privește, noi nu găsim aici un caz de război”. A preferat să spună mai degrabă: „Zum Befehl”⁵⁹ *. Este treaba lui. Aceasta nu-l împiedică să spună că nu este și că niciodată nu a fost ceea ce poporul gândește, din păcate: și anume, omul Germaniei. Tot ceea ce mi-a spus despre acest subiect este foarte comic. Pentru ce să-ți dai atâta osteneală? Dacă ar fi știut în ce măsură mă interesa ce gândește, spune și face el! Mă limitez doar să deplâng soarta nefericită a acestei țări care i-a încredințat destinul său. [...].

19 decembrie. Din 12 decembrie, România se află în stare de război cu Statele Unite. Congresul american refuză să

⁵⁹ „La ordin”.

admită că Statele Unite sunt în război cu România. Este o caracteristică a umorului transatlantic? Fără îndoială, aceasta înseamnă: câinii latră, caravana trece. Le-am făcut prietenilor mei americani observația că logica le impune să mențină relații amicale cu regatul danubian. Aceasta însemna să permită în continuare funcționarea Legației României de la Washington și să-i trateze drept prieteni pe românii care se stabiliseră în număr mare pe teritoriul lor. Ei au răspuns fără ezitare: „Nu vom accepta să luăm în considerare sfidarea mareșalului Antonescu, deoarece nu îl credem capabil că poate să facă față războiului cu noi. Însă ruperea relațiilor diplomatice este un fapt. Noi o constatăm și tragem consecințele de aici. În ceea ce privește tratamentul amical față de românii din America, vom continua să avem relații bune cu ei deoarece sunt toți raliați cauzei noastre. Iar pe cei câțiva care sunt ostili, nimic nu este mai ușor decât să fie internați cu acuzația că sunt împotriva statului. [...].

21 decembrie. Am fost invitați de Anton Bibescu și soția lui, născută Elizabeth Asquith, la restaurantul Capșa. Printre participanți, se aflau: Priscilla Bibescu, vărul lor arhitect, George Cantacuzino, și cuplul francez Lagarde. El sosește de la Vichy, dar nu are aerul că este influențat de „colaboraționism”. A făcut deja un stagiul la București, înainte de război. Soția sa, înaltă, destul de drăguță, este originară din Bourbonnais.

Familia Bibescu își dă multă silință să aibă umor. Pe vremuri, ei locuiau în l'Ile Saint Louis, în vecinătatea lui Leon Blum, pe care prințesa îl consideră foarte încapățânat. Atmosfera României totalitare ocupată de nemți nu le convine deloc. El regretă Bulevardul, unde altădată se jucau piese scrise de el. Apoi continuă să vorbească despre activitatea lui de autor. Ea, o scriitoare de limbă engleză, trage din țigară asemeni unui colonel de armată din Indii. Fiica lor pare să fie mai puțin artificială decât părinții. Oare de ce m-au invitat aici? Deoarece, însărcinat de câteva zile cu interesele britanice, am primit în această calitate o primă misiune, să transmit din partea prințesei urările de Crăciun adresate mamei sale, lady Oxford & Asquith. [...].

29 decembrie. Știrile din Rusia încep să-i facă pe românii de bun-simț să tremure. Astăzi, am luat prânzul la Biring, ministrul Danemarcei. El îi urăște pe nemți și nu se îndoiește de înfrângerea lor. Totuși, situația sa personală și a țării sale îl obligă să-și împărtășească convingerile doar celor apropiați. Românii care vin la el în mod oficial par să creadă că el este aproape ca un aliat. Doamna Bușilă, soția ministrului Lucrărilor Publice, mărturisește că: „Eu nu ascult știrile de la Radio Londra: acestea mă demoralizează. Chiar dacă germanii mint, ce spun ei îmi dă liniște. Pot continua să trăiesc. Germania trebuie să câștige. Altfel, suntem pierduți”. Am încercat să o consolez, spunându-i că înfrângerea celui de-al III-lea Reich nu va provoca în mod obligatoriu și pe cea a României, dacă aceasta din urmă știa să se elibereze la timp, încât sovieticii, chiar și învingători, să nu ajungă până la București. Atunci, ea a replicat: „Credeți că rușii ar mai putea să ne ierte după tot ce le-am făcut noi?”

După care și-a exprimat admirația față de japonezi. Am întrebat-o dacă găsea eroic faptul că s-au aruncat asupra unei țări cu care continuau să negocieze. Ea a trebuit să-i spună soțului ei: „Cu siguranță, acest om este incorigibil”.

1942

1 ianuarie. La recepția obișnuită de la Palatul regal, cei de la Protocol au înscenat o altă amplasare a șefilor misiunilor diplomatice prezenți la ceremonie (mai puțin numeroși ca altădată, din cauza rupturii recente). Ei au fost aranjați nu în ordinea tradițională, care este cea a vechimii, ci în ordinea alfabetică, după numele țării pe care o reprezintă, ceea ce a făcut ca ministrul lui Hitler să treacă în fața tuturor colegilor săi. Așteptând venirea regelui și a reginei-mamă, Killinger s-a așezat în așa fel încât să fie în primul rând. Biring (danez), Suphi Tanrioer (turc) și cu mine, care reprezentăm misiunile cele mai vechi, am stat în apropiere, hotărâți să nu ne lăsăm deposeați de un drept care ni se cuvenea. Însă,

reprezentantul Portugaliei (Bastos) a fost cel care a dejucat manevra, protestând în fața lui Nanu și cerând ca tradiția să fie respectată. Bravo, Bastos! Killinger nu a schițat nici un gest.

Această înfrângere protocolară din prima zi a anului este de bun augur. Înfrângerea totală se apropie. Sunt mai sigur ca niciodată de acest deznodământ. [...].

4 ianuarie. [...]. Un Quisling⁶⁰ elvețian, pe numele său adevărat, Burri, care operează la Viena și la Budapesta, încearcă să recruteze elvețieni aflați pe teritoriul Reich-ului pentru „cruciada antibolșevică”. În plus, el publică un buletin de presă, mai mult stupid decât veninos, unde îl denunță pe Guisan ca fiind inamicul numărul unu. Asta înseamnă că Guisan nu este pe placul lui Hitler și al acoliților săi. [...]. Presa noastră va trebui să reacționeze energic și să-i promită lui Burri o duzină de gloanțe în cap în ziua în care va încerca să pună piciorul pe pământul nostru. Fără îndoială că o asemenea idee este oprită de cenzură, fiind ea însăși cuprinsă de teamă. [...].

5 ianuarie. „La urma urmelor, mă întreabă un român, dacă ar fi să alegeți între Hitler și Stalin.” Fără să ezit, răspund: „L-aș alege pe Stalin”.

Încă din 1914, pangermanismul instalat la porțile țării mele, proiectându-și tentaculele deasupra frontierei, îmi părea a fi mult mai periculos decât panslavismul din depărtare. Cu alte cuvinte, înțeleg ce gândește un român: este o chestiune de geografie. Odessa este mai aproape de Chișinău decât este München de Basel.

Numai că Stalin și Hitler nu reprezintă Rusia și Germania, ci comunismul și național-socialismul. Cele două doctrine aparțin aceleiași familii. Părintele ideologic este bolșevismul din 1917, care astăzi este mort. Hitler, care

⁶⁰ Vidkun Quisling (1883-1945) Om politic norvegian, a fondat un partid nazist (1933) în Norvegia și s-a proclamat șef de guvern (aprilie 1940), în timp ce țara sa era ocupată de armata germană. Numele lui a devenit sinonim cu cel de colaboraționist sau de trădător.

încarnează nazismul, este fiul, încă în putere, deci capabil să facă mult rău. În timp ce în Germania omul se identifică cu sistemul, în Rusia, Stalin a restaurat în avantajul său un țarism pentru care ideea comunismului nu este decât cimentul sau aluatul și care, mai mult, poate fi importat precum un produs de export.

6 ianuarie. Truelle a venit azi dimineață să mă vadă. Mi se plânge că, de câțva timp, Ică (Mihai Antonescu), acest vânzător de preșuri sau de gogoși deghizat în ministru de Externe, nu l-a mai invitat la el ca să mai „stea de vorbă”. Programele nemaipomenite de colaborare franco-germană, pe care-i plăcea să le expună și pentru realizarea cărora oferea generos ajutorul României, par să fi dispărut subit din tiradele sale. Ică nu mai vorbește despre ele. Truelle vedea deja un semn de neliniște în zelul acestui diplomat unic în felul său de a-i predica o înțelegere cu Germania și de a-i propune să-și ofere bunele oficii. Această tăcere subită a lui Ică îi apare ca un semn de profundă dezordine. Nu se înșela. Și eu constat la români, de când reprezintă în țara lor interesele a șase state din tabăra adversă, o dorință mare de a se face agreabili. În cazul lui Truelle, ei nu se mai ostenesc, deoarece consideră că de acum înainte va fi inutil. În ceea ce mă privește, ei își dau toată silința, gândindu-se la viitor. Simt că roata se învârtește.

7 ianuarie. Iată câteva ecouri de la palatul Sturdza: De Anul Nou, Hitler a oferit în dar „Conducătorului” o mașină blindată, extraordinară. Nu am fi putut niciodată să ne imaginăm un dar mai potrivit, oferit de dictator „micului dictator”. Însă, o dată cu mașina a sosit și un mesaj din partea „Führer”-ului. Ofițerii, Wehrmacht,-ului, purtând niște cizme cu strasuri, au adresat lui Antonescu urările de Anul Nou și apoi i-au dat un bilețel amical în care se cereau pentru 1 martie, 500.000 de soldați. Oare nu ar trebui să contribuie la victoria „cruciadei” antibolșevice? Nu este prima dată când Germania pune această întrebare. Protestând cu tot zelul și cu toată ardoarea lor, românii au reușit să se sustragă de la aceasta: ei aveau oameni, însă nu aveau cu ce să-i îmbrace, să-i echipeze, să-i înarmeze și să-i hrănească.

Se pare că Hitler își asuma de-acum înainte sarcina să ofere hrană și armament, precum și să furnizeze uniforme griverzui pentru soldații români. Însă mareșalul îl supără. El vrea ca aceste uniforme să fie de culoarea kaki, iar funcțiile de comandă să fie date românilor. Discuțiile au ajuns la acest stadiu, în acest timp, rușii continuă să înainteze, iar românii își pierd cumpătul tot mai mult.

8 ianuarie. Opiniile mărturisite americanilor sunt un alt semn al stării de angoasă care-i cuprinde pe guvernanții din București. Nu le voi reproșa că s-au arătat corecți și chiar politicoși, luând în considerare că ruptura s-a produs în momentul în care Gtinter se afla între viață și moarte. Însă ei merg mult prea departe. Declarația de război a fost dată din 12 decembrie. Plecarea membrilor Legației americane a fost stabilită pentru sâmbătă, 10 ianuarie, ceea ce însemna aproape o lună pentru a-și termina pregătirile. A fost suficient ca doamna Günther să spună că nu este încă gata de plecare, pentru ca totul să fie amânat pentru ziua de 14. Mai mult, văduva colegului meu are permisiunea să ia în calitate de „înfiermiera” o româncă, și nu pe oricine. Este vorba de doamna Brătianu, divorțată de soțul ei, Alexandru Cretzianu. În ce altă țară putem vedea o femeie al cărei nume este legat de istoria națională, trecând în tabăra inamică cu binecuvântarea guvernului său?

9 ianuarie. [...]. În contextul actual, guvernul de la Washington a prevăzut să „sincronizeze” sosirea la Lisabona a diplomaților săi chemați din Europa cu navele care urmau să readucă pe vechiul continent pe diplomații statelor din Axă. Ca urmare, Davidescu îmi explică meticolos că guvernul român a decis ca trenul special destinat yankeilor⁶¹ din București să fie pus în mișcare înainte ca vasele închiriate pentru „axiști” să fi părăsit apele americane. Doamna Günther, care nu se poate hotărî să părăsească România, nu se va supăra. Totuși, această nouă hotărâre nu trebuie atribuită capriciului ei. Și cu atât mai puțin, „sincronizarea” dintre plecări nu-i interesează pe români deloc, deoarece se

⁶¹ Americanilor.

știe foarte bine că funcționarii legațiilor și consulatelor sunt hotărâți să nu se întoarcă în țara lor. Atunci, ce s-a întâmplat? Propunerile confuze pe care le fac oamenii de la palatul Sturdza nu au decât o singură semnificație: von Killinger vrea ca americanii din București să fie reținuți cât mai mult posibil, dacă nu altfel chiar și ca ostateci, pentru a servi ca monedă de schimb. Nimic nu dovedește că mâine acest coleg amabil nu va formula alte pretenții mult mai neplăcute pentru prietenii noștri americani.

10 ianuarie. Aprovizionarea Elveției cu petrol românesc continuă să fie miza unui război de guerilă între noi și nemți. Spre marea mea surpriză, observ de câteva zile la Marinescu și la colaboratorii săi o atitudine de rezistență față de ordinele venite de la Berlin. Ei pretind că Hitler are nevoie, astăzi, de România și că românii sunt în măsură să-l facă să plătească pentru ajutorul lor. În speță, interesele țării lor corespund cu ale noastre. Este inutil să vă spun că încurajez pe deplin bunele lor dispoziții. Înainte ca Ebrard să plece astăzi la Berlin pentru a „negocia” cu nemții, i-am telefonat la Zurich și i-am spus încifrat pe „germana elvețiană”, tot ceea ce se întâmplă aici și l-am sfătuit să rămână ferm pe poziții. Pentru a rezista Ungariei, românii au nevoie de arme pe care Germania nu poate sau nu vrea să le furnizeze. Noi o să le dăm aceste arme cu condiția ca ei să ne dea petrol. Însă ei trebuie să facă front comun cu noi în fața Berlinului pentru a obține ca Germania să permită tranzitul de produse destinate Elveției și chiar să le ajute să parcurgă traseul. [...].

12 ianuarie. Ică m-a chemat în această după-amiază să-mi spună: „Aflu că ex-regele Carol își propune să plece din Mexic și să se stabilească la Washington, unde își va oferi serviciile lui Roosevelt pentru a constitui un guvern care să-l combată pe al nostru. Fac apel la prietenia dumneavoastră pentru țara mea. Nu este un simplu ministru al Afacerilor Externe care vă vorbește acum, ci este un român care vi se adresează în numele întregii țări. Regele, regina-mamă, mareșalul, națiunea întreagă vă imploră prin vocea mea să ne faceți un imens serviciu. După cum știți, Carol este cel care ne-a obligat să alegem între distrugerea totală și politica

pe care o facem astăzi. Nu ați putea transmite prin guvernul d-voastră la Washington că dacă America redă puterea acestui om, ar putea ruina viitorul României, al poporului și al dinastiei sale?”

Iată răspunsul meu: „Domnule Președinte, să nu uitați un lucru: că ați declarat război Statelor Unite. Roosevelt are bun-simț. Știe destule din rapoartele lui Günther despre politica românească din ultimii ani pentru a-și da seama de pericolul pe care l-ar prezenta o înțelegere cu Carol. Însă, dacă i-ați propune să respingă avansurile făcute de ex-suveranul vostru, el va fi tentat să-și spună că nu vă convine ca această înțelegere să aibă loc. Încercați să cereți unui inamic să nu facă ceva și veți vedea că-l incitați să facă exact pe dos. V-ați gândit la acest aspect?”

După câteva minute de tergiversare, Ică se dezumflă: „Aveți dreptate. Nu m-am gândit la asta. Să nu mai vorbim despre acest subiect”.

Iată-l pe ministrul Afacerilor Externe al României în anul de dizgrație 1942.

Ică a mai adăugat: „Lăsând la o parte greșelile politice ale lui Carol, trebuie spus că în viața privată s-a comportat ca un bandit. Curtea de Casație a emis pe acest subiect un mandat de arestare pe care nu l-am publicat, din stimă pentru familia regală, însă pe care am să vi-l comunic. Ar fi bine ca acest document să fie cunoscut la Washington”.

M-am văzut silit să-i răspund că mă interesează să iau cunoștință de el și că o să vedem cum putem să-l folosim mai bine. Asta nu mă angaja la nimic. Luându-și rămas-bun, am avut impresia că acest Ică curajos era oarecum preocupat că s-a comportat asemeni unui băiețel cam neajutorat. [...].

14 ianuarie. De când reprezintă cele două mari „democrații iudeo-masonice”, pe „plutocrații bolșevizați” din Cetate și din Wall Street, românii mă tratează cu o considerație mult mai „distinsă” decât altădată. Caută să fie în compania mea, mă asaltează cu invitații la prânz sau la cină și iau spusele mele ca pe niște oracole. Chiar Ică însuși mă consultă și ține seama de părerea mea. Ce popor ciudat! Nu vorbesc, bineînțeles, despre oamenii care au gândit întotdeauna ca și

mine, sau cel puțin pe aproape. Ei nu și-au schimbat atitudinea față de mine. Însă mai sunt și ceilalți! Din faptul că ministrul Elveției apără interesele americane și britanice, ei au dedus că țara și guvernul ei consideră victoria anglo-americană ca pe o certitudine matematică. Îmi cer părerea de parcă Roosevelt și Churchill m-ar fi făcut depozitarul secretelor lor. Până nu demult, eram considerat un antigerman exaltat, puțin cam nebun. Acum am devenit omul care știe tot.

16 ianuarie. Am primit vizita lui Gh. Tătărescu. Neavând cu ce să se ocupe, s-a hotărât să-și scrie memoriile. Ar vrea să plece pe târâmuri unde să-și „pregătească viitorul”. Pare a fi surprins și nu prea pricepe cum de Elveția, care oferă azil lui Gafencu, nu acceptă să-l mai primească și pe el, pe ilustrul Gută, zis „Pelicanul gălăgios”. A aflat că Grigore a plecat din Geneva cu o destinație necunoscută și voia să știe dacă este adevărat. I-am răspuns că nu știu nimic.

Ieri am luat masa la Jora, unde se afla și mama lui Grigore. Nimeni nu a vorbit de Gafencu. Tătărescu este mereu haotic. „Dacă Anglia și America, spune el, ar obține de la U.R.S.S. o recunoaștere formală și publică a drepturilor noastre asupra Bucovinei și Basarabiei, România nu ar mai continua războiul. Iar mareșalul ar fi obligat să cedeze dorinței națiunii sau să dispară”. Totul sună foarte frumos, însă de ce Antonescu, atunci când a putut să negocieze, a preferat să se asocieze la agresiunea contra U.R.S.S.-ului, fără să dea vreo explicație sau o declarație de război, gest calificat de Molotov drept un „atac de bandiți”? De ce a respins recent cererile englezilor și a declarat război Americii?

17 ianuarie. Un fenomen nou și curios: românii încep să se opună pretențiilor Reich-ului. Antonescu și-a dat seama că prietenul său Adolf nu făcea decât să-l păcălească. Propunerile făcute de Ribbentrop și de Ciano la Budapesta au dovedit românilor că ungurii au fost întotdeauna copiii preferați de Hitler și de servitorul său italian. Mareșalul ar fi decis să refuze trimiterea a 500.000 de oameni ceruți în primele zile ale acestei primăveri pentru războiul din U.R.S.S. El nu va menține în Rusia decât un corp expediționar de

două sau trei divizii, cu condiția ca iugoslavii să trimită cel puțin atât. Îi dă curaj faptul că efectivele germane din România nu depășesc în prezent cifra de 70.000 de oameni, împrăștiați în birouri, administrație, D.C.A. și aviație. Se pare că aceste trupe nu sunt dotate cu artilerie sau cu care blindate. Antonescu s-ar fi înțeles cu Maniu și cu Dinu Brătianu, ambii exercitând din culise le *droit de regard* asupra politicii economice și financiare dusă de guvern. Știrea aceasta i-a pricinuit lui Killinger o mare supărare. [...].

19 ianuarie. Ieri am luat prânzul cu Abdulah Suphi Tanrioer, ambasadorul Turciei. Are sentimente anglofile și îi urăște pe nemți, însă aceste sentimente sunt alterate într-o oarecare măsură de neîncrederea pe care i-o inspiră rușii. [...].

Ca și mine, Suphi observă la români simptome de rezistență contra Germaniei. [...].

21 ianuarie. Suchianu a venit în vizită la mine. Voia să facă la București un film⁶² despre două opere de caritate ale Comitetului Internațional al Crucii Roșii. Încercarea făcută de noi, în primăvara anului 1940, cu „Aurul din munți”, un film conceput după romanul scriitorului elvețian Ramuz (Farinet ou lafausse mormăie) nu este de natură să ne încurajeze. Cu toate acestea, i-am promis lui Suchianu că-i voi sprijini proiectul⁶³. El pretinde că în trei luni nemții nu vor mai avea petrol. Să-l audă Dumnezeu! [...].

23 ianuarie. [...]. Truelle, care l-a văzut pe Maniu, este sigur că acesta nu crede în realitatea semnelor de rezistență

⁶² Acest film, intitulat *L'Oasis dans la tourmente*, va fi proiectat, după lungi demersuri, în iunie 1943, la cinematograful „Patria” din București, fiind înainte supus cenzurii române.

⁶³ Cu toate acestea, într-o scrisoare din 4 martie 1942, adresată de șeful Diviziunii Afacerilor Externe de la Berna, René de Weck este îndemnat: „să nu încurajați proiectul lui Suchianu și să nu expuneți Legația voastră, angajându-vă prea mult în această acțiune cinematografică „. A. F. B., fond E 2200-/4, band 18.

pe care a crezut că le-a remarcat în ultimele zile la Antonescu și la miniștrii săi. „Se poate, spune Maniu, ca mareșalul să apere anumite poziții secundare, și s-ar putea chiar să reușească. El va acorda „Führer”-ului, fără condiționare, toată asistența militară cerută de Germania. Primăvara va fi marcată pentru români de noi hecatombe.”

24 ianuarie. [...]. Este caraghios să-i vezi pe români cum se bucură, aflând de la Radio Londra, că Anglia și America resping avansurile lui Carol. Ideea de a-l vedea pe ex-suveran formând la Washington un guvern dizident îi scotea din minți pe Antonescu și pe miniștrii săi. În veselia pe care o resimt astăzi, ei nu se opresc nici măcar să declare, în termenii utilizați de B.B.C., că Aliții nu vor să trateze cu ex-regele Carol „pentru că dictatura sa este originea și cauza tiraniei actuale” și că „niciuna, nici cealaltă nu au dreptul să reprezinte România”. [...].

28 ianuarie. Am luat masa la Spitzmuller. Mihai Popovici îmi spune că armata este nemulțumită văzând că Antonescu îi oferă lui Hitler alte victime de soldați români. Șeful Statului-Major român, Iacobici, a fost concediat din cauza opoziției față de planurile prea generoase ale mareșalului. Doi subalterni s-au solidarizat cu el, însă Antonescu refuză demisia acestora. Maniu și Brătianu au adresat o scrisoare „Conducătorului” prin care cer oprirea participării românești la campania din Rusia precum și refacerea armatei, a cadrelor ei și a armamentului pentru a face față amenințării ungare. Dacă Germania este victorioasă, spun ei, ea nu va ridica nici cel mai mic deget pentru a ne ajuta să ne apărăm de maghiari, ale căror forțe sunt intacte. Dacă ea va fi înfrântă, după cum estimăm, ce ne vom face? Singura șansă pe care o avem este să ne sustragem și să rezistăm de acum înainte exigențelor Reich-ului. Ungurii au fost mai deștepți decât noi. Să le imităm viclenia. N-o să mai murim pentru Hitler.

30 ianuarie. Iată un banc cu evrei: Pe Calea Victoriei, un stimabil avocat din București întrezărește pe unul dintre foștii săi colegi, dat afară din Barou din cauza circumciziunii și care, împreună cu o echipă de alți evrei, lucrează sub

supravegherea câtorva soldați la curățat zăpada⁵. Avocatul se apropie și, cu un aer compătimitor, îi spune: „- Bătrâne, ce muncă te-au pus să faci! Nu-i deloc amuzant!” „- O treabă ca asta? răspunde evreul. Nu cer decât să o continui până în iulie!” [...].

2 februarie. Ritter îmi povestește ca niște indivizi, dintre care unul pretindea a fi delegat de la Ministerul de Finanțe iar ceilalți de la Poliție, s-au prezentat la el, au pus întrebări servitorilor, au vorbit cu nevasta sa, cu o obrăznicie extraordinară, având țigara în gură și „căciula” pe cap. Acest „căcănar” are aerul că găsește tărășenia asta absolut normală. El a lăsat să treacă trei zile fără să mă anunțe. I-am cerut să facă un proces-verbal al faptelor pe care îl voi prezenta lui Davidescu și, dacă este cazul, lui Ică și „Conducătorului” însuși. Nu sunt dispus să mă las intimidat de acești canibali. Ritter se teme că în spatele acestor incidente se află cu siguranță Gestapo⁶⁴-ul. Pentru mine, faptul că reprezintă o țară mă obligă să spun cu voce tare și hotărâtă că nu admit ca unul din colaboratorii mei să fie supus unor asemenea vizite la domiciliu, ori ca el să fie obligat să le accepte.

3 februarie. Ieri dimineață, aflu că au fost arestați unul din cetățenii elvețieni, șef al serviciului de devize la banca unde Lugoșianu este președinte al Consiliului de administrație, plus niște „protejați” greci și încă vreo câțiva români, care se aflau în grija „Diviziei speciale”⁶⁵, dirijată de

⁶⁴ Abreviere de la Geheime Staats Polizei sau „poliția secretă de stat”, înființată de Goering, în 1933, și plasată sub autoritatea lui Himmler.

⁶⁵ Departamentul politic de la Berna a instituit, din septembrie 1939, în cadrul său o Divizie politică și o altă Divizie de reprezentare a intereselor străine. Secretariatul acesteia din urmă cuprindea 5 secțiuni: Reich-ul german, Italia, Anglia, Statele Unite, Japonia și alte state. De asemenea, au fost create servicii independente pe lângă Legațiile Elveției de la: Londra, Washington, Berlin, Roma, Vichy și București. Într-o altă situație, René de Weck a

Ritter. Au fost duși cu toții la prefectura poliției și urmau să fie trimiși în lagărul de concentrare de la Târgu-Jiu. Pentru elvețian, i-am trimis imediat pe Stroehlin și pe Schweizer, dar nu au putut nici să-l vadă, nici să obțină cea mai mică explicație. Pentru ceilalți, îl voi însărcina pe Ritter să alerteze imediat Ministerul de Externe. Iar eu voi vorbi cu Davidescu și cu Lecca despre situația tuturor.

Rezultatul a fost nul. Astăzi l-am invitat pe Davidescu la prânz. Cum am fost 18 convivi, nu am putut să-i vorbesc de această afacere, îl voi vedea mâine și îi voi spune ce cred despre această manieră de gangsteri pe care o folosește poliția română. Fără îndoială că cea mai mare parte a arestărilor constă în a smulge amărăților niște „informații” despre ceea ce s-a petrecut la Legația Statelor Unite, pe vremea când aceasta mai funcționa. Continuă supraveghețea de către poliție în același mod de care se plângea bietul Gunther. [...]

6 februarie. La 30 aprilie se vor împlini nouă ani de când sunt aici. Pentru perioada scurtă de aproape un an cât voi mai sta aici, aş putea să rămân cu o amintire sinceră, pe care să o numesc *Dix ans au pays du mensonge*⁶⁶. Căci minciuna este chiar aerul pe care îl respiră această țară.

intervenit la Guvern pentru doi români de etnie evreiască, Sami Abramovici și Adolf Kaufmann, pentru a obține scutire tot anul de la obligația curățirii zăpezii de pe străzi, în schimbul achitării unei sume de 10500 de lei. Diviziunea specială din București folosea atât angajați de la Legația elvețiană, cât și persoane de diferite naționalități. Sarcina sa era de a apăra interesele mai multor state cu care România se afla în stare de război. În perioada 1942-1950, Elveția a reprezentat în România interesele americane, britanice, egiptene, australiene, belgiene, grecești, iugoslave, canadiene, sud-africane, luxemburgheze, chineze, poloneze și chiliene. Documentele eminate de la Diviziunea specială sunt conservate în Arhivele federale de la Berna, în fondul 2021: Division des Interets etrangers.

⁶⁶ Zece ani în țara minciunii.

Desigur, am cunoscut români de bun-simț. Însă, când mă gândesc la cea mai mare parte dintre cei care s-au instalat în față, nu văd decât imbecili (precum Ioan Th. Florescu), mitomani (precum Codreanu) sau fripturiști (ca Manoilescu). Ba se păcălesc singuri sau se înșală între ei, ba se străduiesc să înșele o lume întreagă cu un amestec ciudat de viclenie și de naivitate. Din această ultimă categorie, Carol al II-lea, deși nu era român, rezumă totuși lumea politică din țara sa. Poporul și mai ales țăranii merită poate mai mult decât guvernării lor. Însă, așa cum mi-a spus regele George al Greciei, în aprilie 1940: „Carol al II-lea nu are coloană vertebrală”. Este într-un totuși adevărat. [...].

10 februarie. În această seară, am petrecut mai mult de o oră cu Ică. Am avut să-i spun numai lucruri dezagreabile, însă am început prin a-l întreba dacă vom avea plăcerea să vină la noi la prânz sâmbăta viitoare. Ică a părut foarte surprins aflând că nu aveam încă nici un răspuns în privința celor arestați; a profitat de această ocazie ca să-l certe prin telefon pe șeful său de cabinet. Apoi mi-a vorbit îndelung de noul memoriu pe care tocmai l-a scris „Führer”-ului și pe care „Conducătorul” îl va trimite el însuși, pe frontul rusesc, ilustrului său coleg. Timpul trece, iar eu nu am abordat încă lista lungă a revendicărilor mele. Totuși, într-un târziu aveam să-i înșirui: arestarea elvețienilor și a „protejaților” Elveției, incidentele cu Ritter, instrucțiunile guvernului referitoare la legile pentru evrei să nu se aplice altor străini, supravegherea de către poliție a „sucursalei” mele din strada Dionisie Lupu. Asupra acestui ultim punct, a mințit ca un șarlatan, asigurându-mă că mă înșelam. Am insistat: „Dacă acești oameni nu vă aparțin, faceți-mi favoarea să-mi spuneți ai cui sunt și să se pună capăt activității lor”. Nu știu dacă-și imagina că aş crede tot ceea ce-mi povestea el. Sper să-i arăt că nu eram un fraier. Peste o oră, i-a trimis nevastei mele un splendid buchet de maci roșii. Acest vânzător de gogoși este cu adevărat caraghios.

11 februarie. Ieri seară, Ică îmi confirmă că patru din oamenii mei au fost puși în libertate. Înainte de a-mi transmite această informație, s-a conversat la telefon cu un

domn, Eugen Cristescu, șeful turnătorilor. Acest escroc mințea. Până astăzi la ora șaptesprezece, niciunul dintre deținuții de la Târgu-Jiu nu a dat vreun semn de viață. Prin indiscreția binevoitoare a unui prieten, am aflat numărul de telefon personal și secret al președintelui lăudăros. Astfel, am reușit să-l împiedic să se fofileze în spatele unui șef de cabinet, îndată ce i-am spus că domnului Cristescu nu-i pasă de mine, el a răspuns: „Dați-mi un sfert de oră pentru a reglementa problema asta.” Puțin mai târziu, mi-a telefonat Cristescu. L-am luat tare. Pentru că el susținea că egipteanul Soultomis era „deja” la București, i-am răspuns: „Nu vă întreb unde se află, ci vă cer să fie pus imediat în libertate, deoarece ieri ați pretins că l-ați fi eliberat. Cât despre ceilalți, am auzit că vor fi trimiși chiar astăzi, de la Târgu-Jiu la București, unde vor fi reținuți la prefectura poliției după care vor fi trimiși la Legație”. Sunt curios să văd urmarea.

12 februarie. [...]. La nunta lui Caradgea, m-am întâlnit cu prințul Woroniecki. Din ură față de evrei și din teamă de „bolșevism”, acest polonez căsătorit cu văduva lui Take Ionescu, a ajuns să dorească victoria lui Hitler, pe care o vede posibilă. Dacă mi-ar repeta cuvintele la niște turnători, aș putea foarte bine să ajung, ținând cont de „cariera” mea, în niște încurcături destul de mari. În acest sens, aș vrea să aflu de ce colegul meu elvețian de la Roma, Ruegger, s-a văzut brusc obligat să-și dea demisia. Fără îndoială că voi afla cât de curând. [...].

14 februarie. [...]. Astăzi, la prânz, trebuiau să vină la noi soții Killinger. Numai că el era plecat cu mareșalul Antonescu în vizită la Hitler, iar nevastă-sa era bolnavă. I-am înlocuit cu bulgarii. În plus, i-am invitat și pe unguri, pe suedezi, pe un secretar italian și câțiva români, prieteni ai Axei. Ică a fost oaspetele de onoare. A rezistat foarte bine. I-am prezentat, în termeni foarte moderați, câteva din ideile mele despre Germania. A părut că le înțelege și aproape că le aprobă. [...].

16 februarie. Ion Bujoiu, fost ministru al Economiei Naționale, se întoarce din Germania, unde s-a deplasat cu câțiva mari industriași români. Au fost invitați de industria grea a teutonilor. În acest mediu și în cercurile politice

germane el a auzit declarații destul de curioase. După părerea lui, se discerne o nemulțumire destul de vie contra aripii stângi a partidului (împotriva lui Goebbels și, mai ales, a lui Robert Ley), o dorință arzătoare de a ajunge la o înțelegere sau cel puțin la un compromis cu anglo-saxonii și, ceea ce este în mod special remarcabil, o aversiune deschisă contra japonezilor. Unul dintre interlocutorii săi i-a spus: „Oricare ar fi rezultatul războiului în Europa, va trebui ca noi să ne înțelegem cu englezii pentru a calma aceste maimuțe galbene, al căror succes prezintă un pericol pentru toată rasa albă”. Un altul l-a întrebat: „Credeți că englezii ne vor bate până la urmă?” Cum Bujoiu nu a răspuns nimic, neamțul a continuat: „Dacă ei nu câștigă, noi vom fi terminați: oameni ca R. Ley și alții ca el vor fi mult mai răi pentru clasa noastră socială decât au fost Lenin și Troțki în Rusia”. Vorbea astfel deoarece era cam amețit. A doua zi, dezmeticit, îl privi pe Bujoiu cu neliniște. Românul a reușit să-l liniștească, făcându-l să înțeleagă că va fi discret.

18 februarie. Am reținut un banc românesc (după o caricatură din jurnal): într-o cameră de hotel, turistul, înainte de a se culca, o sună pe cameristă:

El: „- Spune-mi, frumoasă copilă, ai cumva un somnifer?”

Ea: „- Da, domnule, imediat”.

El: „- Foarte bine. Du-te la soțul tău, dă-i unul și întoarce-te la mine”. [...].

24 februarie. Am luat masa la Ralea. Stăpânul casei pregătise el însuși o friptură de crap. Invitații au fost simpatici.

Ghelmegeanu îmi povestește că, pe vremea când era ministru la Interne, a făcut o anchetă asupra tuturor membrilor corpului diplomatic privind relațiile acestora și veniturile lor. Dosarele le păstrează acasă la țară, însă mi-a promis că le va aduce la București și că mi le va împrumuta. [...].

25 februarie. Ieri am cinat la Barbu Catargi. A fost un meniu bogat, cu o servire impecabilă. Amfitrionii sunt germanofili. Nu mă opun acestei atitudini, deoarece ei au fost întotdeauna așa. Îmi place să văd mai degrabă o logică în

greșeală decât niște adeziuni interesate și fugitive, oricând posibil de renegat, pentru o cauză pe care o consideră bună. Însă de ce naiba acești oameni, care ne cunosc ideile, încearcă să se apropie de noi? [...].

27 februarie. Anton Bibescu și soția sa, născută Elizabeth Asquith, care-și sărbătorea ziua de naștere, au invitat lumea, ieri seară, la „Clubul miliardarilor”. Mâncarea a fost foarte bună, demnă de cele mai bune zile de pace. Ciudați oameni sunt acești Bibești. El, curios asemenea unui anchetator, pune tot timpul întrebări, deși pare că nu ascultă niciodată răspunsurile (pe care, de altfel, le reține foarte bine), iar când se pronunță, nu face decât niște afirmații vagi și contradictorii. Nu poți niciodată să te opui părerilor sale, căci, în timpul unei seri, el exprimă pe același subiect mai multe idei. Ea este de o insistență penibilă. Să spunem că așteaptă să își vadă interlocutorii sorbindu-i fiecare cuvânt pe care îl pronunță. Lui Churchill îi spune „Winston” iar lui Roosevelt, „Franklin”. Nu știu de ce acești doi soți îmi arată de la o vreme o prietenie atât de mare. Refuz să cred că ar putea să țină la noi doar de dragul nostru. Ce urmăresc?

Bibeștii tocmai s-au întors dintr-o călătorie misterioasă din Turcia, unde au lăsat-o pe fiica lor Priscilla. Anton l-a întâlnit acolo pe Chaulmontet, despre care spune că este „un personaj din cărțile lui Kipling”.

3 martie. I-am invitat la masă pe soții Bușilă, soții Stelian Popescu, Mihai și Adela Popovici, Truelle, soții Lagarde, soții Ritter, pe doamna Arion și pe Stroehlin.

Stelian Popescu și nevasta lui continuau să se plângă de mareșal și de doamna mareșal, care erau altădată nu numai prietenii cei mai buni, ci și protejații lor. Stelian a ajuns să se certe cu Carol al II-lea pentru că l-a apărut pe Antonescu cu prea mult zel. În acea perioadă (1938), actualul „Conducător” se definea el însuși a fi „un bărbat cu un caracter urât”. În 1939, când „prietenul” său Gamelin a venit să asiste la manevrele militare românești și, neștiind că Antonescu a fost în dizgrație, a vrut să afle ce mai face, curtezanii i-au răspuns că ar fi mai bine să nu mai pronunțe acest nume. Până la începutul lunii iunie 1940, actualul admirator și

discipol al lui Hitler a negat faptul că Gamelin ar fi fost responsabil de relele Franței. El amintea de bolșevism, de lipsa de avioane, de exodul refugiaților, de trădare, de sabotaj, etc.

Cum se mai schimbă vremurile!

7 martie. La Ritter l-am întâlnit pe Radu Djuvara, acest imbecil cu aer solemn, care a fost primul și ultimul ambasador al lui Carol al II-lea în Grecia. Și-a adus aminte că l-am vizitat când am fost ultima dată în Grecia, în martie-aprilie 1940. Și-a încheiat cariera diplomatică în momentul venirii la putere a lui Antonescu și a legionarilor. Cu toate acestea, acum este mai germanofil ca niciodată. N-a vorbit cu mine, ci cu Blanche, intuind că are mai mare răbdare și ca este mai politicoasă decât mine. I-a mai destăinuit că își scria memoriile în care arată că instinctul său infailibil i-a revelat deja de mult timp măreția și puterea Germaniei și că victoria acesteia va fi sigură. Iată genul de memorii care riscă să nu fie niciodată publicate: ce editor ar publica sinistrele elucubrații ale acestui idiot, în timp ce faptele arată un alt curs al istoriei?

9 martie. Am luat masa la Alexandru Romalo, care a fost ministrul României în Germania, la sfârșitul domniei lui Carol al II-lea. El pozează în patriot român care, fără nici un fel de prejudecăți, analizează toate chestiunile politice dintr-un punct de vedere strict național. Însă nu e nevoie să-l asculți prea mult pentru a te convinge că-i detestă nu numai pe ruși (ceea ce este de înțeles), ci și pe francezi și, mai ales, pe englezi. Raționează ca un burghez român. Tot admirându-l pe Hitler, crede că este posibil să apere și să salveze în România privilegiile sale de clasă și sistemul capitalist care este sursa acestora. Îmi spune că: „în 1918, i-am văzut pe germani cum plecau, fără să mă emoționez: știam că Franchet d'Esperey nu era departe. De fapt, Aliații au sosit destul de repede ca să ne salveze de bolșevism sau de anarhie. Însă, în acest război, nu văd cum englezii ar putea să ne protejeze de pericolul rusesc, dacă germanii vor fi înfrânți. Revoluția legionară din ianuarie 1941 nu este decât un test din ceea ce ne așteaptă dacă, din nefericire, Hitler ar

eșua în ofensiva din primăvară”. Probabil că, pentru români, prăbușirea Germaniei să fie semnalul unor tulburări intense, destul de grave. Numai că românii uită că tot ei s-au angajat în impasul în care se găsesc astăzi.

10 martie. Ieri, la Romalo, în timp ce amfitrionul sărbătorea curajul japonezilor, am făcut o remarcă simplă: „Toate aceste avantaje foarte importante, fără să le contest, se datorează unei singure cauze: în prima zi de război, japonezii au reușit, printr-un atac surpriză, să-i lase pe adversarii lor fără patru nave. Dar nu vor putea să-și mențină cuceririle și, în special, pe cele insulare decât dacă vor deține toate liniile de comunicații maritime. Pentru a răsturna echilibrul de forțe navale, este suficient ca englezii să pună în acțiune câteva nave în plus. Or, ei au această posibilitate”. Deoarece toți invitații erau români și prieteni ai stăpânului casei, nu mă așteptam să se găsească vreunul care să fie de aceeași părere cu mine. Am primit totuși aprobarea foarte netă a lui Costin Stoicescu, administrator-delegat al Băncii Naționale. Este adevărat, el este unul dintre puținii oameni care, fără strălucire, fără cuvinte mari, dar cu perseverență și fermitate, rezistă la „răsucirea” inevitabilă a Reich-ului. [...].

20 martie. Fără îndoială, cu permisiunea sau poate chiar la cererea lui Berlingue, Mihai Antonescu și-a pronunțat ieri mărețul discurs contra maghiarilor, provocând astfel românilor un moment de euforie. Efectul acestui doping a trecut deja. Oamenii își spun: „Este foarte bine să închizi gura ungușilor. Însă, după aceea? Nu asta ne va readuce Transilvania”. Un singur lucru este de reținut de la manifestația de ieri: nemții, furioși să vadă că ungurii le refuză participarea mai activă în campania din U.R.S.S., încearcă să-i păcălească, lăudând vanitatea românilor. Vor reuși? Joacă un rol destul de periculos, însă nu au de ales. Înhamând la căruța lor doi cai care nu se gândesc decât să se încaiere, ei trebuie să folosească alternativ bucățica de zahăr și cravașa. Toată treaba constă în a ști cât timp poate să dureze. [...].

23 martie. La prânz, i-am invitat pe Albert Ianssen, fost ministru de Finanțe al Belgiei, și pe fiica sa, pe W. Rohner, un elvețian, delegat al Comitetului Internațional al Crucii Roșii, pe soții Sarret, pe Oprescu, pe soții Styrcea, pe doamna Hause, pe doctorul Costinescu, președintele Crucii Roșii române și pe soția sa, pe contesa Romer, româncă din naștere și poloneză prin căsătorie.

Ianssen, un valon de treabă, placid și mare gurmand, a venit la București, însoțit de Rohner, cu speranța de a găsi aici resurse de hrană pentru Belgia. Din nefericire, tare mă îndoiesc că va găsi ceva. Rohner, un elvețian de limbă germană, cinstit, loial și mergând drept la țintă, i-a măsurat imediat pe partenerii săi și, în două cuvinte, a spus care este climatul locului de unde vin: „țara zâmbetului”.

L-am întrebat pe Ianssen despre moralul țării sale. Mi-a spus că este excelent, în ciuda lipsurilor și a mizeriei. Circa 95 % dintre belgieni îi detestă pe nemți; flamanzii sunt la fel de convinși, ca și valonii, că inamicul va fi înfrânt; toată lumea preferă prelungirea suferințelor de către belgieni în locul unei păci de compromis. Toți vor ca nemții să fie puși în situația de a nu mai face rău și de a fi pedepsiți pentru crimele lor. „Colaboratorii” sunt fie trădători, fie rătăciți mintal. [1.

26 martie. Soții Henri Catargi, a căror germanofilie nu este cu nimic mai prejos decât cea a verilor lor, ne-au oferit astăzi un prânz copios, la care l-au invitat și pe Truelle. Printre convivi, au mai fost Gh. Brătianu și Radu Crutzescu, fost ministru al României la Berlin, însoțiți de nevestele lor. Încă o dată mă întreb ce vor de la mine toți acești simpatizanți ai Axei?

28 martie. Am avut mai multe mese, la prânz și seara, cu Ianssen, tatăl și fiica (foarte drăguță) și cu Rohner. Astăzi am fost invitați la Costinescu. Aici l-am întâlnit pe Dinu Brătianu, socrul său, care este președintele Partidului Liberal. Nu-l mai văzusem din toamna anului 1934, perioadă în care Musy, proaspăt debarcat din Consiliul federal, a ținut niște conferințe la București. Timpurile s-au schimbat mult, însă Dinu Brătianu a rămas același om. El a ținut să-mi

spună că nu mai ieșea în lume decât să-și vadă familia, pentru că avea unele probleme cu sănătatea. S-a declarat întru totul solidar cu politica externă promovată de Maniu. Ca odinioară bătrânul șef ardelean, Brătianu și-a exprimat dorința de a ține legătura cu mine, fie direct, fie prin persoane de contact. [...].

5 aprilie. De luni, încerc să dau de Ică. Mi se spune că este bolnav. A doua zi, aflu că a înmănat o decorație colegului meu finlandez, sau că a vizitat uzinele Malaxa (care se numesc Rogifer de când au fost germanizate), ori că a mers la Patriarhie pentru slujba pascală de la miezul nopții, împreună cu regele și cu regina-mamă. Când am făcut primul demers de audiență, m-am gândit să discut cu dragul meu Ică doar „afaceri curente”. De alaltăieri, sunt însărcinat să-i comunic un mesaj foarte important din partea guvernului american, care trebuie transmis în același timp cabinetelor de la Budapesta și de la Sofia. Fiind vorba de ceva foarte grav, nu am reușit să aflu unde se află omul meu, deși am telefonat în toate direcțiile. Nu dau decât de o servitoare, care făcea curățenie în birouri. Ori astăzi, la ora 11 dimineața, triplul demers trebuia făcut în cele trei capitale. [...].

7 aprilie. În sfârșit, am putut să iau legătura cu Ică, ieri după-masă. A fost plecat la Predeal, la „Conducător”. Telefonista nu a avut curajul să-l deranjeze din timpul siestei. I-am ordonat să o facă și, până la urmă, a executat ordinul. L-am făcut pe Ică să priceapă că, dacă Budapesta și Sofia află înaintea lui de intențiile de la Washington, România va putea să fie dezavantajată. A înțeles și mi-a spus: „Măine mă voi întoarce la București și vă voi primi la ora 11”.

Ică s-a ținut de cuvânt. La ora stabilită, i-am dat citire unui aide-memoire stabilit după instrucțiunile de la Washington, pe care i l-am înmănat. Guvernul american declară prin acest document că, dacă nu a răspuns comunicatului românesc din 12 decembrie, este pentru că știa că deciziile politicianilor români contravin voinței poporului și că le-au fost impuse prin constrângere, la

instigarea altor puteri care se găseau deja în război cu Statele Unite. Animat de o prietenie sinceră pentru poporul român, Roosevelt se vede obligat, totuși, să comunice că va propune Congresului american să declare război guvernului român, exceptând cazul că România nu oferă asistență militară inamicilor Americii.

Ică mi-a comunicat că programul de colaborare militară al țării sale pentru campania ce va urma nu este încă stabilit. Îmi promite un răspuns scris.

8 aprilie. Am primit vizita doamnei H., născută Cagenave, originară din Toulouse. Este căsătorită cu un mare industriaș luxemburghез. În absența soțului său, ea locuiește la hotelul Atheneé Palace. În ajun de Paști, ofițeri și polițiști români au făcut o descindere la ea. Bănuită de spionaj, a dat explicații cu privire la mijloacele sale de existență. Este întrebată despre relațiile ei cu trei turci, dintre care unul, după cum se pare, este amantul fiicei ei. Pe acesta spune că-l cunoaște, dar pe ceilalți doi nu. După numeroase discuții, anchetatorii constată că percheziția lor este fără rezultat și o invită pe doamna H. să-și facă bagajul. Ea rămâne totuși pe loc până luni. Îi este interzis să iasă din casă, ori să comunice cu cineva, încă nu știe de ce anume este acuzată. Tot ceea ce poate să spună este că turcul Cantolu (amantul fiicei sale), care a fost deținut timp de două zile, apoi eliberat, a călătorit de la Istanbul la București cu un alt turc cu numele de Tazan, care a fost arestat la Budapesta. Habar n-avea ce i se reproșa acestuia. În timpul interogatoriului său, i s-au pus multe întrebări asupra lui I. Tarelle, un personaj din anturajul ei și asupra mai multor membri de la Legația Franței. [...].

15 aprilie. Bova Scoppa, ministrul Italiei, a venit să-mi spună că guvernul său dorește să preia apărarea intereselor grecești din România. Demersul lui nu m-a surprins. S-a arătat foarte politicos. I-am spus că nu puteam să discut cu el nici măcar fondul problemei. Dacă Legația mea se ocupă astăzi de afacerile grecești este pentru că, în virtutea unui acord tacit între Berna și București, ea a preluat această sarcină de la americani, din 12 decembrie anul trecut.

Decizia nu-mi aparținea mie personal. O schimbare a situației actuale se poate produce cu consimțământul Elveției și al României, chiar dacă Roma consideră că Grecia nu mai există ca stat. Pentru că Bova Scoppa voia să-mi cunoască părerile personale, i-am expus toate motivele care, după mine, sunt și în interesul Italiei să mențină acest „statu-quo”. Interesul grecilor de a rămâne sub protecția noastră este mult prea evident pentru a trebui să fie pus în discuție. Colegul meu italian, care nu acceptă cu prea multă plăcere această povară pe umerii săi, mă părăsește spunând că are să transmită toate acestea la Roma. [...].

21 aprilie. Ică a venit în vizită la mine. Era cam obosit. Cu un aer detașat, l-am întrebat dacă intenționa să răspundă la memorandumul american pe care i l-am remis acum cincisprezece zile. S-a pierdut în fraze vagi, căutându-și cuvintele, vorbind fără să spună nimic. Câțiva dintre colegii mei l-au găsit recent euforic. Dacă este să-l cred pe Fischer, care se înțelege foarte bine cu simpatica și amabila văduvă K., cu care „președintele” și-a pus în cap să se căsătorească, acest indiciu trebuie luat ca pe un adio. Depresiunea lui Ică este de natură sentimentală. Se poate. Însă, probabil că mai este ceva, deoarece un alt ministru, Marinescu, mi-a părut îngrijorat. Afacerile acestor domni din guvern nu merg așa cum trebuie. Se tem din ce în ce mai mult că au mizat pe cai proști. Nu se înșală când se tem de viitor. Din tot ceea ce mi-a povestit Ică, un singur lucru merită să fie reținut: „Germanii își dau seama că noi avem nevoie de un răgaz pentru a ne reorganiza trupele, pentru a reface armamentul și pentru a ne ocupa de problemele noastre proprii. Nu ne mai cer nimic până în luna iulie”. În realitate, iată-ne în 21 aprilie, iar faimoasa ofensivă de primăvară nu a început încă!” [...].

26 aprilie. A trebuit să luăm prânzul cu anumiți „scăpătați” ai vechiului regim; la dreapta mea, se afla văduva lui A. Călinescu. Cred că este pentru prima dată de la moartea soțului ei când se afla cu noi la masă într-un anturaj diplomatic asemănător cu cel pe care l-a frecventat înainte de dramă.

Printre invitați se afla și Bastos, ministrul Portugaliei. El mi-a repetat cele spuse de Bova Scoppa. În opinia colegului nostru italian, mareșalul Antonescu ar fi promis lui Hitler sprijinul total al României, în războiul contra U.R.S.S.-ului. În schimb, Hitler se obligă să-i împiedice pe unguri să ocupe restul Transilvaniei. Dacă „Conducătorul” a ales într-adevăr acest drum înșelător, atunci trebuie compătimită nu doar inteligența sa (știm de mult că nu a fost atât de strălucitoare), ci și echilibrul său mental. În plus, afirmațiile lui Bova Scoppa însemnau exact contrariul a ceea ce mi-a spus Ică marțea trecută. Care să fie mincinos dintre cei doi? Fără îndoială că se va afla în curând. Doar dacă mareșalul nu l-a mințit neintenționat pe italian, datorită euforiei în care-i place să trăiască.

27 aprilie. Printre invitații noștri de ieri a fost și H. Zbinden, trimis la București de către serviciul pentru elvețienii din străinătate, pentru a sta de vorbă cu cei din colonia noastră. Este un om de treabă, care gândește corect. Îl mai întâlnisem în septembrie 1939. Războiul din Polonia l-a surprins în timp ce-și făcea acolo studiile de folclor și de artă populară. Apoi s-a refugiat în România împreună cu soția iui. [...].

El se ocupă de critică de artă și de editare. În calitate de editor, a publicat albume minunate din colecția Oscar Reinhart, precum și opere ale unor artiști.

L-am însoțit ieri la expoziția Pallady. Observațiile lui au fost sensibile și de bun-simț. [...].

29 aprilie. În loc să asist la premiera unui film despre „războiul sfânt”, așa cum mă invitase guvernul, l-am însoțit pe Zbinden să vadă colecția lui Zambaccian. În locul imaginilor unei „cruciade” antibolșevice, am preferat compania lui Corot, Delacroix, Renoir, Sisley, Cezanne, Marquet, Matisse, Picasso, Dafy etc, precum și cea a lui Andreescu, Luchian, Grigorescu, Petrașcu, Pallady și a altor pictori.

Și nu-mi pare rău că am procedat astfel. [...].

1 mai. Truelle era mai puțin deprimat astăzi. [...]. A luat prânzul cu regele și cu regina-mamă. Ea este exasperată de

modul în care este tratată de guvern. Îl detestă în special pe Ică. Mi-a spus: „Ar fi vrut să mă împiedice să vizitez spitalele. L-am făcut să înțeleagă că exagerează. M-am opus ferm: la urma urmelor, eu sunt regina”. Pentru că vorbea despre imprudențele fiului ei, care pilota o șalupă pe lacul Snagov, într-o manieră nebunească, regele i-a răspuns în engleză: „Da, așa îmi place. Când merg cu toată viteza, îmi imaginez că lovesc într-un neamț”. Curajos băiat! Poate că nu este foarte inteligent, dar are sentimente bune. [...].

10 mai. Pentru a doua oară, am asistat la parada militară, prin care România sărbătorește în fiecare an Ziua națională.

În tribuna șefilor de misiune diplomatică, Killinger, sosit cu mult timp înainte, ocupa împreună cu nevasta sa primele locuri. A binevoit totuși să-i cedeze Nunțiului apostolic locul pe care acesta din urmă, în calitatea sa de decan de vârstă, avea dreptul și datoria să-l ocupe. El ignoră însă declarațiile făcute de foștii mei colegi. Bastos, Birring și cu mine i-am făcut lui Nanu, directorul de Protocol, observațiile de rigoare. Nanu nu a răspuns nimic, deoarece nu avea ce să spună. Ne-am lăsat soțiile în primul rând, iar noi ne-am așezat, în semn de protest, chiar în spatele tribunei, unde se aflau însărcinații cu afaceri. Am fost urmați de Reuterswärd și de Truelle. Dacă acești domni din guvern își sporesc servilismul față de prietenii lor nemți, încât să calce în picioare cele mai vechi misiuni, pe viitor ne vom abține să mai stânjnim cu prezența noastră emoțiile lor interaliat. Fie că ne acordă poziția care ni se cuvine, fie că rămân între ei și să ne lase în pace: nu cerem decât să rămânem la locul nostru. [...].

11 mai. Am fost la masă la Fischer, în casa lui cea nouă, care este plăcută. Atmosfera este agreabilă. Printre invitați se află soții Cantacuzino, pe care nu-i cunoșteam. Cuplul este destul de simpatic; soția este din Geneva, tânără, destul de drăguță și foarte vioaie. [...].

14 mai. Azi am împlinit 55 de ani.

Se sărbătorește înălțarea Domnului. În România se comemorează „Ziua eroilor”, în amintirea morților din timpul celui alt război.

Inamicii de atunci se îmbrățișează astăzi batjocorindu-i pe foștii aliați. Până anul acesta, diplomații țărilor neutre nu erau invitați la ceremonia comemorativă, care se desfășoară în parcul Carol I, în fața mormântului Soldatului Necunoscut. Ieri, adjunctul șefului de Protocol mi-a telefonat din partea lui Ică și mi-a spus că ar fi bucuros să mă vadă. I-am răspuns că nu mă așteptam la o asemenea invitație neobișnuită, că aveam deja un program pentru dimineață (era adevărat), dar că mă voi strădui să trimit pe cineva. L-am desemnat pentru această misiune pe Fischer. La întoarcere, îmi raportează că totul s-a petrecut bine. Protestele noastre din 10 mai nu au fost inutile: Killinger a fost așezat după rangul și vechimea misiunii sale. În același timp, sunt mulțumit că n-am răspuns personal invitației, pentru că această corvoadă m-ar fi plictisit groaznic; totodată, le-am arătat acestor domni de la guvern că nu sunt dispus să-i las să mă calce în picioare.

15 mai. Am fost invitat să iau masa la Mihai Popovici, unde se afla și Maniu. Acesta din urmă, cunoscând demersul meu din 7 aprilie la Ică, însă nu și cuprinsul exact al memorandumului american, dorea să mă întrebe despre evenimente care ar putea schimba politica externă a României. Am fost informat de proiectele⁶⁷ sale printr-o scrisoare pe care mi-a trimis-o alaltăieri prin unul din „oamenii de legătură”. Sunt interesante, însă premature. Pentru moment, nici englezii, nici americanii nu au cel mai mic interes să medieze pe lângă ruși în favoarea României. Or, pentru a crea în această țară o mișcare susceptibilă de a neliniști regimul, ar trebui o declarație comună a celor două puteri anglo-saxone, care să garanteze că U.R.S.S.-ul nu se va atinge nici de Basarabia, nici de Bucovina de Nord. O

⁶⁷ Despre proiectul lui Maniu de a obține ca România să iasă din război, vezi Rapport politique no. 33, A.F.B., fond E 2300, București, rola 47. René de Weck mai notează că Maniu însuși ar fi gata să-și asume responsabilitatea unei campanii politice în acest sens, dacă ar obține anumite garanții de la Aliați.

astfel de declarație nu este posibilă decât în ziua în care germanii vor fi înfrânți iar rușii să fie destul de slăbiți pentru a renunța la revendicările lor teritoriale. Va veni acea zi vreodată? Ne putem întreba dacă înfrângerea germană (care este sigură) și epuizarea rușilor (care este probabilă) vor fi sincronizate într-o manieră care să creeze o ocazie favorabilă. Dacă așa va fi, Maniu⁶⁸ va avea de câștigat, deoarece Antonescu va trebui sau să-și redreseze politica, sau să plece de la putere. Însă toate aceste fapte necesită o sumă extraordinară de coincidențe foarte dificil de realizat. [...].

18 mai. Am luat masa la Bova Scoppa, ministrul Italiei. Invitații care se găseau acolo erau cei pe care el însuși îi întâlnise la noi pe data de 6, luna aceasta: Ică, Nunțiul apostolic, Stoenescu și soția sa, ministrul Spaniei, Henri și Barbu Catargi. Adevărata vedetă, după părerea mea, era Clodius, delegatul Reich-ului, însărcinat de „Führer” să stoarcă de la români ultimele rezerve de grâu și de petrol. L-am observat doar din depărtare. La masă, el era așezat lângă Blanche și i-a vorbit într-o franceză impecabilă despre Paris, unde ar fi petrecut cei mai frumoși ani din viață. Blanche mi-a mărturisit că el trebuie să fie un negociator de mare clasă. Mă îndoiesc de asta. Bineînțeles, jocul său în materie de grâu și de petrol se opune în totalitate cu al nostru. Astfel, am profitat de o conversație între patru ochi cu Ică pentru a-l pune în gardă în legătură cu acest personaj periculos. L-am făcut să înțeleagă pe acest „vânzător de gogoși” că eram la curent cu pretențiile partenerului său, ceea ce l-a surprins. Mi-a jurat că are să reziste. Însă mă tem că n-are să facă nimic, chiar dacă ar dori foarte tare. [...].

⁶⁸ Liderul național-țărănist îi solicită lui René de Weck o întrevvedere secretă, întâlnirea are loc în 22 mai 1942, încercând să afle dacă poate găsi sprijin pentru a intra în contact cu anglo-americanii; de Weck însă îi răspunde că rolul său este limitat. Rapport politique no. 35, A. F. B., fond E 2300, București, rola 47.

21 mai. [...] Am luat masa la Snagov, la doctorul Constantinescu. Era o zi frumoasă și însorită. Pe lac, navigau regate cu pânză. La întoarcere, am avut o senzație de oboseală datorată, fără îndoială, aerului tare cu care nu mai sunt obișnuit. [...].

23 mai. Prințul Caragea, căpitanul Statului-Major al Apărării Antiaeriene din București, mi-a spus că această apărare a fost în mod special întărită de câțva timp, mai ales în sectorul de Sud, pentru a preîntâmpina raidurile avioanelor venind dinspre Turcia sau, poate, dinspre Cipru. Este mai sigur ca niciodată că nemții sunt pierduți.

Necșești l-a văzut în 9 mai pe „Conducător”, care i-a făcut afirmații similare celor pe care mi le-a făcut și mie. Credința sa în victoria finală a Axei rămâne de neclintit. Nu admitea nici un comentariu pe acest subiect. Celor care, asemeni lui Maniu, insistau, le răspundea: „Dacă m-aș fi înșelat atât de mult, m-aș fi pedepsit pe mine însumi: mi-aș zbură creierii”. Astăzi încă mai continuă să susțină că Germania va câștiga. Însă adaugă: „Dacă, în ciuda oricărei așteptări, politica mea va fi greșită, voi ceda locul celor care cred că pot să facă ceea ce este mai bine”. Ce schimbare!

Clodius se pare că nu a obținut încă nimic. Românii încep să înțeleagă că intenția lui este de a *nu le mai lăsa decât ochii să plângă*. Ei se împotrivesc. În fața amenințării de forță, vor ceda. În fine, vor fi sabotati de nemți, care se pricep foarte bine să o facă.

24 mai. Am luat prânzul la țară, la invitația lui Stelian Popescu, alături de Lugoșianu și de Bastos. Am servit o „mămăligă” cu o smântână la fel de consistentă ca a noastră de la munte, cu brânză albă și cu ouă de rață. Apoi, a urmat un purceluș de lapte făcut la cuptor. Oamenii care au pământ în România nu vor muri de foame atâta timp cât li se vor lăsa produsele. Soții Stelian Popescu, altădată amici intimi ai cuplului Antonescu, sunt scârbiți de regim. Ginerele lor, Lugoșianu, este și mai mult decât ei. În ceea ce-l privește pe Bastos, ministrul Portugaliei, mai prudent ca niciodată, pot să-l consider ca pe unul dintre discipolii mei cei mai buni. În momentul în care brazilienii au rupt relațiile cu Axa

și i-au încredințat apărarea intereselor lor, a venit de mai multe ori la mine să mă consulte, considerând că eram deja un specialist în acest domeniu nou pentru el. Am profitat de acest lucru pentru a-i însufleți zelul și cred că am reușit. Curajosul de Bastos râde acum de nemți cu mai mult apetit decât anul trecut.

25 mai. Suphi Tanrioer, care tocmai a petrecut în țara lui mai mult de două luni, îmi spune că în cercurile turcești bine informate nu există încrederea într-o victorie germană. Fără să vrea să se pronunțe încă asupra rezultatului luptelor angajate în Ucraina, constată că noua campanie din Rusia se prezintă, pentru nemți, în condiții mult mai defavorabile decât cele din anul trecut.

Belfrage, fost secretar al Legației suedeze, trimis în Turcia în misiune de guvernul său, are același limbaj. El este și mai categoric: la auzul spuselor sale, toată lumea din Suedia este convinsă că Germania merge spre catastrofa totală. [...].

27 mai. [...]. La București, Clodius se luptă de mai bine de două săptămâni pentru a lua din România ceea ce-i mai rămânea din resursele naturale și din independența economică a acestei țări. Îmi place să-l întâlnesc pentru că-mi povestește de rezistența vie pe care o întâmpină.

Din surse diverse, mi se confirmă faptul că încrederea românilor în Axă este în scădere, chiar și în cercurile cele mai oficiale.

Tensiunile româno-ungare devin tot mai accentuate. Nagy a plecat ieri la Budapesta. Filotti este la București. Cauza întregii afaceri pare să fie un discurs pronunțat de Antonescu, în 14 mai, la mormântul Soldatului Necunoscut. Ică, acest „vânzător de gogoși”, i-a răspuns lui Nagy, care a protestat contra unor pasaje din această cuvântare, că nu putea permite nimănui să „cenzureze” cuvintele „șefului de stat”. După aceea, brusc, a pus capăt conversației.

29 mai. Am văzut azi un document a cărui publicare, într-o țară unde oamenii dacă ar fi păstrat puțin de bun-simț, ar fi fost suficientă să provoace căderea regimului care îi reprezintă. Este o scrisoare datată din 25 mai, adresată primarului din București de către generalul D. Popescu,

ministrul de Interne. În esență, se spune: „Creșterea prețurilor, care nu a putut fi oprită, provoacă o vie nemulțumire în rândul populației. Sunt posibile agitații. Personal, îmi declin orice responsabilitate în această stare de lucruri, însă, dacă nu vă pregătiți să remediați situația până la sfârșitul lunii, mă voi vedea obligat să adresez un raport mareșalului”. Într-un stil gazetăresc, am zice că „orice comentariu ar diminua mesajul acestei declarații de principiu”.

Cu siguranță că Antonescu nu va vedea niciodată scrisoarea ministrului său de Interne. Ce ar fi putut să gândească și să spună pe vremea când juca pe omul cinstit și persecutat, despre un individ capabil să scrie și să semneze o scrisoare de protest în timpul exercitării funcțiilor sale?

Este o zi foarte caldă. Am fost la familia Bălănescu să iau prânzul.

30 mai. Astăzi am primit două noutăți importante, una bună și alta rea.

Mai întâi cea rea: Lardy îmi scrie de la Ankara că „dacă anumite evenimente se vor produce”, Elveția își va asuma apărarea intereselor britanice în Turcia. Aceasta înseamnă că englezii nu mai sunt siguri de turci. Asta zdruncină și distruge încrederea pe care am avut-o în loialitatea succesorilor lui Kemal.

Știrea bună este că, alaltăieri, Lahovary s-a dus la Pilet pentru a-l întreba dacă Elveția ar fi dispusă să faciliteze „schimburile de puncte de vedere” asupra păcii și asupra condițiilor postbelice. Am telegrafiat imediat la Berna pentru a afla: 1) dacă Lahovary vorbea doar în numele țării sale, sau pentru toate puterile din Axă; 2) dacă spera din partea noastră niște propuneri concrete, sau dacă voia doar ca noi să ne oferim bunele oficii țărilor beligerante care și-au exprimat dorința de a „sta de vorbă” și 3) cum vedea el aceste „schimburi de vedere” despre care vorbește.

Pentru moment, Pilet a răspuns foarte înțelept că orice tentativă de conciliere ar fi prematură și destinată eșecului. Sunt curios să aflu ce-mi va răspunde la întrebările pe care i le-am pus.

Am luat masa la generalul Mihail, alături de câțiva supraviețuitori ai vechiului regim. [...].

1 iunie. Am reținut o anecdotă românească: într-un tramvai, un ofițer neamț calcă un evreu pe picior. Acesta scoate un strigăt de durere și trage, dintr-un reflex irezistibil, o palmă bădăranului. Asistența, stupefiată, privește fără să spună nimic. Deodată doi soldați români se aruncă peste german și-l bat măr. Se face un târăboi general. Toată lumea este adusă la postul de poliție, apoi la Curtea Marțială.

Acolo, un general îl întreabă pe evreu:

— Cum ai îndrăznit.?”

— Mi-a cauzat o durere atât de mare încât mi-am pierdut cumpătul. Sunt vinovat. Vă cer iertare”.

Atunci generalul se întoarce spre militarii români, întrebându-i:

— Dar voi? Este înspăimântător să ridici mâna asupra unui ofițer al glorioasei armate aliate”.

— Domnule general, răspunde unul dintre soldați, când am văzut că un evreu plesnește un german, am crezut că războiul s-a terminat”.

2 iunie. [...]. Ică îmi vorbește despre demersul făcut de Lahovary. Miniștrii României de la Lisabona și Stockholm au fost însărcinați să facă sondaje similare. Îmi cere opinia în privința unor „schimburi de puncte de vedere” pe care ministrul său buhăit și burtos le-a propus lui Pilet, sub forma unui comentariu încălcit. I-am răspuns limpede că nu este nimic de făcut. [...].

7 iunie. Plecăm mâine în Elveția.

16 iunie. Berna. Am primit multe vizite. Dimineața a venit Stucki (cel mic) și Secretan. După-amiază, au urmat consilierii federali Kobelt și Steiger.

Am luat prânzul, în intimitatea cea mai strictă, la Pilet, care locuiește într-o vilă frumoasă, pe Junkergas⁶⁹.

⁶⁹ Junker desemna în secolul XIX aristocrația rurală din Prusia; această clasă va deveni un instrument de aducere a lui Hitler la putere. Evident, autorul face aluzie la poziția

După părerea mea, atitudinea „acestor domni” de la Berna s-a modificat sensibil. Și-au dat seama că nu m-am înșelat și că Germania nu poate câștiga războiul. Afirmațiile mele au mai mare greutate decât anul trecut. Lumea începe să înțeleagă că, într-un război de uzură, succesele militare, oricât de strălucitoare ar fi, nu înseamnă nimic dacă moralul pretinșilor învingători este mai slab decât cel al adversarilor.

Seara am fost la Harrison, ministrul Americii, fostul meu coleg de la București. L-am pus pe amfitrion la curent cu ultimele evenimente din România. Printre invitați se afla Benton, care pleacă mâine la Lisabona, pentru că maică-sa este bolnavă, după care, dacă Laval va fi de acord, va pleca la Marsilia, unde este numit consul general. [...].

26 iunie. Geneva. Ieri, i-am văzut pe soții Gafencu, în apartamentul lor drăguț de pe strada Granges. Este o casă veche din secolul al XVIII-lea, demnă de cartierul Saint Germain - hughenot. Locuința, ale cărei ferestre dau spre o grădină frumoasă, aflată pe o parte a colinei Saint-Pierre, are doar două camere cu lambriuri de lemn și bine mobilate. Nouchette este puțin nemulțumită, dar Grigore se simte în largul său. El lucrează, întreține relații secrete cu „inamicii” țării sale și se pregătește să pledeze pe lângă aceștia, atunci când vor obține victoria, cauza poporului român, trădat de șefii săi din trecut și de astăzi. M-a însărcinat să-i comunic lui Maniu că el este de acord cu acesta privind împiedicarea reîntoarcerii lui Carol al II-lea, autorul tuturor greșelilor care sunt la originea nefericirii de astăzi a României. M-a rugat să transmit același mesaj și lui Ică. [...].

9 iulie. L-am vizitat pe Truelle. Eșecurile repetate ale englezilor impresionează. Știrile, totuși optimiste, pe care i le raportează despre Elveția par că l-au remontat puțin.

Îmi spune că, în timpul absenței mele, situația din România s-a agravat. Incapacitatea guvernanților devine pe zi ce trece mai reală. Tensiunea româno-maghiară persistă, iar Antonescu este în relații reci cu nemții. Se spune că este

politică a ministrului elvețian al Afacerilor Externe față de Germania.

bolnav: are o *nervous breakdown*⁷⁰. [...].

13 iulie. Am petrecut week-end-ul la familia Constantinescu, la Pucioasa. Este un peisaj de dealuri împădurite: râul, care este aproape secăt în timpul verii, devine câteodată torențial. Oamenii de aici duc o viață patriarhală, iar stăpânii își tratează cu bunătate servitorii, unde o populație serviabilă dar nu și servilă și-a construit casele în jurul uneia care le domină și le protejează pe toate. Aici poate fi percepută ospitalitatea largă și simplă a locuitorilor, sau bonomia generoasă a unui cuplu în vârstă fără copii, care se interesează de cei ai grădinarului sau ai menajerei, de parcă ar fi copiii lor.

Sâmbătă după-amiază, tot ținutul a fost alertat de sirene. Aflu astăzi că nu era vorba, așa cum ne-am gândit la început, de o amenințare aeriană. Un depozit important de muniții de la Buzău a explodat. Este vorba de un accident sau de un sabotaj?

14 iulie. În anticamera lui Ică, „colegul” meu croat, care este doctor, îmi dă informații despre boala „Conducătorului” pe care pretinde că a aflat-o dintr-o sursă foarte sigură: în timpul tinereții sale, Antonescu, asemeni oricărui ofițer român care se respectă, s-a îmbolnăvit de sifilis. El și-a sărbătorit recent cea de-a șaizecea aniversare și, cu această ocazie, „semnele greșelilor” i-au revenit sub forma unei paralizii generale. Tratamentul contra malariei este cel care a produs accesul de febră și zdruncinarea nervoasă de care am vorbit. Desigur, Ică prezintă o altă versiune, mult mai benefică: este vorba de niște intoxicații alimentare, dintre care ultima a avut-o vara trecută. De aici a rezultat o stare de rezistență mai slabă, care s-a grefat pe extenuare, anemie și alte necazuri. Criza a fost destul de violentă, însă ea va fi astăzi limitată.

15 iulie. În calitate de ministru de Externe, Ică face progrese. Puțin câte puțin, își învață meseria. [...].

⁷⁰ Depresiune nervoasă.

19 iulie. Am petrecut după-amiaza și seara la Truelle, la Snagov. A închiriat micul bungalow de la Gafencu, unde am fost de mai multe ori anul trecut, după ce s-a întors de la Moscova. Dacă este să o cred pe Nouchette, această baracă curioasă, plină de sticle și de canapele, a fost pe vremuri la Maison du Peche⁷¹, „nebunia” construită de un Don Juan bucureștean pentru a găzdui aici orgii amoroase. Acest mare amarez a sfârșit prin a se căsători cu actuala soție, care l-a obligat să renunțe pentru totdeauna la patima de a mai goli sticle. Am petrecut liniștiți, într-o atmosferă de calm.

La începutul sejurului meu la București, nu-mi plăcea deloc lacul Snagov; îl găseam strâmt și sinuos. Este înconjurat de o pădure frumoasă. Pe mal, au fost construite câteva vile, dintre care unele sunt destul de drăguțe. Însă regiunea este atât de plată încât prezența unei fâșii de apă este evidentă doar atunci când te apropii să o atingi. Peisajul nu are un plan secundar. Ai mereu impresia că domini. Până la urmă m-am obișnuit și îi descopăr un oarecare farmec, mai ales la apusul soarelui.

21 iulie. Ieri seară, între orele 10 și 11, a fost dată o alarmă antiaeriană. Nu am mai avut așa ceva din vara anului trecut. Cum frontul se îndepărtează de noi, mai ales de când rușii au evacuat Crimeea, nu ne-am mai gândit deloc la „pericolul aerian”. Doresc cu ardoare victoria popoarelor cărora românii au făcut prostia să le declare război. Acest incident mi-a produs, totuși, un sentiment de enervare. Ciudată este natura umană! Mi-am stăpânit acest impuls și am dorit ca bombele să-și atingă țintele. Și oare le-au atins? Deși D.C.A. a reacționat cu oarecare rapiditate, tare mă îndoiesc. Astăzi este imposibil să obțin cea mai mică informație cu privire la cele petrecute. Poate a fost vorba de un zbor de recunoaștere a regiunii Ploiești; se pare că unul dintre avioane ar fi survolat periferia de nord a Bucureștiului.

În dimineața aceasta m-a vizitat Ebrard. Spre amiază, l-am condus la Ică.

⁷¹ Casa păcatului

22 iulie. A venit la mine în vizită ministrul Justiției, Constantin Stoicescu. N-am putut să-mi amintesc dacă l-am întâlnit vreodată. Sunt însă sigur că nu am avut niciodată prilejul să vorbim atât de deschis cum am făcut-o azi dimineață. Situația acestui om este ciudată. Mi-am dat seama de la primele cuvinte că dezaprobă toate liniile generale de politică ale guvernului din care face parte. În plus, nu este un secret pentru nimeni că și-a prezentat de mai multe ori demisia. Generalul nu i-a acceptat-o.

Stoicescu este cu certitudine un om curajos, destul de inteligent, bine intenționat, însă are un caracter slab. Când i-am vorbit de problema evreiască, s-a înroșit tot și mi-a dat dreptate. I-am spus din ce motive nu admiteam ca noțiunea de „origine etnică”, așa cum este cunoscută în România, să fie aplicată cetățenilor elvețieni. A fost pe deplin de acord cu abordarea mea și s-a mulțumit să pledeze, umil, pentru circumstanțe atenuante: „noi nu mai suntem stăpâni la noi acasă”. Vai de el!

23 iulie. Ieri, i-am invitat la masă pe Ică, pe Ebrard și pe colaboratorii săi și ai mei. Ică se lasă așteptat.

Aflu astăzi de la Fischer motivul acestei întârzieri. Una din tinerele femei pe care președintele Consiliului o onorează cu favorurile sale și cu care se vorbește că urmează să se însoare, este și amanta consilierului meu. Acesta mă asigură că nu pretinde exclusivitate. Din contră, îl amuză tare declarațiile pe care i le face protectorului său influent pe care aceasta îl înșală. Așadar, i-a povestit lui Fischer că dacă Ică nu ajunge la mine până la ora nouă, este din cauză că nu s-a îmbrăcat încă. Din alcovul prezidențial, invitatul meu de onoare a telefonat să-și ceară scuze pentru întârziere.

27 iulie. Ebrard ne-a invitat ieri la Snagov, împreună cu Mirner, Imfeld și alți doi colaboratori ai acestuia. După-amiază, am făcut două tururi pe lac, într-o barcă cu motor.

Regele nu era acolo. Această absență mi-a părut stranie, deoarece știam de mai mult timp că el își petrece week-end-urile în căsuța doctorului Constantinescu. Aceasta îi dă o dublă plăcere pentru că scapă de Sinaia și se consacră sportului său favorit, acela de a-și pilota „șalupa” cu toată

viteza, făcând viraje bruște în apropierea vaselor care plutesc liniștite, udându-i astfel copios pe pasageri. Or, tocmai am aflat că săptămâna trecută, distrându-se așa, Mihai I a răsturnat un vas unde se aflau cinci soldați nemți. Acești războinici nu știau să înoate. Au fost salvați la timp de spaniolii Ximenes și Merry del Val, cărora, de fapt, tânărul rege își propusese să le facă un duș. N-ar fi exclus ca Mihai să-i fi vizat în mod special pe acești aliați (vezi nota din 1 martie). Puștiul simpatic nu a fost ieri la Snagov, fiindcă a fost pedepsit pentru nesăbuinta sa.

Gazdele noastre au fost din plin recompensate după ce am plecat: vedeta cu care ne-am plimbat la începutul după-amiezei i-a depus la un debarcader alăturat pe mareșal cu soția sa, pe Ică și pe câțiva zbiri. Ică se zorea să facă cunoștință cu ei și să le vorbească.

29 iulie. De aproape o lună, mă luptam cu Ică să obțin ca presa elvețiană să fie admisă din nou pe piața românească, de unde ea dispăruse în totalitate. În sfârșit, am obținut câștig de cauză.

Cât am lipsit luna trecută, poliția a pus sigiliu pe librăria Literatura⁷², depozitară a periodicelor și ziarelor noastre. Poliția a acționat la instigarea Gestapo-ului în complicitate cu cenzura. Ică se străduia de câteva săptămâni să mă convingă că făcea totul pentru a mă mulțumi. În realitate, el atingea doar pârghiile care știa că nu sunt capabile să acționeze acolo unde era necesar. Asta permitea tuturor administrațiilor interesate să-și paseze reciproc minge, să mă învăluiască în asigurări de bunăvoință și de liniștire. Când a văzut că știam dedesubtul mașinăriei, a înțeles că nu

⁷² Era condusă de un român, Radu Donici, și de un evreu, Hiibscher. O societate româno-germană, Interpress, creată în octombrie 1942, urma să impună pe piața românească monopolul asupra importurilor de cărți și de ziare străine. René de Weck se opune acestui proiect și reușește, în martie 1943, să deschidă o nouă societate, Orbis, care să se ocupe de difuzarea cărților, revistelor, periodicelor și ziarelor elvețiene în România.

mă voi lăsa prost de manevrele sale și a sfârșit prin a ceda. Nemții, care montaseră toată afacerea, vor protesta. Fără îndoială că vor încerca să mă „aibă la mână” prin alte mijloace. Până atunci, eu îi am pe ei.

30 iulie. În această dimineață, devreme, îmi telefonează mareșalul Antonescu. Mă așteaptă la el la ora 10 și jumătate. N-am solicitat nici o audiență. Cândva l-am întrebat pe Ică de sănătatea „Conducătorului”, adăugând că, atunci când se va face bine, aş vrea să stau de vorbă cu el.

Antonescu locuiește deja de mult timp în casa lui Nae Ionescu. Este o vilă somptuoasă, în mijlocul unei grădini cu tufe de verdeață și cu o piscină. Aceasta este situată la ieșirea de nord din București, pe partea stângă a șoselei care duce la Ploiești și care trecea pe lângă aeroportul Băneasa, într-o regiune unde sunt cantonați mulți soldați germani. Oare stă acolo din precauție?

Îl găsesc pe mareșal foarte calm și cu un aer odihnit. A îmbătrânit puțin și a cam slăbit. Mâna îi este rece ca gheața. Recunoaște că a fost grav bolnav: a avut intoxicații alimentare repetate, agravate de o proastă funcționare a ficatului, de surmenaj, de puțină anemie și de numeroase supărări care nu au rămas fără efecte asupra nervilor. Crede mereu în victoria nemților, cel puțin pe frontul rusesc. Însă, mărturisește că o nouă campanie de iarnă îi pare a fi inevitabilă. Îmi spune: „Anglo-saxonii trebuie să înțeleagă că a sosit momentul pentru o înțelegere, căci, dacă războiul continuă, vom avea revoluții peste tot”. Ia te uită!

2 august. În discursul meu ținut ieri la Maison Suisse, am spus câteva cuvinte la adresa turnătorilor și a trădătorilor, împotriva cărora m-am hotărât să-mi apăr turma care mi-a fost încredințată. Sper că m-am făcut înțeles. În fine, am descoperit în ultimele luni că cel puțin trei elvețieni n-au ezitat să-și denunțe compatrioții la Gestapo. Vom pune mâna pe ei. [...].

8 august. Colette de Weck, care a sosit cu avionul de la Atena, a venit la prânz în același timp cu cumnatul ei, Moruzzi, pe care nu-l cunoștea încă. Am mai invitat și o româncă, al cărei soț, de origine grec, este unul din cei mai

mari avocați din Atena. Bineînțeles, am vorbit îndelung despre Grecia. Cele două femei au recunoscut că, în ciuda ocupației inamice, suferind mult din cauza mizeriei și a foametei, moralul și spiritul de rezistență al populației rămân extraordinare. Ele confirmă că italienii au o conduită mai bună decât nemții. [...].

12 august. Ieri seară, la dineul oferit de Legația italiană au participat 28 de invitați. Eu și cu Blanche am fost așezați la un loc de onoare. Dar, nu pentru noi a reunit Bova Scoppa, în toiul verii, toată această lume. N-a fost invitat nici un român: ceea ce mi-a folosit de minune, deoarece am stat la dreapta stăpânei casei, în calitate de cel mai vechi șef de misiune prezent. Mai erau acolo: ministrul Suediei, al Ungariei și însărcinatul cu afaceri al Turciei. Poate că românii au fost omiși pentru a se evita orice incident româno-ungar. Bineînțeles că nemții erau numeroși: soții Neubacher, Stelzer și prințul Salm. Fostul meu colaborator, Zuber, s-a simțit ca în familie. Restul asistenței se compunea din italieni. Deși doamna Bova Scoppa, care este rusoaică de origine, s-a arătat o amfitrioană desăvârșită, serata a fost destul de monotona. Relația dintre fasciști și naziști nu mi s-a părut a fi prea cordială. Soții Neubacher sunt gălăgioși și prost crescuți. N-am văzut pe nimeni să conversezeze cu ei, în afară poate de o amabilă și drăguță Florentine, soția lui Luigi.

14 august. Acum două zile, un comunicat german plin de fanfaronadă proclamă că luptele de pe Don au sfârșit prin nimicirea forțelor rusești încercuite într-un sector. Se făcea apoi o recapitulare a prăzilor luate anul acesta pe frontul rusesc, de la ocuparea peninsulei Kerci de către nemți și de către aliații lor de arme. Se menționau peste un milion de prizonieri și o pradă fantastică. Povestindu-mi toate acestea în anticamera lui Ică, colegul meu italian, Bova Scoppa, care nu este totuși un emoțional, s-a înveselit. Îmi spune: „De acum înainte, putem spera că anul acesta problema rusească va fi lichidată”. Or, toate astea erau niște exagerări: chiar Berlinul recunoștea că luptele de pe Don continuă. Desigur, situația rușilor este critică în Caucaz. Însă asta nu îl

împiedică pe generalul „Iarnă” să-și reia ofensiva, în timp ce anglo-saxonii își vor multiplica raidurile aeriene deasupra Germaniei.

18 august. Guvernul mă invită, împreună cu alți colegi, într-o excursie de șase zile în „Transnistria”. Nu am nici un chef să mă duc acolo. În primul rând, pentru că detest să călătoresc și, mai ales, să dorm într-un vagon. Apoi, prevăd că va fi un bluf: ne vor arăta ceea ce vor crede că poate să-i umilească pe naivi, restul se va ascunde, iar cei curioși vor fi împiedicați să umble după bunul lor plac. În fine, mi-e teamă că mă voi compromite: este peste imaginația mea să petrec șase zile în compania lui von Killinger.

Bineînțeles, nu vorbesc de motivele politice pentru care prefer să mă abțin. Am vrut să mă consult cu „guvernul meu” asupra acestui lucru. Pentru că Pilet se afla în vacanță, am vorbit cu Bonna. Cu vocea lui de eunuc, acest pitic umflat m-a făcut să înțeleg că am fost foarte impertinent că l-am deranjat, că nu-i plăcea să trateze prin telefon asemenea chestiuni și că nu era în măsură să mă „acopere”. S-a oferit să-i ceară părerea președintelui și să-mi telegrafieze instrucțiunile acestuia. Deoarece Pilet nu era „accesibil”, Etter îi ținea locul și confirma propunerile „cocoșatului”.

19 august. Telegrama pe care am primit-o azi dimineață a fost redactată de Bonna. El a conceput-o astfel: „Noi nu vedem nici un inconvenient în această excursie, însă preferăm să vă abțineți de a participa, deoarece toți șefii de misiuni neutre au refuzat invitația”. Ceea ce așteptam era, cu siguranță, interzicerea formală de a participa la acest turneu de propagandă și de a mă face reprezentat. Limbajul meu de ieri de la telefon indică limpede acest lucru. Răspunsul lui Bonna era singurul pe care-l așteptam de la acest tâmpit. Este conform previziunilor mele de care sunt mândru. În plus, Fischer îmi va semnala, la întoarcere, dacă ar fi ceva interesant de văzut. Iar eu, care am oroare să călătoresc cu trenul, voi fi cruțat de cinci nopți consecutive de dormit în vagon. Pe de altă parte, prezența unui „observator” neutru în această caravană are anumite avantaje: va împiedica, fără

îndoială, manifestările axiste și ne va aduce informații utile. [...].

21 august. Prințul Caradgea, căpitanul Statului-Major de la D.C.A. din București, îmi aduce următoarele informații: „Dacă s-ar fi decretat și s-ar fi realizat imediat mobilizarea generală a tuturor forțelor române, de la cele active la cele în vârstă, ele ar fi constituit cel mult jumătate de divizie, cu o valoare inegală, în prezent, ne mai rămân 26 de divizii, dintre care 20 se găsesc peste Nistru. Din celelalte 6 divizii, două au un armament și efective net inferioare nivelului mediu. Putem deduce din aceste date dimensiunea pierderilor noastre. Alte categorii de recruți n-ar putea avea un aport semnificativ”.

Explozia care s-a produs la Buzău pe data de 11 iulie a distrus un stoc de muniții al unui corp de armată. Altă explozie, mai recentă, de la Chitila, aproape de București, a distrus imense cantități de praf de pușcă. Fără să mai vorbesc de „accidentele” produse în uzine, sau de numeroasele incendii semnalate în ultimele săptămâni. Refuz să cred că este vorba de o simplă întâmplare. Mai mult, acele baloane care aveau legat la extremități un recipient cu fiole pline cu fosfor au distrus recolte în mai multe locuri. Avioanele de recunoaștere survolează continuu. Propaganda legionară și comunistă agită spiritele printre ofițeri și subofițeri: adesea este dificil să faci deosebirea între ele. Soldații nu par să fie încă afectați, însă dau semne de oboseală. [...].

25 august. Am petrecut sfârșitul de săptămână la Drajna, la Lugoșianu, împreună cu Truelle și cu Savel Rădulescu; Blanche, care s-a simțit puțin cam obosită în ultimele zile, nu m-a însoțit.

Drajna este un domeniu forestier de 2000 de hectare, situat într-o regiune muntoasă de lângă Vălenii de Munte. Elementul său de legătură cu lumea exterioară este lemnul și fabrica de cherestea. Aici se produc nu numai scânduri, ci și roți pentru carele țărănești și mobilă rustică. Calea ferată, care formează cu alte ramificații 80 de km, permite exploatarea domeniului. Zece locomotive și numeroase

vagoane-platformă asigură transportul lemnului și al altor produse. Proprietarii acestui teritoriu trimit în întâmpinarea oaspeților lor un automobil pe șine, care-i conduce pe un traseu sinuos până la reședință. Este o construcție foarte simplă, dar confortabilă, construită la circa 1000 m altitudine, pe un pisc, încercuit de munți împăduriți. [...].

28 august. Fischer s-a întors ieri din Transnistria, cu 24 de ore întârziere. Din toată caravana condusă de Marcu și Killinger, el era singurul neutru. Nu-mi pare rău că l-am trimis în această companie i nobilă: prezența sa a putut, într-o oarecare măsură, să modereze zelul unor domni participanți. În plus, îmi aduce niște informații interesante. Timp de o săptămână, el s-a întâlnit cu toți diplomații Axei. Mediocritatea lor intelectuală s-a arătat în toată splendoarea ei. Mi-a spus că doar spaniolul era mai descuiat la minte.

Prima întâlnire dintre Fischer și Killinger a fost de comedie: neamțul l-a întrebat în engleză dacă are informații de la Intelligence Service. Este adevărat că rapoartele de la Siguranță și de la Gestapo îl prezintă pe apropiatul meu consilier ca pe un agent gaullist, spion dublu anglo-americiano-iudeo-bolșevic.

Nici eu și nici Truelle nu ne-am înșelat, duminica trecută, la Drajna, când am repetat toată ziua: „Să spui că ne putem afla în Transnistria împreună cu Killinger”.

29 august. [...]. Dintr-un comunicat oficial al guvernului federal rezultă că funcționarii consulari ai Franței din Elveția au acordat vize la nouă jurnaliști elvețieni, care urmau să plece în Anglia, prin Franța, Spania și Portugalia. Însă guvernul de la Vichy a anulat aceste vize din ordinul Berlinului, împiedicând astfel presa noastră să-și îndeplinească misiunea. Cred că ar fi fost interesant dacă aș fi fost eu în locul lui Stucki!

31 august. Cheftaki, însărcinatul cu afaceri al Turciei, îmi povestește că s-a întâlnit la Sofia cu Dessonaz, unul din curierii noștri speciali, cu care a luat masa la mine acum zece zile. Bietul om ieșea din spital, cu capul încă bandajat. În tren, între Sofia și frontiera turcă, a fost atacat noaptea de cinci indivizi, care au pătruns înarmați în vagonul său de

dormit și l-au lăsat fără bagaje. Dessonaz s-a apărât bărbătește, a reușit chiar să-l dezarmeze pe unul dintre bandiți, însă a primit o lovitură cu pistolul în cap. Cei cinci saci pe care-i avea cu el au dispărut. Totul pare să se fi desfășurat într-o relativă liniște, căci ceilalți călători din vagonul de dormit (printre care se afla și Frick) nu au auzit nimic. Atacatorii au putut să dispară în negura nopții.

Cheftaki bănuiește că a fost mâna Gestapo-ului, care a organizat lovitura, folosindu-se de bulgari. Conținutul valizei sale diplomatice nu poate să-i intereseze pe cei de la Sofia. Din contră, nemții au motive să afle ce conțineau sacii, mai ales că Dessonaz avea probabil și corespondența noastră secretă pentru Cairo, Teheran și Bagdad. Asta îi interesa pe nemți: natura relațiilor noastre cu adversarii lor, adică țările ale căror interese sunt reprezentate de Elveția.

1 septembrie. Astăzi intrăm în al patrulea an de război. Românii sunt la începutul celui de-al doilea an, deoarece au demarat ostilitățile în 22 iunie 1941. Însă au suferit deja pierderi importante, au lăsat Germaniei ultimele vestigii ale independenței lor, au distrus bogățiile țării și au ruinat populația (așteptând, ceea ce nu va mai întârzia, să o înfometeze). Nemții încă nu au cucerit Stalingradul. Iar refacerea armatei lor nu pare să fie atât de spectaculoasă pe cât o arată propaganda. Mareșalul von Manstein tocmai a adresat un mesaj personal ministrului român al Economiei Naționale (Fințescu), pentru a cere să trimită de urgență cereale și alimente de orice natură. Dacă totul ar merge mai bine, e clar că nu ar trebui să se dea ascultare acestui demers neobișnuit.

3 septembrie. Germania îl trimite în România pe Funk, „ministrul Economiei Reich-ului”, pe care Bucureștiul se prefacă că-l primește cu bucurie. Se știe foarte bine ce reprezintă vizita acestui personaj. El tocmai le-a declarat românilor că: „Ceea ce ați făcut pentru noi nu este suficient. Nu ne interesează că peste 200.000 din tinerii voștri au murit în Rusia. Cei care rămân și mai ales civilii voștri trăiesc foarte bine. Nu este tolerabil ca o rasă inferioară să fie mai bine hrănită decât cea a superiorilor. Nu este suficient ca să

ne dați ce aveți în plus. Trebuie ca toate resursele să fie vărsate în această masă comună a „Europei”, unde noi suntem administratorii. Nouă ne revine dreptul să decidem ce vi se cuvine, să ordonăm și să reglementăm norma voastră. În plus, la voi mai există încă evrei! Grăbiți-vă să-i trimiteți pe toți să crape în Transnistria. Asta vă va permite, poate, să măriți rațiile voastre de mâncare. Însă, dacă nu sunteți deștepți, să nu vă gândiți că veți primi ceva în plus. Toate protestele, probabil că veți avea destule, vor fi sancționate printr-o strângere a curelei”.

4 septembrie. Am reținut o anecdotă evreiască: „Conducătorul” se hotărăște, de câțva timp, să trimită într-un lagăr de concentrare o duzină de „speculanți”. Lista conținea un evreu cu numele de Fried, tăbăcar, la care poliția a descoperit o cantitate de piele nedeclarată. Administrația militară intervine: „Fried este furnizorul nostru; oricât de vinovat ar fi, noi avem nevoie de serviciile sale. Lăsați-l să lucreze: o cere interesul de țară”. Mareșalul rămâne inflexibil. Cu toate acestea, Fried continuă să-și vadă de lucru și să-și păstreze buna dispoziție. Știe că o altă intervenție se va face în favoarea lui și că nu va fi fără rezultate. În fine, Antonescu primește un mesaj personal de la Killinger, care-i cere eliberarea tăbăcarului. De această dată, el se supune.

Fried, întrebat de prietenii săi care nu înțelegeau cum a reușit să fie protejat de ministrul Germaniei, răspunde nepăsător: „Este foarte simplu: pentru că-i furnizez piele pentru pantofii lui și ai baroanei”. [...].

7 septembrie. [...]. Funk a părăsit ieri Bucureștiul. Se spune că nu a putut să-și realizeze decât o parte din obiectivele propuse.

8 septembrie. L-am văzut pe Ică. Trebuia să semneze un document prin care România se angaja să ne furnizeze, în 1943, cantitățile de petrol și de produse derivate care figurau în programul nostru de achiziționări pe anul acesta, însă pe care nu le-am putut importa din cauza dificultăților de transport impuse de nemți.

I-am spus că nu cunosc și că nu urmăresc să aflu ce obligații are el față de Funk, dar că documentul pe care l-am

semnat trebuie să permită, deopotrivă României și Elveției, să se apere de imixtiunile Reich-ului. Pentru a păstra între cele două țări relații economice directe, în interesul lor comun, ar fi bine ca acest document să fie antedatat. Astfel, domnii de la Berlin nu vor putea pretinde că sunt incompatibile cu promisiunile sau convențiile recente, iar noi le vom opune împreună anterioritatea acordului nostru.

Mi-a răspuns că nu i-a dat nimic lui Funk în afară de niște contingente de produse petroliere, valabile pentru luna septembrie și octombrie din acest an.

Cu toate acestea, el a scris deasupra semnăturii sale data de 2 septembrie 1942.

Când am discutat despre situația generală, mi-a părut a fi neliniștit. Foarte amabil, și-a exprimat dorința de a mă revedea curând pentru a face un „tur de orizont”. Fără nici o îndoială, simte că roata se schimbă. Vizita lui Funk i-a dezvăluit slăbiciunea germană pe care nu o bănuia. [...].

12 septembrie. Am avut două conversații importante⁷³, una cu Ică, cealaltă cu Maniu, la Mihai Popovici.

Primul este, cu siguranță, neliniștit⁷⁴. Începe să-și dea seama că regimul pe care l-a instaurat împreună cu mareșalul se scufundă încet în nisip. I-a spus lui Funk: „Führer”-ul, care a strâns în jurul său o mulțime de oameni, poate să-și permită multe lucruri la care noi românii nu ne-am gândit din simplul fapt că orice responsabilitate apasă pe umerii a două persoane”. Am impresia că el se pregătește să

⁷³ Ambele discuții sunt prezentate în Rapportpolitique no. 65, A. F. B., fond E 2300, București, rola 47.

⁷⁴ Unul din subiectele abordate de Mihai Antonescu este și posibilitatea unei medieri, cu concursul neutrilor; René de Weck își menține aceeași poziție de refuz categoric. Iată motivele pe care le invocă în raportul său: atitudinea lui Mihai Antonescu și a mareșalului, care continuă să fie convinși de victoria Germaniei naziste; impresia că nici anglo-americanii, nici sovieticii nu par dispuși să încheie o pace de compromis și că aceștia sunt hotărâți să ducă războiul până la sfârșit.

preia succesiunea „Conducătorului”. Ca urmare, face sondaje, încearcă să afle de unde bate vântul, cu intenția de a putea, la timpul și locul potrivit, să modifice orientarea politică a țării sale. În acest scop, mi-a cerut să vin la el.

Maniu așteaptă în continuare victoria Aliatilor cu o siguranță mai mare ca niciodată. A fost primit de mareșal în 23 august. Conversația, pe care amândoi o păstrează în secret, a durat două ore. Maniu a recunoscut că nu a reușit să-l convingă pe interlocutorul său. Obiectul demersului său era de a obține o reducere pe cât de mult posibilă a asistenței militare și economice dată Reich-ului de România precum și oprirea persecuțiilor împotriva evreilor. În privința primului punct, Antonescu reconfirmă încrederea sa în Germania, cel puțin pe frontul rus. Referitor la evreii din Basarabia și din Bucovina, antiromâni și bolșevici, aceștia își merită soarta. Pentru ceilalți evrei, el se arată dispus să-i trateze cu mai multă înțelegere, dacă Hitler îi va permite.

13 septembrie. Am făcut o vizită rapidă la Giurgiu. Acest mic oraș de provincie picotea la soare, într-o atmosferă duminicală. Soldații germani și români, care se plimbau cu un aer plictisit, nu semănau deloc cu băieții veseli de anul trecut. Între cele două armate nu era nici un semn de cea mai mică fraternizare. Nemții, dintre care majoritatea sunt oameni maturi, aveau o figură adormită și dezamăgită. Le este silă de tot. Mai profită încă de o viață ușoară de garnizoană. Perspectiva de a merge să-și găurească pielea în Rusia nu le surâde deloc.

14 septembrie. Stalingradul continuă să reziste.

În noaptea trecută, la București s-a dat alarma. Avioanele rusești, destul de numeroase, aveau ca obiectiv precis orașul Ploiești. De aici nu am văzut decât coada cometei. Alarma a început la ora 22 și 20 de minute, în momentul când mergeam la culcare. A durat până la ora 2 sau 3 dimineața, dar noi ne-am culcat înainte de miezul nopții. Am auzit vag, mai târziu, semnalul de sfârșit al alarmei: nu am avut curajul să văd cât era ceasul și am adormit imediat. Din cele observate în timpul primelor ore de raiduri aeriene, D.C.A. se auzea destul de departe, la Nord, Vest și Sud.

Mă voi vedea mâine cu Caradgea, care-mi va da detalii precise.

15 septembrie. Este inutil să repet aici informațiile date de Caradgea, deoarece am redactat un raport detaliat.

Marius Chaulmontet, care se întoarce din Turcia prin Sofia, este convins că agresorii prietenului și colegului său Dessonaz erau bulgari plătiți de Gestapo. De aceeași părere este și Redord. Asta nu-l împiedică pe Lardy să acuze Intelligence Service. Este un paradox sau, pur și simplu, un sentiment germanofil? Mai degrabă este valabilă a doua ipoteză. Aflu că Frick, abia ajuns la postul său, nu se mai înțelege cu el. Se pare că i-ar fi spus dactilografei sale, care voia să închirieze un apartament în Ankara: „Nu vă prea grăbiți. Probabil că nu voi rămâne aici. Nu-mi ajunge să mă ocup doar de Turcia. Voi cere să mi se mai dea România și Bulgaria, cu sediul la București”. Sunt foarte mândru de mărturia de încredere și de prietenie pe care mi-o face acest comandant curajos, dar mă tem că lucrurile nu vor merge așa cum ar vrea el.

Fără să mai vorbim de dificultățile pe care Berna ar putea să i le facă, nemții niciodată nu vor admite, cât timp sunt stăpâni în România, ca eu să am un atașat militar. Și asta cu atât mai puțin decât alții!

Am luat prânzul la Truelle, unde am fost surprins s-o văd pe mama lui Darvari.

16 septembrie. Am avut o discuție cu Nicolae Caranfil. I s-a propus și lui, acum câteva săptămâni, să fie „dictatorul economic” al regimului Antonescu. A avut înțelepciunea să refuze. El este unul dintre puținii oamenii care, la momentul convenit, ar putea, dacă nu să salveze România, cel puțin să pledeze pentru a primi circumstanțe atenuante și, eventual, pentru a îmbunătăți verdictul.

20 septembrie. Stalingrad mai rezistă: este a 52-a zi de lupte. Redau o poveste pe care mi-a povestit-o Sabina Cantacuzino, născută Brătianu:

La Predeal, o femeie a născut deodată trei copii: o fată și doi băieți. Doamna mareșal Antonescu a vrut să le fie nașă. Ea a spus mamei: „Veți veni în fiecare lună să-mi aduceți

vești despre finii mei. Vreau ca fata să se numească Patria, iar pe băieți, să-i botezăm Mihai, ca pe rege, și Adolf, ca pe marele „Führer”. Femeia a fost de acord, cu atât mai mult cu cât nașa s-a angajat să le dea o pensie lunară. La câțva timp, doamna mareșal a vrut să știe ce fac pruncii. Iată care a fost răspunsul în românește: „Patria plânge, Mihai tace și Adolf suge”.

21 septembrie. Ieri, am luat masa la Posada, aproape de Comarnic, la Martha Bibescu. Deoarece „castelul” a ars, George V. Bibescu a decis să nu-l mai reconstruiască, lăsând să rămână ruinele și transformând fostele anexe în locuințe. Ideea nu a fost rea. Ruinele, care formau o grămadă de pietre invadate de plante câțărătoare, au luat un nou aspect. Casa există, destul de vastă, amintind de câteva locuințe de țară englezești sau normande, care nu au pretenția să fie un monument istoric, dar care au totuși ceva mai aristocratic decât un cottage⁷⁵ chiar și confortabilă. Decorația florală este superbă. Terasa, unde am băut cafeaua, dă spre o peluză al cărei gazon este ca și cel de la Oxford, încadrat de coline împădurite și deschise către

Munții din depărtare, ale căror culori și linii aproape perfecte se succed în armonie. Era un cer de toamnă foarte clar, care se pierdea la orizont, suficient pentru a ne face să simțim că vara era pe sfârșite. Martha, cu un aer de „prințesă”, însă mai puțin înzorzonată ca în alte ocazii, are aerul că își suportă văduvia cu destulă veselie. Ea mi-a povestit multe istorii și a binevoit să le asculte pe ale mele cu multă înțelegere. Fiica și ginerele ei, Ghica Comănești, mi-au părut a fi foarte liniștiți. Amabilitățile pe care ni le-a arătat din plin sunt destul de surprinzătoare, ținând cont de faptul că noi nu am cerut niciodată prietenia sa princiară. Desigur, ea însăși realizează că roata se schimbă. Așa inteligentă cum este, n-ar fi trebuit oare să-și dea seama mai devreme de acest lucru?

22 septembrie. Am luat prânzul la ministrul Bulgariei. Davidescu, secretarul general de la Externe, trebuia să fie

⁷⁵ Căsuță de țară.

invitatul de onoare. El nu a venit și nici nu s-a scuzat. În timp ce toți ceilalți invitați așteptau, s-a telefonat la Minister și la el acasă fără să se obțină vreun răspuns. Nimeni nu știa unde ar putea fi Excelența sa. După trei sferturi de oră de așteptare, ne-am așezat la masă toți treisprezece. Absența și bătărănia lui Davidescu au dat naștere la tot soiul de interpretări.

23 septembrie. Este a cincizeci și cincea zi de când au început luptele la Stalingrad.

I-am avut la prânz pe soții Mihai Popovici, soții Caranfil, Lugoșianu și Truelle.

Deoarece negocierile germano-române au ajuns la un impas de exasperare reciprocă, delegații ambelor părți par a se fi pus în acord să-i lase pe șefii mari să decidă. Mareșalul voia el însuși să meargă la „Führer”. Însă, sfătuit de doctori, a cedat și l-a trimis pe Ică. Acesta a plecat ieri cu avionul, flancat de Davidescu și de Neubacher. Plecarea lui, fixată mai întâi pentru azi, a fost atât de brusc amânată cu 24 de ore, din rațiuni necunoscute, încât nu a mai putut să contramandeze invitația pe care i-a făcut-o Hierl, „ministrul Muncii”. Pe drum, Ică a fost înștiințat că Hitler nu-l va putea primi și că îl ruga să se întâlnească cu Ribbentrop la Berlin. De cealaltă parte, Killinger, care a rămas la București, a primit ordin să vină imediat în Capitala Reich-ului. Toate astea sunt foarte ciudate. De ce anume încearcă Hitler să scape? De ce românii se văd deodată rugați să discute cu Ribbentrop? Scopul plecării lor părea să fie de a explica că nu este posibil să sacrifice totul pentru Minotaurul german. Se spune acum că guvernul german are nevoie să le adreseze comunicate urgente. Despre ce este vorba?

24 septembrie. După comunicatul oficial de azi dimineață, Ică, întors ieri seară la București, s-a întâlnit nu doar cu Ribbentrop, ci și cu Hitler. Evenimentul s-a produs nu la Berlin, ci la Cartierul General al „Führer”-ului. Oare este adevărat? Fără îndoială că vom afla în curând. Ieri, Adolf Hitler l-ar fi primit pe „Poglavnik-ul” al Croației, adică pe asasinul brevetat de Ante Pavelici. Ce înseamnă toate acestea?

Am primit astăzi, pe lângă vizita șarmantului meu coleg Killinger, un bilet de la un individ care se definește astfel: Horst Bohme, reprezentant S.S. și colonel de poliție, atașat de poliție la Legația din București. Așadar, Gestapo-ul intră cu fața descoperită în tot corpul diplomatic. Ni se pretinde să tratăm drept „coleg” un spion patentat. Trebuie ca guvernul român să se fi degradat atât de mult încât să accepte un afront de acest fel și să-l aplice, la rândul său, oamenilor care pretind că reprezintă în România statele libere și suverane. [...].

29 septembrie. [...]. Ică a venit la mine. Mi-a spus că vizita sa la Cartierul General al lui Ribbentrop și Hitler a revelat conducătorilor Reich-ului „părerii realiste” și o mare moderație. El mă asigură că a obținut rezultate satisfăcătoare în materie economică, iar în domeniul militar, posibilitatea de a regrupa efectivele românești în așa fel încât să „le scutească de riscul de a se găsi în fața lor alți adversari decât rușii”. El a adăugat că, atunci când va intra în vacanță, speră să-mi poată vorbi mai pe larg despre ceea ce a văzut și a înțeles în Germania. Mai precizează că: „Am constatat o evoluție interesantă”. Ei, și? De asemenea, a făcut o aluzie vagă la raportul în care am scris guvernului meu că el nu credea în victoria Axei. [...].

6 octombrie. Ică îmi vorbește despre raportul în care, comentând guvernului meu declarațiile pe care mi le-a făcut, aș fi afirmat că el nu mai credea în victoria Axei. Îmi arată facsimilul fotocopiât al unui document redactat în română, pe care mi-l traduce în franceză. Cu siguranță că este un document de la poliție, conținând o amestecătură foarte ciudată de adevăr și minciună. Este vorba de o telegramă pe care am primit-o de la Berna, în luna mai, pe subiectul unui demers făcut de Lahovary și pe conversațiile mele cu Ică însuși. Toate acestea se bazează fie pe telegrame descifrate, fie pe conversații telefonice înregistrate, fie chiar pe niște indiscreții făcute de persoane cărora eu, sau el, le-am încredințat câteva frânturi din afirmațiile schimbate între noi. Autorul raportului presupune sau inventează informațiile lacunare. Din ceea ce mi-a spus „președintele”, cred că

documentul ar fi o traducere în română a unui raport redactat de Gestapo, al cărui text i-a fost comunicat lui Ică de către Ribbentrop însuși, în timpul ultimei lor întrevăderi. Sau, poate că zbirii lui Cristescu au fabricat o altă hârtie, folosind câteva informații de la camarazii lor nemți și de la cei din anturajul lui Maniu, printre care s-ar putea să fie și spioni.

8 octombrie. [...]. În Elveția, doi subofițeri, care au vândut Germaniei câteva planuri de fortificații naționale, au fost condamnați la moarte. Se pune întrebarea dacă vor fi împușcați. Dreptul de grațiere aparține Adunării federale, care, în această epocă de fier, este foarte anacronică. Numeroși complici, printre care un german și un italian, au fost condamnați la mai mulți ani de închisoare.

Dacă Killinger protejează un tăbăcar evreu care-i furnizează piele, amabila sa nevastă ia lecții de acordeon de la un evreu, în Viena.

9 octombrie. De câteva zile, se vorbește mult la București despre Elveția și despre mine însumi.

Ieri toate jurnalele cântau aceeași simfonie, dictată de Berlin, care transmitea că Reich-ul nu mai admite neutralitatea, că aceasta nu mai este permisă, că trebuie să se adopte o poziție netă pro sau contra noii ordini europene.

Lugoșianu, căruia i-am exprimat regretele mele văzând că presa joacă un rol în această orchestră, a venit să mă vadă și să se explice cu toată sinceritatea. La sfârșitul conversației, îmi spune: „Circulă un zvon că ați avut recent o întâlnire de trei ore cu Ică Antonescu și că v-ar fi întrebat dacă Elveția ar putea să medieze demersurile de pace ale României. Dumneavoastră ați fi răspuns pozitiv, dacă vi s-ar fi cerut acest lucru acum un an, însă astăzi este prea târziu”. Bineînțeles că am dezmințit.

Necșești îmi povestește că l-a auzit recent pe un colonel, care era directorul Justiției militare de la Ministerul de Război, afirmând cu martori că, în timpul ultimelor raiduri deasupra Bucureștiului (în noaptea de 13 pe 14 septembrie), avioanele rusești ar fi primit informații privind coridoarele de acces de la Legația elvețiană. [...].

10 octombrie. La prânz, i-am avut pe doamna Etienne Lardy și pe fiul ei, familia Bastos, Chaulmontet și „Pupi” (Antoinette Popovici), care a fost „doctorul de familie” al lui Günther. În atmosfera creată de ceilalți invitați, „neutralismul” doamnei Lardy face notă aparte.

Cheftaki, însărcinatul cu afaceri al Turciei, a venit să mă vadă azi dimineață. A avut ocazia să se întrețină îndelung cu doi compatrioți de la căile ferate, care tocmai au făcut o călătorie de studii în Germania. Îmi spune că acești oameni, formați în disciplina germană, nu sunt deloc germanofili. Imediat ce au văzut pierderile înregistrate de R.F.A., s-au întors acasă, convinși că nemții sunt pierduți. Doamne ajută!

Stalin tocmai a suprimat comisarii politici din armată: eroii de la Stalingrad nu mai au nevoie de nimeni să le stimuleze civismul. În același timp, Hitler decretează că, pentru a deveni ofițer german, nu mai este nevoie să fii nobil, ca altădată, și nici să ai diplome sau să treci câteva examene: este suficient să fii „arian”, un bun nazist și să depui jurământ de fidelitate „Führer”-ului. Pe lângă aceștia, mai există încă oameni care vorbesc de „cruciada contra comunismului”. [...].

16 octombrie. Doctorul Angelescu, fost ministru pe vremea lui Carol al II-lea și președinte de Consiliu câteva zile după moartea lui I. Gh. Duca, era revoltat contra unor militari care au adunat averi scandaloase pe seama războiului. Mareșalul Antonescu nu glumește deloc când este vorba de „onoarea militară”. El l-a poftit pe cel care a făcut aceste acuzații să aducă dovezi. Angelescu nu dispunea de nimic. S-a dus să-și spună necazul lui Stelian Popescu, directorul ziarului „Universul”. Acesta a strecurat în jurnalul său câteva mici anunțuri de vânzări imobiliare la prețuri foarte ridicate. Era vorba mai ales de proprietăți agricole, de apartamente și de case de lux. În câteva zile, a recoltat nenumărate scrisori de la generali sau colonei doritori să-și investească economiile. Atunci, Angelescu a putut să se prezinte la „Conducător” cu un dosar bun și să pună întrebarea fatidică: „De unde vin banii?” [...].

20 octombrie. [...]. M-am întâlnit cu Ică. Nu i-am vorbit decât de afaceri curente. Totuși, primirea care mi-a făcut-o și răspunsurile favorabile pe care le-am primit de la el în ultimele două săptămâni, mă fac să cred că mă menajează. El vrea să conteze pe mine pentru a pleda la momentul convenit cauza țării sale. Conversația noastră a durat mai puțin de un sfert de oră. Nu a făcut nici o aluzie la faimosul „document” pe care Ribbentrop i l-a comunicat în septembrie. [...].

22 octombrie. Am reținut o anecdotă maghiară: Iată versiunea de la Budapesta a comunicatului german despre luptele de la Stalingrad: „Trupele noastre continuă să înainteze. Ele au pus stăpânire pe un apartament cu două camere. Lupta se duce în sala de baie, pentru posesia bideului”.

Redau o altă povestire umoristică, de origine incertă: Churchill este la Moscova și discută cu Stalin. Țarul roșu, prost dispus, se plânge de anglo-americieni. Rezistența lor nu se va putea prelungi la infinit, dacă nu vor da armatei sovietice un ajutor mai substanțial.

Churchill se străduie să-și liniștească colegul: „Pesimismul domniei voastre, prieten drag, nu este justificat. Lucrurile nu merg așa de rău. Ce ne trebuie ca să câștigăm în acest război? Sânge, bani și răbdare. Or, puterile democratice dispun de toate acestea. Sângele îl dați voi, americanii se obligă să dea banii, iar în ce privește răbdarea, noi, englezii, am dovedit că rezistăm la orice.”

Ch. De Schumacher, care citează această anecdotă în ultimul său articol din „Weltwoche”, demonstrează faptul că ea este nu numai crudă, ci și lipsită de o bază reală. [...].

27 octombrie. Iată și o anecdotă românească:

Mareșalul Antonescu efectuează o vizită la Hitler, pe frontul rusesc. „Führer”-ul proclamă: „Victoria ne aparține. Armata mea este invincibilă pentru că fiecare din soldații mei este inteligent, instruit și, mai ales, supus până la moarte. Vreți o dovadă?”. Apoi cheamă un bărbat la întâmplare. „Îl voi întreba în fața dumneavoastră: acesta vă va arăta ce

înseamnă educația politică. În fine, îi voi da ordinul cel mai absurd: îl va executa fără să cârtească”.

Antonescu desemnează un soldat; omul avansează, salută și așteaptă un ordin. Hitler îi spune, arătând spre mareșal:

— Îmi poți spune cine este acest domn?”

— Da, Führer-ul meu: este mareșalul Antonescu, Conducătorul României, prietenul nostru devotat și aliatul nostru fidel. Trupele sale ne-au fost de mare folos în luptele contra bolșevicilor și evreilor. Fără el.”.

Adolf îl întrerupe: „Bun răspuns. Și acum, dacă ți-aș spune să-l împuști?”

— La ordinele d-voastră, Führer-ul meu”.

Hitler îl oprește: „Am glumit”. Apoi se întoarce spre Antonescu: „Vedeți ce obțin de la ei. Care alt șef s-ar mai mândri ca mine?”

Mareșalul răspunde: „Cu siguranță că nu vă voi putea oferi așa ceva. Dar, dacă vreți, o să-l chem pe soldatul care-mi păzește sabia și cascheta, în anticamera dumneavoastră. Este un țăran simplu de pe la noi, dar nu chiar așa de tâmpit.”.

— Să vedem”, acceptă Adolf.

Românul intră, salută și rămâne neclintit. Antonescu îl întreabă:

— Ai putea să-mi spui cine este domnul de lângă mine?”

— Bineînțeles, domnule mareșal, este mărețul Führer, prietenul nostru protector, cel mai bun comandant militar, cel mai mare om de stat din toate timpurile, geniul căruia îi datorăm victoria contra inamicului comun.”.

— Nu este rău, nu-i așa?”, întrerupe „Conducătorul”, privindu-și gazda. Apoi, îl întreabă din nou pe soldat:

— Și dacă ți-aș ordona să-l ucizi?”

Omul își pregătește imediat arma.

— Domnule mareșal, întreabă soldatul, a sosit deja momentul?”

30 octombrie. Ieri a fost sărbătoarea națională a Turciei. Suphi Tanrioer a dat o recepție mare. Noi am ajuns destul de târziu. Oamenii din Axă, români oficiali sau germanofili, au

sosit la timp, ceea ce ne-a scutit să-i întâlnim. Spre sfârșit, am rămas în termeni amicali. Toți prietenii „veritabili” au fost reținuți pentru cină.

Am avut o conversație interesantă cu doamna Georgescu, al cărei soț, inginer la o companie petrolieră româno-americană, a fost arestat în vara lui 1941, fiind suspectat că era, după formula consacrată, un „agent anglo-americano-iudeo-bolșevic”. Procesul său nu a avut loc, însă el este în închisoare. Nevasta lui începe prin a mă întreba dacă aş putea să-i procur țigări americane pentru nefericitul captiv. Cred că mai am câteva cartușe acasă și-i promit că-i voi da unul. Apoi îmi spune că verișoara ei, doamna Ropală, șefă de cabinet la Ică, îi povestește despre starea acestor domni din guvern. „Ei știu acum, spune ea, că Germania este pierdută și sunt de-a dreptul înnebuniți”, începeam să mă îndoiesc de acest lucru, însă pentru că informația vine de la o astfel de sursă, îmi este foarte prețioasă.⁷⁶

Doamna Stelian Popescu, pe care am întâlnit-o la aceeași reuniune, îmi spune că povestea cu doctorul Angelescu (vezi nota din 15 octombrie) nu este adevărată.

31 octombrie. Davidescu este un mare ticălos. Am fost să-l văd azi dimineață pentru afaceri curente. Înainte de a intra în concediu, mi-a spus: „Trebuie să vă vorbesc de un incident supărător. Colaboratorul dumneavoastră, Stroehlin, își permite să folosească un limbaj inadmisibil când se referă la oamenii mei. Ieri, s-a plâns că demersurile Legației în

⁷⁶ Este vorba de inginerul Valeriu (Rică) Georgescu, conducătorul unei rețele de spionaj coordonată de SOE (Special Operations Executive) secție a MI6 – vezi celebrul caz Authonomus. În caz a fost implicat și Iuliu Maniu dar și Maria Tănase. Rețeaua a furnizat informații politico-militare englezilor dar a și primit informații importante care , prin intermediul lui Iuliu Maniu au ajutat la decizii politice ale regimului Antonescu. Membrii rețelei, arestați de SSI au fost deținuți în condiții „de lux”, apărați de cererile insistente de predare către GESTAPO sau ABWHER.

<https://historia.ro/sectiune/general/reteaua-rica-georgescu-574366.html>

favoarea elvețienilor care cer viză rămân fără efect, în timp ce alții, care dau câteva milioane de lei unui funcționar de la „Siguranță”, obțin viza imediat. După plecarea lui, a fost redactată pe loc o notă. Am trimis-o mareșalului care a luat următoarea decizie: „Acest domn va trebui să aducă dovezi, dacă nu, va părăsi România”.

Am avut impresia că individul îmi întindea o capcană pentru ca să mă provoace să-mi pierd cumpătul. I-am răspuns foarte calm: „Ignor ce a putut Stroehlin să spună: voi vorbi cu el luni, deoarece l-am lăsat să plece în weekend. Chiar dacă ar fi fost prea liber la gură, el trebuia să beneficieze de circumstanțe foarte atenuante: avea motiv să fie exasperat fiindcă trebuia să revină de zece ori asupra unei chestiuni de minimă importanță, fără să obțină nici un răspuns. În orice caz, nu văd nici un motiv să dramatizăm un incident regretabil fără ecou. Luni, îl voi întreba pe colaboratorul meu și vom vedea cum trebuie să judecăm lucrurile”.

2 noiembrie. L-am chestionat pe Stroehlin. Recunoaște că a făcut aluzie clară la corupția care înfloarește în birourile poliției române. Mai adaugă – ceea ce Davidescu nu mi-a spus – că interlocutorul său de vinerea trecută era o femeie, doamna Kogălniceanu. Este un procedeu tipic feminin de a asculta fără să cârtești niște afirmații pe care le consideri ofensatoare, de a surăde unui vizitator și apoi de a așterne pe hârtie cuvintele acestuia. Însă, fapta unui om precum Davidescu, secretar general al Afacerilor Externe, de a pune această hârtie sub ochii „Conducătorului” este o ticăloșie. Se știe cât de imbecil poate reacționa Antonescu. Pretenția de a aduce dovezi de practică administrativă, care este denunțată în termeni generali și se cunosc sute de exemple, înseamnă să incriminezi terța parte, adică să devii un denunțator, ceea ce nu este pe placul nimănui.

Bietul Stroehlin este foarte necăjit. L-am sfătuit să se consulte cu Styrcea, care știe bine roțițele palatului Sturdza și caracterul persoanelor în cauză. Măine ne vom consulta cu el și vom afla.

3 noiembrie. Aflând că merg la Ică după-amiază, Styrcea m-a pus să abordez afacerea Stroehlin.

Reacția președintelui a fost cea pe care Styrcea a prevăzut-o. „Cum poate Davidescu să se amestece și să treacă peste mine în chestiuni care privesc ministerul meu? a strigat el. Și se pune să umfle un incident neglijabil. O să vedem”. A luat imediat telefonul și l-a apostrofat cu vehemență pe secretarul său general. Apoi, m-a rugat să merg să vorbesc zilele acestea cu Davidescu și să aranjez lucrurile. Am reținut din afirmațiile lui un indiciu interesant: „Davidescu este răzbunător. Trebuie să aibă contra colaboratorului dumneavoastră un resentiment personal”.

Am de făcut o altă remarcă: vinerea trecută, Ică trebuia să-l însoțească pe rege la Cernăuți sau la Chișinău, dar nu s-a dus. În plus, pentru că au fost manifestații antiromânești la Cluj-Kolosvar, i-a recomandat secretarului general să-l țină pe mareșal la curent cu toată afacerea aceasta. Însă Davidescu profită și se ține de spionaj.

Am fost să văd dacă vrea scandal. Poate că încearcă să mă exaspereze. Prietenii săi nemți i-ar fi foarte recunoscători dacă ar putea să împuște doi iepuri dintr-un foc, reușind să se debaraseze de mine și de Stroehlin în același timp.

4 noiembrie. Așa cum mă așteptam, ticălosul contraatacă.

Am primit azi un telefon de la Ică. În esență, mi-a spus că: „Incidentul Stroehlin este mai serios decât aș fi crezut. Din cele spuse de domnul Davidescu, el ar fi manifestat de mai multe ori și sistematic o atitudine ostilă față de administrația românească. Mareșalul a apreciat că acest lucru trebuie sancționat”. I-am răspuns că, în conversația noastră, secretarul general nu a formulat alte plângeri decât cele de care i-am vorbit ieri domniei sale. Mi-a repetat sfatul de a lămuri toată afacerea cu Davidescu, adăugând că mai putem vorbi marțea viitoare. Nu mi se pare că este ceva grav la mijloc. [...].

7 noiembrie. [...]. Am discutat din nou cu Davidescu despre incidentul Stroehlin. Mi-am dat seama că omul acesta este încăpățânat. A început prin a pretinde că nu are nimic

să-mi spună. Evident, este furios din cauza intervenției mele la Ică. M-am străduit să-l fac să înțeleagă faptul că nu am avut niciodată intenția să-l ponesc în fața președintelui și că m-am limitat să-i cer acestuia un „sfat amical” asupra unei chestiuni neplăcute. Apoi, cred că i-am demonstrat (pe bandă, dacă am curajul să spun în termeni eufemistici) că, dacă se încapățânează să facă fițe, dispuneam de posibilitatea de a transmite dezbaterile în alt teren, unde el, Davidescu, nu s-ar simți prea grozav. Cred că acest imbecil tot n-a priceput nimic.

Au venit la mine în vizită Savel Rădulescu și Necșești, ambii încântați de ceea ce se întâmplă în Africa. [...].

10 noiembrie. [...]. Am petrecut 40 de minute la Ică. Își dă perfect seama că nemții sunt pierduți. Nu mi-a spus-o direct, însă toată atitudinea lui arăta acest lucru. Pentru a mă face să înțeleg o evoluție ale cărei etape eu le cunosc, fără ca el să știe ce gândesc, a uzat de un subterfugiu ingenios: vorbind de o gravă criză europeană, a afirmat că prevedea de mult o întorsătură a războiului. Cu toate că mi-a întărit spusele, arătându-mi procesele verbale ale ședințelor Consiliului de Miniștri, nu m-am lăsat prost: nu era dificil de prevăzut că, dacă războiul nu se termină la sfârșitul anului 1942, înaintea sezonului de iarnă, situația Germaniei și a sateliților ei va deveni foarte critică. Însă lovitura de teatru s-a produs nu în Rusia, ci în Africa de Nord. Dar Ică nu a ghicit acest lucru.

Nu se mai vorbește deloc de afacerea Stroehlin. [...].

12 noiembrie. Davidescu m-a rugat să trec pe la el. Așa cum mă așteptam, mi-a vorbit de reclamațiile nesfârșite ale italienilor adresate guvernului român, pe tema intereselor grecești reprezentate de Elveția din 12 decembrie 1941. Bineînțeles că guvernul federal refuză să discute problema respectivă cu „Ducele”. Acesta din urmă pretinde că Italia, în calitate sa de „putere ocupantă” este singura în măsură să se ocupe de interesele grecești, cel puțin în țările raliat la Axă. Cabinetul de la București pare că a rezistat destul de mult timp, dar nu îndrăznește să țină piept la toți Aliații. El a reușit să convingă Berna că o concesionare temporară către guvernul român a apărării intereselor grecești, care să fie

ulterior cedată în sarcina Italiei, îi va permite să apere mai bine rolul actual al Elveției contra revendicărilor italienești. Invocând evenimentele din Africa, am judecat util să temporizez. Deși am primit de câteva zile instrucțiunile de la Berna, am așteptat ca românii să ia inițiativa. Iată că s-a împlinit. Însă voi aranja ca lucrurile să treneze cât mai mult posibil. Davidescu s-a arătat blând ca un miel. Nu a scos nici un cuvânt despre incidentul Stroehlin. Marea schimbare din Libia și din Franța a antrenat totul. [...].

14 noiembrie. Am luat masa la Truelle. Trebuia să fie o reuniune destul de numeroasă, pentru că ne-a trimis invitațiile de acum opt zile. Datorită evenimentelor și a rezervei pe care o are față de „relațiile” nu prea sigure, el a decomandat o mare parte din invitații pentru a fi împreună doar cu prietenii adevărați: soții Lugoșianu și noi doi. Au mai venit și soții Legarde, care deși sunt francezi, făcând parte din Legație, nu-mi inspiră o încredere absolută. Dar mai ales era și Hiott, ministrul României în Franța. Mi se pare o imprudență să arăți acestui om speranțele și bucuria noastră. Căci acest Hiott, chiar dacă ar fi în adâncul său de partea noastră, nu îndrăznește să o mărturisească. În plus, nu cred că este inteligent. De pildă, el ar putea să repete, din prostie, la Vichy anumite afirmații și să-i facă mult rău gazdei sale. [...].

M-a vizitat Ralea. Îmi povestește că marți seara, la un restaurant, câțiva ofițeri români în uniformă au cerut să se cânte Marseillaise și că toată sala s-a ridicat și a cântat. [...].

18 noiembrie. În România, regimul autoritar se caracterizează prin dezordine și anarhie. Nimeni nu îndrăznește să-și asume vreo responsabilitate. Pentru a obține ceva, chiar de mică importanță, trebuie să te adresezi la vârf. Și chiar atunci când te poți baza pe sprijinul sau pe ordinul președintelui de Consiliu, te confrunți adesea cu cele mai mari dificultăți de rezolvare: funcționarii subalterni au rolul de forță de inerție. Lecca, directorul afacerilor administrative de la Ministerul de Externe, mi-a mărturisit în această seară că nu putea impune punctul de vedere al

departamentului său în fața celui al poliției Statului-Major. Se plânge amarnic, dar se resemnează.

19 noiembrie. Am luat masa la Ghelmegeanu, împreună cu Argetoianu, Lugoșianu și Ralea. Argetoianu nu mai este atât de germanofil precum era acum doi ani. Însă îi este frică de ruși și de bulversările sociale din România. Cu un cinism propriu, dorește ca războiul să se prelungească. El spune că: „Atâta timp cât va dura, nu vom avea de ce să ne temem; atunci când războiul va înceta, toate ecluzele se vor deschide deodată iar torentul va spulbera totul”. Din punctul de vedere egoist al unui mare burghez septuagenar, această atitudine este de înțeles: lăsați-mă să mor în pace.

Acum câțva timp, îmi povestește Ralea, Argetoianu i-ar fi răspuns nevestei sale, Valentina, care i-a cerut bani să-și cumpere haine, că: „La ce bun? în câteva luni, poate vom fi împușcați cu toții”. Însă, Valentina nu s-a lăsat și a replicat: „Atâtea mai sunt de făcut, prefer să mor îmbrăcată”. [...].

26 noiembrie. Am fost la Ică să-i dau un răspuns la întrebarea care pare să aibă o mare importanță pentru el. Voia să știe dacă guvernul american a acordat regelui Carol și doamnei Lupescu – a cărei moarte fusese anunțată în toată presa, însă a fost o minciună – autorizația de a se stabili în Statele Unite. Aș putea să-l liniștesc, bazându-mă pe o declarație oficială a Departamentului de Stat, că autorizația solicitată nu numai că nu i-a fost dată, dar că nu o va avea deloc. Bineînțeles că l-am făcut să înțeleagă ce am spus la Washington, că ar fi în interesul Americii să se opună total oricăror tentative ale ex-suveranului. S-a arătat extraordinar de recunoscător. Am profitat de acest lucru pentru a regla două sau trei afaceri, pe care palatul Sturdza nu putea sau nu voia să le soluționeze. [...].

28 noiembrie. Am luat ieri masa cu mai mulți colegi, la rege și la regina-mamă. Maiestatea Lor s-au arătat amabile, în special față de noi. Ică pare că este ascultat de auguștii suverani, care mi-au mulțumit amândoi pentru „concursul meu prețios”.

Regina mi-a spus despre Ică: „înțelege foarte bine ce se întâmplă. Știe ce trebuie făcut. Însă celălalt...”. Peste o clipă,

adaugă (vorbind de același Ică): „într-una din zile, ar putea foarte bine să primească un glonte în cap”.

— El? Dar de ce tocmai el?”

Ea răspunde cu o voce scăzută: „Gestapo-ul”.

Când am părăsit palatul (cel al prințesei Elisabeta), nu știam nimic de evenimentele de la Toulon. Mă întreb care ar fi fost atitudinea Maiestăților Lor? Ică îmi trimite în seara aceasta, cu dedicații foarte măgulitoare, două opere scrise de mâna sa. Știu foarte bine că se folosește de această ocazie așa cum procedează și cu alții: fără îndoială că mărturisirile sale de prietenie sunt la fel de sincere precum cele ale unei curtezane abile. Și totuși, el se străduie să mă câștige, știind bine că toate convingerile mele rămân de nezdruclinat. Poate că are, precum Hitler, câteva sincerități succesive. Cea de față este bine orientată. [...].

1 decembrie. L-am văzut pe Ică. I-am spus, cu titlu personal și amical, că oprirea deportărilor de evrei în Transnistria a impresionat favorabil Cabinetul de la Washington. Acest fapt nu este străin de decizia Departamentului de Stat de a interzice regelui Carol accesul pe teritoriul american. O reluare a persecuțiilor antisemite ar putea distruge bunele maniere. Apoi îl anunț pe interlocutorul meu că fosta tipografie a ziarului „Adevărul” tocmai a scos în 20.000 de exemplare un manifest antisemit, care este o veritabilă incitare la omor. I-am comunicat textul. Cei care l-au redactat și imprimat îl păstrează pentru momentul oportun declanșării unui pogrom. Ei pretind că acționează din ordinul, sau cel puțin cu aprobarea guvernului. Adică, acesta din urmă este responsabil. „Sunt sigur că nu sunteți deloc de acord cu dezastrele care se pregătesc, folosindu-se de numele dumneavoastră”, i-am spus lui Ică. „Dispuneți de mijloacele, care mie îmi lipsesc, să verificați dacă informațiile pe care vi le dau sunt exacte. S-ar putea să fie o manevră a legionarilor. Nu vă vorbesc în calitate de ministru al Elveției, ci ca un prieten care, pentru a vă face un serviciu, vă semnalează un posibil pericol. Prin gestul meu nu mă amestec în treburile interne, ci vreau doar

să vă pun în situația de a fi în măsură să contracarați în orice eventualitate”.

3 decembrie. Aflu de la unul dintre informatorii mei că pogromul de „diversiune” pregătit la instigarea Germaniei, dacă nu chiar de guvern, sau cel puțin de polițiștii acestuia, ar trebui să se declanșeze mâine. Pe lângă manifestul pe care i l-am prezentat lui Ică, mai erau pregătite și altele, precum și texte care promiteau victoria poporului alarmat, pe bună dreptate, de evenimentele de pe frontul rusesc. Am în mână facsimile fotocopyate. Aceste apeluri la națiune, în care odiosul devine grotesc, par a fi fost inspirate de un domn Müller, redactor șefia ziarul „Bukarester Tageblatt”. După demersul meu de alaltăieri pe lângă Ică, tot materialul tipografiei „Adevărul” a fost transportat la Ministerul Propagandei. S-a deschis o anchetă pentru a se stabili cine sunt autorii, de unde au primit ordinele și cum au putut să se producă anumite „scurgeri de informații”. Cred, totuși, că pogromul nu va avea loc. Mai mult, dacă aş redeschide acest subiect, Ică ar putea să-și dea seama că nu i-am spus tot ce știam și că mai am încă săgeți de aruncat. Pentru că am semnalat acest eveniment la mai mulți prieteni români, nu am avut nevoie să alerg după alte informații, căci ele au venit de la sine.

4 decembrie. Novac Popovici, fost cancelar la Legația Iugoslaviei, în prezent funcționar la Divizia mea specială, unde se ocupă de interesele compatrioților săi, a dispărut de ieri. Locuia la reședința Legației, în calitate de gardian agreat de Ministerul de Externe. În plus, el a păstrat, pentru întâlniri amoroase, un mic apartament pe bulevardul Dacia, nr. 16. L-am văzut pentru ultima oară ieri, pe la orele 15 sau 16. Se pare că seara a revenit însoțit de polițiștii care l-au arestat și care au operat o percheziție la el acasă. L-am chemat la telefon pe Eugen Cristescu, șeful poliției lui Ică. Pretinde că nu știe nimic de această arestare și mă asigură că va face tot ce-i stă în putință pentru a-l găsi pe colaboratorul meu. Bănuiesc că știe perfect despre ce este vorba, dar nu vrea să vorbească. De luni, Popovici se plângea că este urmărit în mod constant. Ritter a cerut la Ministerul

de Externe să i se spună dacă aveau ceva să-i reproșeze, precizând că, dacă existau plângeri, dorea să le cunoască.

Lovitura a fost fără îndoială montată de nemți, iar Cristescu nu vrea să-i descopere. Pentru ei, care au ucis deja peste un milion de sârbi, unul în plus nu are nici o importanță.

5 decembrie. Am primit-o ieri, de două ori, pe prietena lui Popovici. Este o femeie din înalta societate, care ne-a avut ca oaspeți și pe care am invitat-o și noi de mai multe ori (cu soțul ei, bineînțeles). Mă asigură că el nu a făcut politică și că nu s-a deplasat la Timișoara: el nu putea să facă nimic fără ca ea să știe, deoarece se întâlneau zilnic. Apropo de Timișoara, Popovici a fost acuzat că s-a dus acolo pentru a se întâlni cu partizanii lui Mihailovici. Nemții pretind că recent a avut loc în acest oraș un complot contra lor. Se pare că au arestat un preot și l-au împușcat la Belgard. Guvernul de la București s-a opus extrădării celorlalți făptași, subiecți români de etnie sârbă. Este posibil ca Popovici să nu fi avut niciodată raporturi cu acest mediu. Dar, se poate să fi primit emisari fără să știe exact cine îi trimitea. Cred că „Siguranța” știe foarte bine unde se află Popovici. Poate că l-au arestat pentru a-l livra Gestapo-ului, iar acum, datorită demersurilor noastre, acesta are dificultăți să-l livreze nemților. Fără îndoială că ordinele au venit de sus. În funcție de aceste ordine, Popovici va fi eliberat cu un surâs pe buze și mi se va spune că a fost o neînțelegere. Sau, dimpotrivă, vor afirma că toate cercetările au rămas zadarnice și că, probabil, el a fost capturat de niște bandiți necunoscuți. [...].

8 decembrie. Ică îmi jură că Popovici nu a fost arestat de zbiri. Pretinde că i-a spus lui Killinger că se va supăra amarnic dacă polițiștii germani și-au permis, fără aprobarea colegilor lor români, să facă arestări. Killinger i-a răspuns că nu știa nimic și că Gestapo-ul nu se amestecă fără un motiv serios. Iată-ne că am progresat mult! Iubita lui Popovici speră să obțină, cu ajutorul unei prietene, care este amanta mareșalului, să fie primită de Eugen Cristescu. Imediat ce va afla ceva îmi va comunica.

În privința pogromului care trebuia să izbucnească în noaptea de 5 pe 6, Ică mi-a mulțumit că l-am informat prietenește. „Am confiscat tot materialul imprimat, îmi spune. Textele nu erau întocmai cum mi le-ați arătat dumneavoastră.” I-am răspuns: „Știu că au fost și altele, de pildă, acesta”. Și am scos din servieta mea facsimilul fotografiat al unui manifest mai lung, dar nu mai puțin violent decât celălalt. Cred că a înțeles că nu m-am implicat fără să fiu pregătit. Nu mi-a cerut nici o explicație, limitându-se să mă asigure încă o dată că l-a făcut pe Killinger să înțeleagă că evenimentele din ianuarie 1941 (pogrom și rebeliune legionară) nu se vor mai repeta vreodată. [...].

11 decembrie. S. Îmi strecoară o informație scăpată de un general român: în primăvară, nemții pregătesc pe frontul oriental un război în care vor folosi gaze. Armata română a fost invitată să trimită în Germania 150 de ofițeri, repartizați în șase echipe, pentru a primi o pregătire specială.

Acum câteva zile, Fințescu i-a spus lui Donche: „Când se vor simți striviți, vor folosi gazul”. [...].

Ritter a vorbit de afacerea Popovici, în două rânduri, cu comisarul Angelescu, de la Prefectura de Poliție, trimis de generalul Pălăngăanu. Acest Angelescu, prieten cu Popovici, crede că Gestapo-ul îl reține într-una din casele ocupate de nemți în București, unde au câteva carcere. Se vede clar că el nu îndrăznește să relateze tot ce știe. I-am telefonat lui Ică pentru a-i semnală faptul că Angelescu știe mai multe decât vrea să spună, însă că nu se poate decide să vorbească. Ică îmi promite să-l chestioneze.

20 decembrie. Savel Rădulescu m-a anunțat, din partea doamnei Ralea, că poliția a venit să-l aresteze pe soțul ei și să-l ducă la Târgu-Jiu. Ralea, care bănuia aceasta, a petrecut noaptea la niște prieteni. Dar este clar că nu se va putea ascunde mult timp. Intenția lui este să se prezinte el însuși la zbiri. Scăpând de această arestare, va avea timp să-și alerteze prietenii, care ar putea interveni. Eu nu mă număr printre aceștia, nu pentru că mi-ar fi teamă că mă compromit sau că aș fi indiferent la soarta lui Ralea, ci pentru că sunt

convins că un demers din partea mea ar fi mai mult dăunător decât util. Savel împărtășește acest sentiment.

În plus, am impresia că guvernul joacă un rol dublu: arestează în același timp legionari, pentru a se apăra contra nemților, care se servesc de ei ca de o gogoriță, și „anglofili”, pentru a adormi neîncrederea crescândă a Germaniei.

Până acum, nu am primit nici o veste despre Popovici.

22 decembrie. Se pare că situația dintre germani și români devine tot mai încordată.

Primii cer celorlalți să reînceapă mai „energic” persecuția contra evreilor. Ică l-a acuzat pe Killinger că a încercat să organizeze un pogrom. Celălalt neagă și se preface că este foarte indignat că pot fi alimentate asemenea bănuieli la adresa lui.

De cealaltă parte, nemții, bătuți în Rusia, cer românilor întăriri, în timp ce opinia publică din toată țara imploră guvernul să salveze ce mai poate fi încă salvat din armata română, angajată nebunește în Caucaz, în fața Stalingradului și pe Don. [...].

24 decembrie. A venit la mine în vizită Mocsonyi-Styrcea, mareșalul Curții.

„Din ordinul Maiestății Sale”, vine să-mi spună că Regele se desolidarizează de acum înainte, pe cât posibil, de guvernul său. În această perioadă de sărbători, având prilejul să țină mai multe alocuțiuni, el a refuzat să se facă ecoul tezelor oficiale și nu a vrut să se sfătuiască decât cu cei din anturajul său imediat. Mocsonyi-Styrcea, care deține și funcția de secretar particular, mi-a remis textul discursului prin care Suveranul a răspuns unei cuvântări a Patriarhului. Este de inspirație pacifistă și nu conține nici cea mai mică aluzie la victoria Axei, sau la legăturile dintre România și Germania. Regele voia ca acest text și cele care vor urma să fie cunoscute și difuzate în țările neutre. Ca urmare, el îmi cere concursul. Am răspuns emisarului că mi se părea dificil să respect dorința stăpânului său, fără să-l implic și pe acesta, ceea ce el voia să evite. Am să văd ce se poate face fără prea multe riscuri.

Ionel îmi spune că situația armatei române pe frontul rusesc este pe zi ce trece tot mai critică. [...].

28 decembrie. Aud din diferite părți că Ralea, trimis într-un lagăr de concentrare la Târgu-Jiu, ar fi fost interogat asupra relațiilor cu mine și despre opiniile mele politice.

Când am să-l văd pe Ică, am să-i spun: „Dragul meu președinte, continuați să mă mai primiți, să mai frecventați casa mea și să-mi trimiteți cadouri. Veți fi arestat chiar de poliția d-voastră. Se pare că sunt un personaj suspect, din moment ce este suficient să fii prieten cu mine pentru a fi închis la Târgu-Jiu”.

29 decembrie. Tot felul de zvonuri circulă pe seama lui Popovici. După unele, se pare că el ar fi fost arestat de poliția română și că aceasta din urmă, încercând să explice detenția sa lungă, s-a oferit să-l treacă în Turcia, dar că el a refuzat să se lase convins. Suphi Tanrioer știe de la Ică însuși că Popovici a fost arestat de „oameni plătiți” și dus în Bulgaria, via Giurgiu. Doamna, care se interesează de iugoslavul nostru, a încetat de opt zile să-mi mai telefoneze, ceea ce mă face să cred că este mai mult sau mai puțin liniștită de ceea ce a aflat. Acum câteva zile, colonelul Diaconescu, directorul general de la Siguranță, a încercat să mă convingă de faptul că Popovici a fugit la Sofia sau la Istanbul. Este sigur că poliția română, dacă știe ceva, nu vrea să spună nimic pozitiv. [...].

30 decembrie. Am fost la Ică și ne-am făcut reciproc urări, cadouri și ne-am adresat mulțumiri.

După aceea, îmi povestește că Horia Sima a fugit în Germania. Guvernul român pare să creadă că această plecare s-a realizat cu sprijinul autorităților germane. „Am petrecut noaptea de Crăciun, îmi spune Ică, într-o conferință cu Statul-Major și cu șefii de poliție. Am întărit serviciile de supraveghere la frontiere și la garnizoanele din interior și am arestat 1700 de legionari. Odată luate toate aceste precauții și după ce m-am asigurat că toate ordinele date au fost executate, i-am dat lui von Killinger un mesaj pentru Führer”.

Acest mesaj, pe care mi l-a citit, face apel la „onoarea” lui Hitler și a Reich-ului pentru a obține ca Horia Sima, calificat drept anarhist și trădător, să fie prins de poliția germană și livrat României. „Se face aluzie, concluzionează Ică, la considerația pe care o națiune întreagă trebuie să o dea unui Aliat, ai cărui soldați cad cu miile în Rusia pentru o cauză comună”.

I-am reamintit lui Ică povestea mea legată de Ralea. După ce l-a consultat la telefon pe sinistrul Cristescu, mi-a jurat pe ce are mai sfânt că nimeni nu a pus asemenea întrebări în legătură cu mine. Este de văzut. Se pare că Ralea este autorul unui manifest rusofil.

31 decembrie. „Ică își imaginează că ar putea deveni un Darlan”, îmi spunea Ionel Mocsonyi-Styrcea, acum câteva zile.

A doua zi, am aflat de asasinarea lui Darlan. Ică ar putea avea și el aceeași soartă.

1943

1 ianuarie. Am fost invitat la Palatul regal unde, după obiceiul inițiat de doi sau trei ani. Nunțiul apostolic ține un discurs cu ocazia Anului Nou. În textul său, pe care mi l-a dat să-l citesc înainte, recunosc câteva adjective pe care i le-am sugerat. Regele, care anul trecut a citit un lung discurs în românește, redactat, fără îndoială, de Ică, răspunde în franceză. Rostește câteva fraze, fără să facă referire nici la victorie, nici la „noua ordine”, nici la Aliații României și la fidelitatea acesteia față de Axă și nici la „războiul sfânt contra bolșevismului”. Cum se mai schimbă vremurile!

Am primit, de altfel, toate textele alocuțiunilor, proclamațiilor și ordinelor de zi ale Maiestății Sale. Limbajul este același. Toate sunt redactate cu deplină știință. Să fie voința lui Mihai sau influența anturajului său? Nu voi reuși să aflu.

Cert este, însă, că regele a devenit mai sigur pe el, în timp ce mareșalul a îmbătrânit, a slăbit și pare îngrijorat. Regina

Elena era bine dispusă și s-a arătat foarte amabilă față de noi. Ică, surzător ca de obicei, mi-a adresat multe urări. Mai mult, a folosit ca pretext sărbătorile pentru a ne copleși, pe mine și pe soția mea, cu diferite cadouri.

Anul începe bine. Putem spera că dorințele ne vor fi împlinite.

Rușii au cucerit Velikie Luky.

2 ianuarie. I-am invitat, la prânz, pe soții Moruzzi și pe Wladimir de Steiger.

Pentru a recompensa activitatea sa din România și pentru serviciile pe care le-a adus populației din țară, guvernul român i-a decernat la terminarea războiului o medalie onorifică „pentru merite sanitare”.

Acest delegat al Crucii Roșii cumulează calitățile unui patrician din Berna cu ale unui emigrant rus. Tatăl său, care a murit anul trecut la București, ocupa o funcție la Curtea țaristă din Rusia. El însuși a participat la războiul din 1914, în garda imperială.

Moruzzi este un prinț român, profesor la Facultatea de Medicină din Iași și a devenit vărul meu prin alianță, după ce s-a căsătorit cu Suzanne de Weck. El se întoarce de pe frontul rusesc, unde a comandat o formațiune sanitară. Era cât pe ce să cadă în mâinile rușilor, căci mașinile sale au trecut la limită pe lângă o coloană de tancuri și de cazaci; el crede că nemții sunt încă foarte puternici și prezice că nu vor întârzia să reacționeze energic.

Însă, numeroase informații, aproape toate din surse românești autorizate, mă fac să cred că înfrângerea germano-română ar putea foarte bine să se transforme într-un dezastru. În mod vizibil, este tare nemulțumit de ceea ce i-am spus. Totuși, știu că dorește victoria anglo-americanilor, în care speră. Da, însă el este român și, ca atare, ar vrea ca nemții să bată armata roșie, care apoi să fie făcuți knock-out de americani și de britanici, iar războiul să se prelungească pe mai mulți ani.

S-a supărat când i-am spus că eram la începutul sfârșitului și că anul acesta ne va aduce victoria. Însă s-a limitat să răspundă: „Vă faceți iluzii”. La fel mi-a spus și

Schulthess în primăvara lui 1941, pe peronul gării din Berna, în momentul în care englezii erau pe punctul să piardă Creta. Poate că astăzi recunoaște că-și făcea mult prea multe iluzii.

Afirmațiile lui Moruzzi nu mi-au zdruncinat convingerea, dar constat că au deprimat-o pe Blanche.

Cum se poate ca Moruzzi să nu vadă că nemții, învingători ai rușilor, le-ar impune acestora o alianță, și-ar echipa armatele și apoi le-ar arunca spre Occident, câștigând războiul? Atunci, sovietizarea Europei ar reveni unei victorii germano-sovietice.

4 ianuarie. Am avut o masă excelentă, ca în vremurile bune, la Henri Catargi: cegă cu vin roșu de Burgundia, mușchi de vacă cu sos bearnes, pui de curcă în aspic și pateu de ficat de gâscă, salată, fructe răcoritoare, totul stropit cu Meusault fruité, Richebourg 1919 și Mumm, Cordon rouge. România, cel puțin cea a boierilor rurali, va continua, fără îndoială, să mănânce pe săturate. Și, mai ales, când ești servit în sosiere de porțelan de Sevres de pe vremea lui Napoleon, sau în farfurii de porțelan din epoca lui Louis Philippe!

Au mai fost invitați soții Bastos, Truelle, Dimitrie Ghica cu nevasta lui, colonelul și doamna Ullea, doamna Procopiu, soții Costinescu etc.

Îi repet lui Costinescu afirmațiile lui Moruzzi, la care el îmi răspunde: „Să nu credeți niciodată ceea ce povestesc oamenii care se întorc de acolo: ei nu văd mai departe de vârful nasului lor”.

În calitate de președinte al Crucii Roșii române, el însuși este în măsură să aibă o părere de ansamblu asupra situației, cel puțin pe frontul unde se găsesc români. Apreciază că această stare de fapt este critică. A cerut deja, de mai multe ori, fără succes, retragerea unor formațiuni sanitare de pe front, deoarece sunt prea expuse pericolului militar. El crede că rușii vizează Rostov-ul și că vor ajunge acolo, tăind liniile de retragere ale armatei germane și ale aliaților rămași la Est de Don.

Ullea declară, cu îngrijorare, că armata română nu mai există.

Costinescu îmi spune că anumiți politicieni din opoziție sunt deja în legătură cu englezii și americanii. Aceștia se preocupă să multiplice contactele și să le dea un caracter stabil, trimițând emisari în Turcia, de unde vor putea să ajungă în țările unde își au de îndeplinit misiunea. Probabil că guvernul va trece cu vederea ceea ce se petrece în spatele său.

6 ianuarie. Ieri am avut o conversație cu Ică. Mă anunță că urmează să plece la Cartierul General al „Führer”-ului, unde își propune să lămurească firele încâlcite ale relațiilor germano-române. Mi-a spus: „Este inadmisibil că ni se pretinde în același timp – și fără reciprocitate – să ne vărsăm tot sângele pe câmpul de luptă, să dăm toate resursele economice și să facem enorme sacrificii financiare”.

În privința afacerii Horia Sima, pe care-și propune să o abordeze cu Ribbentrop, îmi dă următoarele detalii:

1) Rebelul a fost arestat de italieni în momentul când se pregătea să treacă frontiera croată pentru a se întoarce la București. După vechiul său obicei, era deghizat și avea documente false.

2) Italienii s-au grăbit să-l predea nemților.

3) Bucureștiul a protestat la Roma contra acestei proceduri nu Prea amicale.

4) Germanii promet să-l pedepsească pe Horia Sima, pentru că a abuzat de dreptul de azil și de ospitalitatea pe care i-a acordat-o Reich-ul. Însă românii insistă.

5) Numărul legionarilor arestați în România se ridică în prezent la 2000.

L-am întrebat dacă este adevărat că în România, gardiștii se ascund în uniforme germane sau italiene, iar Ică mi-a răspuns: „Sunt motive să se dea crezare unor asemenea zvonuri, însă nu există încă probe”. [...].

10 ianuarie. Mareșalul însuși a plecat alaltăieri la Cartierul General al „Führer”-ului, însoțit de Ică, de generalii Șteflea, șeful Statului-Major român, Dobre, ministrul

Armamentului, de un general neamț și alte personaje de mai mică importanță.

Aceasta înseamnă că, pe ansamblu, problemele militare ocupă primul loc. Cei doi Antonești vor refuza, probabil, să mai trimită alte trupe în Rusia. Deoarece Germania nu și-a ținut promisiunea de a înlocui materialul pierdut de români, contribuția lor la „victoria comună” ar fi lipsită de eficacitate. Tânărul rege nu a menționat nimic despre aceasta în discursul său de Anul Nou. În plus, situația nu poate fi restabilită nici cu tineri neinstruiți, nici cu ce a mai rămas din regimentele extenuate și decimate.

Pentru a fi păsuți pe plan militar, „Conducătorul” și Ică vor trebui să facă noi concesii pe plan economic și financiar. Cercurile interesate se îngrijorează de acest lucru, deoarece estimează că limita a fost uneori depășită și în acest domeniu.

Sper ca ninsoarea abundentă de dimineață să întârzie sosirea unor considerabile întăriri germane dirijate, după cum se pare, spre Rostov. Un general german a spus unor prieteni români că Wehrmacht-ul pune tot în acțiune pentru a cuceri acest oraș, a cărui soartă va fi decisă în două sau trei săptămâni. Apoi a concluzionat: „Dacă vom reuși să ne menținem pe poziții, vom putea ierna în condiții suportabile în Rusia. Dacă nu, se va impune o retragere generală, spre regiuni mai ospitaliere care să ne permită regrouparea forțelor”.

Se știe, însă, din cunoscuta scrisoare a lui Dinu Brătianu, din octombrie anul trecut, că „liniile de retragere ale armatei germane, în caz de un eventual eșec, trec prin România și Ungaria”. În acel moment, înfrângerea germană părea improbabilă pentru un bărbat ca Antonescu. Deci, el nu se ferea să-i spună lui Brătianu că perspectiva unei replieri pe sau de-a lungul teritoriului român era „liniștitoare”. Astăzi, această variantă este mai puțin liniștitoare, chiar și în ochii românilor celor mai germanofili. Se pare că Șteflea propune de mai mult timp nemților un alt traseu: prin Polonia. Până acum ei s-au prefăcut că nu înțeleg, pretextând că polonezii le sunt ostili. De reținut este

că germanii își fac iluzii asupra sentimentelor de masă din România. Dacă Ică ar avea curajul să-i spună lui Hitler adevărul, poate că ar reuși să-l convingă de comunitatea de sentimente între români și polonezi: și unii și ceilalți nutresc aceeași ură cordială pentru „poporul seniorilor”. [...].

17 ianuarie. Ică nu s-a dus singur la Hitler. Mareșalul a ținut să reprezinte doar clasa militară (numai dacă Hitler nu i-a dat vreun ordin în acest sens). Cei doi Antonești au luat cu ei pe generalii Dobre (ministrul Armamentului) și pe Șteflea (șeful Statului-Major), plus câțiva ofițeri și experți. Efectivul total al grupului se ridica la 27 de membri, inclusiv bucătarul hotelului Continental.

Iată care ar fi fost rezultatul discuțiilor:

1) Pe plan sentimental.

— Reconciliere totală între germani și români. Hitler și oamenii săi îl cunosc bine pe Antonescu. L-au cucerit încă o dată prin vanitate. „Sunteți un mare om de război, un mare politician, prietenul nostru cel mai fidel și cel mai iubit. Soldații voștri se bat precum lei. Nu vom putea să le fim niciodată atât de recunoscători pentru tot ceea ce au făcut pentru noi, etc”. Nu mai trebuia nimic altceva pentru „Conducător” ca să se declare gata să facă orice sacrificii pentru cauza comună și să se decidă ori să învingă, ori să moară alături de Aliații săi curajoși. Ei vor trebui să-și amintească de acest lucru la momentul cuvenit.

2) Pe plan politic.

— Eșecul românilor. Dând asigurări că va susține guvernul mareșalului contra tuturor inamicilor, din interior și din afară, Hitler a refuzat să-i livreze pe Horia Sima și pe acoliții acestuia. Deci, vrea să păstreze în rezervă sperietoarea legionară în cazul că Antonescu, impresionat de victoriile Națiunilor Unite s-ar dezmetici la întoarcerea din pelerinaj și s-ar gândi să se îndepărteze de alianța germană.

În privința problemei transilvănene, „Führer”-ul s-a mărginit să repete că nu putea fi rezolvată în plin război. El ar fi spus: „Recunosc că serviciile date de români au fost mai importante decât cele aduse de unguri. Continuați să luptați alături de noi și veți fi recompensați pe măsura sacrificiilor

voastre”. Este ca și cum ai alerga un măgar înhămat la o șaretă, punându-i în față un morcov pe care nu-l va atinge niciodată.

3) Pe plan militar.

— Succesul, cel puțin provizoriu, al tezei românești. Conducătorii Reich-ului binevoiesc să accepte că armatele lui Antonescu au nevoie de un răgaz, fiind în mare parte distruse. Li se acordă dreptul de refacere și li se promite înlocuirea armamentului distrus. Guvernul este încurajat să formeze noi unități, pe care Germania speră să se bizuie când vor fi pregătite de luptă. Bănuiesc că românii au câteva rețineri mentale în această privință. Ei își spun că, dacă situația militară a Aliaților lor continuă să se înrăutățească, ar fi util ca noii militari instruiți să fie reținuți în țară și să se dovedească utili altor cauze decât pentru distrugerea bolșevismului.

4) Pe plan economic și financiar.

— Obținând scoaterea provizorie din luptă, românii trebuie, însă, să sporească furniturile lor de carburanți lichizi, de lemn, de cereale și de alimente. Au fost preveniți că nu vor putea pretexta recolte proaste pentru a reduce contingentele pe care sunt obligați să le livreze.

În materie financiară, românii marchează un punct datorită fermității Băncii Naționale, care a refuzat germanilor, încă din 1 decembrie, toate cererile de creditare. Pentru a fi din nou primiți la ghișeu, nemții aduc în România aur și devize (100 de milioane de mărci în lingouri de aur și 30 de milioane de franci elvețieni). Ar fi putut să facă asta și prin predare de produse; dacă nu au procedat așa, este pentru că sunt incapabili. Aportul lor de metal galben și de bancnote elvețiene le va fi suficient pentru a stopa degringolada leului? Este o altă chestiune. [...].

23 ianuarie. [...]. Truelle a venit să mă vadă azi dimineață. S-a întâlnit, ieri, cu doi industriași francezi, mai mult sau mai puțin „colaboraționiști”, care i-au relatat conversația pe care au avut-o în ajun cu partenerii lor nemți. Aceasta nu este lipsită de interes, deoarece unul dintre nemți este fratele subsecretarului de Stat, care lucrează direct cu

Goering.

Afirmațiile personajului în cauză reprezintă un amestec ciudat de mărturisiri elocvente și de iluzii curajoase. Recunoaște că lucrurile din Rusia nu merg așa cum ar trebui. Dar, mai speră că Wehrmacht-ul va putea să recâștige teren în fața rușilor, în primăvara care vine. „Punând în față ce este mai rău, am putea să ne apărăm mult timp în fortăreața noastră europeană, de la nord de Brenner până la Carpați”. Asta înseamnă că Germania va abandona la voia întâmplării Italia și țările balcanice. Pentru că i-a fost făcută această remarcă, neamțul răspunde: „Fără îndoială. De ce ne-am încapățâna să salvăm o Italie care nu vrea sau nu poate să se bată? Din cauza ei armata a fost în Africa, de unde a trebuit să ne retragem. Nu ne interesează dacă italienii se descurcă sau nu. În ce privește popoarele balcanice, tot ce am făcut pentru ele nu a servit la nimic. Le lăsăm să se certe între ele. Nu merită altceva mai bun, nefericirea lor este incurabilă și sunt lipsiți de spiritul european”. Această ultimă observație este deosebit de savuroasă în gura unui supus al lui Hitler.

Ar fi trebuit însă întrebat cum ar fi putut Germania să se lipsească de petrolul românesc și de grâul din Ucraina. Este adevărat că – după acest neamț – Germania speră să păstreze Ucraina. Însă, această speranță se împacă greu cu ideea de a renunța la Italia și la Peninsula balcanică. [...].

Truelle mi-a vorbit și despre ultima lui întrevvedere cu Ică. Acesta l-a găsit pe „Führer” îngrijorat (aspect mai puțin știut). Ică i-a spus că Hitler deplânge războiul cu Anglia („Nu eu am vrut asta”, a declarat Wilhelm II, în timp ce vedea cum victoriile sale efemere se prăbușesc). „Dacă ar fi depins numai de mine, pretinde bunul Adolf, am fi fost în pace cu Anglia. De câte ori nu i-am oferit amicitia mea?” (Da, dar cu ce preț?) În schimb, acest om impunător, după opinia lui Ică, tună și fulgeră contra americanilor. „De ce se amestecă acest Roosevelt? Și toți evreii din jurul său? Iată o conjurație diabolică, făcută să arunce Europa în mâinile slavismului Și bolșevismului. Ea urmărește moartea continentului!”

Încă nu-și mai face iluzii nici asupra Germaniei, nici asupra șanselor sale de victorie. Nu vede prea bine situația României, mai ales pe plan militar. „După dezastrul armatelor noastre, îi spune lui Truelle, nu mai trebuie să ne gândim decât la noi înșine”. Se plânge cu amărăciune de lipsa de înțelegere din partea Germaniei față de alte popoare. [...].

Evreul lui Maniu, Kaufmann, îmi povestește că în anturajul mareșalului se vorbește de un proiect aprobat de Hitler, prin care trupele române vor înlocui garnizoanele germane din Grecia, care, la rândul-le, vor fi trimise în Rusia. Aceste trupe vor lua locul celor din Transnistria, care nu au suferit direct șocul „dezastrului”. Informatorul meu merge însă și mai departe. Dacă este să-l cred, cei doi dictatori ai Germaniei și României au încheiat un acord secret, în cazul că „Wehrmacht”-ul nu va reuși să reziste presiunii rusești și ar fi obligat să abandoneze Regatul danubian. Notez în trecere că această ipoteză corespunde, în mare măsură, cu pronosticul neamțului citat de Truelle. Asta nu înseamnă că așa-zisul plan între Hitler și Antonescu trebuie acceptat ca fiind real, sau măcar posibil. Să presupunem că armata germană nu poate să se opună invaziei Armatei roșii în România și, cu siguranță, că nici forțe române decimate nu vor putea să reziste. În această ipoteză, trupele care au fost staționate în Grecia s-ar preda Aliaților, cărora le-ar ceda porturile din Tracia și, împreună cu englezii, s-ar îndrepta spre România, luând-o înaintea trupelor sovietice.

În lipsă de altceva mai bun, acest program demonstrează, cel puțin, până unde poate zbura imaginația românilor. De asemenea, el vine în contradicție cu pregătirile în desfășurare de la Salonic, unde nemții execută niște lucrări atât de misterioase, încât au cerut sateliților să-și închidă consulatele din acest oraș.

Începând cu regele, toate victimele „Conducătorului”, convinse de-acuma că planul german nu mai are nici o valoare, se întreabă cine-i va apăra de pericolul rusesc. Suphi Tanrioer îmi spune că mulți contează pe turci. Este plauzibilă o lovitură de stat în Bulgaria, unde poporul este destul de

rusofil și de impregnat de comunism și ar putea să-l răstoarne pe regele Boris. O dată ce armatele rusești intră în Basarabia, bulgarii nu vor mai fi separați decât de Dobrogea, care nu este un obstacol dificil. Dacă vor reuși să dea mâna cu soldații lui Timoșenko, va fi făcut un pas important pentru slavizarea (alții vorbesc de bolșevizarea) Balcanilor. Oare asta doresc anglo-americanii? Să-mi fie îngăduit să mă îndoiesc de acest lucru. De aici și dorința lui Churchill și Roosevelt de a face apel la turci să ocupe România și să întărească un spațiu contra sovieticilor.

Se va merge și mai departe și se va pretinde șefilor națiunilor aliate să acționeze cu fermitate. Iar, dacă ar fi să-i dau crezare lui Suphi, turcii s-ar oferi voluntar să joace rolul care le este desemnat.

24 ianuarie. [...]. Aș vrea să-l întâlnesc pe Moruzzi pentru a-l întreba ce este adevărat din toate acestea.

Astăzi este sărbătorită Unirea Principatelor.

Am invitat multă lume la masă: Nunțiul apostolic, familia Argetoianu, un grup cosmopolit format dintr-un turc, câțiva danezi, francezi, croați (soții Kulmer, care se consideră iugoslavi) și bineînțeles mai mulți români. Unul dintre ei m-a întrebat dacă mă bucuram pentru Tripoli sau pentru Almagir.

Mai mult, toți păreau că doresc – cu excepția lui Argetoianu, care mai credea în Germania – un singur lucru: instaurarea cât mai repede posibil a păcii. Situația tragică în care se afla țara lor nu părea să-i emoționeze deloc. Toți încearcă să se convingă de faptul că anglo-americanii îi vor salva din ghearele rușilor. Au mâncat și au băut pe săturate.

25 ianuarie. Am povestit câtorva colegi de-ai lui Ralea discuția pe care am avut-o cu Ică pe subiectul respectiv (vezi notele din 28 și 30 decembrie anul trecut). Am ținut să aflu și doamna Ralea, pentru a-i putea transmite soțului ei când îl va vizita la Târgu-Jiu. Savel Rădulescu mă asigură că, astăzi, Ralea a aflat tot ce trebuia să știe. El avea să-mi confirme că printre acuzațiile aduse prietenului nostru se numără și aceea de a-l fi frecventat pe ministrul Elveției.

Eram sigur că negările lui Cristescu nu meritau să fie

crezute. Însă, Savel Rădulescu afirmă că întrebările și răspunsurile privitoare la mine au fost imediat înscrise în procesul verbal al interogatoriului la care Ralea a fost supus, înainte de a fi trimis în baraca infestată de ploșnițe, unde el așteaptă zile mai bune.

Fără să vreau, remarca mea adresată lui Ică a făcut turul Capitalei. Să-i fie rușine celui care vede ceva rău în asta.

27 ianuarie. [...]. Consilierul meu, Fischer, are o relație amoroasă cu o văduvă tânără și frumoasă, căreia Ică îi împărtășește afecțiunea sa dechisă. Această copilă amabilă tocmai a obținut de la protectorul său puternic (vreau să spun, de la președinte) autorizația de a petrece două săptămâni în Elveția. Ea a aflat de la Ică faptul că Fischer va însoți delegația română, condusă de Ghiolu, care mergea la Berna pentru negocieri economice. Ieri, a venit la prietenul ei elvețian și i-a cerut imediat să-i acorde o viză. „Consilierul” mi-a cerut părerea în această privință.

Din capul locului, i-am bănuir că au pus la cale împreună această escapadă agreabilă, pe care frumoasa lui urma să o întreprindă fără prea mare cheltuială. El se jură pe tot ce are mai sfânt că este străin de orice pregătire sau proiect. În plus, se teme că prezența acelei văduve în Elveția, în momentul în care și el va fi acolo și cele ce vor rezulta, inevitabil, din această conjunctură, să nu provoace cancanuri și neplăceri. La Legația României lucrează un ofițer camuflat în atașat militar adjunct, care, în realitate, este un agent de poliție însărcinat să-i supravegheze pe ministru și pe colaboratorii săi. Dacă ar fi să ne luăm după fantezia lui Ică, care i-ar putea recomanda acestui agent să-i păzească prietena, atunci escapada lui Fischer ar putea să-i aducă mai multe necazuri în Elveția decât în București. Mai ales că, înseși circumstanțele în care s-a țesut această intrigă impuneau prudență și discreție. La urma urmei, este un băiat destul de mare să se poată descurca și singur. [...].

2 februarie. [...]. L-am vizitat astăzi pe Ică. După trei sferturi de oră de așteptare, i-am văzut ieșind pe generalul Petre Dumitrescu, comandantul șef a ceea ce a mai rămas din armata română, pe Șteflea, șeful Statului-Major, și alți

doi generali. Scuzându-se că m-a făcut să aștept atât de mult, Îcă mi-a spus că a trebuit să discute cu acești militari repatrierea trupelor angajate pe frontul din Rusia.

L-am găsit preocupat ca de obicei să mă convingă, pe bază de documente, că nu este omul Germaniei, ci un bun patriot român, constrâns de circumstanțe să se alăture unor camarazi care nu sunt întotdeauna pe placul său. Pentru a-mi dovedi că știe când trebuie să vorbească ferm cu Hitler și cu sateliții săi, mi-a arătat un memoriu pe care l-a remis, în noiembrie trecut, lui Hitler și lui Ribbentrop, în care le expunea doleanțele țării sale. De asemenea, mi-a dat câteva extrase de procese verbale unde se relata o conversație cu șefii misiunii de anchetă germano-italiene din Transilvania. Toate astea erau foarte încurcate, iar eu abia am reușit să extrag „esențialul”.

De asemenea, mi-a vorbit de „nerăbdătorii” de astăzi, pe care-i acuză că sabotează, prin prea mare grabă, munca sa perseverentă de a pregăti starea de fapt creată de evenimentele din ultimele trei luni; făcea aluzie la Dinu Brătianu și la Maniu.

Din adunătura de formule emfaticе și vagi, am putut să discern următoarele:

Guvernul și opoziția admit deopotrivă că a sosit momentul să pledeze în străinătate cauza României. Prin „străinătate”, ei înțeleg mai ales țările neutre și țările „inamice” cu care sperau să nu fi fost niciodată în stare de război adevărat. Cuvintele pronunțate de Churchill în Turcia, apoi în Cipru, i-au făcut să vadă lucrurile sub un alt unghi. De unde necesitatea imperioasă, mai urgentă ca niciodată, să trimită emisari capabili să înduplece puterile anglo-saxone. Există un dezacord în alegerea metodelor și a persoanelor. Maniu și Brătianu îi spun lui Antonescu: „Dumneavoastră nu aveți dreptul să vorbiți în numele țării, mai întâi pentru că v-ați înșelat tot timpul, apoi pentru că, fără să fi consultat vreodată națiunea, ați aruncat-o într-o aventură pe care nu o dorea. Și, la urma urmelor, timpul ne presează”. Îcă crede că acești oameni se gândesc mai degrabă cum să discrediteze regimul decât să salveze țara. Și este convins că doar el este

în măsură să meargă mai departe până în momentul în care lovitura decisivă poate fi dată cu un minimum de risc. Poate că nu se înșală în totalitate: este mai bine plasat decât opoziții pentru a aprecia în ce ordine trebuie să se succedă operațiunile pregătitoare.

3 februarie. Kaufmann, evreul lui Maniu, îmi povestește că întrevăderea de la Adana⁷⁷ provoacă o vie emoție în toate cercurile. Ică îmi spune că a vrut să cunoască imediat reacția Berlinului. Bossy i-a răspuns că liderii de la Berlin s-au arătat consternați. Ribbentrop, din ordinul lui Hitler, ar fi telegrafiat lui von Papen pentru a-l întreba cum s-a putut ca un diplomat ager să se lase înșelat în așa măsură încât să nu-și anunțe guvernul de cele ce se pregăteau. [...].

6 februarie. În România se găsesc vreo patruzeci de prizonieri de război francezi, care au evadat din Germania. Au sosit cu trenul, în grupuri mici sau individual. Mulți alții se aflau în Polonia, în lagărele de concentrare. Au fost ajutați imediat ce au pus piciorul pe pământ românesc. Peste tot, țăranii îi sărbătoreau și cinsteau cu ei pentru înfrângerea nemților. Proprietarii le ofereau adăpost și de lucru.

Legația franceză a cerut guvernului să-i protejeze, în spiritul convențiilor internaționale, contra acțiunilor Gestapo-ului. Truelle a găsit la Ică sprijinul cel mai binevoitor. Toți protejații săi au obținut permise de sejur în România.

Acum câteva zile, s-a dus la președinte să-i înmâneze o scrisoare de mulțumire cu semnăturile tuturor soldaților. Ică s-a arătat foarte emoționat și, la rândul său, a elogiât măreția Franței. Evident, cu formația sa de avocat, simțea o adevărată plăcere să poată adăuga la dosar această piesă de dezvinovățire.

⁷⁷ Conferința de la Adana (30-31 ianuarie 1943) a fost o întâlnire între președintele turc İsmet İnönü și prim-ministrul britanic Winston Churchill unde Churchill a încercat să-l convingă pe İnönü, fără succes, să se alăture puterilor aliate și să lupte cu puterile Axei în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. (N.M.)

Eu însumi am avut aceeași ocazie de a face apel la generozitatea lui în favoarea unui evadat belgian. De fapt, nu este vorba de un prizonier de război. Acest Paul Dinoire a fost prins de germani la Bruxelles, fiind îmbrăcat într-o uniformă franceză, cu o brasardă și o zvastică. Apoi, a fost încredințat organizației Todt și trimis în Krasnodar, unde nu a rămas decât zece zile, cazat cu alți 50 de ocași, într-o baracă infectă, fără apă și hrănit mai prost decât un câine. La 1 ianuarie, a reușit să se urce într-un tren militar al nemților, unde se pare că nimeni nu a luat nici o măsură contra lui, ceea ce dovedește că, din acea perioadă, dezordinea a început să înflorească în armatele Reich-ului din Caucaz. Din tren în tren, omul nostru a reușit să ajungă în Transnistria, care era ocupată de trupele române. Un ofițer român, recunoscându-i uniforma (de la care el a rupt brasarda și zvastica) l-a întrebat:

— Sunteți francez?”

— Nu, belgian”.

— Ah, este același lucru. Veniți pe aici”.

Și românul l-a încredințat pe belgian unui bucătar de la vagonul restaurant, care avea să-l ascundă în bucătărie până la București.

Din punct de vedere juridic, poziția lui Dinoire este mai puțin favorabilă decât cea a evadaților francezi pentru că: 1) România a rupt relațiile diplomatice cu țara sa; 2) convențiile referitoare la prizonierii de război nu se aplică deportaților civili, decât prin analogie.

Totuși, din momentul în care i-am vorbit de omul meu, Îcă a dat imediat ordin să fie tratat asemeni francezilor lui Truelle. Este un punct bine marcat.

7 februarie. Am luat prânzul la Tabacovici, fost președintele Consiliului de administrație la Căile Ferate Române și al Consiliului economic din Mica Antantă. Era un prieten și admirator al lui Titulescu, pe care-l însoțea adesea la Geneva, pe vremea când Societatea Națiunilor era în vogă.

Avea un băiat care era locotenent de cavalerie, trimis pe frontul din Caucaz. Deși este foarte bine informat, tatăl, fidel ideilor sale, se declară încântat: „Totul are să fie bine, nu am

avut motiv să ne plângem”. Această frază, rostită de un român, este plină de recunoștință. [...].

14 februarie. Iată o anecdotă românească plină de savoare, care se referă la toată istoria contemporană a României, trecută și viitoare (adică, așa cum este dorită de patriotismul și de optimismul congenital al prietenilor noștri).

Această poveste se împarte în șase tablouri, rezumate sub formă de formule de salut foarte uzitate.

Primul tablou. Înainte de primul război mondial: Bonjurică, Bonjurică, Țara noastră este mică

Al doilea tablou. După primul război mondial: Salutare, Salutare, Țara noastră este mare

Al treilea tablou. După mutilările teritoriale din 1940 (Basarabia, Bucovina de Nord, Transilvania și Cadrilaterul): Sănătate, Sănătate, Am dat țara pe jumătate Al patrulea tablou. Sub ocupația germană: Grüss Gott⁷⁸, Grüss Gott, Am dat tot.

Al cincilea tablou. Nemții sunt bătuți, iar evreii cântă satisfăcuți: La revedere, La revedere, Iar suntem noi la putere

Al șaselea tablou. Când au sosit soldații britanici: Hello, boy! Hello, boy! Ne dă Anglia tot înapoi.

(M.)

Am reținut o altă istorioară amuzantă: în grădina Cișmigiu, un om scrutează cu atenție pietrișul unei alei. Un trecător se apropie și-l întreabă:

— Ați pierdut ceva?”

— Da, geanta mea”.

— Sunteți sigur că este pe aici?”

— Nu, am lăsat-o în parcul Carol”.

— Atunci, sunteți nebun să căutați în Cișmigiu o geantă pe care ați pierdut-o în parcul Carol”.

— Nu atât de nebun precum este mareșalul, care vrea să caute Transilvania în Caucaz”.

15 februarie. Am avut o lungă conversație cu Maniu la Mihai Popovici.

Îmi confirmă informațiile pe care Stroehlin mi le-a furișat

⁷⁸ Bună ziua. (în germană). (N.M.)

asupra conflictului dintre rege și guvern. La originea conflictului se află o persoană. Ambii Antonești vor să-l îndepărteze de la Curte pe Ionel Mocsonyi-Styrcea, pe care îl acuză că exercită asupra Suveranului o influență nefastă, adică se opune planurilor lor. Or, regele, ca și mama lui, este convins de mult timp că nemții sunt înfrânți. Pe de altă parte, regele vrea să-l păstreze pe Ionel, sau, cel puțin, să nu-l trimită pe front. Un aranjament ar putea fi posibil, chiar probabil, dacă i s-ar da în schimb, în calitate de mareșal de Palat, unul dintre cei doi diplomați pe care i-a cerut anul trecut, care, însă, i-au fost refuzați (Bossy sau Grigorcea) și dacă i se acordă lui Ionel o compensație substanțială în administrarea înțeleș mentorilor săi că nu vrea să le facă jocul. Discursul pe care l-a pronunțat de Anul Nou dovedește că este hotărât să conducă singur și că vrea să arate că nu împărtășește părerile guvernului său.

Antonescu amenință că va organiza al treilea plebiscit, unde va cere poporului (sub forma și cu mijloacele specifice regimurilor totalitare) să aprobe politica sa și să-și dea acordul la continuarea războiului. Regele se opune și spune că va adresa un apel.

Maniu este de părere că a sosit momentul să înceapă o campanie în favoarea unei păci separate. Se teme, însă, că ungurii și bulgarii vor profita de dezordinea creată și se vor arunca asupra României dezarmate. El voia să știe dacă Anglia va fi în măsură (și va dori) să oprească iureșul acestor vecini răi. Cum aș putea să-l determin să rămână pe această poziție?

20 februarie. Se pare că tânărul rege Mihai a câștigat jucându-și rolul contra „Conducătorului”; Antonescu a renunțat la plebiscitul de care vorbea.

Înaintarea rușilor îi înnebunește pe români. [...].

27 februarie. [...]. Ieri a fost aniversarea prințesei Anton Bibescu, născută Elisabeth Asquith, fiica celui care a guvernat Anglia cu mult timp în urmă.

Ca și anul trecut, soții Bibescu ne-au invitat la un dineu la „Clubul Miliardarilor” din Calea Victoriei, instalat în fostul

palat al prințesei Elisabeta a României, ex-regina Greciei. [...].

Iată că de trei săptămâni, tânărul rege Mihai nu a părăsit Bucureștiul. Este pentru prima dată, de la începutul domniei sale, că se întâmplă așa ceva. Cearta lui cu mareșalul nu s-a încheiat. Am crezut că problema persoanelor din anturaj a fost reglată. Se pare că, la propunerea lui Ică, cele două părți au căzut de acord să supună diferendul lor arbitrajului primului președinte al Curții de Casație, Dr. Lupu. Acest magistrat a propus un aranjament care pare să menajeze orgoliul propriu al adversarilor. Regele a anunțat că acceptă. Însă, Antonescu ține morțiș să-l trimită pe Ionel Styrcea pe front. Pentru a doua oară a încercat să-l aresteze, chiar la Palatul regal. Suveranul a reacționat imediat în fața acestei provocări, Ionel împreună cu nevasta lui s-au refugiat în Palat și așteaptă să fie protejați de către rege.

Ică, realizând că poate nici regimul, nici țara nu vor rezista unei crize dinastice, se străduie să aranjeze lucrurile. Aleargă de la unul la altul. La începutul socotelilor, el era purtătorul de cuvânt al mareșalului. Astăzi, înclină spre partea regelui, ceea ce nu-l face să slăbească nici relațiile personale cu „Conducătorul” și nici cu nemții. Oare conflictul se va mai prelungi?

28 februarie. [...]. Ar fi monstruos de a-i lăsa nepedepsiți pe „Führer” și pe complicii lui. Bucuria de a trăi nu va putea să renască pe pământ până când aceia care provoacă moartea – asasinii, negustorii de sclavi și complicii lor – nu vor fi puși în imposibilitatea de a mai face rău vreodată.

O metodă excelentă de utilizat ar fi să se reia toate tezele hitleriste antisemite pentru a demonstra germanilor crimele de care ei sunt capabili și de care-i acuză pe evrei. Această demonstrație ar duce la concluzia că rasa seniorilor trebuie tratată așa cum ea a procedat cu evreii. Să se facă ghetouri pentru nemți, legi pentru a proteja „puritatea” altor rase contra lor, lagăre de concentrare și tatuaje; să se procedeze la foamete organizată, la o expropriere sistematică și totală; să li se dea de ales între o moarte lentă și o execuție în masă. Și, nu în ultimul rând, toți bărbații nemți să fie sterilizați.

Vom cunoaște adevărata pace numai dacă aplicăm aceste măsuri.

1 martie. [...]. Conflictul dintre rege și mareșal pare că s-a calmat. Sâmbăta trecută, cei doi Antonești au prânzit la Palat. Styrcea a asistat și el la această agapă. Cred că relațiile dintre „Conducător” și Ică sunt mai puțin încordate decât altădată. Obiectul conflictului a fost proiectul lui Ică de a înlocui miniștrii României din Portugalia, Suedia, Elveția și Turcia cu niște oameni mai în măsură să ia contact cu reprezentanții Națiunilor Unite. [...].

5 martie. În primăvara lui 1938, când Mussolini i-a bombardat pe albanezi, mă plimbam pe terenul de golf de la Country Club din București, împreună cu poetul Iovan Ducici, ambasadorul Iugoslaviei în România.

Reflecțiile noastre asupra evenimentelor ne-au condus la problema evreiască. Antisemitismul nazist, deja foarte virulent în Germania, a început să se răspândească în Europa continentală. Persecuțiile se înmulțeau tot mai mult.

— Îi compătimesc pe evrei, însă îi disprețuiesc”, îmi spune Ducici.

— De ce?”, l-am întrebat.

— Pentru că, de atâtea secole de când sunt oprimați, nu au găsit încă mijlocul să ucidă un rege, un împărat, sau un papă.”.

Ca poet, bătrânul Ducici era fascinant. Însă, el era sârb și, ca atare, trebuia să fie un dur. L-am auzit mormăind pentru sine: „La noi, asta se face altfel”.

Această incapacitate a evreilor de a se revolta este o caracteristică asemănătoare persecutorilor lor germani de astăzi (și dintotdeauna). Ludwig, un german evreu, care are în ființa sa calitățile și defectele a două rase, insistă, în cartea sa, că germanii nu au știut niciodată să se lupte pentru libertatea politică. Este exact explicația caracterului germanilor, care sunt firi supuse, dar cu o pasiune de a domina. [...]

Este adevărat că, în zilele noastre, un evreu iugoslav a încercat să ucidă în Elveția un șef nazist și că un alt fiu al lui Israel, care era polonez, și-a răzbunat poporul la Paris,

omorând un diplomat, reprezentant al celui de-al III-lea Reich.

6 martie. Stroehlin îmi povestește o anecdotă nemțească pe care o știe de la Hardenberg, consilier la Legația Germaniei.

Hitler contemplă melancolic falezele portului Dover. Vede cum un nor negru se formează pe cerul senin și se apropie de el, iar din nor apare Moise.

— Dacă nu ai fi fost atât de rău cu poporul meu, i-a spus profetul, ți-aș fi revelat minunea mea de la Marea Roșie”.

Ică mi-a cerut marțea trecută să vin astăzi la el pentru a „face un tur de orizont” împreună.

Conversația a durat o oră, din care două treimi au fost risipite. Ică a ținut să-mi explice, o dată în plus, toată politica sa internă și externă. Pe plan intern, rețin faptul că interlocutorul meu își dă seama că tentativele regelui Carol pentru un „partid unic” au eșuat. Și această situație s-a produs în ciuda dorinței germanilor și a unor români (A.C. Cuza, doamna Goga, Vaida, Giurescu, Gigurtu ș.a.). Recunoaște că după represiunea legionară, guvernul României este o dictatură de circumstanță, exercitată de cei doi Antonești. Mărturisește că țara nu are o asemenea tradiție și că nu poate să conceapă faptul că toate reformele de structură (în sensul Statului corporatist) la care s-a gândit, să fie amânate până la sfârșitul războiului. El se declară un monarhist convins.

Pe plan extern, mărturisește că politica de raliere totală la al III-lea Reich a fost falimentară. În esență, președintele răspunde de pe o poziție de apărare la reproșurile adversarilor săi și ale propriei sale conștiințe. „Am fost de bună-credință când am sperat că salvarea țării consta în alianța cu Germania. Când mi-am dat seama că această credință putea fi zdruncinată, am făcut tot ce am putut pentru apărarea libertății de acțiune a țării mele. Nu am reușit decât într-o mică măsură și nu ignor faptul că va trebui să dau socoteală într-o zi pentru tot ce am făcut. Rămân încă în postul meu, deoarece cred că voi mai putea aduce servicii țării mele”.

Iată câteva din confidențele pe care mi le-a făcut Ică despre situația generală actuală: „Germanii depun un mare efort să opună rezistență armatelor sovietice, care vin ca un torent. Dacă adversarii lor anglo-americani ar fi de acord, ei ar accepta să restaureze Occidentul cu condiția să aibă libertate de acțiune în Est”.

Pentru că i-am spus că ambele tabere proclamau încrederea în victoria lor definitivă, a simulat o mimică ce vroia să sugereze că: „Ceea ce spunem nu exprimă întotdeauna și ceea ce suntem dispuși să facem”.

Italianii se retrag de pe frontul rusesc, continuă el. La care am adăugat că asta aduce românilor un mare serviciu. „Fără îndoială”, îmi răspunde Ică. Apoi, mă informează în secret că va pleca luna viitoare la Roma. Guvernul italian i-a transmis că, pentru a armoniza deciziile celor două țări privind conduita lor în război, în mod special pe frontul de Est, ar fi de dorit să existe un contact personal. El crede că „Ducele” este mult mai slab decât „Ftihrer”-ul pentru a rezista valului pacifist din țara sa.

Pentru România, formulele de care uzează astăzi sunt asemenea cu cele din luna trecută: „Se impune cea mai mare vigilență. Trebuie urmărită îndeaproape evoluția situației, atât pe plan politic, cât și militar”. Îmi cere să-l ajut să „fie perceput corect” și să-i comunic informațiile de care dispuneam. Îmi atribuie o putere pe care de departe n-o aveam, din moment ce mi-a spus: „Nu ați putea să comunicați la Londra și la Washington că bombardamentele aeriene de pe teritoriul nostru nu vor avea alt efect decât să creeze poporului nostru sentimente contrarii celor pe care le cunoașteți?” Referindu-se la câteva afirmații făcute de Suphi Tanrioer, mi-a mai vorbit de interesul pe care anglo-americanii îl au pentru gurile Dunării și pentru petrolul românesc.

Când am ieșit de la el, m-am întâlnit cu Dinu și cu George Brătianu, care așteptau să fie primiți. [...].

13 martie. [...]. Colaboratorul meu Fischer a plecat, de mai bine de o lună, la Berna pentru a participa la negocierile economice româno-elvețiene. Când a plecat, a lăsat în casa

lui din București o tânără care-i plăcea. Se pare că era originară din țările baltice și măritată cu un german pe care nimeni nu l-a văzut. Bineînțeles, Fischer nu m-a consultat. Dacă ar fi făcut-o, i-aș fi spus imediat că săvârșea o gravă imprudență de a pune casa la dispoziția unei persoane, ale cărei farmece erau poate remarcabile, dar ale cărei „origini etnice” și antecedente mi se păreau a fi suspecte.

Azi dimineată, șoferul prietenei noastre sosește răvășit la Legație și-i povestește lui Stroehlin că la soția lui a venit un ofițer german, care a intrat în casă și i-a pus întrebări despre doamna Schmidt. A mai adăugat că doamna Schmidt a plecat cu ofițerul. Șoferul a putut să înțeleagă că vizitatorul indezirabil era un agent al Gestapo-ului, însărcinat să verifice, din punct de vedere nazist, „situația” doamnei Schmidt. Eu, personal, cred că voia s-o interogheze, în special, în legătură cu conturile lui Fischer și, cu această ocazie, să se informeze și despre Legație și șeful acesteia.

În timp ce Stroehlin și cu mine ne gândeam la o modalitate de a-l preveni pe Fischer, apare șoferul înseninat, anunțând că doamna s-a întors acasă. Deci, nu a fost „furată” de Gestapo, precum nefericitul de Popovici. Însă, acum trebuia aflat de la ea ce voiau acei domni și ce anume au întrebat-o. [...].

16 martie. [...]. Lunga discuție pe care am avut-o cu Ică îmi aduce dovada că nemții sunt bătuți. Înainte de a o rezuma, este bine să amintesc vizita de azi dimineată a lui Moruzzi. Nu l-am revăzut din 2 ianuarie. Este întotdeauna tras la uniformă, însă formațiunea sa medicală a fost dizolvată și nu se va mai întoarce pe front până nu va primi material nou. [...].

— Continuați să credeți că războiul se va prelungi pe o durată nelimitată?”, l-am întrebat.

— Da, deoarece, mai întâi, Rusia trebuie distrusă”.

— Cu siguranță că nu v-ați schimbat deloc”. [...].

În cazul Moruzzi, este curios că, și în momentul în care Franța s-a prăbușit, nu s-a îndoit niciodată de victoria britanicilor. Pe atunci, U. R. S. S.-ul nu era implicat.

Ică nu mi-a vorbit niciodată într-un limbaj atât de net ca

astăzi. S-a arătat exagerat de amical și de fratern cu mine.

Deoarece am abordat chestiunea evreiască, a ținut să mă convingă că a renunțat definitiv să-i mai persecute pe copiii lui Israel, că distribuirea de fotografii și de manifeste antisemite (și antiamericane), la care am făcut aluzie, erau opera Legației Germaniei. Aceasta a profitat de un om de bună-credință, Neamțu, un funcționar de la Ministerul Propagandei. Pentru a-și susține demonstrația, mi-a arătat rapoartele poliției și procesele-verbale ale conversației dintre Davidescu și Steltzer și între el (Ică) și Killinger. Datorită acestor demersuri, Cabinetul de la București a devenit protectorul evreilor în fața atacurilor naziste.

Apoi, am vorbit despre refugiații polonezi. Știind că Steiger se interesa de aceștia în calitatea sa de delegat al C.I.C.R.⁷⁹, Ică mi-a remis diferite documente să i le transmit, fără ca eu să fiu însărcinat oficial cu apărarea intereselor poloneze. Acele acte dovedeau că guvernul regal îi tratează ca și cum ar fi tatăl și mama lor. Cu certitudine, Bucureștiul se îndoiește că Națiunile Unite fac un bilanț politic al României. De aceea, el se străduie să-și răscumpere datoriile, adunând un punctaj pozitiv.

În timpul întâlnirii noastre, am aflat că scumpul meu interlocutor și-a propus să-mi dea o mare decorație, pe care el însuși a ordonat să fie trimisă regelui sub formă de proiect de decret. Acest profesor de Drept constituțional ignora că, în Elveția, Constituția federală interzicea funcționarilor Confederației să accepte ordine străine. El a telefonat imediat la Cancelarie, care, mai bine informată, a reținut dosarul. Cu toate astea, îi sunt recunoscător curajosului de Ică pentru buna sa intenție: este într-adevăr mișcătoare.

Am făcut împreună un vast „tur de orizont”, pentru a folosi expresia consacrată. Pentru prima dată, fiind încurajat de atitudinea cordială și respectuoasă a președintelui, am riscat să-i expun în termeni categorici motivele pentru care nu m-am îndoit niciodată de înfrângerea Reich-ului. Am avut bucuria să-l ascult că este de acord cu mine. Nu știu până

⁷⁹ Comitetul Internațional al Crucii Roșii

unde mergea sinceritatea lui, însă constat că nu a făcut nici cea mai mică obiecție la judecata mea.

Cel mai mult se teme de un acord între Hitler și Stalin. „Ar fi sfârșitul tuturor”, mi-a spus. Am concluzionat că von Killinger a găsit o nouă manieră să-l terorizeze, și anume să agite sperietoarea bolșevică.

Pe de altă parte, sunt convins că declarațiile lui Suphi Tanrioer și ale mele îl fac să primească mai deschis ideea unei federații balcanice și, chiar, a unei alianțe mai largi, înglobând țările din Orientul Apropiat și Mijlociu, pentru a contrabalansa influențele germană și rusă, sub egida Angliei.

17 martie. După părerea lui Stroehlin, prietena, sau mai exact, una din prietenele lui Fischer nu a fost interogată de Gestapo. Ea pretinde că a fost condusă la Legația germană, unde a fost obligată să semneze niște documente referitoare la „mobilizarea totală” decretată de Reich. Asta înseamnă că va trebui să se prezinte la prima rechiziție pentru a fi trimisă pe câmpul de luptă, la uzină sau într-un birou, după voia domnilor naziști. Chiar dacă doamna Schmidt nu ar fi fost germană prin căsătorie, nimic nu i-ar fi împiedicat pe acești domni să o declare „aptă pentru serviciu”. Mă întreb, totuși, dacă în ciuda negărilor ei, putem să avem încredere în ea, atunci când afirmă că nu a fost interogată nici asupra lui Fischer, nici asupra colaboratorilor mei, nici asupra persoanei mele. Este foarte posibil că acești domni amabili au pregătit-o și au pus-o să povestească minciuni, amenințând-o cu cea mai cumplită pedeapsă dacă divulgă ceva.

18 martie. [...]. Din nou despre afacerea doamnei Schmidt; aflu că locuia de mult timp la Fischer, în calitate de „guvernantă”, cu alte cuvinte de servitoare amantă. Cred că în relația amoroasă era destul de îngăduitoare, din moment ce el avea alte prietene pe care le aducea acasă.

Ieri, ea a fost din nou convocată de Gestapo. Pentru că doamna nu s-a întors, șoferul lui Fischer, un polono-american, a venit să-l alerteze pe Stroehlin. Spre amiază, ea a reapărut, hărțuită și bolnavă. Stroehlin a văzut-o și a rezumat astfel spusele ei:

Interogatoriul de la Splendid Park Hotel, unde se află

sediul soldaților și birourile comandaturii (și a celor de la Gestapo), a început spre miezul nopții. Când anchetatorii au obosit, au lăsat-o și pe doamna Schmidt să se odihnească puțin. Interogatoriul a reînceput dimineța, fiind apoi întrerupt de deplasarea într-un alt cartier, unde se găsea un serviciu anexă al Legației Germaniei. Spre prânz, acești domni au repus „victima” în libertate, nu înainte de a-i lua pașaportul și toate actele de identitate. I-au dat ordin să fie gata să plece în Germania, în 24 de ore. Totodată, „Siguranța”, care de câteva zile nu a încetat să supravegheze casa, a convocat-o și pe doamna Schmidt. Nefericita nu a găsit să facă altceva mai bun decât să se pună în pat și să cheme un doctor. Fără îndoială că speră să obțină, astfel, câteva zile de răgaz.

Mărturisește că a fost îndelung interogată asupra „patronului” și amantului ei, despre opiniile lui Fischer, despre relațiile și drumurile sale. Bineînțeles, ea spune că nu a mărturisit nimic, pretinzând că nu prea ieșea, că nu asista la recepțiile date de Fischer, că acesta mergea adesea la dineuri, însă fără ea, și că nu putea să știe ce fel de oameni frecventa. Ea este sigură că nu au percheziționat casa și că, de altfel, Fischer a ars toate documentele înainte să plece și că pe altele le-a dus la Legație, fie pentru a le păstra acolo, fie pentru a le trimite în Elveția prin valiză diplomatică.

Anchetatorii ar fi concluzionat, din declarațiile sale, că ea trăia la București într-o atmosferă „nesănătoasă” și că, pentru binele ei, se impunea întoarcerea sa în Germania.

21 martie. Întotdeauna găsesc neajunsuri pentru a acuza regimul politic al țării de unde vin. Altădată, criticam liber instituțiile unei democrații federaliste, unde totul părea a fi calculat pentru a reduce lupta de idei, pentru a îngusta orizontul conducătorilor și al supușilor precum și pentru a asigura peste tot triumful mediocrilor. [...].

Între 1908 și 1909, am petrecut câteva luni la München, unde, regretând Parisul tot timpul, am învățat să disprețuiesc o Germanie contra căreia nu aveam, odinioară, nici o prejudecată. Apoi, când am fost la Londra, între anii 1913 și 1917, am învățat că englezii sunt niște oameni

speciali, dificil de înțeles și de cunoscut, guvernați de un ansamblu de tradiții, legi și prejudecăți care, însă, se arată foarte eficace în realitate.

De aici, am reținut o anecdotă povestită de bietul Pierre Müle. Odată, directorului revistei „Revue des Deux Mondes” i-a fost prezentat un „strălucit candidat”, un tânăr economist neghiob. Acesta din urmă îi aduce lui Brunetiere un studiu despre patria reginei Elisabeta și a lui Cromwell.

— Reveniți la mine peste opt zile,, îi spune. „Voi citi manuscrisul și vă voi da un răspuns”.

În ziua fixată, „strălucitul candidat” se întoarce.

Atunci, Brunetiere îi spune: „Am citit lucrarea dumneavoastră. O voi publica, deoarece nu vreau să-mi jignesc prietenii care mi-au vorbit de dumneavoastră. Însă, permiteți-mi să vă spun că ați uitat esențialul”.

— Ce anume?”, a întrebat tânărul autor, cu un aer înțepat.

— Ați uitat să semnalați cititorilor că Anglia este o țară înconjurată de apă. Credeți-mă că este esențial. Datorită acestei particularități, englezii pot comite toate prostiile imaginabile: asta nu contează deloc, cel puțin pentru noi”.

Am petrecut în Elveția cea mai mare parte a anului 1917, când neutralitatea, așa cum a fost concepută de Hoffman, a creat o atmosferă pe care o consideram sufocantă. Am avut bucuria să asist la căderea răsunătoare a acestei germanofilii incorrigibile. [...].

Cum aș fi evoluat dacă aș fi rămas în Franța? Nu am nici o idee. Tot ce pot spune este că vedeam slăbiciunea Republicii, însă, în 1933, în momentul plecării mele la București, nimic nu părea pierdut. Mi se părea că era posibilă o redresare și fără îndoială că așa ar fi fost dacă nu intervenea catastrofa și propaganda comuniștilor, fasciștilor și naziștilor, ajutați de trădarea câtorva politicieni francezi. Aceștia au semănat confuzia în gândirea maselor, răsturnând toate pozițiile ocupate de celelalte partide.

Am ajuns într-o țară monarhică. M-am convins imediat că regimul nu era mai bun decât altele. L-am văzut funcționând în diferite ipostaze. Când am sosit, Parlamentul

se apăra contra acțiunilor lui Carol al II-lea. Apoi, dictatura regală s-a întărit progresiv, datorită ambiției regelui, dar și din cauza fricii pe care o resimțea de a se vedea subminat de Codreanu și de Garda de Fier. Ralierea lui Carol la Axă și la ideologiile totalitare nu l-au ajutat să-și salveze tronul. Lovitura de stat, executată de Antonescu, nu a făcut decât să sporească aservirea României față de Germania și să precipite războiul. Cu siguranță că toate regimurile sunt la fel. Ceea ce contează este inteligența liderilor și solidaritatea spontană a maselor. [...].

25 martie. [...]. Alaltăieri, Ică a venit la noi, la masă, pentru a se întâlni cu Paul Heymans, fost ministru belgian, președintele operațiunii Secours d'Hiver în Belgia, care caută să-și procure din România sau din Ungaria, cu ajutorul lui Wladimir de Steiger, delegatul C.I.C.R., alimente pentru țara lui înfometată de nemți. Am impresia că rezultatele întrevederii sunt destul de bune. [...].

26 martie. De câțva timp, un domn Barbu, care provenea din anturajul lui Ică, a provocat un scandal la restaurantul Capșa. Se spune că acesta ar fi moștenit de la șeful său plăcerea pentru o blondă, cu numele de Brigitte P., care l-a părăsit pentru profesorul Basilescu, jurist și fabricant de șampanie. Aflând că infidela urma să cineze la Capșa, *en tete à tete* cu noul ei amant, Barbu s-a dus și el acolo, însoțit de doi prieteni, cu gândul să-l provoace pe Basilescu. Precum în epopeile lui Homer, scena a început prin cuvinte și s-a terminat cu bătăi. În ciuda efortului celor doi participanți, chelnerul nu a putut să-i despartă. Un bărbat, care se pare că era sportiv, i-a dat un pumn încât l-a aruncat pe masa plină de mâncare. Barbu s-a trezit tot pictat cu maioneză.

Asistența, care trebuie să fi urmărit lupta cu cel mai mare interes, ținea partea profesorului. Însă, intimidată de situația de învingător a celuiilalt, nu a îndrăznit să-și manifeste sentimentele sincere.

Dacă este să îl cred pe Stelian Popescu, epilogul acestei istorii s-a stabilit astfel: Barbu urmează să fie numit consul general la Geneva, cu o leafă de 5000 de franci pe lună. Frumoasa va fi trimisă în același oraș, pentru a reprezenta

ziarul „Timpul”, cu un salariu lunar de 3000 de franci. Iar Basilescu va primi din partea „Conducătorului” și a Consiliului comenzi uriașe de șampanie.

Îmi permit să urmăresc eu însumi aceste evenimente. Dacă vor confirma versiunea de mai sus, deznodământul ar putea să se schimbe. Nu este necesar ca moravurile românești, atât de nostime, să fie exportate și în străinătate. [...].

30 martie. Îcă dezmințe toate zvonurile răspândite de două zile pe care Donche mi le-a repetat chiar în această dimineață: mareșalul a petrecut câteva zile în Basarabia, însă fără să meargă la Cartierul General al „Führer”-ului. Îcă va merge luna viitoare la Roma, așa cum mi-a spus în 6 martie. În anticamera lui, i-am văzut pe Bova Scoppa, ministrul Italiei, pe Nunțiul papal și pe Grigorcea, ministrul României de la Roma; acesta din urmă mi-a spus că se va întoarce la post pentru a pregăti vizita președintelui.

Îcă recunoaște că au existat unele conflicte între el și mareșal, însă mă asigură că s-au reîmpăcat. Nu sunt sigur de acest lucru, deoarece părerile politice ale celor doi oameni diferă din ce în ce mai mult. Însă criza iminentă anunțată în străinătate nu se va mai produce.

Ionel Styrcea este singura persoană care m-ar putea ajuta să verific declarațiile interlocutorului meu. Trebuie să-l văd cât de repede posibil.

31 martie. Fischer s-a întors alaltăieri de la Berna. A găsit-o la el pe doamna Schmidt, care susținea că a fost bolnavă și nu a mai putut să plece din casă.

Ieri, încă mai spera să poată negocia de la egal la egal cu cei de la Legația Reich-ului problema plecării prietenei sale în Germania. A motivat că au făcut un contract prin care ea se angaja până la sfârșitul lunii aprilie să lucreze la el ca „menajeră”. Convins că ea a răspuns inteligent la toate întrebările, el își imagina că afacerea era clasată, iar dacă „autoritățile” germane mai insistau să o ducă pe tânăra femeie în lagărul naziștilor, era pentru simplul motiv că urma să se supună mobilizării generale decretate de „Führer”. Se

mai permite un răgaz. Deci, el își propunea să obțină pentru ea o amânare de la termenul fixat.

Când l-am văzut azi dimineață, era mai rezervat. Ieri seară, doamna Schmidt s-a dus la domnul Richter, „atașatul de poliție” de la Legația Germaniei, pentru a anunța întoarcerea „patronului” ei. Gestapo-ul a reținut-o la Splendid Park Hotel. Fischer, văzând că nu mai apărea, s-a dus la Legație, la Steltzer, la Hardenberg și chiar la Killinger. Acesta a avut curajul să-i spună că prietena lui este bănuită de spionaj și că trebuia trimisă urgent în frumoasa ei patrie. Fischer a reușit totuși să o vadă pe tânăra femeie, dar în prezența unui polițist. Azi dimineață a reușit să o aducă la el acasă pentru a-și face bagajele. Însă nu a obținut nici cea mai mică întârziere. Seara aceasta și-a luat liber și s-a dus să-și conducă prietena la Gara de Nord. Mai mulți agenți de la Gestapo, dintre care un comisar, au asistat la plecare.

Sper că Fischer nu este prea îndrăgostit de cucerirea lui de la Riga. Deși rămâne convins că toată mașinația a fost urzită împotriva lui și a prietenei sale, nu poate totuși să se elibereze de o neliniște foarte justificată. Nemții sunt capabili de orice. Simplul fapt de a partaja patul cu un „străin” este deja o crimă. I-au reproșat doamnei Schmidt că „este lipsită de patriotism”. Fără îndoială că-i vor smulge mărturisiri și denunțuri. Din moment ce ea refuză să le satisfacă cererea, ei pot să o trimită de urgență „în patrie”.

Mă tem foarte tare pentru Fischer că s-a compromis inutil. Logic ar fi ca el, ori să se abțină de la orice intervenție, ori să reziste la provocarea Gestapo-ului și să meargă până la capăt. [...].

4 aprilie. Fischer s-a întâlnit ieri cu o altă prietenă, doamna K., care este dragă și bunului nostru Ică. Aceasta i-a făcut în pat niște confidențe, care sunt o confirmare și o dezmințire a celor spuse mie de președinte marțea trecută.

Ea a confirmat faptul că Ică nu este amenințat de dizgrația „Conducătorului”. Nimeni nu poate să-l oblige să cedeze puterea. Excepția poate fi în cazul izbucnirii unei revoluții naționale, pentru care nu a sosit încă vremea, sau transformarea tutelei germane într-un simplu protectorat.

Dezmintirea constă în informația că omul nostru este conștient că regimul Antonescu este condamnat. Nu s-ar supăra dacă ar putea să iasă din joc înaintea catastrofei. Dacă este să dau crezare frumoasei, care îi dă lui Fischer frisoane de bucurie, Ică se va căsători cu amabila văduvă (bineînțeles, cu condiția ca ea să accepte, ceea ce nu este prea sigur). Apoi, va juca rolul de soț îndrăgostit, care, pentru a face pe placul soției sale doritoare să strălucească într-o anume capitală, va părăsi postul de comandă pentru a pleca într-o misiune diplomatică. El ar alege Roma și, în Roma, Vaticanul, unde crede că va putea lua contact cu lumea anglo-americană. Speră că acest regim din România va dura suficient pentru a-i seduce pe americani și pe britanici. Atunci când va veni falimentul, el nu se va număra printre cei responsabili și va putea spune: „Hello! boy, cucu, și eu sunt pe aici”.

În teorie, combinația este seducătoare. Însă există câteva hopuri. Mai întâi, trebuie ca dama să accepte să se recăsătorească. Or, ea pretinde că nu-l iubește pe Ică. Se pare că i-ar fi cerut chiar lui Fischer să se căsătorească cu ea. Mai mult, mama ei nu încetează să o prevină de pericolele unui mariaj cu un politician. Să presupunem că prima problemă s-ar rezolva. Dacă este să-l cred pe Truelle, care cunoaște dedesubturile, Vaticanul va fi, din punct de vedere diplomatic, doar o casă de retragere pentru cei „obosiți” de cariera profesională. În orice caz, pentru un român din anul 1943 nu pare să fie locul ideal de a întâlni oameni precum Churchill sau Roosevelt. Admițând că Ică face totul pentru a-i întâlni, asta nu înseamnă că va reuși să-i convingă că trecutul său este o ipotecă apăsătoare. În fine, în ziua în care România va avea un guvern național, care să se ralieze Națiunilor Unite, acesta nu va fi compus din oamenii care fac parte din echipa actuală.

Să nu uităm că, pe de altă parte, este vorba de un veleitar: câte din proiectele deja concepute au reușit? El urmărește să-și salveze pielea gândindu-se că se va căsători cu doamna K. și va fugi cu ea la o legație, unde să beneficieze de imunitate absolută.

A murit Anton Mocsonyi, mare vânător și tatăl adoptiv al lui Ionel Styrcea. Am aflat știrea prea târziu pentru ca să merg la serviciul funebru de azi dimineață, oficiat la domiciliul defunctului. Stroehlin m-a reprezentat acolo și a transmis familiei condoleanțele mele. Însmormântarea va avea loc undeva lângă Timișoara, unde Mocsonyi poseda un domeniu întins.

Joi, am fost să-l vizitez la clinica Saint Vincent pe Paul, unde a fost operat de ocluzie intestinală. Acolo m-am întâlnit și cu Ionel (care devine astăzi, la moartea tatălui său adoptiv, unul dintre cei mai mari proprietari funciari ai regatului).

Iată ce mi-a spus despre conflictul dintre rege și mareșal:

Există un dezacord între cei doi. Luna trecută, Antonescu a trimis o scrisoare prin care îl ruga pe suveranul său să nu se ocupe de treburile politice. În urma consultării sale cu mai multe persoane, a hotărât să abandoneze ideea organizării unui plebiscit. Mai mult, a remis tânărului rege un dosar în care se arăta în ce grad de pericol se afla România datorită politicii personale a tatălui său.

Regele nu a răspuns. Însă el rămâne foarte ferm pe poziții. În plus, mareșalul pare că regretă deja misiva lui, scrisă, probabil, sub influența unei mâini subite, care îl apucă destul de des. La Chișinău, într-un discurs din 27 martie, în care celebra a 25-a aniversare de la revenirea Basarabiei la România, s-a observat că a strecurat un paragraf elogios la adresa dinastiei și a monarhului.

La început, nemții se aflau probabil în spatele mareșalului. Considerând Palatul regal un focar al rezistenței contra Germaniei, ei nu s-ar fi supărat să pună capăt „intrigilor” de aici. Fără îndoială că lui Antonescu îi ajungea efortul de a-l teroriza pe „tânărul om”, însă, acest tânăr nu și-a pierdut cumpătul. Astăzi, germanii realizează că o ceartă ar fi utilă doar adversarilor lor și se străduiesc să minimizeze furia „Conducătorului”.

„Mazarin a primit scrisoarea de la Turenne: îl sfătuiește să aștepte”.

(B.B.C., 3-4 aprilie). [...].

24 aprilie. [...]. Intrigile germanilor nu au reușit să pună capăt carierei politice a lui Ică. Evoluția lui, care datează de aproape un an, o consideram a fi o câință întârziată, o încercare timidă și ezitantă de reparare, o tentativă nobilă de a readuce România pe calea cea bună. În ochii nemților, asta este pur și simplu o trădare. Ei voiau să se debaraseze de un om care nu mai credea în victoria lor. Asta nu era surprinzător. Din diferite motive, care ar face prea lungă enumerarea altor fapte, manevrele lor au eșuat pe moment.

O angină sau o amigdalită a permis eroului acestei drame să se sustragă, în tot timpul crizei, întrebărilor indiscrete ale diplomaților străini. Totuși, sper că Ică va găsi timp să mă primească înainte de plecarea sa apropiată la Roma. [...].

Dacă este să-l cred pe Suphi Tanrioer, în cursul ultimei vizite la Cartierul General al „Führer”-ului, mareșalul Antonescu ar fi refuzat să se angajeze pe alte fronturi și chiar să mai trimită trupe în Rusia, atâta timp cât germanii nu-i vor livra armamentul promis. Problema este de a afla dacă aceștia sunt în măsură să le furnizeze și în cât timp. [...].

9 mai. Am neglijat mult acest jurnal. [...].

În 30 aprilie s-au împlinit zece ani de la sosirea mea la București, în 4 mai 1933, am remis regelui Carol scrisorile mele de acreditare. Colonia elvețiană a ținut să marcheze acest eveniment duminică, în 2 mai 1943, la Maison Suisse. În prezența a 120 de convivi, invitați la masa festivă, am ținut un discurs, apoi am primit o cupă de argint, de proveniență turcă. În 4 mai, după ce am luat cina la Fischer, colaboratorii mei mi-au oferit o tavă de argint cu dedicație.

Nu pot să spun că, pentru misiunea mea, toate acestea m-au dat sentimentul unei reușite perfecte. Așa cum am spus duminica trecută, răspunzând discursului lui Eggerman, nu se poate afirma succesul unei misiuni, precum este cea pe care o dețin în prezent, până nu este încheiată. Și, la urma urmelor, eu nu sunt decât un scriitor rătăcit în diplomație. Totuși, am avut plăcerea să constat că atât cei care lucrează toată ziua cu mine, cât și elvețienii din București apreciază activitatea mea. Toți înțeleg faptul că eu lupt pentru ei și pentru țară și că, dacă aș eșua în ultimul

moment, nu ar fi din cauza lipsei de fermitate sau de energie.

11 mai. [...]. L-am văzut pe Ică. În momentul în care mă pregăteam să plec, mi-a fost adusă o scrisoare cu semnătura lui, un desen colorat reprezentând fete în costum național românesc, o cutie de caviar și, pentru Blanche, un costum oltenesc. Toate astea pentru a marca, cu câteva zile de întârziere, cei zece ani de numire a mea la București.

Această generozitate m-a pus într-o încurcătură groaznică. Am fost însărcinat să transmit președintelui că, dacă România nu va accepta un supliment de 20 % din prețul armelor de la Oerlikon, desemnate în acordul comercial parafat recent cu pudicul eufemism de „furnituri speciale”, noi vom fi obligați să nu-l semnăm. Din fericire, trebuia să-i înmânez, din partea lui Marcel Godet⁸⁰, directorul Bibliotecii Naționale, două documente privind istoria Principatelor danubiene și a dinastiilor lor: era vorba de două telegrame adresate, în 1877, de către prințul Carol I de Hohenzollern nevestei sale, Elisabeta, prin care îi anunța victoria de la Plevna. Asta mi-a permis să îndulcesc pilula amară. Însă, în ciuda oricărei griji pe care am avut-o prin repetarea neîncetată că eu nu eram autorizat să negociez, că mă limitez să transmit cererile guvernului meu, observ cum începe o tocmeală penibilă în stil oriental.

22 mai. [...]. În această dimineață a venit la mine în vizită Paul Heysmans, fost ministru belgian, care mai făcuse un sejur la București în martie. Se arată foarte mișcat de ceea ce fac pentru a-l ajuta în misiunea lui. Mi-a spus că, „dacă evenimentele îi permit”, va reveni în septembrie. Îi întreb dacă pot să-i doresc ca a treia călătorie să se realizeze. Îmi răspunde: „numai dacă evenimentele nu o vor face inutilă”. [...].

23 mai. Ică trebuia să plece la Roma pe 28 aprilie. Nici n-a stabilit bine programul de audiențe, recepții, dineuri etc, că a sosit contramandarea vizitei. Explicația care i s-a dat părea plauzibilă: lucrurile mergeau prost pentru italieni în Africa și

⁸⁰ Între 1906 și 1909, Marcel Godet a îndeplinit funcția de bibliotecar privat al regelui Carol I al României.

se prefera să nu fie expus unei situații neplăcute (să afle căderea Tunisiei sau a orașului Bizerta) în cursul unei festivități în onoarea primului-ministru dintr-o țară aliată. De fapt, dacă versiunea pe care mi-o dă Al. Popescu-Necșeu este exactă, atunci înseamnă că nemții au sugerat discret lui Mussolini să amâne vizita lui Ică. Se pare că nu au renunțat să se răzbune pentru trădarea de care îl acuză. Și se spune că nemții vor duce tot timpul o campanie contra lui Ică.

Bastos îmi povestește că la festivitățile din 10 mai s-a produs un nou incident între rege și mareșal. Trupele fiind mai reduse la număr decât altădată, defilarea lor a durat mai puțin decât de obicei. Regele s-a întors la Palat în aceeași mașină cu mama sa. El s-a înțeles să ia prânzul la ora unu, împreună cu cei doi Antonești. După o lungă așteptare, apare Ică, singur și încurcat. I-a explicat suveranului că mareșalul, foarte supărat că regele nu l-a luat și pe el în mașină la terminarea defilării militare, s-a decis să nu vină la prânz. Orgoliul acestui soldățoi este cu siguranță mult mai sensibil decât mi-l imaginam. Bădărănia lui Killinger s-a extins și asupra lui. Ce asemănare frapantă este între cei doi!

29 mai. Tocmai l-am condus la gară pe Edouard Chapuisat, fost director la „Journal de Geneve”, membru al C.I.C.R., care pleca la Sofia. El a petrecut zece zile la București, după ce a fost înainte în Ungaria. Misiunea lui era să viziteze lagărele de prizonieri și să constate în ce condiții de viață trăiesc. În plus, am insistat de mai mult timp pe lângă Comitet pentru a numi delegați care să se intereseze de soarta evreilor. Anul trecut, Rohner și, anul acesta, Wladimir de Steiger au făcut tot ce au putut. Însă Comitetul este prea ezitant, pentru a nu spune fricos. Atitudinea lui Chapuisat și a tânărului Traz, secretarul său, se aseamănă oarecum: le este frică să nu se compromită. Degeaba le-am repetat că eu însumi, când ceream ceva guvernului român, nu o făceam cu jumătăți de măsură și nu m-am căit niciodată. Ei nu s-au lăsat convinși, în așa măsură au fost „potemkimizați” de români. Cu siguranță, cei doi oameni se îndoiesc de faptul că li s-a arătat tot. Răspunzând în același limbaj la

demonstrațiile de prietenie călduroasă arătate de indigeni, ei au păstrat o oarecare rezervă.

Au fost lăudați și sărbătoriți așa cum știu să facă românii. Ei au organizat un concert de recepție, unde bineînțeles trebuia să-mi joc rolul. Cel puțin, încerc să deschid ochii celor doi pelerini asupra dedesubturilor regimului. Într-o oarecare măsură, Costinescu m-a ajutat în acest demers, deoarece nu aprecia deloc politica „Conducătorului” și, mai ales, detestă cu cordialitate „Patronajul”, o organizație concurentă dirijată de Doamna mareșal care, prin acest titlu, beneficiază de toate favorurile oficiale.

31 mai. Dizolvarea Kominternului⁸¹ mi-a oferit o bună ocazie să-i amintesc lui Pilet importanța pregătirii opiniei publice elvețiene pentru reluarea relațiilor diplomatice dintre Elveția și Uniunea Sovietică.

Încerc de un an să explic liderilor noștri ce se petrece în U.R.S.S. Bucureștiul a fost întotdeauna un post destul de bun pentru a urmări evenimentele de acolo. Fără îndoială că nu putem avea o observație directă, așa cum s-ar fi putut face din Moscova. Însă, se pot înregistra efectele tuturor evenimentelor importante din spațiul sovietic. În calitate de martor direct, care trăiește într-o atmosferă ostilă a tot ceea ce este rus sau „bolșevic”, am ajuns la concluzii favorabile privind realizările lui Stalin. Până astăzi, avertismentele nu au mai fost auzite. Vor fi ele mai bune pe viitor? [...].

1 iunie. Antonescu tocmai l-a deportat în Transnistria pe W. Filderman, șeful incontestabil al evreilor din România.

Filderman, pe care antisemiții cei mai intransigenți îl consideră a fi un om onorabil, a fost colaboratorul lui Ion Brătianu la Conferința de Pace din 1919. Creatorul „Marii României” i-a decernat atunci un brevet de patriotism

⁸¹ Creat de Lenin în 1919, la cel de-al III-lea Congres al Internaționalei Comuniste. Viza reunirea tuturor partidelor comuniste cu scopul final de a declanșa revoluția mondială. Deși a fost dizolvat în 1943, după terminarea războiului va fi reînființat sub denumirea de Cominform (1947).

românesc. În 1926, cei doi oameni s-au prezentat pe aceleași liste la alegerile electorale pentru un nou Parlament.

Filderman, care este un avocat cunoscut, prezida o „Federație a comunității israelite din România” până când aceasta a fost dizolvată din ordinul germanilor, pentru a fi înlocuită cu „Centrala evreilor”, dirijată de sinistrul Radu Lecca. El a rămas totuși, în ochii guvernanților, evreul „notabil” prin excelență. Antonescu îl consulta adesea. Israel nu făcea jurământ decât pentru el.

Acum câțva timp, „Centrala” a primit ordinul să scoată de la evrei o contribuție de 4 miliarde de lei. A fost convocată imediat o reuniune la care a asistat și Filderman. El a declarat că, ruinați de toate actele de violență la care au fost supuși, coreligionarii săi nu erau în măsură să strângă, într-un termen atât de scurt, o sumă foarte mare. Argumentația sa a părut atât de pertinentă încât președintele „Centralei”, un domn Gingold, l-a rugat să facă un memoriu pe care să-l remită mareșalului. Filderman l-a făcut.

Însă Antonescu, fără să țină seama că acest document nu era adresat lui personal, ci președintelui de la „Centrală”, a considerat că era un act de impertinență și s-a supărat de parcă ar fi fost o crimă de lez-maiestate. De fapt, pot să spun, după ce l-am citit, că era un expozeu foarte obiectiv și pe un ton moderat. De altfel, mareșalul a declarat că nu poate să admită că încă nu a fost ridicată „contribuția” evreilor, care ar fi trebuit să fie furnizată de anul trecut. Din acest motiv, a decis să-l trimită pe Filderman în ghetoul Moghilev din Transnistria.

Generalii D. Popescu, ministru de Interne, Vasiliu, subsecretar de Stat, și Pălăngeanu, prefectul de poliție au încercat, fără reușită, să-l facă pe mareșal să revină asupra situației. Chiar Ică a crezut că poate să amâne deportarea până în momentul când va fi posibil să vorbească cu „Conducătorul”. Vinerea trecută, în 29 mai, mi-a spus: „Nu vom face o asemenea prostie”. El a avut același limbaj când a vorbit cu Chapuisat. Toate aceste rezistențe nu au făcut decât să mărească furia mareșalului. Astfel, în 30 mai, duminică seara, Filderman a fost ridicat de la casa de

sănătate, unde a fost trimis de Ică. Printr-o stranie inconsecvență, care demonstrează că guvernul nu este sigur de ceea ce face, a fost urcat într-un vagon la clasa întâi și i s-a acordat dreptul de a fi însoțit de nevasta lui, de a-și lua bani și alimente cu el. A fost însă acompaniat de trei comisari de poliție, pentru a-l proteja contra S.S.-ului, care era stăpân în Transnistria și care ar fi fost bucuroși să-l poată lichida pentru totdeauna.

2 iunie. Ică a venit ieri la mine în vizită. Nu am sosit bine de la birou, că a și început să-mi vorbească de afacerea Filderman. Aproape că m-a implorat să-i explic lui Chapuisat de ce n-a putut să-și țină promisiunea de vinerea trecută: „Mareșalul a fost furios când a aflat că mi-am asumat sarcina de a amâna ordinele sale. Rugămintile celor trei generali nu au făcut decât să-l irite și mai mult. Pentru a diminua răul, mi-a fost imposibil să-l întâlnesc pe Filderman înainte să plece spre Moghilev. M-am văzut însă cu el azi dimineață. Bineînțeles că a început să-mi facă o scenă. Apoi, a strigat că voiam să-l fac ridicol, obligându-l să revină asupra deciziei sale. Încetul cu încetul, a început să se mai calmeze. I-am arătat din nou că gestul său era nepotrivit pentru că se va număra printre toate incidentele nefericite pe care străinătatea nu va tăgădui să le utilizeze contra noastră. Cred că l-am făcut să se cutremure și aproape că l-am convins. Mai așteptați câteva zile și voi face totul să-l readuc pe deportat în București. Mai ales, aveți bunăvoința de a transmite acest lucru lui Chapuisat”.

Deci, să trecem la fapte. Viitorul apropiat ne va arăta dacă Ică ia taurul de coarne sau dacă steaua lui se va stinge.

4 iunie. L-am însărcinat pe curierul Trumpy, care pleacă mâine la Sofia, să transmită lui Chapuisat mesajul președintelui. Să sperăm că va fi repetat exact așa cum i-am spus. În plus, Chapuisat și Traz vor fi marșea viitoare la București. Oare voi putea să anunț eliberarea lui Filderman, la sosirea lor? [...].

10 iunie. De câțva timp, l-am întrebat pe Ică dacă mă autorizează să merg pe cont propriu la Odessa. Mă puteam aștepta să aibă rezerve, deoarece vara trecută am refuzat să

particip la excursia colectivă, organizată de Ministerul de Externe pentru corpul diplomatic (de altfel, nu țineam să vizitez Transnistria în „suita” lui von Killinger). Însă Ică nu a ținut cont de aceasta. M-am decis, deci, să cer de la Protocol pentru Blanche, Steiger și pentru mine pașapoarte eliberate de autoritățile militare. Le-am obținut destul de repede. Vroiam să plătesc biletele de avion ca orice pasager. Dar Vlădescu ne telefonează azi dimineață, spunându-ne că biletele de avion au fost reținute și că guvernul are plăcerea să ni le ofere. Protestez contra acestei „generozități” care mă umple de confuzie, pentru că nu aș fi încercat niciodată să solicit o autorizație de deplasare dacă știam că am nevoie de asemenea favoruri. Răspunsul a fost: „Așa s-a decis de sus”. Îmi dau seama imediat că acest cadou mai prevede o măsură. Un anume domn Mironescu, de la Oficiul Național de Turism, se pune la dispoziția noastră și că se va îngriji de noi. L-am ales în mod special pe Steiger, deoarece este născut în Odessa, cunoaște limba și locurile, ceea ce ne-ar permite să ne descurcăm fără ajutorul unui ghid oficial. În concluzie: Ică mă iubește mult, dar nu poate să conceapă că dorința mea de a vizita capitala „Transnistriei” nu ar ascunde altceva. Pentru a mă consola, mi-am spus că, sub regimul sovietic, nu am fost scutit de supravegherea unui camarad de la Inturist.

17 iunie. Călătoria la Odessa. Am plecat de pe aeroportul Băneasa sâmbătă, 12 iunie, la ora 7 și 15 minute, la bordul unui avion Lockheed. [...].

La aeroportul din Odessa am fost așteptați de secretarul general al guvernatorului Alexianu. Acesta ar fi venit el însuși să ne întâmpine dacă nu ar fi fost convocat de mareșalul Antonescu. Delegatul său îmi prezintă doi colaboratori, pe care-i pune la „dispoziția” noastră (aveam, deci, trei „îngerii păzitori”: asta este un lux). La rândul meu, îl prezint pe Wladimir de Steiger, delegatul C.I.C.R.; Dinu Mironescu, de la care am aflat în timpul zborului ca nu era doar un funcționar de la Oficiul Național de Turism, ci și ofițer aviator) și, în fine, Richard Schindler, un compatriot, directorul companiei Ford din București, care întreprinde

lucrări de recuperare în beneficiul guvernului român (el s-a asociat grupului nostru pentru a ne da câteva detalii despre resursele locale).

Odată prezentările făcute, cu o solemnitate care evocă întâlnirile regale, ne-am aruncat cu „suita” noastră în două mașini, care ne-au dus la hotelul Londra. Acesta este situat pe o lungă esplanadă cu arbori. Pe vremuri, era o așezare de mare lux. Holul de la intrare este impunător. Scările sunt de marmură albă, palierele de la coloane din marmură policromă, culoarele sunt pavate cu mozaic, toate fiind demne de un palat princiar. Camera noastră, al cărei balcon dă spre mare, este vastă, cu un plafon înalt și foarte sumar mobilată. Sala de baie, cu un aspect învechit, funcționează prost. Pentru că am insistat mult, am obținut un prosop pentru amândoi, care nu va fi schimbat timp de patru zile. [...].

În timpul plimbării noastre, am fost asaltat de numeroși cerșetori. Cei mai mulți sunt bătrâni, dar sunt și femei cu prunci. Un puști de 12 ani arată un braț amputat. Se risipesc de îndată ce unul dintre noi le strecoară în mâini o bancnotă de două sau de cinci mărci.

Moneda legală din Transnistria este marca germană. Însă modelul ei special nu a pătruns încă pe teritoriul Reich-ului. Nu poate să fie exportată. Cursul oficial este de 60 de lei pentru o marcă. Este interzis, sub pedeapsa cu moartea, de a cumpăra sau de a vinde la un curs inferior. Bineînțeles, toată lumea o face. Funcționarii guvernului sunt primii care ne previn de acest fapt și, în același timp, ne oferă serviciile lor pentru toate operațiile de la „bursa neagră”. Însă Steiger are deja cu el un agent care ne procură mărci între 20 și 22 de lei. [...].

Am intrat în câteva buticuri, în librării improvizate sau în magazine cu diferite mărfuri, aparținând unor oameni care încearcă să câștige bani din niște obiecte (mai mult sau mai puțin utile), pe care le-au păstrat de-a lungul războaielor și a revoluțiilor. Timpul „bunelor afaceri” pare că a trecut, dar se mai găsesc încă, printre aceste obiecte eteroclite, câteva piese

interesante: icoane, porțelanuri de Saxa sau manufacturi imperiale din Rusia, fildeșuri, obiecte lăcuite și argintărie.

Steiger ne conduce la casa unde tatăl său a instalat, într-un apartament de 11 camere, birourile companiei de navigație pe care le conducea. Administratorul care lucrează pentru familia lui a rămas să ne întâmpine. [...].

Nevasta acestuia știe câteva cuvinte în franceză. Ne înțelege destul de bine. Când are dificultăți să se facă înțeleasă, se întoarce spre însoțitorul nostru și îi explică în rusă, cu un ritm extraordinar de vioi, ceea ce ea ar dori să ne spună. După cum mărturisește, populația din Odessa nu ar avea motiv să se plângă de regimul român. Indigenii din Transnistria sunt mult mai bine tratați decât cei din regiunile administrate de germani; nu mă îndoiesc de acest lucru. Viața este scumpă, dar reușești să te descurci. Cel puțin dormi liniștit, în timp ce sub bolșevici trebuia să muncești din greu și să te supui, ceea ce nu-i împiedica să te trezească în miezul nopții pentru a fi deportat în Siberia sau altundeva, după nevoile economiei naționale sau după capriciile polițiștilor. Astăzi respirăm mai liniștiți, dar știm bine că asta nu va dura prea mult timp.

Mai mult, românii, care la începutul ocupației lor erau mult mai îngăduitori (cu excepția evreilor, pe care i-au masacrat sau i-au expulzat în masă), încep să se arate nervoși. De câțva timp, arestările se multiplică și „Siguranța” tratează victimele cu o brutalitate deosebită. Propaganda comunistă, sau cel puțin sovietofilă, a reînceput.

Ne-am întors la hotelul Londra, unde ne aștepta o masă somptuoasă, oferită de guvern. Îngerii noștri păzitori ne asistau, mulțumiți de misiunea lor. În realitate, nici un restaurant din București nu putea la vremea aceea să ofere un meniu atât de bogat și de bine pregătit: caviar, icre de tot felul, macrou din Marea Neagră (românii îi spun „scrumbie”), fripturi bune, tot felul de legume, înghețată, fructe, cafea și lichior. [...].

Masa a fost prelungită până în momentul când a trebuit să ne retragem în camerele noastre pentru o scurtă siestă, după care să mergem la Operă, unde ne era rezervată o lojă.

[...].

13 iunie. În a doua zi de la sosirea noastră, am aflat că „Conducătorul” trebuia să facă un scurt sejur la Odessa. Cu siguranță că era informat de prezența mea, după cum și eu eram la curent cu ce se întâmpla. Bineînțeles, nu încerc să mă impun, însă aș regreta dacă aș ignora ceea ce toată lumea cunoaște. În plus, să nu uităm că sunt „oaspetele guvernului”. Se cuvine, deci, să trimitem mulțumirile noastre mareșalului și nevastei sale. Îi mărturisesc acest gând „îngerului meu păzitor”, Mironescu, care este, de altfel, un tip foarte simpatic, discret, bine crescut și, pe deasupra, aviator. El este de acord cu mine.

La întoarcere, ne-am dus să adresăm aceleași formalități și guvernatorului, la palatul Voronțov. În timp ce ne pregăteam să ne urcăm în mașină, un ofițer a venit să ne spună că Alexianu ne așteaptă. Am traversat un vestibul mare și apoi am intrat într-un salon destul de elegant, mobilat în stil al Empire tsariste (cu ramuri de iarbă-neagră în tonuri deschise). În cabinetul guvernatorului erau patru portrete mari, iluminate prost, reprezentând pe regele Mihai, pe „Conducător”, pe Hitler și pe Mussolini. Stilul și dimensiunile acestor mazăgălituri sunt o amestecătură între genurile de tablouri aparținând regimurilor autoritare din Occident.

Alexianu, amabil și banal, pare că ia totul în serios. Pune la dispoziția noastră tot aparatul administrativ. Decide că, în după-amiaza aceasta, vom face o excursie pe un vas al marinei militare, împreună cu directorul portului.

Așteptând momentul, ne-am dus la biserică. Ieri, Steiger ne-a spus că se împlinesc doi ani de la moartea tatălui său și că vrea să facă un parastas, la care ne roagă să venim și noi. Am ajuns la sfârșitul slujbei solemne, oficiată de mitropolitul ortodox. A fost o bună ocazie să examinez asistența. Este numeroasă, destul de curat îmbrăcată și de reverențioasă. Observ mai mulți ucraineni și ruși, în timp ce românii sunt puțini (orice s-ar spune, ei nu sunt prea religioși). Cea mai mare parte dintre femei poartă bluze albe, iar pe cap, baticuri de aceeași culoare. Multe seamănă cu Babușca, reprodusă în

sculpturile populare și în ceramica națională. O mare parte dintre bărbați poartă cămăși cu broderie roșie, care mă fac să mă gândesc la cămășile de noapte ale părinților noștri. Câteva femei sunt îmbrăcate în rochii roșii: oare este o rămășiță a epocii sovietice?

Când mulțimea se mai rărește, intrăm și noi în biserică. Ni se dau lumânări galbene, pe care trebuie să le ținem aprinse până la sfârșitul slujbei. Din fericire, aceasta nu durează prea mult timp, mai ales că trebuia să stăm în picioare. Ceara se prelinge pe degetele noastre. Este ciudat că mulți credincioși, care nu l-au cunoscut pe mort, asistă la liturghie cu aparența devoțiunii celei mai sincere. La sfârșit, Steiger îi îmbrățișează pe câțiva din asistență: sunt oameni pe care i-a cunoscut în tinerețe și pe care i-a invitat la biserică prin administratorul său. [...].

Guvernatorul l-a trimis pe șeful său de cabinet să ne transmită că mareșalul ne aștepta la cină în seara asta. [...].

Doamna mareșal ne întâmpină, flancată de doamna Goga și de o altă doamnă. Alexianu, generalul Piky Vasiliu (un Himmler român) și alți câțiva ofițeri sunt prezenți. Întreb de Antonescu; mi se răspunde că se plimbă în parc. La căderea nopții, un bătrân militar măsoară cu pasul său greoi treptele din fața clădirii. Este îmbătrânit și obosit.

Suntem 12 la masă. Cina a fost mai frugală decât cea de la hotelul Londra și am servit caviar, pește prăjit cu sos tartar, apoi desert și fructe. Serviciul este făcut de câțiva zbiri în civil. Sunt așezat la dreapta Doamnei mareșal. Am purtat o conversație fără importanță: încrederea de altădată a dispărut, iar protocolul ține locul prieteniei.

După cină, a urmat un concert dat de artiștii de la Operă. Printre invitați, se aflau consulii generali ai Germaniei și ai Italiei precum și colonelul comandant al trupelor nemțești din Transnistria, al căror efectiv nu depășea, după cum mi-a declarat, 6000 de oameni. Prezența mea îl intrigă în mod vizibil. Întreabă pe toată lumea despre mine. Nevasta lui, așezată lângă mine în timpul concertului, mă întreabă cu neliniște dacă este adevărat că eu sunt născut la Odessa. Îi răspund că însoțitorul meu, Steiger, este din acest oraș. Voia

să știe de ce am venit aici. I-am răspuns că pentru turism. Și, pentru a o neliniști și mai tare, i-am spus că am avut onoarea să cinăm în intimitatea mareșalului. O văd cum îl caută din ochi pe soțul ei pentru a-i da imediat această informație prețioasă. Am avut același joc, puțin mai târziu, cu un italian. Mă distrez extraordinar pe treaba asta.

Ne-am retras la hotel spre miezul nopții. [...].

15 iunie. În a patra zi de la sosirea noastră la Odessa, Alexianu mi-a promis că vom vizita un magazin alimentar creat de el însuși, și de care se simte mândru. Este bine aprovizionat, totul este aranjat și pare a fi curat. Personalul care vinde este numeros și îmbrăcat corespunzător. În rândul publicului, sunt mai mulți curioși decât cumpărători. Mi se dă imediat explicația: nimic nu se poate cumpăra fără tichete și doar românii beneficiază de prețuri reduse. În alți termeni, cea mai mare parte din populație nu poate frecventa magazinul lui Alexianu, fie neavând tichetele pretinse, fie că alimentele oferite sunt prea scumpe. Încă o „adaptare” a regimului sovietic la „noii stăpâni”.

Ieșind de acolo, am fost să vizităm, pe strada Adolf Hitler, o expoziție de pictură și sculptură. Nu era nimic senzațional. Numeroase efigii ale regelui Mihai, ale „Conducătorului”, ale lui Alexianu și ale altor domni de mai mică importanță. Pânzele de calitate, puțin numeroase, au eticheta de „vândut”, ceea ce pare să indice că „noii stăpâni” au câțiva consilieri avizați, pentru a le compensa lipsa gustului lor personal. [...].

19 iunie. București. M-am întâlnit ieri cu Truelle, la Magda Sturdza. Măine începe marea aventură. Sub pretextul că merge să se îngrijească la un spital francez din Istanbul, el speră să treacă de acolo în Egipt și apoi în Algeria. Cel mai dificil va fi să ajungă în Turcia. Ultima stație bulgară, Sviligrad, este în întregime controlată de nemți. Dacă au cea mai mică bănuială, tot planul se va prăbuși. Strâng în tăcere mâna acestui coleg, care mi-a devenit un excelent prieten. Oare când ne vom revedea? Poate, ne vom reîntâlni într-o Franță liberă și curățată de uscăciuni.

2 septembrie. Am plecat, pe 25 iunie, în Elveția, lăsând acest caiet la București. Nu voiam să risc să-l pierd în avion sau să am necazuri cu poliția. Voi încerca acum, cu ajutorul unor puncte de reper din agenda mea, să reconstitui timpul dintre 25 iunie și 25 august. [...].

4 iulie. Berna. Șmecherul de Ebrard a aranjat să ne ofere o masă somptuoasă la Veltinerkeller, pe banii societății Petrola, din partea căreia erau prezenți directorul Imfeld și vicepreședintele Consiliului de administrație, Fleischmann. [...].

11 iulie. Săptămâna mea la Berna a început de luni, 5 iulie. Ne-am instalat la hotelul Bellevue Palace. [...].

Am luat prânzul la Cafe du Théâtre, împreună cu George Oprescu, sosit de puțin timp în Elveția, pentru a se ocupa de o expoziție de artă populară românească, care urmează să se deschidă la Zurich. [...].

15 iulie. [...]. De la Berna, am plecat la Geneva. La gară, am avut surpriza să ne întâlnim cu Heymans, fost ministru al Finanțelor în Belgia. L-am văzut în două rânduri la București, unde cumpăra alimente pentru populația înfometată din țara lui. Același misiune l-a adus și la Geneva. Însă, de această dată, nemții de la Bruxelles i-au dat un „înger păzitor”, care, de altfel, pare să fie mai degrabă rușinat și confuz de rolul care i s-a dat. L-am însoțit pe Heymans la hotelul des Bergues.

16 iulie. Geneva. L-am invitat la prânz, la restaurantul Amphitryon, pe René Payot, directorul ziarului „Journal de Geneve” și șpicher foarte apreciat la postul de radio elvețian de limbă franceză. I-am dat câteva „informații secrete” privind afacerile românești.

După-amiază, i-am vizitat pe Ruegger, fostul meu coleg de la Roma, și pe soții Gafencu, pe care-i voi revedea mâine. [...].

17 iulie. Geneva. [...]. Sâmbătă seara, am cinat la Gafencu, la Bellerive. Locuiesc într-o căsuță plăcută, situată pe malul lacului. Am mâncat în grădină. Apoi am ascultat la radio un discurs scurt, ținut de Wickham Steed. Grigore, care a fost prevenit, nu a vrut să-l piardă. Și aceasta cu atât mai mult cu cât prietenii săi englezi l-au rugat să le

comunica eventuale observații. Steed s-a, adresat românilor în calitate de prieten, pentru a le spune că singura șansă de a obține sprijinul anglo-americanilor este să-și retragă trupele din Rusia, altfel...

Soții Gafencu ne-au condus până la stația de tramvai. Am mers într-o plimbare pe jos, sub un clar de lună, și am făcut un popas la un han, în drum. [...].

19 iulie. Luni, am avut o masă agreabilă la René Payot, împreună cu Adrien Lachenal și nevasta sa. După-amiază, am făcut o baie la Paquis. Seara, am fost invitați la cină la Gafencu. [...].

23 iulie. Berna. [...]. Astăzi, l-am regăsit pe doctorul Nussbaum la Berna. El și-a păstrat apartamentul său din Paris. Nemții i-au acordat o viză valabilă pentru mai multe luni, care îi permite să se deplaseze când vrea, între Paris și Elveția. Aflând acest zvon, m-am întristat: oare prietenul nostru a devenit un „colaborator”? Aș fi mâhnit dacă ar fi adevărat, căci îl stimez mult. Declarațiile sale mă consolează. Nu-i servește pe nemți, dar știe să se servească de ei. Iar cele ce ne povestește despre rezistența franceză sunt liniștitoare.

26 iulie. Mussolini a demisionat. Fascismul se prăbușește după ce a tronat mai mult de douăzeci de ani în Italia. Pe când armistițiul?

Am discutat despre toate acestea, la Fribourg, împreună cu Modzelenski, fost ministru al Poloniei.

30 iulie. Harrison, fostul meu coleg american de la București, pe care l-am văzut săptămâna trecută pentru a-l informa asupra situației din România, ne-a invitat la masă, împreună cu Norton, ministrul Marii Britanii. Acesta din urmă este destul de rezervat. Ar trebui totuși să se știe în ce ape mă scald. Rezerva sa se explică, poate, pentru că, neputând să ajungă la masă decât la servirea cafelei, nu era la același diapazon cu ceilalți convivi.

14 august. I-am invitat pe Oprescu și pe doctorul Nussbaum la Fribourg. [...].

20 august. [...]. În cursul după-amiezii, am avut o conversație cu Pilet, care mă face să sper că, anul viitor, îmi va da un alt post important. Încerc să-i sugerez ceva. Însă,

îmi răspunde: „Toate porțile sunt deschise”. Și o închide astfel pe a sa.

Apoi am fost la Gafencu, după care ne-am instalat la hotelul Bellevue Palace. Îmi înmânează un memoriu privind afacerile României, rugându-mă să îl transmit, la întoarcerea mea în București, lui Lugoșianu, care îl va remite lui Maniu. [...].

6 septembrie. De când m-am întors în România, am fost de două ori în vizită la Ică. Prima vizită am făcut-o pe 27 august. Am insistat asupra concluziei pe care am tras-o din informațiile strânse din Elveția: anglo-americanii nu pot face nimic pentru România cât timp aceasta va continua să se bată contra aliaților lor sovietici. Deci, trebuie să își retragă trupele de pe frontul de Est. Ică înțelege foarte bine, însă nu are curajul. „Soldații noștri, îmi spune, sunt amestecați peste tot cu armata germană, care dispune de sursele de aprovizionare și de căile de comunicații”. Atunci, i-am replicat: „încercați, cel puțin, să-i faceți să înțeleagă faptul că aveți nevoie de toate forțele voastre Pentru a vă apăra pământul și că nu vă mai puteți sacrifica prea mult timp pentru ei. Mai mult, că armata voastră nu va mai putea fi un factor decisiv; aceasta trebuie să fie destul de puternică pentru a rezista presiunii sovietice, iar germanii nu au dreptul să vă antreneze în ruina lor”. [...].

1 octombrie. Evenimentele se derulează atât de rapid încât aproape că nu mai reușesc să mă ocup de jurnal.

Terorizați de ceea ce se întâmplă în Italia, românii nu se mai gândesc, după cum se pare, nici să răstoarne guvernul Antonescu, nici să se ridice contra Germaniei. Știu că într-o zi sau alta, vor trebui să ajungă la acest final. Însă pierd un timp prețios. Cu toate că, poate, este prea devreme să joace cartea cea mare, nu trebuie să piardă nici un minut pentru a face pregătirile necesare. Nu am impresia că fac acest lucru. În timp ce ungurii lucrează cu hotărâre să-și recâștige independența, oamenii de pe aici nu se decid nici măcar să retragă trupele de pe frontul rusesc, decât în cazul unei ofensive a armatei roșii, care să-i oblige să se retragă de sub cizma aliaților lor nemți. Când vor respinge tutela germană,

va fi pentru a o schimba cu alta. Și va mai trebui să treacă încă un timp pentru a realiza că noul tutore își asumă, în numele lor, să regleze conturile cu inamicii și cu fostul lor protector.

5 octombrie. Noul ministru al Franței, Paul Morand, se află în vizită în România. Înainte de război, am fost încântat să fiu coleg cu el. Astăzi, nu mai avem nimic în comun.

Întâlnirile noastre de altădată – la Londra, în 1913, și la București, în 1935 – au fost prilej de conversații interesante. Când am abordat actualitatea politică, vizitatorul meu a devenit în mod vizibil jenat și nu știa cum să iasă la mal. Este informat despre mine, la fel cum și eu sunt informat despre el, nu încerc nici să-i ascund ce gândesc, nici să moderez exprimarea părerilor mele. Abia dacă îndrăznește să mă contrazică. Riscă totuși să obiecteze că diviziile britanice și americane nu vor fi în stare să salveze Europa de bolșevism dacă „Wehrmacht”-ul, „cea mai puternică armată din lume”, nu va reuși să se opună soldaților lui Stalin. Când l-am întrebat ce ar fi gândit el despre un străin care, la 1811, vorbind de Franța în timpul lui Napoleon, ginerele împăratului Austriei, ar fi avut același limbaj ca pe timpul lui Robespierre, el nu a dat nici un răspuns. Doar a adăugat:

„Ca să-mi schimb părerea despre Stalin, voi aștepta ca el să fie încoronat împărat”.

Îmi propun să-l întreb cum se face că un mare călător cum este el, autor al romanelor *Rien que la terre* și *Route des indes*, nu s-a gândit să consulte mapamondul înainte ca să facă o opțiune. Lăsând orice chestiune de sentiment la o parte și fără să pretind că aș fi mai inteligent decât Morand, mi-a fost suficient să privesc o clipă pentru a-mi da seama, încă din 1939, că războiul va fi mondial și că învingători vor fi cei care controlează mările. Nu este oare, pe suprafața globului, de trei ori mai multă apă decât pământ și un imperiu britanic unde soarele nu apune niciodată? [...].

15 octombrie. Ieri, am luat masa la soții Spitz. Ambii consideră că noul lor patron, Paul Morand, este înainte de toate un om bogat. Poate că de aceea s-a căsătorit cu Helene Chrissoveloni, care ar fi fost modelul personajului Irene din

romanul său *Lewis et Irene*. Ea este mult mai în vârstă decât el, uscățivă, autoritară și are o fată din prima căsătorie.

Asta îmi aduce aminte de ce mi-a spus odată Anton Bibescu. Fiind foarte legat de Morand, pretinde că s-au certat în momentul când cel din urmă și-a anunțat căsătoria. Într-o telegramă transmisă fericitului mire, i-a scris: „înainte de a te felicita, aș vrea să știu dacă te căsătorești cu mama sau cu fiica”.

24 octombrie. [...]. La Moscova, se desfășoară o conferință între Molotov, Eden și Cordell Hull.

Maniu, pe care l-am văzut ieri, pretinde că șefii de la Intelligence Service din Turcia scontează pe deschiderea în viitorul apropiat, a unui front nou în Europa occidentală. Până atunci, înaintarea trupelor anglo-americane pare a fi destul de lentă. [...].

1 noiembrie. În această seară, Radio Londra ne dă, în sfârșit, un comunicat asupra conferinței de la Moscova. Este mai puțin sumar decât alte documente de acest gen. Cu siguranță că nu spun totul. Cel puțin, se străduiesc să evite clișeele uzuale („comunitate de păreri”, „acord perfect”), dând indicații precise asupra unor puncte.

Conferința a durat din 19 până în 30 octombrie. S-au ținut 12 Ședințe plene.

S-au luat decizii, dintre care unele sunt pe cale de a fi puse în aplicare, privind măsurile de terminare a războiului în Europa. Pe lângă deciziile de ordin strategic, Molotov, Eden și Cordell Hull s-au decis să întărească pe viitor și mai mult colaborarea militară dintre țările lor. În problema păcii, vor adopta același contact strâns între ei.

La sfârșit, a fost semnată o declarație comună de către cei trei miniștri de Externe, plus ambasadorul Chinei.

Se prevede instalarea la Londra a unei comisii consultative speciale pentru studierea problemelor europene. O altă comisie se va ocupa de problema Italiei, fiind constituită din reprezentanții Comitetului francez din Alger precum și din reprezentanții Iugoslaviei și ai Greciei. Încă de acum, puterile reprezentate la conferința de la Moscova proclamă voința lor de a distruge fascismul și de a lua toate

măsurile necesare instaurării unui regim democratic în Italia. De asemenea, ele afirmă intenția de a restabili independența Austriei.

Se va crea un nou organism, similar Societății Națiunilor, pentru asigurarea păcii și securității în lume. Toate țările, mici și mari, vor fi în raporturi de egalitate. În așteptarea momentului în care acest organism va putea să-și îndeplinească sarcinile, cele patru „națiuni unite” vor supraveghea pe cât posibil reînarmarea celorlalți.

Într-o declarație Stalin-Churchill-Roosevelt, se afirmă că, atunci când se va încheia armistițiul cu Germania, prima condiție va fi predarea către Aliați a tuturor ofițerilor și soldaților germani și a membrilor partidului nazist, urmând să fie pedepsiți pentru crimele făcute.

Conferința a examinat și problema tratamentului aplicat Reich-ului și vasalilor săi, însă fără să fi putut ajunge la o rezolvare precisă. [...].

Oricum, în ciuda lacunelor sale, comunicatul aduce o lovitură grea propagandei germane. Aceasta a pretins că anglo-americanii s-au plecat în fața exigențelor lui Stalin, cedând sovieticilor întreaga Europă sau, cel puțin, jumătatea ei orientală. Or, textul publicat stabilește clar că nu este vorba de nici un partaj al continentului european în „zone de influență”, că Națiunile Unite acționează într-un efort „comun” în favoarea păcii, în special, în chestiunile privind fie trasarea frontierelor, fie ocuparea de teritorii.

2 noiembrie. Textele publicate la sfârșitul conferinței de la Moscova se compun dintr-un comunicat general (definind obiectul negocierilor și indicând câteva din rezultatele obținute), precum și patru declarații. [...].

În această după-amiază, m-a vizitat Ică. Știrile de la Moscova par mai curând a-l fi reconfortat. Se declară fericit să afle că principiul securității colective, privind egalitatea în drepturi între statele mici și mari, a fost aplicat în problema sferelor de influență. În plus, propaganda germană proclamă că, deja, Stalin a impus anglo-amen-canilor împărțirea Europei. [...]

25 noiembrie. Îcă nu s-a mai prezentat la birou de două săptămâni. Suferă de un reumatism care-i afectează ochii și mușchii feței. Toate încercările pe care le-am făcut la cabinetul său pentru a obține câteva minute de audiență, au eșuat. Mi se spunea întotdeauna că mi se va da a doua zi un răspuns. M-am decis atunci să apelez la alte mijloace. Am reușit să forțez nota prin intermediul lui Kaufmann, un evreu, omul de încredere al lui Maniu. Nu știu cum a reușit, însă trebuie spus că el reprezintă măsura incredibilei corupții care domnește în acest regat. În timp ce nici colegii mei din corpul diplomatic, nici miniștrii români nu au reușit să se strecoare la președinte, eu am reușit să obțin o audiență în cel mai scurt răgaz. Astfel, ieri seara, la ora opt, într-o vilă pe care o partaja cu mareșalul, l-am găsit pe Îcă, așteptându-mă răbdător, purtând pe nas o pereche de ochelari mari cu ramă neagră.

I-am vorbit despre situația italienilor din România.

După „trădarea lui Badoglio”⁸² și luarea sub tutelă a „Ducelui” de către oamenii de la S.S.⁸³, Hitler i-a cerut

⁸² După campaniile victorioase din Africa de Nord, trupele anglo-americane se pregătesc să invadeze Italia. Debarcarea în Sicilia a fost lansată din Malta. În iulie 1943. Pe continent, armata germană se retrage spre nordul Italiei și ocupă aeroportul din Roma. În aceste condiții, regele Victor Emmanuel al III-lea îi cere lui Mussolini să demisioneze Noul guvern format, condus de generalul Badoglio, semnează, în 8 septembrie, armistițiul cu anglo-americanii și declară război Germaniei. În același timp, Mussolini creează în Nord „Republica socială italiană”.

⁸³ „Eșalonul de protecție” - organizație paramilitară nazistă care reprezenta baza partidului nazist. SS-ul a evoluat de la o organizație paramilitară mică la o importantă forță paramilitară nazistă care a servit ca o Gardă Pretoriană pentru Führer sau ca o „Escadrilă de apărare” pentru partidul nazist, influența politică a acestei organizații fiind la fel de mare ca și cea a Wehrmachtului (armatei germane din acele vremuri). În cadrul armatei germane au activat și

mareșalului să recunoască guvernul „republican fascist”. Antonescu a răspuns fără ezitări la mesajul trimis de către KilHnger că acceptă o recunoaștere de principiu. Ică, însărcinat să traducă în limbaj diplomatic decizia mareșalului, s-a străduit să reducă din conținut. Din ceea ce-mi spune, România, pentru a nu-și contraria aliatul neamț, recunoaște „de facto” Cabinetul Mussolini. Însă, nu se gândește, pentru nimic în lume, să rupă relațiile cu Italia monarhică, reprezentată de Bova Scoppa și de colaboratorii săi, care au refuzat să asculte apelurile „Ducelui”, declarând că sunt de partea regelui.

Mussolini a desemnat în funcția de însărcinat cu afaceri pe un domn Trandafilo, fost corespondent la Agenția Stefani. Acest fanfaron, adus de Killinger, a constituit la București un „fascio di combattimento”. Mai mult, el încearcă să pună mâna pe Legație și pe alte imobile ale statului italian. Bova Scoppa refuză să părăsească localurile. Ică declară fasciștilor și naziștilor că, dacă încearcă să folosească forța, vor avea de-a face cu el. În același timp, el negociază la Berlin și la București pentru a se acorda ministrului Italiei și personalului său, permise de liberă trecere spre Turcia, via Svilingrad (aflat sub controlul Gestapo-ului). Nemții se prefac că nu înțeleg, deși nu au cerut niciodată României să rupă formal relațiile cu dinastia de Savoia.

Bova Scoppa, văzând cum se intensifică presiunea fascistă, m-a întrebat dacă am fi dispuși să preluăm apărarea intereselor regatului italian și ale fidelilor săi supuși. O cerere similară a fost prezentată la Berna de către contele Magistrati. Departamentul politic mă presa să sondez, cu titlu personal și oficial, dispozițiile Cabinetului de la București, pe care nu voia să îl pună în încurcătură.

Ieri am vorbit cu Ică de toate acestea. El estimează că

unități militare SS, denumite oficial unități Waffen-SS, considerate a fi "de elită". Construit pe ideologia nazistă și condus de Heinrich Himmler, SS-ul a fost un responsabil principal pentru crimele de război naziste săvârșite în timpul celui de-al Doilea Război Mondial.

problema nu se pune, încă, într-o manieră concretă, din moment ce nu există o ruptură între România și guvernul Badoglio (în ciuda declarației de război adresată de acesta din urmă Germaniei). Pe de altă parte, președintele afirmă că nu va accepta niciodată să rupă legăturile, dacă Reich-ul nu va garanta lui Bova Scoppa și personalului său dreptul de a trece într-o țară neutră, conform regulilor de curtoazie internațională. Dacă această ipoteză s-ar realiza, Ică nu se opune ca Elveția să accepte mandatul încredințat de regatul italian.

Odată ce am căzut de acord asupra acestui punct, am discutat despre situația generală.

Am repetat ceea ce afirm de câteva luni, că: „Nu există o fisură în blocul aliat. Conferința de la Moscova a confirmat acest fapt. Deci, România nu se poate gândi să-i folosească pe anglo-americani contra rușilor. Dacă vrea să arate vreo deschidere adversarilor săi, atunci trebuie să se adreseze simultan celor trei guverne de la Londra, Washington și Moscova, și, mai ales, celui din urmă”. În ce privește modul de conducere a dialogului, se pot spune următoarele: „Am făcut o greșală, pe care am vrea să o reparăm. Până în prezent, teritoriul nostru a fost cruțat de război. Resursele sale agricole, miniere și industriale sunt intacte. Datorită acestora, Germania a reușit să reziste până acum. Suntem gata să le punem, fără restricții și rezerve, în serviciul Națiunilor Unite. Aveți, deci, același interes ca și noi să conservăm aceste bogății, care, mâine, vor fi puse la dispoziția voastră. Ajutați-ne să evităm soarta Italiei. Fiți gata să interveniți de partea noastră, când, de comun acord, vom estima că a sosit momentul favorabil să ne batem contra Germaniei și să schimbăm bazele politicii românești”.

Ică îmi spune că Lisabona îi transmite un mesaj similar. Ceea ce înseamnă, fără îndoială, că ministrul Cădere s-a exprimat în același sens. Îi răspund că, de la sfârșitul lunii august, anul trecut, reiau aceleași cuvinte și că, dacă m-ar fi ascultat mai devreme, lucrurile de acum s-ar fi petrecut altfel. Ică mă aprobă. Mai adaugă că, de câțva timp, mareșalul s-a „schimbat mult”. La drept vorbind, este puțin

cam târziu. Dacă vrea ca Bucureștiul să nu fie bombardat ca și Sofia, nu mai este nici un minut de pierdut.

27 noiembrie. Ieri dimineața, în prezența regelui, a avut loc deschiderea oficială a cursurilor universitare. Ca și anul trecut, unui savant elvețian i s-a acordat titlul de Doctor Honoris Cama. De această dată, alegerea senatului universitar a fost pentru geologul Maurice Lugeon. Am fost invitat la ceremonia de decernare a diplomei. M-am găsit așezat între Paul Morand și Suphi Tanrioer, ambasadorul Turciei. Acesta din urmă a fost promovat doctor cu titlu personal, pentru care s-a arătat foarte emoționat.

Morand părea destul de caraghios. Poate că și-a dat seama că, la București, adepții guvernului de la Vichy nu sunt iubiți. Sau, poate credea că meritele sale literare sunt mai valoroase decât cele ale colegului nostru turc (care, după cum se spune, era un mare poet în țara sa). Oricum, în momentul în care acesta din urmă cobora de pe podium, cu diploma sa, autorul romanului *Ouvert la nuit* nu a catadicsit să se ridice pentru a-i strânge mâna.

De câteva săptămâni circulă o anecdotă despre Morand, care, de altfel, este falsă: eminentul diplomat (cărui-a-i place atât de mult să vorbească despre „șeful” său, Laval), se afla în biroul lui. Îl cheamă pe unul dintre colaboratori și-i spune: „Mi s-a transmis o listă cu personalitățile românești cu care ar fi foarte util să întrețin bune relații. Fiți amabil să o verificați și să vedeți ce ar fi de făcut”.

Celălalt a parcurs lista, a citit-o și răscitit-o și, cu un aer stânjenit, i-a răspuns: „Domnule ministru, vreți să fiți în raporturi bune cu acești oameni? Nu vă ascund că va fi dificil.”.

— Dificil? Și, din ce motiv?”

— Pentru că sunt cu toții francofili”. [...].

23 decembrie. [...]. Alaltăieri, Ică mi-a spus că șefii germani, convinși că au pierdut războiul, se gândesc la posibilitatea de a ieși din luptă. Ei ar fi dispuși să redea libertatea și teritoriile ocupate de ei tuturor popoarelor din Europa. Vor renunța la toate revendicările coloniale și

maritime și se vor mulțumi cu anumite avantaje economice în Est și în Balcani, care să fie garantate printr-un tratat.

Ică m-a asigurat, ieri, că informațiile sale proveneau direct de la Cartierul General al lui Hitler. Și, a mai adăugat: „Aș putea să le comunic la Londra. Am posibilitatea aceasta. Însă, mă întreb dacă mesajul meu nu ar fi interpretat ca o tentativă de salvare. Ce părere aveți dumneavoastră?”

I-am răspuns: „Fără îndoială că acești domni ar vrea să evite alte campanii militare, în Occident sau în Balcani, pe care, de altfel, Națiunile Unite sunt capabile să le susțină fără probleme. René Payot, care nu vorbește în necunoștință de cauză, pomenește de un atac rusesc contra Bulgariei și de o campanie anglo-americană în Iugoslavia. Succesul acestor două operațiuni coordonate între ele ar putea să fie pentru români o afacere bună”.

El mi-a replicat: „Am înțeles”.

Kaufmann mă anunță că, în această seară, nemții i-au pus în garda pe români.

Alaltăieri, adică după vizita mea la Ică, ar fi fost inițiat un dublu demers: la Berlin, pe lângă ministrul României, convocat de Ribbentrop, și la București, prin Killinger, care, neobținând o audiență la mareșal, a trebuit să se mulțumească cu ministrul de Externe.

Așadar, s-au transmis două comunicate, în care se preciza: „Atitudinea României ne neliniștește. Trebuie să-și definească net poziția. Vrem să știm dacă putem să contăm pe ea, pentru ducerea războiului până la capăt contra tuturor adversarilor noștri comuni. Nu cerem un răspuns imediat. Vă acordăm câteva zile de gândire, însă, nu putem să admitem prelungirea acestei situații echivoce. Duplicitatea italienilor a fost pedepsită. Meditați la toate acestea”.

Vom trăi și vom vedea.

31 decembrie. Până astăzi, nimic nu a fost confirmat din cele spuse de Kaufmann.

Morand îmi trimite ultimele sale două cărți, cu dedicații. Orice exeget ar trage concluzia de aici că eu și cu Morand am fost și suntem prietenii cei mai buni din lume.

Or, în chestiuni politice, totul ne separă. Iar din punct de

vedere literar, talentul „dragului meu coleg, confrate și prieten” nu-mi mai inspiră aceeași stimă pe care o aveam acum cincisprezece ani față de el. Este amuzant că, pe vremea când îl admiram, lui puțin îi păsa de existența mea, deși ne-am întâlnit la Londra în 1913.

Truelle mi-a scris de la Madrid, pe 12 decembrie. I-am răspuns, trimițându-i o copie a scrisorii mele către René Payot, din 20 noiembrie. Voiam să-i arăt că, în problemele franceze, am reacționat asemeni lui la comentariile apărute în „Journal de Geneve”.

I-am spus că succesorul său de la București îmi părea destul de „stânjenit în postura sa”. Apoi, i-am vorbit de cartea lui Grigore Gafencu, *Preliminaires de la guerre à l'Est*⁸⁴, din care am primit un exemplar. Încă nu știu dacă cenzura elvețiană va autoriza publicarea acesteia. [...].

1944

9 ianuarie. [...]. În această dimineață, a venit la mine în vizită prințul de Wied. Mi l-a recomandat pe avocatul său, un român, care este președintele consiliului administrativ la o societate elvețiană. Se pare că protejatul fostului Mbret al Albaniei se teme de o invazie al rușilor și își imaginează că aş putea să-l apăr de pericolul de care se crede amenințat.

Acest demers banal al prințului mi-a dat prilejul să am o conversație lungă cu Alteța Sa. Deși este german de origine și român prin adopție, ceea ce-i oferă un pretext dublu de a avea prejudecăți anti-rusești și anti-sovietice, l-am găsit mai

⁸⁴ Cartea a fost tipărită în toamna anului 1943, la tipografia lui Kiinding din Geneva, fără a se mai aștepta acordul cenzurii federale. Pentru acest delict, editorul elvețian, Walter Egloff, a fost amendat cu 300 de franci. Răspunsul favorabil pentru publicare a venit în martie 1944, cu condiția ca scriitorul Gr. Gafencu să accepte unele modificări și suprimări de pasaje care imaginea Germaniei naziste în războiul din Europa de Est.

deschis și mai înțelegător j pentru politica lui Stalin și pentru evoluția U.R.S.S.-ului. Cea mai mare parte dintre interlocutorii mei de aici gândesc de parcă am fi în 1918. Să nu uităm că Lenin și Troțki sunt morți, iar Stalin a angajat Rusia pe noi direcții.

În ce privește Germania, prințul recunoaște că Hitler a comis o greșeală ireparabilă atacând U.R.S.S.-ul și că, din acel moment, el a pierdut războiul.

Nu i-am ascuns nici părerile, nici sentimentele mele, însă am avut grijă să mă bazez în afirmații pe mărturiile germane (Papen, Guido Schmidt etc). I-am vorbit, în mod special, de clarviziunea lui] Schulenburg și de eforturile sale fără rezultat de a-l împiedica pe stăpânul lui să comită eroarea colosală din 1941. Toate acestea demonstrează mai pregnant cele scrise de Gafencu.

Mai curajos decât cei mai mulți români pe care-i cunosc, Wied îmi mărturisește intenția lui de a rămâne până la capăt pe domeniile sale din Moldova, teritoriu mai expus invaziei rusești decât este regiunea Bucureștiului. Acum se află în Capitală deoarece a fost invitat de guvern să participe la aniversarea centenarului nașterii reginei Elisabeta (Carmen Sylva), mătușa lui.

După o oră de conversații, pe care le-a calificat drept „foarte interesante”, m-am întrebat dacă nu mă va turna la Gestapo. Cu „imprudența” mea obișnuită, m-am exprimat fără ocolișuri, ca în fața unui vechi camarad. La urma urmei, ce știu eu despre acest du Mbret? Nu prea multe. Nu m-ar surprinde dacă mă va denunța lui Killinger sau zbirilor acestuia. Eh! Ce mai contează în situația de față?

30 ianuarie. [...]. În primele două săptămâni din această lună, Sofia a fost violent bombardată de americani și de R.A.F. În țară domnește o dezordine de nedescris, iar Chaulmontet, care s-a întors de acolo, are impresia că se pregătește o revoltă populară. El a observat simptome de indisciplină atât în armată cât și în echipele destinate să refacă drumurile și instalațiile indispensabile vieții urbane. După părerea lui, o zecime din imobile sunt complet distruse, iar altele sunt de nelocuit. La o populație de 450.000 de

suflete, abia dacă se mai găsesc 30.000 de oameni în capitala bulgară. Restul s-au refugiat la întâmplare, în toate direcțiile: urcau în tren fără bilet și coborau într-un loc unde se credeau în siguranță. Între timp, serviciul de vagon de dormit tocmai a fost restabilit între Sofia și frontiera turcă.

Toate acestea par să anunțe că va veni și rândul Bucureștiului.

Am luat deja câteva măsuri de precauție:

1) Am expediat la Zărîch, cu un vagon special care aducea mobilierul lui Pella, colegul meu român de la Berna, trei cutii cu argintărie, covoare, tablouri, câteva cărți prețioase și alte obiecte de valoare.

2) Am negociat închirierea unui adăpost la periferia vestică a Bucureștiului, în vederea unui posibil refugiu al personalului meu. Această dărpănătură, pe care proprietarul o numea pompos „castel”, are avantajul că este situată într-o zonă nu prea îndepărtată și unde nu există nici un obiectiv militar. În plus, acolo se află 30 sau 40 de paturi, ceea ce ar putea să fie de folos sinistraților, în caz de distrugere a locuințelor urbane. Bineînțeles, proprietarul cere un preț exorbitant. Ministerul de Externe l-ar putea aduce la o înțelegere reciproc avantajoasă, însă el trebuie să obțină acordul autorității militare, deoarece comuna Grădinari, unde este proprietatea în cauză, nu se află în niciuna din zonele propuse de guvern spre a servi drept loc de refugiu pentru corpul diplomatic. Mai mult, aceste două zone, după cum mărturisesc și românii, sunt foarte prost alese. Una, în valea Timișului, este prea departe de București pentru a ne permite să ținem legătura cu guvernul, dacă cel din urmă se hotărăște să rămână în Capitală. Cealaltă, formată din satele Săftica și Preotești, ar avea un acces mai ușor (la o distanță de circa 25 de km de oraș), însă este plină de barăci militare, are pe teritoriu o stație de reperaj aerian prin sunet și constituie un centru al grupului de aeroport și baterii ale D.C.A.-ului.

3) Pentru mine personal, caut o casă mobilată, ușor accesibilă, unde să putem avea suficientă liniște în situația în care Bucureștiul va avea soarta Berlinului. Cred că am

găsit una la Buftea. Proprietarul este o doctoriță, care tocmai și-a pierdut soțul. Am impresia că locuința va fi agreabilă. Chiar în situația în care teama colectivă de bombardamente nu se va adevăra, nu strică să am o căsuță plăcută pentru sezonul cald.

Ieri am luat prânzul la Nunțiul apostolic, împreună cu Ică, cu alți miniștri (Pantazi, Marcu), cu câțiva demnitari de la Curte și colegi străini, printre care Bova Scoppa, ministrul regelui Victor Emmanuel, alături de Ponti, însărcinatul cu afaceri al Republicii Argentina, care tocmai a rupt legăturile cu Germania și cu Japonia. Cassulo a ținut un discurs elogios la adresa lui Ică, iar acesta a lăudat Sfântul Scaun. Cassulo i-a remis o medalie mare, cu reproducerea imaginii Suveranului Pontif. Nu a fost nimic interesant. [...].

14 aprilie. Evenimentele tragice la care suntem martori⁸⁵ mă obligă la o activitate externă timp de câteva ore pe zi.

După ce am expediat tot mobilierul meu personal în Elveția, la începutul acestei luni, m-am instalat într-o casă mobilată de pe alea Zoe, nr. 18, în apropiere de parcul Filipescu. Locuința aparținea văduvei lui Filaliti, fost secretar general la Ministerul de Externe. Această doamnă, refugiată la Sibiu, mi-a cedat parterul vilei sale, într-un cartier care aproape că nu a cunoscut nici un bombardament. Schimbarea de decor accentuează starea mea de suferință. [...].

19 aprilie. Am plecat din București la Comarnic, sâmbătă dimineața, cu câteva ore înaintea bombardării Capitalei, care a sporit distrugerile considerabile provocate în 4 aprilie. Am revenit abia miercuri. Mă întreb până când voi putea menține Legația din strada Pitar Moș.

În aceste zile de răgaz, fiind Pastele ortodox, am petrecut

⁸⁵ René de Weck crede că situația actuală a României se datorează atât guvernului, cât și opoziției, care nu au conceput nici un program de măsuri politice și militare a cărui punere în aplicare să le permită o acțiune eficientă și rapidă. Rapport politique no. 20, Encore les oscillations du pendule, A. F. B. fond E 2300, București, rola 47.

cea mai mare parte din timp cu Julien Peter, care administrează exploatarea industriale și forestiere ale Marthei Bibescu.

În ultimele două week-end-uri, am fost în apropiere de Posada, unde am stat de vorbă cu castelana locului. Martha Bibescu estimează că situația casei sale impunătoare este în pericol, fiind aproape de drumul național București-Brașov. Alteța Sa s-a mulțumit cu o căsuță modestă, unde mâncarea a fost excelentă. Uitând că în războiul precedent ea a fost prietenă cu Prințul moștenitor și cu mareșalul von Mackensen, încearcă, acum, să salveze România din ghearele vulturului german. În acest scop, Martha a făcut o călătorie în Turcia, unde pretinde că prietenii săi englezi i-au oferit mai multe soluții infailibile de a redresa greșelile mareșalului Antonescu. Cu aerul unei conspiratoare de la 1830, se străduie să-i facă pe compatrioții ei să înțeleagă această cauză. [...].

25 aprilie. [...]. De când am deschis ultima oară acest caiet, două noi bombardamente mi-au impus umilința de a mă refugia la țară, împreună cu personalul meu.

Și iată că locuiesc în casa Filaliti de o lună. Am început să mă obișnuiesc. În curând, va trebui să plec de aici. Pentru a-i liniști pe colegii mei, care se gândeau că șederea la București dă tot mai multe griji și belele, am acceptat oferta Marthei Bibescu⁸⁶. Ea se temea că palatul său de la Mogoșoaia va fi rechiziționat într-o bună zi. Este un imobil cu adevărat princiar, unul din cele mai frumoase din tot regatul. Totuși, ideea de a mă stabili aici, cu tot personalul meu, nu îmi prea surâde. Fără îndoială că vom fi obligați să ne instalăm pe unde vom putea până la sfârșitul războiului. [...].

Aici nu am aproape nimic, în afară de ce-i pe mine. Mobila mea se plimbă prin Ungaria sau Austria, pe căile ferate care sunt mereu bombardate. Nu știu dacă va mai

⁸⁶ Reședința Legăției elvețiene se mută de la București la Mogoșoaia (27 aprilie-24 septembrie 1944), în palatul Marthei Bibescu, pentru care i se achita suma de 1(X) 000 de lei lunar.

ajunge în Elveția. Din tot ceea ce mi-a mai rămas, am făcut mici pachete. Am trei valize depozitate în județul Timiș, cea mai mare parte din garderoba mea se află pe alea Zoe, iar cărțile și proviziile se găsesc în localul de pe strada Pitar Moș. Această împrăștiere îmi dă sentimentul că totul fuge și dispare în jurul meu. La urma urmei, ce mai contează? Ce pot să mai aștept de la viață, acum, când totul a dispărut. Trebuie să rezist. Mi-a fost incredințată o misiune: trebuie să o duc până la capăt. [...].

10 mai. Mogoșoaia. Este Ziua națională a României, a douăsprezecea pe care o sărbătoresc în această câmpie valahă, unde am ajuns plin de speranțe în 30 aprilie 1933. Eram amândoi și ni se deschidea un nou capitol de viață comună și de istorie universală. Pentru mine, acest destin s-a terminat printr-o catastrofă. Nenorocirea țării, unde am cunoscut atâtea bucurii, este că moare de foame sub loviturile adversarilor săi și din cauza greșelilor conducătorilor ei.

În Bucureștiul devastat, regele a anunțat că nu va face o defilare militară anul acesta. Ceea ce a mai rămas din armata română pare să fie condamnată a duce o luptă fără speranță, datorită nebuniei sângeroase a mareșalului.

Mă gândesc la defilările din anii trecuți.

Prima la care am asistat, în 1933, s-a desfășurat la palatul Cotroceni. Regele Carol, purtând o cască de oțel și o manta lungă, albă cu roșu, precum un cavaler al lui Mihai Viteazul, călărea un armăsar alb. Moștenitorul Tronului, încă un copil, cu o uniformă albastră cu galben, de la liceul militar Nicolae Filipescu, călărea un ponei gri. Regina Maria, cu o bonetă de astrahan cu panglică roz și într-o tunică ornată cu broderie și cu butoniere, a defilat în fața regimentului său. Un alt regiment de cavalerie, al colonelului Dombrowski, înainta plin de entuziasm. Toate acestea evocau cavaleria vieneză și, în același timp, fastul trecut al armatelor europene din secolul al XIX-lea: pantaloni roșii după model francez, căști cu vârf ascuțit după model german și pălării cu penaj.

Pentru prima dată, scumpa mea soție, Kiku, mă însoțea

într-o tribună oficială plină de diplomați elegant îmbrăcați, de ofițeri șarmanți și de femei cochete. Am simțit cum se emoționează, că este mândră de mine, fiind cucerită de noutatea spectacolului, atentă să-și joace bine rolul, surâzătoare și fericită.

Desigur, repetarea aceluiași spectacol a început să ne plictisească. Ne doream totuși să vină ziua de 10 mai. Aproape în fiecare an, primăvara scurtă din București se arăta în toată splendoarea. Steagul românesc, ce reunește trei culori esențiale din spectrul cromatic, era arborat în mii de exemplare, înviorând peisajul.

Nu-mi mai aduc bine aminte în ce an, în 1935 sau 1936, defilarea a fost umbrită de un accident grav: o tribună care se afla în fața lojei regale s-a prăbușit cu spectatori cu tot, provocând mulți morți și răniți. În timp ce regina Maria a rămas la locul ei cu oaspetele de onoare, mareșalul Franchet d'Esperey, bătrân și destul de important, l-am văzut pe regele Carol îndreptându-se la locul accidentului.

În 1939, uniforme de paradă au fost închiriate de la un magazin de accesorii. Trupele au defilat în kaki, iar anumite unități au purtat uniforme franceze din primul război mondial, alții au avut căști noi de culoare verzui, fabricate în Olanda.

În 1940, defilarea s-a făcut în Piața Palatului regal. Ofensiva germană pe frontul vestic a început în aceeași dimineață. Am fost plini de speranță. I-am văzut pe atașații militari ai Franței și ai Marii Britanii, cărora le-am strâns mâna. Ce nefericire, ce întorsătură, câte deziluzii și probleme ne așteptau! [...].

Chiar din toamna aceluia an a trebuit să ne resemnăm, cu mânie în suflet, să vedem cum soldații lui Hitler fraternizează cu cei ai lui Antonescu. În anii 1941, 1942 și 1943, cu ocazia zilei de 10 mai, cu marșul în pas de gâscă, românii se străduiau să imite rigiditatea și automatismul „aliaților lor glorioși”. Anul acesta, înfrângerea Germaniei și catastrofa care îi amenință pe sateliții ei, m-au scutit să mai privesc acest spectacol josnic. Ce nefericire că draga mea (soție) Kiku nu mai este să se bucure cu mine. [...].

19 mai. [...]. Sănătatea colegului meu Turnheer s-a agravat atât de tare, încât nu a mai putut să rămână ministrul Elveției la Londra.

A fost înlocuit cu Ruegger, pe care Italia fascistă l-a obligat să părăsească Roma. Se pare că nimeni nu s-a gândit la mine. Absenții nu au niciodată dreptate. Cu toate acestea, în timp ce Ruegger nu s-a putut menține pe poziția sa, eu am rămas încă, în condiții la fel de dificile precum cele cunoscute de el! [...].

24 august. Ziua de ieri ne-a adus două evenimente care vor marca istoria universală [...]. Un comunicat special al generalului Koenig ne-a înștiințat eliberarea Parisului de către francezi. În patru zile de lupte, între 19 și 22 august, 50000 de francezi i-au izgonit pe nemți din tot orașul. [...].

Ieri seară, în jurul orelor nouă și jumătate, am aflat că regele Mihai tocmai a constituit un nou guvern democrat⁸⁷, prezidat de generalul Sănătescu, șeful Casei Militare, alături de Maniu și de Dinu Brătianu, în calitate de miniștri de Stat. Despre cei doi Antonești, care; se arătau de câteva zile total

⁸⁷ În ziua de 23 august, în jurul orelor 16:00, mareșalul Ion Antonescu și Mihai Antonescu, vicepreședintele guvernului și ministrul Afacerilor Externe, au fost convocați la Palat de regele Mihai I, asistat de generalul Sănătescu, șeful Casei Militare regale. Discuțiile s-au desfășurat în „salonul galben” al Palatului, iar la capătul unei ore de dispute aprinse privind încheierea imediată a armistițiului și a refuzului categoric al mareșalului, regele Mihai a decis demiterea Cabinetului Antonescu. Aceasta a marcat momentul loviturii de stat. Despre rolul factorului extern la acest eveniment, ziarul „Gazette de Lausanne” scria următoarele în 30 august 1944: „Acum când România a ieșit dintr-o alianță care i-a fost nefastă., inițiativa răsturnării alianței revine unui grup de patrioți români refugiați în Elveția”. Se făcea aluzie la activitatea dusă de grupul de diplomați din jurul lui Grigore Gafencu, la Geneva. Această declarație euforică trebuie luată cu moderație, însă fără a se exclude contribuția adusă din exterior de Gafencu pentru organizarea acestui moment.

dezamăgiți de tot ce se întâmplă și care mai ieri conduceau încă țara, nu se mai spunea nici un cuvânt. Guvernul Sănătescu înglobează reprezentanți din toate partidele, inclusiv de la comuniști.

Proclamația regală menționează că primul act al noului guvern a fost să accepte condițiile de armistițiu impuse de Aliați. Aceștia promet să respecte independența și structura internă a României. Pe frontul din Moldova și din Basarabia, ostilitățile au luat sfârșit.

Regatul danubian trece imediat în rândul puterilor aliate, ale căror armate îl vor ajuta să reia Transilvania de Nord.

La București, noaptea pare să fi fost destul de calmă. În Piața Palatului regal, mulțimea îl aclama pe suveran, care a trebuit să se arate la balcon de mai multe ori. Mi s-a spus că, în câteva restaurante, ofițerii Wehrmacht-ului au fost batjocoriți și dați afară, după care ceilalți clienți s-au pus să danseze.

În această dimineață, devreme, numeroase avioane survolau pe cer la mare înălțime. Mi se spune că ar fi americanii, deoarece bateriile germane ale D.CA.-ului trăgeau asupra lor, în timp ce bateriile românești nu reacționau. Dacă este adevărat, se poate presupune că parașutiștii și trupele aeropurtate au aterizat în jurul Bucureștiului.

Începând de la ora nouă, am auzit rafale neregulate de artilerie. Fără îndoială că românii au de-a face cu detașamente de nemți care refuză să se dezarmeze. În momentul în care scriu aceste rânduri, totul s-a liniștit. Cred că luptele, care se desfășurau la Chitila, Buftea și Băneasa, nu par să fi fost foarte violente deoarece se făceau mari pauze între tragerile de tun. Probabil că forțele militare care au mai rămas sunt destul de slăbite.

Până la ora zece, telefonul între București și Mogoșoaia a funcționat normal. Am putut să vorbesc cu Lugoșianu, al cărui ziar a apărut cu o oarecare întârziere. Mi-a spus că prefectura de poliție, unde s-au repliat nemții, era în flăcări. Se semnalau alte incidente în diferite puncte. Puțin mai târziu, serviciul telefonic a fost întrerupt. A fost restabilit însă în prezent.

Spre orele nouă, postul de radio german Soldatensender Gustav, stabilit, cred, la Snagov și pe care-l ascultam zilnic în timpul raidurilor aeriene, a lansat în românește un apel către popor și armată. Șpicherul era un român, probabil un legionar. Iată, în mare, conținutul apelului: „La ora când frații noștri germani luptă și mor alături de noi pentru a salva Europa de bolșevism, un „rege de paie”, câțiva generali care nu au văzut niciodată câmpul de luptă, câțiva politicieni corupți, vânduți evreilor, sovieticilor și aliaților lor anglo-americieni, încearcă să-i înjunghie pe la spate. Acești criminali vor fi pedepsiți într-o manieră exemplară. Tot poporul român se ridică împotriva lor. Ofițerii și soldații români nu le mai ascultă ordinele. Ei vor rămâne fideli fraților lor de arme. Trăiască alianța germano-română! Trăiască armata germană care va fi din nou victorioasă!”

Ca urmare, trupele aliate erau pe drumul victoriei! Rușii au intrat adânc în Moldova și în Basarabia. În Polonia, ei înaintează rapid spre Cracovia. În Franța, orașele Lyon și Marsilia au scăpat de trupele Wehrmacht-ului. [...].

26 august. Deși au fost bătuti în Moldova și în Basarabia, germanii continuă să reziste în regiunea Bucureștiului.

Chiar în oraș, ei au fost anihilați încă din primele momente. Prin urmare, se răzbună prin bombardarea aeriană zi și noapte. Deoarece bazele lor de la Mizil și Buzău sunt foarte aproape, germanii au posibilitatea să provoace, cu un număr mic de aparate, pagube pe care nici americanii nu au putut să le producă Capitalei, atunci când luptau în calitate de „inamici”. Se presupune că nemții au incendiat Palatul regal și că au distrus numeroase alte clădiri. Sirenele se aud atât de des încât cea mai mare parte a locuitorilor nu-și părăsesc nici adăposturile.

Din palatul de la Mogoșoaia, nu putem afla nici măcar ce se mai întâmplă. Nu mai avem nici telefon, nici curent electric. Aparatul nostru de radio pe baterii funcționează destul de prost, ne dă informații interesante, bineînțeles, despre marile fronturi militare, dar nu ne spune nimic despre situația pe plan local și regional. Din când în când, ne parvin câteva zvonuri vagi, contradictorii și nesigure.

Se pretinde că cele 700 de avioane americane percepute alaltăieri, la începutul dimineții, trebuiau să aterizeze pe un aeroport din apropiere, dar că au fost împiedicate de o luptă violentă dintre trupele germane și românești, în acel loc. Așadar, aceste aparate puteau ori să se întoarcă din drum, ori să fie dirijate spre frontul rusesc.

În această dimineață, am zărit din nou aripile avioanelor americane care străluceau pe cer. După trecerea lor, toate geamurile noastre au început să tremure câteva minute. Vântul foarte violent și suflând din față ne-a împiedicat să auzim bubuiturile, dar ne gândim că americanii au aruncat un covor de bombe între Buftea și Otopeni, unde se aflau nemții.

Armistițiul român nu aduce nimic nou, din ceea ce ne așteptam să fie. Știm că luptele continuă în jurul nostru. Oare noaptea care vine va fi mai calmă decât celelalte două precedente? Chi lo sal

Un lucru este sigur: rușii avansează cu rapiditate. Urmau să se apropie de Galați. După toate aparențele, grosul armatei germane în retragere se va găsi blocat între ruși și români.

În aceeași zi, la ora 18.30, mi-am făcut în liniște siesta de după-amiază. Bateriile, care la ora prânzului au fost puse sub copacii din parc, au părăsit locul.

Buchler, sosit din București, ne spune că orașul a suferit mult, mai ales pe Calea Victoriei. Ministerul Justiției a fost distrus în întregime. Cretzianu vorbește de pagube uriașe produse pe străzile Luterană, Regală și Sărindar.

Însă jurnalul de azi dimineață, adus de B., este plin de știri bune: Ploiești, Câmpina, Brașov și Sibiu au fost eliberate. Peste puțin timp, toate drumurile care duc spre Transilvania vor fi eliberate.

Avioanele nemțești nu au mai revenit. Fără îndoială că americanii le-au distrus din plin. Zgomotul luptelor s-a îndepărtat de noi. Abia dacă aud de două ori o rafală de mitralieră sau vreo detunătură. În regiunea noastră, centrul de rezistență inamică se află între Snagov și Săftica. În

această localitate, Diviziunea mea specială nu a pățit nimic. Iar colaboratorii mei care au rămas la București sunt teferi.

30 august. Astăzi, îmi dau seama că, timp de patru zile, ne-am aflat în zona de lupte. Au avut loc ciocniri chiar și în satul Mogoșoaia. Din cele spuse de primar (care este și grădinarul șef al prințesei Bibescu), în timpul acestor evenimente au murit 15 români. Germanii au avut aproape același număr de morți, dar au lăsat 200 de prizonieri în mâinile trupelor regale.

Bombardamentele efectuate ieri dimineată, de către avioanele americane, au contribuit în mare parte la salvarea Bucureștiului, omorând mii de soldați nemți care se pregăteau de asalt. Aceștia se aflau în pădurea Băneasa, pe aeroportul din apropiere și în regiunea Otopeni. Din nefericire, câteva sute de români, care se găseau în legătură cu inamicul, au fost loviți de aceleași focuri date de noii lor aliați. „Covorul de bombe” se întindea până în apropierea noastră; m-am convins personal când am văzut craterele. Alaltăieri, mergând în oraș, am putut zări în șanțul de pe stradă cadavrele unui cal și al unei vaci, iar pe câmpul din apropiere, vreo douăzeci de oi moarte.

Ieri, primele coloane motorizate ale armatei roșii au traversat Capitala, fără să se oprească. Veneau de la Slobozia și de la Afumați. Au intrat în oraș pe șoseaua Colentina și s-au separat în trei grupuri: primul, mergea spre Ploiești; al doilea, spre Pitești (fără îndoială, cu intenția de a se alătura forțelor mareșalului Tito); al treilea se îndrepta spre Ungaria, prin Palanca, Ghimeș și Sfântu Gheorghe.

Alaltăieri dimineată am fost într-o vizită la Maniu, împreună cu Ștefănescu („omul din stradă”), care mâncase cu noi la Mogoșoaia. Maniu s-a refugiat într-un adăpost al Băncii Naționale.

Deși noul guvern regal este prezidat oficial de generalul Sănătescu, șeful Casei Militare a suveranului, adevăratul conducător este Maniu; el va conduce și în viitor politica românească.

Fără îndoială, regele a fost cel care a răsturnat regimul Antoneștilor și a readus regatul său la rangul națiunilor care

au fost Aliații săi din primul război mondial și care au creat România Mare.

Mi s-a părut just și oportun să remarc discret admirația mea față de curajul Maiestății Sale și bucuria pe care o am constatând succesul eforturilor sale. Ca urmare, m-am dus ieri, împreună cu Stroehlin, la Palatul regal, foarte distrus de bombe, deoarece nemții s-au năpustit cu o furie sălbatică asupra reședinței Suveranului, la câteva ore după audiența celor doi generali. Cu ocazia respectivă, aceștia au fost anunțați de semnarea unui armistițiu cu Aliații și că trupele germane nu vor mai fi atacate dacă se vor retrage fără să producă alte incidente. Intenția mea era pur și simplu să mă iscălesc în registrele regelui și ale reginei-mamă. Printr-o întâmplare fericită, ne-am întâlnit cu Ionel Mocsonyi-Styrcea, mare vânător și unul din principalii artizani ai loviturii de stat și consilier politic al tânărului monarh. El a fost urmat, imediat, de Niculescu-Buzești, noul ministru al Afacerilor Externe. Această ocazie ne-a prilejuit o prezentare detaliată a evenimentelor, unde cei doi oameni au jucat un rol esențial. Notele luate de Stroehlin îmi vor permite să scriu acest capitol de istorie. De asemenea, informațiile pe care Maniu mi le-a dat mai devreme, prin „omul din stradă”, mă vor ajuta să-l completez cu datele necesare.

Mă limitez aici să fac observația că nimeni nu a mai semnat în aceste registre regale de mai bine de trei luni, ceea ce explică faptul că familia regală a locuit mai mult la Sinaia. Semnătura mea, din data de 29 august, este prima. Am adăugat câteva cuvinte: „Trăiască regele”.

7 septembrie. Din datele culese de la cei care au pregătit această schimbare de alianță și de la cei care au urmărit faptele, am putut să termin relatarea evenimentelor care au avut în centrul lor revoluția regală din 23 august⁸⁸.

⁸⁸ Datele sunt cuprinse într-un Rapport politique no. 41, Une tournant de l'histoire: la Roumanie en guerre avec l'Allemagne. Les Russes à Bucarest, (16 pag.), A.F.B., fond E 2300, București, rola 47, de unde desprindem următorul pasaj: „Vizita celor doi Antonești la Hitler s-a desfășurat în 5

Ieri, regele Mihai a intrat în al cincilea an de domnie. Dar, așa cum Lugoșianu observă în „Universul”, prezența regelui pe tronul României a fost revelată națiunii abia anul acesta, o dată cu ziua de 23 august. Până atunci, Suveranul și mama sa, prizonieri ai Antonestilor și ai nemților, nu au cunoscut decât umilințe și suferințe morale. Înțelegând că prima lor datorie era să reziste pentru a putea să se pună într-o zi în serviciul poporului lor, ei au suportat această lungă dovadă cu toată forța sufletească și cu o fermitate admirabilă.

Soldații ruși, cantonați în vecinătatea noastră, au încercat de mai multe ori să intre la noi și să facă „rechiziții” din locul nostru de parcare a mașinilor. Cel mai adesea, trei sau patru soldați beți acționau după bunul lor plac. În această seară, am văzut în curtea noastră un camion aducând 17 indivizi foarte sobri, însă armați până-n dinți și comandați de un ofițer. I-au explicat lui Girod, interpretul nostru, că nu voiau mașinile Legației noastre. Știau însă că în palatul Mogoșoaia ar mai locui un diplomat finlandez și o prințesă româncă și că aici ar putea găsi mașini pe care armata roșie nu voia să le scape. Girod i-a răspuns că Palin, ministrul Finlandei, nu se mai afla la Mogoșoaia. A reușit să țină secret că acesta ne-a lăsat Lincoln-ul său. În ce privește prințesa, le-a spus că aceasta al plecat pe o proprietate situată la 120 km depărtare. Sergentul din garda noastră

și 6 august. Ea a fost precedată de un apel al Suveranului, solicitând „Conducătorului” să nu cedeze deloc. La înapoierea sa, mareșalul a declarat încântat: Germania nu va abandona niciodată România. [...]. Din cauza tergiversărilor, regele se decide să acționeze. Se pregătesc centre de partizani la Bihor, în regiunea Reșiței, în Munții Bucegi, în Valea Oltului, în munții de Pe lângă Târgu-Jiu. În același timp, se încearcă să se ajungă la o înțelegere cu sovieticii pe frontul militar. [...]. Regele este cel care, la momentul decisiv, și-a asumat toate riscurile. Fermitatea și curajul său impun respect. Trebuie să recunoaștem aceste merite, cu atât mai mult cu cât mareșalul a făcut totul pentru a-l izola pe Mihai I .

românească a jurat pe ce avea mai sfânt că era purul adevăr. Din fericire, Girod a putut să afle că plecarea camarazilor sovietici era în zorii zilei următoare.

Vorbind cu primarul, am descoperit care a fost cauza tuturor necazurilor produse atât în sat cât și la „castel”. Acest fapt se datorează șefului de post al jandarmeriei din comună.

După luptele din vecinătate, el a adunat și a conservat numeroase arme abandonate de germani. O parte din ele le-a dat la trei țigani, îmbrăcați în uniforme românești. Această mică echipă, care terorizează populația, a indicat rușilor ce lovituri puteau să dea aici. Le-au arătat unde se află fetele, animalele și mașinile din sat. Și tot ei i-au condus pe ruși de câteva ori la noi.

Vreau să încerc să fac ordine pe aici.

3 octombrie. După o ședere de aproape cinci luni la palatul Mogoșoaia, m-am reinstalat la București, pe alea Zoe.

La Legație, mi-am instalat biroul în salonul unde luam masa în zilele fericite din trecut. Sunt mai liniștit decât la parter, unde era cabinetul meu de odinioară dar, în același timp, sunt mai îndepărtat de colaboratorii mei. Decorul s-a schimbat, totul din ceea ce era „al nostru” a dispărut. [...].

De la lovitura de stat din 23 august, care a salvat România de la un dezastru total, guvernul național a multiplicat, din nefericire, dovezile de slăbiciune și de lipsă de putere. Îi acuză pe ruși. Continuă să facă aceeași greșală: în loc să acționeze el însuși, face apel la englezi și la americani, pe care îi acuză că nu fac nimic pentru a-i ajuta să scape de laba ursului moscovit. Pune carul înaintea boilor, în loc să ia măsurile de urgență necesare pentru a lichida cu trecutul, pentru a inspira încrederea Aliatilor și pentru a duce războiul mai repede la bun sfârșit, se formează comitete și se elaborează programe care dau naștere la dispute. Presa, care și-a recăpătat libertatea de exprimare, este folosită pentru a arunca înjurături de la om la om și de la partid la partid. În acest timp, epurarea, care trebuia să fie rapidă și riguroasă, întârzie să se realizeze.

4 octombrie. Cu certitudine, nu se poate spune că prezența Armatei roșii în București contribuie la înveselirea orașului. Ea este mai greu resimțită decât armata germană. Oare acesta să fie adevăratul motiv care explică văicărelile românilor? Nu cred.

În primul rând, românii uită că rușii nu au ajuns la ei în aceleași condiții ca nemții. Aceștia din urmă au fost „rugați” de regele Carol să trimită o „misiune militară”, care trebuia să instruiască armata regală, să o învețe metodele de luptă de care au făcut dovadă în Polonia, Norvegia, Olanda, Belgia și Franța și să le arate cum să folosească armele moderne; într-un cuvânt, să o „regeneze”. Proiectul a fost pus în aplicare abia în octombrie 1940, într-un moment în care Antonescu împărțea puterea cu legionarii. Încă îl mai aud pe Sturdza, ministrul de Externe, declarând că: „Este singura idee bună pe care am preluat-o de la vechiul regim: ne grăbim să o realizăm. Și vă rog să credeți că a trebuit să insistăm pentru ca „Führer”-ul să se hotărască să ne acorde această favoare”. În iunie 1941, a fost rândul lui Antonescu să solicite onoarea ca armata română să participe la „cruciada contra bolșevismului”. În perioada aceea, trupele germane staționate în România erau foarte numeroase. Nu cred că războiul contra U.R.S.S.-ului a fost vreodată mai popular în România. Cel mult putem adăuga că opinia publică a acceptat să lupte doar pentru eliberarea Basarabiei și a Bucovinei de Nord. Cea mai mare parte a populației a devenit ostilă din momentul în care a realizat că Antonescu s-a lăsat antrenat de Hitler într-un război care s-a depărtat cu mult de provinciile pierdute (cucerite de forțele germano-române încă din prima fază a campaniei). Pe de altă parte, după rebeliunea legionară și represiunea care a urmat, regimul Antonescu și înfeudarea totală a țării față de Reich nu aveau nici o tradiție reală. Deci, neavând încotro, România a fost pregătită de germani să nu se elibereze de jugul dublu al mareșalului și al: „Führer”-ului. Aceștia au trebuit să-și mărească prudența și atenția în momentul în care Antoneștii (mai curând cel mai tânăr și cel mai puțin

prost dintre cei doi) au început să realizeze că derularea afacerii se înrăutățește.

Cu totul alta este, astăzi, poziția sovieticilor. În ciuda tuturor avertismentelor (cel puțin, ale mele), românii au pierdut ocazia de a negocia un armistițiu, atunci când țara lor era intactă, iar armata lor capabilă de a lupta contra lui Stalin. Dacă ar fi tratat cu Moscova la sfârșitul lui martie sau la începutul lui aprilie, ar fi scăpat de bombardamentele americane, de invadarea Moldovei și de pierderile enorme din timpul verii. Când țara a fost salvată de la o catastrofă finală, prin intervenția din ultimul minut a Coroanei, Mihai I nu mai avea în mână atuurile de care dispunea în primăvară. Acum, nu se mai punea problema de negocieri. Tânărul suveran a trebuit să se limiteze la acceptarea condițiilor de armistițiu formulate anterior de Aliați.

Ar fi fost surprinzător ca rușii, ajunși în inima României, să se comporte din prima clipă asemeni unor invitați politicoși, îngrijorați să nu pricinuiască gazdei lor nici cel mai mic deranj. Ei au mers timp de luni întregi pe pământuri devastate, au văzut cum țara lor era distrusă sistematic și transformată într-un deșert de nemții în retragere și, deodată, dau de abundența Canaanului. Ce armată s-ar fi putut abține de la pradă, în asemenea condiții?

Deși românii din Transnistria și din Ucraina s-au comportat mai bine decât germanii, ei nu au renunțat, totuși, la partea lor de pradă. Actele de barbarie ale lui Alexianu și ale oamenilor săi nu au fost uitate. În toate satele românești, armata roșie a găsit animale care purtau ștampila colhozurilor de unde au fost ridicate.

5 octombrie. Pe de o parte, nu se putea spera că rușii vor uita trecutul, astfel încât să-i trateze pe români ca pe niște prieteni. Pe de altă parte, era dificil pentru locuitori să-i privească pe ruși ca pe niște eliberatori ai orașului, după ce au fost intoxicați timp de patru ani cu propaganda hitleristă.

Poate se va spune că opinia românească, în marea ei majoritate, a fost întotdeauna favorabilă Aliaților. Este adevărat, cunosc destul de mulți oameni care au fost, încă de la începutul războiului, pentru victoria coaliției anti-

hifleriste, însă, trebuie să recunosc că victoriile germane din 1940 și 1941 au redus sensibil numărul acestora. Simpatizanții s-au multiplicat din nou atunci când lucrurile au început să meargă prost pentru „Führer” și, mai ales, când și-au dat seama că Antonescu i-a atras într-o capcană fără scăpare. Or, în ajunul loviturii de stat, românii au fost aproape în unanimitate de acord cu schimbarea puterii. Însă rușii nu pot să uite că dorința cea mai fierbinte a noilor lor Aliați a fost, dintotdeauna, să vadă cum

Germania „lichidează” U.R.S.S.-ul și, apoi, să fie bătută la rândul ei de anglo-americiani.

Cunoscând această stare de spirit, foarte răspândită și astăzi, soldații lui Stalin și chiar înalții șefi nu se arată prea încrezători și fraterni. Între români și ruși, neîncrederea reciprocă este un sentiment secular, întărit mai mult de deosebirea dintre regimurile politice. Deci, incidentele erau inevitabile. Acestea puteau să fie încă mult mai numeroase și mai grave.

În loc să se plângă și să se piardă în profeții sumbre, burghezii din București ar face mai bine să mediteze asupra realităților imediate:

1) Este în zadar să spere că anglo-americii vor lupta contra sovieticilor;

2) în loc să aștepte să fie salvați de alții, trebuie să facă ei înșiși ceva. Regele și cei care l-au ajutat să elibereze țara de Hitler și de Antonescu au înțeles acest precept, însă doar un act de curaj nu este suficient: salvarea publică este o creație continuă;

3) Pentru a ajuta un popor, după ce a fost oprit în ultimul minut să se rostogolească într-o prăpastie, trebuie să i se dea un guvern puternic. Însă cabinetul instaurat după dictatură pare că este lipsit de forță. Acesta îi acuză pe alții în loc să se învinovătească pe el însuși;

4) Guvernul predică unirea, dar se arată incapabil să o realizeze. De ce? Pentru că frica îl paralizează. Iar această frică se extinde la națiunea întreagă;

5) Există un singur remediu: înfrângerea fricii. Mijloacele de a ajunge la această stare sunt: colaborarea sinceră și

încrezătoare cu armata roșie pentru a scurta războiul; abandonarea metodelor folosite pentru a se sustrage exigențelor Reich-ului; încredere în sine, fermitate, dar fără umilirea persoanei; încetarea certurilor între partide Și între persoane; adresarea unui apel către toți oamenii capabili să servească în armată, indiferent cine sunt și de unde vin.

11 octombrie. Continuă se se bată pasul pe loc.

Guvernul Sănătescu ar fi trebuit să răspundă prin fapte și nu prin vorbe la manevrele executate de partidele de extremă dreaptă: degeaba se încearcă să se recupereze timpul pierdut, niciodată nu va „lai putea fi regăsit.

Satisfăcând cererile comuniștilor, imediat a doua zi de la lovitura de stat, atunci când acestea reprezentau interesele adevărate ale țării Consiliul de Miniștri și-a întărit autoritatea, ceea ce i-a permis să respingă celelalte revendicări de partid. Generalul Sănătescu a făcut o mare nedreptate să nu le satisfacă și nu vād cum ar mai putea să repare astăzi această greșeală.

În cursul manifestărilor (de altfel, slab și prost organizate) la care au recurs aderenții „frontului unic al muncitorilor”, duminica trecută partizanii lui Pătrășcanu (comunist) și Titel Petrescu (social-democrat) au cerut demisia guvernului. Ar fi fost o ocazie frumoasă pentru primul-ministru să-i facă să înțeleagă pe acești doi domni că nu pot să fie, în același timp, în guvern și în opoziție. Însă curajosul de Sănătescu, improvizat președinte al Consiliului în 23 august pentru a răsturna dictatura mareșalului – și care ar fi trebuit să se retragă imediat ce a rezolvat această sarcină – pare că nu este capabil nici măcar să aibă un limbaj ferm în asemenea circumstanțe.

Cu atât mai mult, nu-l cred capabil să uzeze de vreun mijloc de apărare care ar consta în alierea cu rușii contra „bolșevicilor” români, care, în realitate, sunt niște troțkiști retardați. Însă, pentru a juca o astfel de carte, este nevoie de un simț politic și de o abilitate de manevră care lipsesc generalului.

Deci, vom asista la schimburi de replici până în ziua în care vor trebui să se ia la bătaie fie cu șefii armatei roșii, fie

cu Pătrășcanu și colegii acestuia, fie chiar cu forțele reunite ale comuniștilor. Inactivitatea guvernului tinde să favorizeze o înțelegere a extremei stângi românești cu Kremlinul, în timp ce nu ar fi exclus ca o acțiune hotărâtă să convingă Moscova să respingă concursul celor slabi pentru a se alia cu cei puternici. Cu alte cuvinte: „Să arăți forța pentru a nu trebui să o folosești”. Acest lucru nu avea nici o aplicație riguroasă și rapidă în programul pe care l-am prezentat acum câteva zile.

17 octombrie. Nu mai știu care om de stat englez a scris, pentru a caracteriza politica externă a țării sale în perioada interbelică: „Ne-am înșelat când i-am tratat pe francezi ca și cum ar fi fost prusaci iar pe germani ca pe niște englezi”.

Am pus această întrebare, acum opt zile, lui Archie Gibson, care nu a putut să-mi dea un răspuns. Nici el și nici jurnaliștii anglo-saxoni prezenți la Mogoșoaia nu au putut să-mi spună care a fost autorul sau cel puțin când a fost scrisă această cugetare. [...].

Am luat prânzul cu Ștefănescu, „omul din stradă”, și cu nevasta lui. Acest *self made man*, este unul dintre cei mai mari industriași din România. El a lucrat în umbră, cu o mare discreție și eficacitate, pentru a pregăti lovitura de stat. Se distinge de toți politicienii de profesie. Rolul pe care l-a avut atunci i-ar permite să iasă în față și să ceară pentru el funcția cea mai importantă în stat. Însă el se limitează să dea sfaturi bune pe care nimeni nu le ascultă. Iată de ce am simțit o satisfacție deosebită când a fost de acord cu sentimentul pe care-l împărtășeam despre pretinșii „șefi”. Certurile acestora alimentează de câteva săptămâni presa, care scrie: „Ipocrizia în cuvinte și brutalitatea în fapte”. Fie că este vorba de Maniu, Dinu Brătianu, Titel Petrescu sau de Pătrășcanu, situația se prezintă astfel: nimeni nu îndrăznește să afirme ceea ce gândește, dar se încearcă punerea într-o postură penibilă și în situația faptului împlinit a adversarului. În loc să se înțeleagă asupra unui program minimal de realizări imediate, se pregătesc de alegeri. Deci, este mai important să atragă electoratul, promițându-i orice. De altfel, chiar dacă cei patru „șefi” ar fi capabili să se

înțeleagă între ei, tot ar exista prietenii sau partizanii lor care să-i împiedice să-și ducă la îndeplinire misiunea. Această țară a cunoscut dintotdeauna o politică de clientelă. Omul care „face carieră” în serviciul statului nu se gândește să „servească” pentru ceva, ci să obțină o funcție lucrativă. El nu se raliază unei idei, ci unui om pe care-l crede capabil să-i sporească averea. Când patronul său vine la putere, el nu-i va cere acestuia să salveze patria, ci să-i asigure o poziție onorabilă.

25 octombrie. [...]. Am luat prânzul cu Martha Bibescu, la Mon Jardin. Am impresia că am fost ținta multor priviri. Dacă ea nu se afla la o vârstă canonică (vanitatea mea masculină nu-mi permite să recunosc faptul că aș fi prea în vârstă), s-ar putea spune că încerc, ca un vierme de pământ îndrăgostit de o stea, să arunc ochiade Alteței Sale. Zeii mă apără!

Mai mult, femeile, chiar tinere și frumoase, nu mai pot să-mi inspire astăzi decât sentimente de ordin estetic și senzual. Sensibilitatea mea vizuală și tactilă a rămas așa cum era la vârsta de 20 de ani. Este o bucurie să contempli și să mângâi un corp feminin de care nu m-am putut despărți din momentul în care l-am simțit pentru prima dată. Însă, rămân fidel, cu inima și cu spiritul, scumpei mele soții dispărute. [...].

27 octombrie. Dacă pentru mine personal aș vrea să fac un bilanț al ultimilor ani, ce aș putea să scriu?

Din punct de vedere material, partea care mi-a revenit din suferințele provocate de război, la cel puțin o jumătate din specia umană, este cu siguranță foarte mică: n-am dreptul să mă plâng.

Niciodată nu mi-a lipsit ceea ce reprezintă, în ochii celor mai mulți oameni, așa-numitul confort al existenței: când mi-a fost foame, am mâncat; când mi-a fost sete, am băut și am dormit cât am vrut. Întotdeauna am avut un acoperiș deasupra capului; niciodată nu am fost constrâns, ca atâția alții, să rătăcesc pe străzi, fără să știu unde să mă opresc. Libertatea mea personală și pâinea mea zilnică nu au fost puse niciodată în pericol. Cele câteva zile și câteva nopți

agitare din cauza bombardamentelor aeriene nu mai contează. De asemenea, nu mai au vreo importanță nici ultimele zvâcniri ale monstrului germanic, când se văzu constrâns să îi scape frumoasa pradă românească, și nici armatele sovietice care, năpustindu-se asupra țării, nu mi-au provocat o cât de mică supărare.

De ce sunt atât de plictisit? De ce aceste dureri de vezică, care mă incomodează fără să mă facă să sufăr, nu au cedat încă tratamentului – destul de dureros – al profesorului Marinescu? De ce meseria mea nu mă mai interesează deloc, sau foarte puțin? Interzicând misiunilor diplomatice folosirea cifrului și a valizei diplomatice, mareșalul Malinovski mi-a dat timp liber. De ce nu sunt capabil să mă consacru unor activități literare? Cui trebuie să-i datorez această dorință de ducă și, în același timp, simt cum apasă asupra mea resemnarea, fatalismul și indiferența față de viitor? Ar trebui să vreau o nouă misiune, într-o altă țară? Dacă mi s-ar oferi asta, aș fi mai puțin nefericit? Simt că nu mai am nici curajul de a avea răbdare și nici de a acționa să-l schimb.

Cauza principală și esențială a acestei dezordini este cu siguranță pierderea ireparabilă, ruptura brutală pe care am suferit-o în 14 februarie. Niciodată nu voi mai fi omul care am fost până în ziua fatală.

Aș putea să mai fiu un om util? Aș putea să mai sper într-un final al vieții care merită să fie trăit? Cu cât mă întreb mai mult, cu atât sunt mai incapabil să-mi dau un răspuns. Împreună cu ea, totul mi-ar fi fost ușor. Fără ea, nu mai doresc nimic. De-abia consimt, din obișnuință, să mă bucur de micile plăceri care-mi sunt la îndemână.

1 noiembrie. [...]. Am luat masa la Titel Petrescu, ministru de Stat „social-democrat” (după cum se declară). Este un omuleț cumsecade, jovial, conciliant, asemeni altor români despre care Robert de Flers spunea că nu a găsit niciunul care să zică „nu”. Cu haina sa neagră și o cravată cu buline verzi, cu un obraz flasc, părul grizonat pieptănat pe spate și cu o gură rotundă de tenor sau de orator profesionist, el are ceva dintr-un fost student și dintr-un politician francez din timpul celei de-a treia Republici franceze. Locuiește în casa

cumnatului său, Furnică Minovici. Locuința nu are nimic de proletar în ea. Este o vilă din cărămidă roșie, în stilul Tudorilor, plină de obiecte de colecție și tot ceea ce conține este de natură „capitalistă”. Mai mult, Titel și nevasta lui îmi par că au un aer burghez. În mod vizibil, șeful partidului socialist român regretă deja că s-a imbarcat la galera comunistă a prietenului său Pătrășcanu: cu prima ocazie se va ralia partidului lui Maniu.

Se anunță că guvernul va fi format mâine. Vinogradov, vorbind în numele lui Stalin, îi va face pe comuniștii români să înțeleagă faptul că joaca s-a terminat și că a venit momentul să renunțe la crearea de alte dificultăți.

6 noiembrie. Micul joc ar mai fi durat încă dacă rușii nu ar fi sfârșit prin a se supăra. Alaltăieri, toate ziarele au publicat o notă adresată de Vinogradov generalului Sănătescu, președintele Consiliului. El a acuzat în termeni aspri guvernul român că sabotează executarea armistițiului.

Efectul a fost imediat. De ieri, s-a creat un nou guvern Sănătescu, format din toate partidele mici de extremă stângă, care nu au fost admise să participe în primul guvern. Se vorbește de „frontul Muncitorilor”, de „apărarea patriotică” etc.

În această dimineață, au apărut mai multe texte care demonstau că România a început să ia în serios obligațiile impuse: internarea persoanelor inamice, restituirea bunurilor furate din Transnistria, epurarea personalului politic, militar și administrativ din magistratură și din corpul profesoral.

Din nefericire, timpul pierdut nu va mai putea fi recuperat vreodată. Aceste săptămâni pline de tergiversări și de vorbe, vor arăta rușilor că: 1) românilor le este frică; 2) ei nu sunt capabili să preia imediat asupra lor măsurile necesare; 3) slăbiciunea lui Sănătescu permite U.R.S.S.-ului să facă ce vrea cu el.

Cantonat într-o apărare inertă, generalul curajos a făcut jocul extremiștilor români și al prietenilor lor ruși. Astăzi, el cedează în fața exigențelor pe care le putea prevedea fără dificultate – în măsura în care ele au apărut sub formă de

sloganuri și de strigăte de răzvrătire – și pe care a trebuit să le satisfacă.

9 noiembrie. Am oferit la Clubul miliardarilor o masă de 24 tacâmuri, în onoarea misiunii britanice, prezidată de vicemareșalul de aviație Stevenson. Invitații erau opt englezi, opt români și opt elvețieni.

u acest prilej am ținut un speech. Am explicat motivele istorice ale „neutralității” noastre și am arătat că aceasta nu reprezintă o politică de circumstanță, ci ne-a fost impusă chiar de condițiile de existență ale națiunii noastre.

Reflecțiile invitaților mei mi-au permis să sper că m-au înțeles și, în special, că au subliniat eroarea comisă față de U.R.S.S., care ne-a considerat „pro-fasciști”. Prin urmare, Moscova ne-a respins cererea – este adevărat, puțin cam târzie – de a încerca să restabilim relații diplomatice normale între Elveția și U.R.S.S.⁸⁹. [...].

11 decembrie. Martha Bibescu relatează o fabulă imaginată, pentru a explica prietenilor săi englezi suferințele României.

O tânără femeie și-a înșelat soțul, în mod intenționat. Situația sa era cu atât mai puțin de scuzat cu cât soțul ei era un om foarte bun. Din cauza unei slăbiciuni de moment, de care el nu a fost vinovat, ea l-a acuzat public de impotență totală și că nu-l mai dorea. Atunci, s-a aruncat în brațele unui amant pe care-l credea puternic și generos, dar care nu a întârziat să se arate sadic. El a tratat-o atât de rău încât ea a început să regrete greșeala pe care a făcut-o. A cerut ajutor de la soțul ei. Acesta, angajat într-o luptă pe viață și pe moarte cu amantul, i-a răspuns că o iartă, dar că, pe

⁸⁹ În noiembrie 1918, Consiliul federal a rupt relațiile diplomatice cu Uniunea Sovietică și i-a expulzat pe diplomații bolșevici din Elveția, iar Legația elvețiană de la Petrograd a fost închisă în urma unui atac al bolșevicilor. În ciuda eforturilor ulterioare făcute de Consiliul federal de a relua contactele diplomatice, guvernul rus a răspuns printr-un refuz. Această stare a durat până în 1946, la instalarea unei Legații elvețiene la Moscova.

moment, nu putea s-o ajute să se elibereze de fostele ei legături și o îndemna să se salveze singură, după care să revină la el.

Deși era foarte constrânsă de amantul ei, supravegheată de zbirii pe care acesta i-a pus să nu o scape de sub observație, ea a reușit să evadeze și să ajungă din nou la domiciliul conjugal.

Oare nu s-a căit suficient pentru faptele sale? Cu toate acestea, bunul ei soț o lasă, astăzi, să fie violată sub ochii lui de un altul. Nu este ea îndreptățită să se plângă?

18 decembrie. Oare când o să pot pleca din această țară a minciunii? Ea declară că este eliberată, dar, de fapt, nu face decât să schimbe stăpânii. În singurătatea în care mă găsesc și până la ora de culcare de la 10 seara, existența mea la București este lipsită de orice plăcere. Nu văd decât oameni care tremură de frică pentru viitorul țării sau, cel puțin, pentru averea lor. Câțiva împing judecata până într-acolo încât să-i invidieze pe francezi „care pot să respire liber”. Franța, de fapt, a reușit să-și revină extraordinar. Generalul de Gaulle o guvernează cu fermitate și-i redă locul printre marile națiuni ale lumii. Însă, oamenii de bun-simț nu se gândesc la acest lucru. Ei uită cei patru ani de ocupație inamică din Franța, de umilire, de jaf sistematic, de foamete. [...]. În cazul României, burghezii nu vor să recunoască faptul că au acceptat cu inima ușoară, mai întâi, dictatura lui Carol al II-lea, apoi pe cea a lui Antonescu. Tiranii pe care-i blamează astăzi au fost aleși de popor. Au încercat ei să împiedice vreodată realizarea situației din trecut? Oare au îngropat cu totul ceea ce au adorat în ajun sau au refuzat să se plece în fața noului stăpân, indiferent care o fi fost, când acesta a ridicat biciul asupra lor? Acești apostoli nu voiau războiul. Ce au făcut să i se opună? Și, mai mult, cât i-a costat? Doar țărani au plătit cu sângele lor nebunia lui Antonescu. Lumea bună a fost foarte rezervată, dar nu a respins micile profituri pe care le aduce războiul celor care știu să se pună la adăpost în timp util. De ce se plâng ei astăzi? De ruși, căroră au trebuit să le restituie, cu oarece uzură, fructele delapidărilor lor din Transnistria? De

comuniști, care, la rândul lor, și prin mijloace similare rivalilor lui Codreanu, se amuză să terorizeze burghezia? Văicărelile lor sunt cu atât mai comice și sună cu atât mai fals cu cât ei nu sunt privați de nimic. Viața este scumpă, fără îndoială, însă pentru cei săraci. Bucureștiul este încă unul din orașele din Europa unde se mănâncă cel mai bine, unde oamenii cărora le place să se distreze găsesc mijlocul cu orice preț. În realitate, acești oameni curajoși dau imaginea unor pacienți care, în sala de așteptare la dentist, încep să urle reprezentându-și durerea care urmează să le fie produsă. [...].

Eu sunt aproape bătrân. Am destui de mulți bani pentru a găsi în Bucureștiul anului 1944 o parteneră plăcută. Prietena mea, Mariana, nu a putut să vină la ultima întâlnire, pretinzând că este bolnavă. Alte două femei care, în principiu, ar fi bucuroase să mă primească, nu sunt disponibile astăzi. Nu mai lipsește mult să fac o criză de plictiseală. Este o plictiseală de văduv. Dacă scumpa mea ar fi fost încă lângă mine, nu aș fi avut vreo altă dorință fizică; singura ei prezență mă făcea fericit.

Îmi pare că două lucruri sunt necesare unui om normal: o companie care să fie întotdeauna prezentă, căreia să-i poți spune totul și care să înțeleagă totul, o asociată inteligentă, sensibilă și bună; și o femeie tânără și frumoasă, pentru a-ți potoli dorințele de plăcere fizică și gustul pentru frumusețea nudă. [...].

20 decembrie. Încă nu am primit nici o veste de la Mariana. Îmi este din ce în ce mai greu de suportat. Măine, voi încerca o diversiune cu R., care îmi face avansuri de câțiva ani și căreia nu i-am dat nici un semn până acum. Prevăd însă o decepție.

Întotdeauna am avut oroare de „sărbătorile” de sfârșit de an. Dezgustul pentru acestea este cu atât mai mare cu cât mă aflu într-o stare de abandon. Sunt un om al tenebrelor, văduv și „incontrolabil”- în 13 decembrie am oferit o masă la Mogoșoaia, în onoarea misiunii americane. Contrar britanicilor, care au plasat un șef militar, yankeii au numit un civil, pe Berry, un om simpatic, dar care nu pare a fi o

personalitate de prim rang. La masă, la dreapta mea, l-am așezat pe noul președinte al Consiliului, generalul Rădescu, iar la stânga, pe ministrul comunist de la Justiție, L. Pătrășcanu. Niciunul, nici celălalt nu sunt prea comunicativi.

Deși nu mai este tânăr, Rădescu este cu mult superior, prin energie și prin competență, apaticului de Sănătescu. El va putea să se mențină dacă va reuși să impună un compromis între certurile partizane și dacă va realiza progrese substanțiale în aplicarea clauzelor de armistițiu.

22 decembrie. Instinctul meu nu m-a înșelat. R., care mi se părea apetisantă anul trecut, nu a vrut să profite de șansa pe care i-am dat-o. Ea face parte din acele femei care cred că se pun în valoare dacă amână o întâlnire pe care sunt gata să o accepte. Or, eu sunt unul dintre acei bărbați care preferă cochetăria, cedarea imediată și totală la strategia amoroasă a romanelor din epoca lui Paul Bourget. Consider că o încercare sinceră trebuie să fie urmată de o decizie. Această încercare, pe care noi am făcut-o, îmi pare a fi dezamăgitoare. Pentru a mă ține de vorbă la ușă, R. nu mi-a dat nici măcar un verdict de refuz.

Acesta va fi cu atât mai mult negativ cu cât Mariana mi-a telefonat astăzi dimineață. Se pare că a fost într-adevăr bolnavă: a avut o hemoragie. Întâlnirea noastră din această după-amiază, în garsoniera mea de pe strada Londra, a fost decisivă. Cu certitudine, Mariana este mult mai frumoasă, mai inteligentă și mai drăgăstoasă decât R. Zarurile sunt aruncate.

28 decembrie. [...]. Anul acesta, am petrecut la Mogoșoaia din 23 până în 27 decembrie. Ospitalitatea Marthei Bibescu este foarte confortabilă. Nici mâncarea și nici locuința nu lasă de dorit altceva mai bun. Nu sunt prea mulțumit de oamenii care frecventează casa. În plus, este un lucru care mi se pare penibil: fantezia care guvernează orele de mâncare. Nu pot să mai trăiesc mult timp într-o casă, oricât de princiară ar fi, unde nu se știe niciodată când este ora mesei. Și nu pentru că aș fi un dușman al diversității și nici pentru că mi-ar plăcea monotonia unei existențe foarte liniștite. Or, astfel se petrece tot timpul la Mogoșoaia: cel

puțin, când Martha se află acolo. Vara trecută, când Legația mea își avea sediul aici, doar un bombardament a putut să mă oblighe să accept o stare lipsită de activitate și, în consecință, de așteptare. [...].

1945

ianuarie. Mariana este din nou bolnavă. Regret cu atât mai mult cu cât la ultima noastră întâlnire, din 29 decembrie anul trecut, nu mi-a dat prea mare satisfacție. Cândva, am respins avansurile lui R. și nu cred că regret acest lucru deși, acum, mă aflu singur în garsoniera mea. Adevărul este că devin nervos și iritabil dacă nu primesc doza mea normală de excitare. [...].

8 ianuarie. Ah! cum aș vrea să plec din lumea asta! Boala Mariane se prelungește. Mai mult, ea are necazuri cu N.K.V.D.⁹⁰-ul din cauza unui neamț pe care l-a găzduit înainte de 23 august. Fără îndoială că aș găsi mai mult timp dacă întâlnirile noastre s-ar putea desfășura într-un ritm regulat și în condiții satisfăcătoare. Sunt un om care se pliază după situația creată.

Niciodată în viață nu am fost mai golit în interior decât acum. Nu mă număr printre cei care spun: „post coitum, animal triste”. Pentru mine, este exact invers. Nu-mi pot imagina vreodată că plăcerea trupului este tristă, bineînțeles, cu condiția să fie sănătos, iar bucuria lui să fie transmisă armonios celuiilalt corp.

9 ianuarie. Am văzut-o pe Mariana în această dimineață. Se simte mai bine, dar, din nefericire, nu este în stare să facă dragoste. Poate că mâine va fi capabilă.

În ce privește conflictul ei cu N.K.V.D.-ul, se pare că este o neînțelegere și că cele două poliții, română și sovietică, care anchetau împreună, și-au recunoscut greșeala. Acestea

⁹⁰ Comisariatul Poporului pentru Afaceri Interne, pus sub conducerea lui Beria, a constituit, alături de structurile de partid, baza puterii lui Stalin.

urmăreau o spioană unguroaică, al cărei nume probabil că a fost ortografiat eronat în urma unui denunț telefonic. Numai că toate cercetările au fost făcute în jurul Marianeii. Și-au dat curând seama că nici locul nașterii și nici vârsta ei nu corespundeau femeii pe care o căutau. Cu toate acestea, poliștii au continuat s-o interogheze. Ea a fost salvată de portarul imobilului, care a mărturisit că este vorba de o servitoare al cărei nume are o oarecare rezonanță fonetică similară cu numele Marianeii.

24 ianuarie. Este rândul meu să mă îmbolnăvesc. În noaptea de 15 spre 16, am avut o criză de rinichi. Pe 18, durerile aproape că au dispărut și am comis imprudența de a face dragoste cu Mariana, în garsoniera mea din strada Londra. A doua zi, boala a revenit și a trebuit să încep un tratament la doctorul Negrea. Sâmbătă, în 20, mă simțeam atât de slăbit și de obosit, încât nu am putut ieși să merg la Legație. Am uitat să amintesc faptul că, din 18, doamna Filaliti a început să mă îngrijească, punându-mi ventuze care nu au nici un efect. [...].

25 ianuarie. Tocmai am terminat cea de-a patrusprezecea sedință de tratament, la doctorul Negrea. Îmi spune că sunt complet refăcut și mă sfătuiește. să mă recăsătoresc. L-am întrebat de îndată dacă el considera că un bărbat de vârsta mea putea să satisfacă o femeie tânără. Mi-a răspuns: „De ce nu?” [...].

6 februarie. Astăzi este un an de când biata mea dispărută a fost pe punctul să răzbată pragul sumbru. Mă revăd cum încercam să o reanimez, fără să reușesc, după care l-am chemat pe profesorul Ionescu-Sisești. Parcă îl mai aud spunându-mi pe un ton grav. „Viața ei este în pericol”. După câteva zile de luptă, el a reușit să o salveze. Vindecarea părea că este completă. Ce nefericire! Nu a fost decât un puseu. Peste câteva zile, pe 14, ea a plecat din această lume. Oare un alt medic ar fi prevăzut ce urma să se întâmple și ar fi putut să Preîntâmpine accidentul?

8 februarie. Din decembrie trecut, nici un străin, fie el și șef de misiune diplomatică, nu poate să părăsească România fără autorizația Comisiei Aliate de Control, cu alte cuvinte, a

guvernului de la Moscova. Din 5 ianuarie, am prezentat Ministerului Afacerilor Externe, pentru mine și pentru colaboratorul meu Jenche, o cerere de viză cu drept de întoarcere. Până în prezent, nu am primit nici un răspuns, deși Vișoianu a intervenit el însuși la generalul Vinogradov. Astfel m-am hotărât să cer ajutorul anglo-americanilor. Vom vedea dacă ei pot obține ceva.

Cu toate acestea, Convenția de armistițiu din 12 septembrie 1944 nu a ridicat României dreptul de a întreține relații diplomatice cu țările neutre. Deci, nu se va interzice nici reprezentanților acreditați să se deplaseze unde cred ei că este necesar. [,.].

14 februarie. Azi, se împlinește exact un an de când am pierdut ce aveam mai bun în viața asta, pe Blanche. Nunțiul apostolic a binevoit să officieze el însuși slujba religioasă, la capela Sfânta Maria, din apropierea Legației. [...]. Printre participanți, am identificat 58 de persoane cunoscute, și anume: doi miniștri în exercițiu, Ghiță Pop și Romniceanu, cu nevestele lor; generalul Vasiliu, subsecretar de Stat la Aviație; mai mulți șefi de misiune (ai Franței, Finlandei, Danemarcei, Suediei, Olandei, Bulgariei). Spania și Italia străluceau prin absența lor. De asemenea, nu au venit nici reprezentanții Angliei și nici ai Statelor Unite. Au participat destul de mulți prinți și prințese: Elisabeta Ghica, Martha Bibescu, Dede Ghica-Comănești, C. Caradgea, Wladimir de Steiger. Printre miniștri, se mai aflau: Bușilă și Petrescu; iar dintre prieteni: Al. Popescu-Necșești, Oprescu, Savel Rădulescu, soții Mouton și câțiva elvețieni. [...].

Comisia Aliată de Control (de fapt, guvernul de la Moscova) a transmis în sfârșit Ministerului de Externe român că nu se opune plecării mele, dar că este „prematur” să se ia vreo hotărâre în problema reîntoarcerii. Eufemismul este fermecător. Bineînțeles, nu sunt dispus să plec fără să primesc garanții că mă voi putea întoarce la București, atunci când voi crede de cuviință. Doar dacă Berna, care a fost înștiințată imediat printr-o telegramă, va considera altcumva. Dacă mi se spune că pot să plec fără garanția revenirii, ar însemna că misiunea mea în România este

terminată și că sunt îndrumat spre o altă cale.

26 februarie. Oare ne aflăm în ajunul unei adevărate revoluții? Evenimentele din ultimele săptămâni ar putea să mă convingă de acest lucru. Dacă revoluția ar trebui să se producă, atunci ea ar fi realizată de o minoritate infimă, adusă la putere datorită unei apatii aenerale și a sentimentului de teamă care a cuprins masele, pe de o parte, iar pe de altă parte, datorită unor elemente ale armatei roșii. Deci, ea va avea un caracter la fel de artificial precum cele două revoluții legionare, din septembrie 1940 și din ianuarie 1941. Probabil, triumful său va fi efemer, însă câteva săptămâni de nebunie sunt suficiente pentru a ruina de tot țara. Dacă este să ne gândim la amploarea actelor comise de către conducătorii românilor de-a lungul acestor ani, este uluitor să vedem că țara se găsește încă în picioare și că duce o existență aproape normală. Cu siguranță că este dificil să cunoaștem exact gradul de sărăcie a claselor defavorizate (țărani, muncitori, mica burghezie), mai ales în provinciile devastate de război.

Țara dispune încă de resurse considerabile, în ciuda a peste trei ani de exploatare sistematică de către Germania, urmați de alte șase luni de jaf sovietic și de două campanii militare dure, dintre care ultima mai continuă. Inflația a determinat creșterea costului vieții, dar lefurile celor mai mulți salariați și câștigurile anumitor comercianți permit oamenilor să reziste acestei creșteri. Produsele agricole se vând la prețuri destul de avantajoase pentru ca micii producători și marii proprietari (cu condiția ca aceștia din urmă să nu fi fost jefuiți prea mult de armata roșie) să se poată descurca. Victimele sunt oamenii cu venit fix, funcționarii onești (dacă există), clasele de meșteșugari și de muncitori necalificați. Cei care au bani trăiesc astăzi în România mai bine decât se trăiește în aproape toată Europa. Niciodată nu am suferit de foame și, cu excepția câtorva zile care au urmat primelor bombardamente americane din 4 aprilie 1944, am avut în fiecare dimineață baia mea caldă. Nu vorbesc de încălzire: datorită gazului metan, temperatura din casă nu a fost niciodată atât de ridicată pe aleea Zoe, ca în

această iarnă.

Oare toate acestea se vor schimba? Este posibil. Cred însă că Rădescu este în măsură să reziste și că poate fi susținut de americani Și de englezi.

Alaltăieri dimineață, generalul Vinogradov și „diplomatul” Pavlov au plecat la Moscova. Fără îndoială că știau ceea ce-i aștepta și voiau să se spele pe mâini. Alibi Pașa nu este mort! Dintre înaltele capete sovietice, doar contraamiralul Bogdenko a rămas în București.

27 februarie. Sâmbătă, pe 24, Frontul Național Democratic (F.N.D.), un cartel al partidelor de extremă stângă, a organizat o mare adunare în Piața Națiunii. Oratorii i-au atacat pe Rădescu și pe Maniu însă, în esență, discursurile nu au fost incendiare. Atmosfera s-a stricat în momentul în care câteva grupuri de manifestanți au sosit de la Palatul regal. Au fost trase focuri de armă și, bineînțeles, au început să se certe asupra responsabilității în declanșarea conflictului. Din fericire, Rădescu a fost foarte precaut și a invitat un ofițer britanic și altul american în cabinetul său de la Ministerul de Interne. Amândoi afirmă că primele rafale au fost trase din tabăra de manifestanți, dintre care majoritatea erau înarmați. Trupele de pază nu trăgeau – în aer – decât în cazul în care mulțimea ar fi încercat să intre în curtea Palatului regal și în clădirea Ministerului de Interne. Focurile au dezlănțuit însă o panică nebună și multe persoane au fost călcate în picioare. Puțin mai târziu, când s-a lăsat noaptea, au fost trase focuri de armă de către persoane necunoscute, aflate într-o mașină cu farurile stinse. S-au înregistrat doi morți și unsprezece răniți.

Alaltăieri, Rădescu, recunoscut de mulțime pe când ieșea de la un concert, a fost aclamat. Într-un cuvânt, țara este de partea lui. Dar, citind presa, se poate crede că el este cu adevărat „inamicul poporului”. Sindicatul tipografilor impune cenzura asupra ziarelor, astfel încât muncitorii refuză să imprime tot ceea ce ar putea să stânjenească F.N.D.-ul. În plus, mai sunt o mulțime de fricoși de tot soiul.

Titel Petrescu, șeful Partidului Social-Democrat, nu este membru al guvernului, dar este cel care deține frâiele

situației. Oficial, el aparține F.N.D.-ului. Cu toate acestea, a arătat de mai multe ori că înțelegea să-și mențină programul socialist, diferențiindu-se de comuniști în mai multe principii. A adresat F.N.D.-ului, în 23 luna aceasta, o scrisoare în care explica punctele sale de vedere și cerea: 1) reforma agrară să fie amânată până la sfârșitul ostilităților și să fie însoțită de un cadru legal și nu de forță, așa cum se practică deja în diferite regiuni; 2) presa să rămână liberă, deoarece syndicatele nu au dreptul să se erijeze în cenzeni; 3) să se renunțe la numirea de prefecți aleși de „popor”, să se pregătească cât mai curând alegerile municipale și, până atunci, prefecturile să fie repartizate echitabil între partidele din coaliția guvernamentală, cu sprijinul Consiliului de Miniștri; 4) F.N.D. să nu se transforme într-un partid unificat de extremă stângă, ci să respecte tendințele și doctrinele fiecărei supări care o formează, și, în particular, cea a socialiștilor.

Astăzi, F.N.D.-ul s-ar prăbuși dacă Titel Petrescu ar părăsi această coaliție. Dar, fără îndoială că nu are curajul să facă acest lucru. Trebuia să iau masa cu el, la Fischer, însă nu a venit. Nu sunt prea tare surprins. Mi s-a întâmplat de mai multe ori că politicienii, care pretindeau că se bucură să mă întâlnească, dispăreau în ultimul moment deoarece se temeau să nu fie puși să răspundă la câteva întrebări stânjenitoare sau să audă niște lucruri care nu le conveneau.

Pentru a reveni la Titel Petrescu, nevastă-sa ne-a spus că el suferea de o gingivită gravă și trebuia să rămână în pat. Afirmațiile ei m-au convins de două lucruri: 1) apostolul bun nu va realiza intenția de a rupe cu F.N.D.-ul; 2) această dezamăgire se datorează groazei (teama de a nu fi urmat de partidul său și de a nu avea probleme cu sovieticii).

M-am grăbit să merg la Marjoribanks, care-l înlocuiește pe delegatul politic al M.S., Le Rougetel, de la Legația Angliei, care s-a îmbolnăvit la Bari, pe când se întorcea de la Londra. I-am spus lui Marjoribanks că, dacă mai trebuia să-l susțină pe Rădescu, atunci cel mai bun mijloc ar fi să-l determine pe Titel Petrescu să plece din F.N.D. Or, liderul socialist își va recăpăta curajul dacă vom reuși să-l convingem că această

operație nu comportă nici un risc personal, ci dimpotrivă, poate să constituie o șansă politică pentru el. Marjoribanks este de aceeași părere cu mine. Fără îndoială că va încerca să-l încurajeze pe prietenul nostru fricos. Dar, poate este deja Prea târziu.

4 martie. România traversează de o săptămână una din cele mai grave crize de după 23 august 1944. Urmăresc cu atenție evoluția evenimentelor. Nu am loc să le enumăr pe toate aici: o voi face] într-un raport lung pe care să-l trimit la Berna⁹¹.

Ceea ce aș vrea să consemnez este sentimentul dramei obscure, care se petrece chiar în acest moment.

Un lucru este sigur: sovieticii au cerut demisia generalului Rădescu la două săptămâni după ce i-au transmis o dovadă de încredere prin vocea lui Vinogradov. Ce motiv avea Kremlinul săi exploateze cu atâta ură și brutalitate evenimentele din 24 și 25 februarie? De ce Stalin și Molotov l-au trimis urgent la București pe Vișinski cu ordine atât de imperative?

Cred că la Conferința de la Yalta, urmată de intrarea în război a Turciei și a Egiptului, sovieticii s-au convins că nu mai aveau nici un minut de pierdut. Dacă voiau să-și consolideze poziția în România, trebuiau să acționeze înainte ca anglo-americanii să fie în măsură să se opună cu eficacitate planurilor lor. Există două motive:

1) La Yalta, U.R.S.S.-ul a trebuit să se alăture politicii generale a asociațiilor ei. Aceștia consideră că în toate țările eliberate din Europa și, în primul rând, în țările foste satelite ale Germaniei, regimul viitor să fie rezultatul unor alegeri libere. Până atunci, ei cer guvernelor acestor țări să grupeze

⁹¹ În Rapport politique no. 8, La crise s'aggrave, A. F. B., fond E 2300, București, rola 48, de Weck concluziona: „Soarta României este în joc. Nu mai este vorba de certuri între partide sau între persoane. În spatele pionilor pe care îi vedem evoluând pe scena românească, sunt jucătorii reprezentați de cele trei mari puteri ai căror șefi s-au întâlnit recent în Crimeea”.

reprezentanți din toate partidele democrate coalizate contra hitlerismului.

2) Nu este deloc cert că armatele egiptene și turce sunt chemate să joace un rol militar foarte important contra Germaniei, în ultima fază a războiului. Dar, prezența lor în sectorul oriental al Europei tinde să reducă superioritatea enormă de care beneficiază forțele sovietice pe tot frontul de Est. Poate că anglo-americanii se gândesc să utilizeze trupele lui Ismet Înönü și ale regelui Farrouk pentru a asigura libertatea alegerilor în anumite țări, cum sunt Bulgaria, România și Iugoslavia, unde ocupația militară sovietică poate foarte ușor să falsifice rezultatele scrutinului.

Deci sovieticii aveau un interes evident să forțeze lucrurile: să instaleze la București un guvern devotat lor, apoi să pretindă că acest guvern reprezintă poporul român și să insiste pentru ca Națiunile Unite să-i lase în grijă să se ocupe de alegerile generale.

Se pare că acest plan întâmpină rezistențe. Până acum, niciunul dintre oamenii solicitați de rege nu a reușit să constituie un cabinet, este ca și cum în spatele acestor persoane și a partidelor lor se ascund niște forțe mult mai importante, angajate într-o luptă surdă, dar dură. Presa nu comentează nimic și, pentru prima dată, oamenii care, de obicei, știau aproape tot ce se petrece în culise, de astă dată mărturisesc că dau cu presupusul.

5 martie. Totul pare să dea de înțeles că ziua de azi va fi decisivă pentru viitorul României. Din nefericire, lucrurile se aranjează destul de rău. Britanicii par hotărâți să-l susțină pe rege și să înlesnească formarea unui guvern care se va declara gata să sprijine monarhia constituțională. Americanii afirmă dorința lor de a vedea în România un regim cu adevărat democratic și, conform deciziilor luate la Yalta, un guvern național care să includă reprezentanții tuturor partidelor și care să organizeze imediat alegeri libere. Cu toate acestea, ei declară că nu au nici o sugestie de făcut în privința persoanelor care trebuie să intre în formațiunea ministerială chemată să succeadă cabinetului Rădescu.

Îl deplâng tare pe bietul rege Mihai⁹², supus la tot felul de sfaturi și influențe contradictorii.

Drama la care, din nefericire, asist fără nici o putere de a influența foarte tare asupra deznodământului, îmi lasă puțin timp liber să mă mai ocup și de problemele mele personale. Cu toate acestea, mă găsesc și eu la o cotitură a destinului meu. Misiunea care mi-a fost încredințată în România se apropie de sfârșit. Mi se promite Legația de la Roma, însă nu am încă dreptul să spun ceva. Nici măcar nu știu dacă agreementul a fost deja cerut.

Perspectiva de a mă stabili în Italia nu mă încântă deloc: aș fi vrut să merg în Franța, deoarece acolo găseam singurul climat care mi se potrivește perfect. Inșă, din motive care îmi scapă, postul de la Paris a fost dat lui Carl Burkhardt, numit de câteva luni în locul lui Max Huber, în calitate de președinte al Comitetului Internațional al Crucii Roșii. Este adevărat, s-a spus că misiunea lui va fi temporară. Dar cine mă asigură că acest provizorat nu va deveni definitiv? și chiar dacă Burkhardt ar trebui să rămână puțin timp la Paris, nimeni nu-mi garantează că mi se va da acest post din moment ce voi fi deja instalat la Roma.

6 martie. Cine trebuie să fie responsabil de faptul că România devine o provincie, sau mai degrabă o colonie a U.R.S.S.-ului? Nu este ușor de dat un răspuns precis.

Înainte de a propune unul, se impune relatarea evenimentelor din ultimele zile. Am făcut deja acest lucru într-un raport, așa încât nu voi mai repeta și aici.

Principalul eveniment este că Petru Groza⁹³ tocmai a constituit un guvern de extrema stângă, garnisit cu câțiva

⁹² După notele lui René de Weck, Regele a chemat la Palat, în seara de 5 martie, pe Maniu și pe Dinu Brătianu, rugându-i să își dea concursul la formarea guvernului Groza, „a cărui numire în calitate de șef de guvern a fost cerută de Mareșalul Stalin ca un serviciu personal”. A.F.B., fond E 2300, București, rola 48.

⁹³ Iată cum îl descrie de Weck pe Petru Groza, liderul Frontului Plugarilor: „... el este astăzi omul Moscovei. Având

dizidenți liberali și țărăniști. De aici rezultă că toate pârghiile de conducere sunt în mâinile comuniștilor⁹⁴. Atâta timp cât armata roșie va ocupa țara, nu ne putem aștepta la nici o reacție, ci numai la alte alunecări spre stânga. Din acest moment, problema românească a devenit o chestiune de timp. Rezistența anglo-americană începe să fie simțită, dar ea va rămâne inoperantă atâta timp cât Londra și Washington-ul menajează Moscova pentru a nu diminua efortul sovieticilor în război. Această atitudine se va schimba imediat la sfârșitul ostilităților din Europa, când anglo-americanii se vor simți cei mai puternici, cum de altfel și sunt în realitate. În concluzie, dacă războiul se termină repede, România va scăpa fără să sufere prea mult; dacă însă va dura mai mult de șase luni, nimeni nu poate spune ce se va întâmpla cu regatul danubian. [...].

19 martie. Ieri, am luat prânzul la Mogoșoaia cu soții Dampierre. El a fost ministrul Franței la Budapesta până la sfârșitul anului 1942 sau la începutul lui 1943, când a demisionat pentru că nu mai voia să servească guvernul de la Vichy. Contesa, o scriitoare pedantă, era de origine levantină sau persană. Ambii au rămas în Ungaria, unde au fost destul de bine primiți până în momentul când amiralul Horthy a impus maghiarilor un guvern devotat lui Hitler (19 martie 1944). De atunci, soții Dampierre au luptat contra persecuțiilor operate de Gestapo. În fine, au reușit să-și recapete o oarecare libertate. Asediul Budapestei de către

o avere însemnată, el pretinde că este comunist, însă nu va fi de mirare că guvernul său, dacă reușește să-l formeze, se va arăta docil față de ordinele Moscovei”. A.F.B., Rapport politique no. 8, A. F. B., fond E 2300, București, rola 48.

⁹⁴ René de Weck notează că, ascultând declarațiile virulente ale lui Andrei Vâșinski la adresa liderilor liberal și național-țărănist, oricare auditor înzestrat cu memorie poate să-și amintească imediat de discursurile ministrului german, von Killinger, care folosea același gen de limbaj contra acelorași oameni-Rapport politique no. 9, A.F.B., fond E 2300, București, rola 48.

sovietici i-a găsit la niște prieteni unguri aflați la cincisprezece kilometri de capitală. Au reușit cu greutate să obțină de la sovietici autorizația și mijloacele materiale de a ajunge la București, unde sunt găzduiți de Sarret. Jaful făcut de germani în Budapesta, urmat de cel al sovieticilor, i-a făcut să piardă tot ce mai aveau.

Astăzi am luat masa cu locotenent-colonelul Masterson și cu alte persoane de la Royal Engineers și de la Intelligence Service. Înainte de război, a fost inginer la compania petrolieră Unirea din România. În momentul rupturii relațiilor româno-britanice, a ajuns în Turcia, apoi în Egipt. Am făcut cunoștință cu el săptămâna trecută la Monica Krupensky, dar îl cunoșteam mai de mult, fiindu-mi prezentat de curierul Chaulmontet. Este un englez jovial și dinamic și un mare admirator al lui Churchill.

Mi-a declarat că războiul în Europa se va termina curând. Este convins că rezistența nazistă nu se va prelungi mai mult de câteva săptămâni.

În ceea ce mă privește, am crezut atât de mult că eram pe punctul de a înfrânge definitiv Germania, încât nu mai îndrăznesc să formulez pronosticuri. Greșeala pe care am comis-o de mai multe ori nu se referea la șansele nemților de a scăpa de la catastrofă: din septembrie 1939, înfrângerea lor era sigură și previzibilă. Chiar a doua zi după dezastrul francez, am susținut consecvent că Aliații au pierdut prima etapă, dar că asta nu-i va împiedica să câștige partida. A fost o certitudine aproape matematică. După debarcarea Aliaților în Africa de Nord și victoria sovieticilor de la Stalingrad, i-am spus lui Moruzzi: „Este începutul sfârșitului”. Și nu mă înșelam, căci nemții nu și-au mai revenit de atunci. Doar că sfârșitul lor durează mai mult timp decât îmi imaginam. [...].

20 martie. Mariana este din nou bolnavă. În cotidianul „Jurnalul de dimineață” citesc, la rubrica Horoscop, că persoanele născute în zodia Taurului, cum sunt eu, au astăzi succes în dragoste. Dacă ași fi superstițios, aș pleca imediat la vânatoare pentru a nu-l face pe astrolog să mintă. Însă îmi spun că este mai bine să am răbdare până la însănătoșirea Marianei, care este o parteneră foarte dotată și de care mă

voi despărți în curând, nu din cauza vreunei decepții, ci pentru că voi pleca de aici.

În timp ce continuam să scriu, am fost anunțat de vizita lui Ghica. Venea să-mi reamintească apropierea Paștelui și m-a rugat să îndeplinesc ceea ce convenisem să numim „obligatie pascală”. În context, nu era bine să accept invitația. Nu voiam să-i fac rău acestui om, dar nu am avut curajul să-l refuz.

Oare asta numește astrologul succes în dragoste?

21 martie. Horoscopul de astăzi este același cu cel de ieri. Cura se poate adevăra?

Am fost invitat la masă la Lugoșianu, unde l-am întâlnit pe profesorul Ionescu-Sisești, care a îngrijit-o de două ori pe răposata mea soție. Nu l-am mai revăzut din zilele negre ale lui februarie 1944 și nu voiam să-l mai văd în calea mea. Căci, deși a îngrijit-o cu devotament și cu succes pe scumpa mea răposată, a devenit apoi teribil de nepăsător, n-a prevăzut eventualitatea unei reveniri a bolii și n-a luat măsurile de precauție. Mereu același optimism românesc! Îl consider responsabil, cel puțin parțial, de nefericirea mea. Doar prezența altor convivi, m-a împiedicat să-i arăt ce simt. [...].

25 martie. Iată că primăvara a revenit! Probabil că, înainte de venirea verii, voi părăsi Bucureștiul. Mă gândesc să plec cu Ritter și cu personalul Diviziunii speciale. Pe 1 aprilie, va trebui să evacuez imobilul din alea Zoe, pe care doamna Filaliti, amabilă, l-a închiriat pentru șase luni unei tinere familii de diplomați turci. Mă gândesc să petrec la Mogoșoaia cele câteva zile sau săptămâni care mă despart de ziua plecării. Asta va da apă la moară bârfelor din București. Se zvonește de câțva timp deja că mă voi căsători cu Martha Bibescu⁹⁵. Bineînțeles, nu este vorba de o căsătorie din dragoste, ci, pentru ea, este un mijloc de a fugi din țară, iar

⁹⁵ După numirea lui de Weck la Roma și plecarea Marthei Bibescu la Paris, între cei doi se stabilește o bogată corespondență. O parte din scrisorile ei Bibescu se află în fondul René de Weck de la Biblioteca cantonală din Fribourg.

pentru mine, o afacere lucrativă. Când zvoniștii vor vedea că plec singur, vor găsi fără îndoială o explicație foarte simplă. Parcă și aud: „Vă asigur, doamnă scumpă, că totul era deja aranjat. Știu asta dintr-o sursă sigură. Anunțul oficial urma să se facă în ajunul publicării reformei agrare. Cu fabricile și cu pădurile din proprietatea ei, Martha va suferi, fără să fie totuși ruinată, deși averea ei va fi redusă foarte mult. Pricepeți acum de ce treaba nu se mai face. Este un om prevăzător. Se spune că exproprierea domeniilor agricole nu este decât un început și că vor urma și altele. El nu vrea să se aventureze”.

Mariana nu știe că dragostea noastră, începută în vara anului 1940, O voi reînnoi pentru o lună, până pe 1 mai. Vinerea trecută, Mariana a venit la mine, mai amoroasă și mai tandră ca niciodată. A fost o întâlnire reușită, dar inima mea nu mai era acolo.

A fost o poveste specială, despre care aș putea să mai spun precum vorba cântecului: „Erai o deocheată când te-am cunoscut”.

Trebuie să-i aduc acest omagiu: că a fost încă din primele zile erotică, vorbăreată și o parteneră excepțional de înzestrată. Din punct de vedere fizic, ne-am înțeles perfect. Mai mult, pentru mine, fiecare întâlnire era o desfătare estetică, deoarece Mariana, care este de naționalitate greacă, are frumusețea sculpturală a femeilor ateniene din secolul V. Inteligentă, ea și-a dat seama că mă implicasem cu toată dorința în această aventură, ceea ce a determinat-o să mă prezinte tuturor prietenelor și chiar cumnatei ei, Mia. Știa foarte bine ca această companie era în avantajul ei. De asemenea, nu neglija nici faptul că, pe un alt plan decât cel al iubirii fizice, o iubeam pe fosta soție. De aceea, s-a arătat întotdeauna prudentă și discretă.

Necazul trăit prin moartea soției a întrerupt pentru un timp legătura noastră. Apoi, natura și-a reluat drepturile.

Aceasta s-a petrecut în timpul bombardamentelor. Eu m-am refugiat la Mogoșoaia, iar Mariana a plecat la țară. Mergeam în fiecare zi în oraș; uneori venea și ea pentru câteva ore. Deci am continuat să ne vedem, fie la ea acasă, pe

strada Dionisie Lupu nr. 20, fie într-o căsuță de pe aceeași stradă, la numărul 61. Era o casă de croitorie, pe care sora Marianei o conducea în asociație cu o evreică, obligată de legile rasiale să-și „camufleze” afacerea prosperă. Bineînțeles, în timp ce avioanele americane bombardau Bucureștiul aproape zilnic, atelierul a fost închis, din lipsă de clientelă și de muncitoare. Prin urmare, am putut să amenajăm un loc sigur unde am petrecut momente foarte plăcute. Aveam anumite motive să-l prefer în locul apartamentului prietenei mele. La începutul primăverii, Mariana m-a anunțat logodna ei cu un bărbat cu douăzeci de ani mai tânăr decât mine, pe care nu-l iubea. L-a ațâțat multă vreme și l-a făcut s-o dorească, dar în momentul în care doliul meu o despărțea de mine și-a schimbat comportamentul. De atunci, „logodnicul” ei și-a arogat toate drepturile să vină la ea fără să o anunțe. Deși se arăta generos, ea îl trata atât de urât încât, de multe ori, credeam că se vor despărți. Nu am făcut nimic să provoc această situație. Îndată ce mi-a comunicat vestea, i-am și spus Marianei: „Dacă tu crezi că vei fi fericită cu acest om, atunci nu vreau să fiu un obstacol în calea fericirii tale”.

27 martie. Pe măsură ce se apropia vara, ofensiva anglo-americană contra Bucureștiului și a centrelor industriale devenea tot mai violentă. Ea a atins punctul maxim la sfârșitul lunii iulie, anul trecut. În august, Mariana nu a mai revenit la București. După lovitura de stat din 23 august, a fost o vreme când n-am mai avut nici o veste de la ea. Circulația mașinilor pe străzi era complet paralizată, deoarece sovieticii îi opreau pe cei care le ieșeau în drum și le luau vehiculele. Am obținut un permis sovietic pentru mașina mea și m-am hotărât să merg în satul unde se afla Mariana, pentru a o aduce la București. Însă ea mi-a telefonat că puteam să vin să o văd la atelier. Am fugit într-acolo. M-a anunțat că s-a căsătorit cu domnul Ionescu. Circumstanțele politice și presiunea unei surori mai mari au convins-o să facă acest lucru. Mi-a spus că mariajul nu era întru totul consumat. Pretindea că nu a vrut să se dea stăpânului ei decât după ce avea binecuvântarea religioasă. Apoi s-a răzgândit, a renunțat la spusele proprii și s-a

hotărât să se culce cu soțul ei. Pe moment, nu ne-am gândit la acest lucru, ci doar la noi doi. A fost o întâlnire frumoasă.

De atunci, nu am mai putut să ne întâlnim la ea acasă decât dimineața, în absența domnului Ionescu. Pe de altă parte, atelierul a început să funcționeze. Acolo era mult mai sigur decât domiciliul conjugal, unde soțul putea să apară dintr-un moment într-altul. Mai mult, o femeie măritată este mai puțin liberă. Trebuia, deci, să vedem ce era mai bine de făcut. Cu ajutorul doamnei Filaliti, am putut să închiriez, la sfârșitul lui noiembrie 1944, două camere în apartamentul doamnei Nasta, pe strada Londra. Am petrecut și încă mai petrecem împreună momente bune.

Trebuie să mărturisesc că, de când nu mai pot să-mi închipui că Mariana ar fi fost numai a mea, dragostea pentru ea este mai puternică decât înainte. Dificultățile pe care le întâmpinăm pentru a ne aranja întâlnirile merită tot efortul: greutatea cu care plătim menținerea legăturii îi sporește valoarea (evit, într-adins, cuvântul cucerire).

Pe vremuri, Mariana avea toată libertatea și tot dreptul să mă înșele. Niciodată n-am încercat să aflu dacă așa era. Spontaneitatea cu care mi s-a oferit mie, trecător anonim, în ziua când am cunoscut-o, m-a făcut să cred că nu mă va părăsi prea ușor. Zelul ei de a mă păstra ca amant pare să arate că nu acorda o importanță excesivă fidelității față de soțul ei. Oricum, până la intrarea în scenă a domnului Ionescu, toate „capriciile Mariane” nu puteau să aibă pentru mine nici nume, nici trup, nici înfățișare.

Soțul este altceva. Nu l-am văzut niciodată și probabil că nu-l voi cunoaște niciodată. În orice caz, aud vorbindu-se despre el, îi cunosc trăsăturile dintr-o fotografie, am făcut dragoste în patul lui, Pot să mi-l imaginez într-un apartament în care prezența lui i-a schimbat înfățișarea. Când se întâmplă să mai trec pe la Mariana, văd numele acestui bărbat încrustat pe o placă de cupru, înainte ca ea să vină să-mi deschidă ușa. Acest bărbat este o realitate.

Sunt gelos, cel puțin într-o oarecare măsură. Existența lui mă acomodează. Însă gelozia alimentează dragostea. În plus, domnul Ionescu a devenit un subiect de conversație

între mine și Mariana, întrebările pe care i le pun, o obligă să-mi explice natura raporturilor sale cu soțul și cu amantul ei. Nu-i lipsește deloc dibăcia care, pe plan pur fizic, ne-a condus treptat pe cel psihologic și ar putea să ne aducă, într-o zi, până la cel sentimental.

28 martie. Mai mult ca sigur că războiul din Europa se apropie de sfârșit. Am luat masa la Le Rougetel, care, așa prudent cum este, nu a ezitat să recunoască această evidență. Nu m-a contrazis când i-am spus că, în conflictul lor latent cu sovieticii, englezii păreau că dețin controlul. Mi-a răspuns printr-un surâs larg de satisfacție.

O voi regreta pe Mariana și, poate, și ea mă va regreta pe mine. Nu i-am vorbit decât în termeni foarte vagi de o plecare posibilă la o dată oarecare. Nu voiam să înveninez prea mult ultimele noastre întâlniri. Îmi place că nu se căiește niciodată. Pentru mine, „l'animal triste post coitum” este o stare sufletească pe care nu am încercat-o niciodată decât după experiențe dezamăgitoare sau când mă temeam că o întâlnire întâmplătoare cu o femeie putea avea urmări neplăcute pentru sănătatea mea. Dragostea cu o parteneră sănătoasă, tânără, frumoasă și amoroasă, mi-a procurat numai satisfacții. [...].

31 martie. În seara asta, vreau să mă reinstalez la Mogoșoaia. Nu voi mai locui în „palatul” care a fost vara trecută sediul Legației noastre, ci voi fi musafirul prințului Dimitrie Ghica-Comănești (Dede), ginerele Marthei Bibescu.

Românilor le lipsește simțul „salvării publice”. Îmi dau scama din toate conversațiile pe care le am despre pedepsirea „vinovaților de război” și despre „responsabilii dezastrului”. Interlocutorii mei, chiar și cei care nu au avut nici cea mai mică admirație pentru regimul Antonescu și pentru politica sa de supunere față de Germania, mă acuză de cruzime când cer o represiune fără milă. Românul este un copil bun, mânat din instinct să fie indulgent: nu-i place să pedepsească prea sever. Această stare de spirit este răspândită în lumea politică, din motive care nu sunt întotdeauna foarte onorabile. Este o lume unde fiecare are să-și reproșeze ceva, unde nimeni nu se gândește să calce în

picioare pe adversarul învins, de frică să nu-i vină și lui rândul într-o zi. Acești apostoli spun: „faptul că legionarii și Antonescu au comis erori – a se citi, orori – nu este un motiv de a îneca țara în sânge. Trebuie să știm când să ne oprim. Nu vom face nici un masacru. De altfel, cei care le vor ordona nu vor risca să devină la rândul lor victime?”

Argumentul va fi valabil, cel puțin parțial, dacă este vorba de o ceartă de politică internă. Însă problema se pune altcumva. „Vinovații de război” sunt oameni care, mai exact, ar trebui citați drept „inculpați de crime contra legii și a cutumei războiului”, până în momentul în care vina lor va fi demonstrată printr-un proces. „Responsabilii de dezastru” sunt, sub aceeași rezervă de drept, niște oameni acuzați că au ruinat țara pe care o guvernau, printr-o politică nebună sau criminală. Și unii, și ceilalți trebuie judecați și, dacă într-adevăr au comis faptele care li se reproșează, să fie condamnați la moarte fără milă.

Aici este momentul în care intervine noțiunea de salvare publică. [...].

2 aprilie. Iată-mă, din nou, la Mogoșoaia, în calitate de musafir la Valentina Ghica-Comănești.

După bunică-sa, pe linie masculină, gazda mea descinde (după cum spune) din Napoleon și din Emilie de Pellapra (vezi cartea dedicată acesteia din urmă și a progeniturii sale și prefațată de Frederic Masson). Vicemareșalul de Aviație, Stevenson, șeful misiunii militare britanice, este un admirator al micului caporal. Acesta găsește asemănări între Valentina și chipul împăratului.

Datorită doamnei Pellapra, Mogoșoaia este plină de amintiri napoleoniene. Însă cele mai frumoase se găsesc în palatul Marthei, care este o restaurare a celui construit la începutul secolului al XVII-lea de Constantin Brâncoveanu. În casa Valentinei se află multă mobilă, tablouri și bibelouri din timpul celui de-al doilea Imperiu. În camera în care stau, se află un pat mare de abanos, decorat cu ghirlande de bronz aurite și cu incrustații de sidex. Este de prost gust, însă prezintă deja un anumit interes istoric.

Dacă Mariana nu este sinceră când își transmite iubirea (și, întotdeauna trebuie să te îndoiești de o femeie căreia îi dai bani), atunci ea posedă cel mai desăvârșit talent de actriță pe care mi-a fost dat să-l cunosc în lunga mea carieră. Căci toate vorbele ei, până la cele mai mici gesturi, sunt exact ceea ce reclamă vanitatea masculină: dorința pasională pe care o încearcă bărbatul de a transmite partenerei aceeași plăcere oferită de ea. Toată viața am trăit această căutare nebună. Teoretic, nu pot să știu dacă am avut succes, căci o femeie abilă are o mie de mijloace de a-și înnebuni partenerul. Practic, și prin comparație cu altele, trebuie să recunosc, fără îngâmfare, că Mariana este excepțional de dotată și că puține amante mi-au dat satisfacții complete. [...].

6 aprilie. Astăzi, pe la ora 14, a murit Elizabeth Bibescu, soția lui Anton Bibescu, diplomat și om de teatru. Era fiica lordului de Oxford, primul-ministru⁹⁶ al Marii Britanii pe vremea când debutam în cariera profesională. Căsătorindu-se cu Elizabeth a doua zi după declanșarea primului război mondial⁹⁷, Anton pretinde că voia să o salveze de alcoolism, un viciu dobândit de la vârsta de 18 ani. Nu pare să fi reușit. Nefericita putea oare să fie salvată? Cred că destinul ei a fost pecetluit de mult timp. Englezoaică izolată în România datorită războiului – iată unul dintre motivele care au accelerat ritmul cursei către această moarte.

Nu am cunoscut-o pe Elizabeth în tinerețea ei. Primele mele întâlniri cu prințesa lui Anton Bibescu au fost în 1939. Nu-mi amintesc să fi avut sentimentul că era o intoxicată, ci mai degrabă o creatură artificială, la care nimic nu este spontan și căreia – poate pentru a nu fi privită de oameni drept inferioară soțului ei – îi plăcea să fie băgată în seamă. Dar, de câțva timp, mergea ca un automat, privea fix în față, îl confunda pe Petru cu Pavel, repeta aceleași cuvinte, semn al unei amnezii aproape totale.

⁹⁶ Herbert Henry Asquith (1852-1928) , Earl de Oxford si Asquith, prim ministru al Marii Britanii (1908-1916).

⁹⁷ Căsătoria cu Anton Bibescu a avut loc pe 29 aprilie 1919.

Duminica trecută, a venit totuși să prânzească la Mogoșoaia. Singurele cuvinte pe care le-a adresat au fost să ceară vin și coniac. Ea mă face să înțeleg adevăratul sens al expresiei: „încăpățănare de bețiv”.

Se spune că a murit dintr-o doză prea mare de somnifere⁹⁸. Este clar că de câțva timp abuza de droguri, fie pentru a combate efectul alcoolului, fie pentru a-și alina suferințele. Pentru a rezolva enigma, trebuie cunoscute cauzele decadenței acestei femei, încă de pe vremea când era tânără și părea a fi privilegiată de soartă. Versurile și nuvelele sale – căci era scriitoare, ca și Martha Bibescu – ar putea fi un indiciu. De ce să mă ocup eu de necazurile ei? [...].

10 aprilie. În această dimineață, am întâlnit-o pentru ultima dată pe Mariana. Ieri și azi dimineață, am așteptat un telefon. O mică decepție este suficient să-mi creeze o stare proastă. Cred că nu sunt un om normal: tot programul meu poate fi dat peste cap dacă intervine ceva care să mă irite.

În timp ce scriam aceste rânduri, îmi telefonează Mariana, dându-mi întâlnire pentru mâine. Și astfel totul a reintrat pe făgașul normal.

11 aprilie. [...]. Masa oferită de Martha Bibescu a fost excelentă, dar a durat cam mult. Ieri seară, l-am invitat la cină pe vărul ei, arhitectul George Cantacuzino, pe Michel Dard, de la Institutul francez și pe căpitanul Davies, din armata britanică. Pentru a estompa emoțiile și oboseala pricinuite de moartea verișoarei sale Elizabeth, Martha a oferit o serată lirică. Trebuie să mărturisesc că interesul meu pentru acest program cultural a fost mai scăzut decât pentru cina dinainte. Dragostea mea pentru literatură fie că s-a diluat, fie că am fost decepționat că nu mi s-a solicitat și mie concursul. Am impresia întotdeauna că asemenea serate durează prea mult. [...].

13 aprilie. Anton Bibescu îmi vorbește de nevasta lui. Deși în aparență avem aceleași preocupări (literatura și diplomația), suntem la fel de diferiți unul de altul așa cum

⁹⁸ Elizabeth Bibescu a murit de pneumonie pe 7 aprilie 1945.

pot fi doi europeni. Experiențele noastre conjugale nu au nimic în comun, în afară, poate, de obligația că fiecare dintre noi a trebuit să se impună și să-și asocieze soția în lumea mondenă a diplomației. Luând-o pe fiica contelui de Oxford în căsătorie, acest prinț român se gândea, fără îndoială, să consolideze principatul valah printr-o alianță occidentală, întotdeauna, efortul său de a-i asigura o existență strălucitoare și asemănătoare celei pe care ar fi putut să o aibă la Londra, a fost tot timpul dublat de un rol de infirmieră și de unul de tutore. Diferența de vârstă demonstrează acest lucru: Elizabeth a murit la 48 de ani, iar Anton mărturisește că are 67 de ani.

Povestea mea este cu totul alta. Căsătorindu-mă cu Blanche, o franțuzoaică de origine modestă, m-am achitat de o dublă datorie față de femeia care, din dragoste, mi-a sacrificat toată tinerețea ei, și față tara a cărei cultură și intelectualitate sunt interiorizate în mine.

În timp ce Anton nu i-a adus nevastei sale o prea mare satisfacție de ordin material și social, atât de importantă în ochii mai tuturor femeilor, eu am ridicat-o pe scumpa mea dispărută la un rang la care nu a îndrăznit vreodată să viseze și pe care nici nu putea să-l bănuiască. La început, a fost încântată, apoi, după câțiva ani, era dezamăgită: fie a crezut că va găsi valori reale în cariera profesională și nu doar o amestecătură de obligații și de aparențe, fie avea un suflet mai pur și mai exigent decât prințesa Elizabeth Bibescu.

Sub rezerva acestor diferențe și a altora, reacțiile lui Anton se aseamănă mult cu ale mele. De exemplu, observ la el o neliniște de natură religioasă, pe care o cunosc bine, precum și lupta între dorința inimii, revoltele instinctului și răceala gândirii. Fiică-sa, Priscilla (căsătorită cu un bulgar și stabilită la Londra) nu pare să fie pentru el o consolare. De aici ar trebui oare să trag concluzia că n-ar trebui să regret că nu am avut copii? [...].

14 aprilie. Berna îmi cere să-mi grăbesc plecarea. Nu mai vreau să prelungesc sejurul aici, însă mă tem puțin de perspectiva unei călătorii prin Bulgaria și Turcia. Englezii îmi vor oferi un loc în avionul lor de la București la Bari și de la

Roma la Marsilia. Dar, asta mă obligă să las la București cea mai mare parte din bagaje, care vor ajunge cine știe când. Voi încerca să mă imbarc pe un vapor american sau englez, care pleacă din Constanța. Toate aranjamentele acestea sunt foarte complicate. [...].

15 aprilie. Sunt sigur că mi-a ajuns cât am stat în România. Destul de mulți români îmi spun că n-ar trebui să-i părăsesc într-o asemenea situație periculoasă, când „experiența” și sfaturile mele le-ar fi mai prețioase decât înainte. Dacă m-ar fi ascultat mai atent atunci când sfaturile mele puteau să-i conducă la acțiuni mai eficiente, poate că nu ar fi ajuns în situația de astăzi. Eu însumi aș putea să mă simt obligat, din punct de vedere moral, să joc până la capăt un rol important, urmărind o acțiune ale cărei rezultate ar fi tangibile. Adevărul este că niciodată nu am fost ascultat și înțeles decât cu cel puțin șase luni mai târziu. Când și-au dat seama că am gândit bine, mi-au dat dreptate, însă astăzi este mult prea târziu. Nu m-au ascultat cum trebuia atunci când am propus alte remedii pentru o situație agravată. Ce mai puteam să fac la ora asta? Nu voi putea exercita nici o influență asupra sovieticilor, care sunt pericolul cel mai imediat pentru România, deoarece ei refuză să intre în legătură cu mine. Nu încetez să repet că, în primul rând, românii trebuie să se înțeleagă între ei. În al doilea rând, apărătorii lor naturali sunt britanicii și americanii, ale căror sugestii nu par să fi fost mai bine urmate decât au fost ale mele. În realitate, soarta României se joacă pe câmpul de luptă al Germaniei și în cancelariile marilor puteri. Am luat prânzul la Mogoșoaia, cu Mocsonyi-Styrcea, cu secretarul Regelui, Ioanițiu, și cu Kaufmann. Mi se spune că Maiestatea Sa Regina a fost îndurerată când a aflat că plecarea mea se apropie. Și-a adus aminte cu plăcere când am exclamat: „Trăiască. Regele!”, în 29 august 1944. Suveranul mă invita la masă joia viitoare, la palatul Elisabeta, unde locuiește cu mama sa.

Styrcea, considerat de anumite persoane drept un cvasi-comunist, este pe cale să devină extrem de reacționar (legat de acest lucru, am aflat de la doamna Filaliti că în saloanele

de la București eram considerat un bolșevic și se întrebau dacă nu aveam cumva sânge de evreu).

Ionel ne-a dat câteva detalii inedite asupra celor petrecute în 23 august 1944. El afirmă că regele și alți conspiratori l-au rugat pe Maniu să preia puterea, dar n-au putut să-l convingă. Știam chiar de la bătrânul ardelean că a refuzat să devină șeful guvernului, care trebuia imediat să cedeze sovieticilor Bucovina de Nord și Basarabia. Mi-a mărturisit că acționa astfel pentru a menaja viitorul, adică popularitatea sa și a partidului său. N-am știut că a fost pe punctul să cedeze la insistențele Suveranului: „Dacă Maiestatea Voastră îmi dă ordin în acest sens, mă voi supune”. Poate că lucrurile ar fi stat altfel.

Poate.

După părerea mea, trebuia ca Maniu să fie obligat să devină președintele Consiliului, să-i impună un program și câțiva colaboratori, după care să fie trimis la Moscova să semneze convenția de armistițiu. Styrcea pretinde că ar fi fost imposibil dacă ne gândim la caracterul omului. El recunoaște totuși că Maniu avea – sau pretinde că avea – o listă a noului guvern. Însă când i s-a cerut s-o prezinte, n-a arătat nimic. Pe de altă parte, Dinu Brătianu și Pătrășcanu au ridicat obiecții legate de interesele partidelor lor. Ar fi fost o ocazie extraordinară pentru un monarh energic și patriot să arbitreze diferendul și să impună autoritatea regală. Ce păcat!

6 aprilie. [...]. Mi se anunță o nouă criză ministerială pentru această săptămână. Miniștrii socialiști vor demisiona pentru a-i permite lui Groza să remanieze guvernul. Acesta îi va exclude pe dizidenții liberali și țărăniști, pentru a include pe adevărații partizani ai lui Dinu Brătianu și Maniu. Bineînțeles, demisionarii își vor reprimi portofoliile. Noul cabinet se va conforma mai mult rezoluțiilor de la Yalta. Deoarece informatorul care îmi aduce această știre este destul de suspect, aștept să văd ce va urma.

Dacă trebuie să reîncep o carieră la Roma sau la Paris, o voi aborda fără emoții și ambiții, dar, poate, cu o oarecare angoasă. Mă întreb de ce cuvântul de văduvie se folosește

doar în legătură cu femeile. Poate că se referă la ideea de abstenență sexuală, de castitate sau de vid? Din punct de vedere moral, vidul este total atât pentru văduvă cât și pentru văduv. [...].

19 aprilie. Informat de plecarea mea apropiată, regele m-a invitat la masă. Invitația mi-a fost transmisă prin Kaufmann, evreul care lucrează pentru Legația mea.

Suveranul m-a plasat în stânga lui; regina-mamă era așezată la dreapta. O găseam îmbătrânită, toate ridurile de pe față s-au accentuat. La masă mai erau invitați: Negel, mareșalul Curții, și doamna N. Catargi, doamnă de onoare.

Mihai nu mai este atât de vorbăreț ca altădată. Atunci când vorbește, nu prea deschide gura și mă chinui să-l înțeleg. Franceza nu i-a devenit mai familiară. Vorbește în engleză cu mama sa și în română cu supușii.

Nu l-am auzit să-și exprime vreo idee politică. Este adevărat că pentru un monarh constituțional, știința tăcerii este poate cea dintâi virtute. Câteva monosilabe și mai ales fizionomia sunt suficiente pentru a arăta că el a înțeles ce i se spunea.

Regina-Mamă este mai expansivă. Mi-a adresat câteva cuvinte duioase despre doliul meu. În timpul mesei, conversația a fost destul de plictisitoare. Eforturile mele de a anima atmosfera au rămas fără ecou. După cafeaua servită la masă și întotdeauna de aceeași calitate proastă, Maiestățile Lor mi-au pus câteva întrebări asupra a ceea ce gândeam despre România și despre viitorul acesteia. Am folosit momentul pentru a le da asigurări: forța sovietică nu poate decât să se diminueze în raport cu cea anglo-americană. Dacă războiul se va termina curând în Europa, Moscova nu va avea timp să-și realizeze planurile ambițioase în Balcani. Am schimbat apoi câteva urări, după care suveranii s-au retras. [...].

23 aprilie. La București, urmează să se joace în românește piesa lui Anton Bibescu. Pentru că doliul îl va împiedica să asiste la premieră, care va avea loc sâmbăta viitoare, a rugat-o pe Martha să-l reprezinte. Iar ea mă roagă să o însoțesc. Îmi propun să accept, deși prezența noastră în

aceeași lojă va alimenta toate bârfele care circulă pe seama amândurora. [...].

25 aprilie. Astăzi, se deschide conferința de la San Francisco. Oare ce se va decide de acolo?

Am fost invitat să iau masa la Capșa, împreună cu Kaufmann, Vișoianu, Ștefănescu și Max Auschnitt. Acesta din urmă este mai puțin optimist decât altădată. Vișoianu emite pronosticuri sumbre. După opinia lui, U.R.S.S.-ul este de acum înainte inamicul numărul unu al Europei, deoarece Germania învinsă este pe cale să se autodistrugă. Se teme că Europa occidentală și Statele Unite, care nu cunosc pericolul sovietic dintr-o experiență directă, nu vor comite față de U.R.S.S. greșeala făcută în 1918, de colaborarea anglo-americană cu orice preț. Or, această eroare care a dus la slăbirea Franței, a fost una din cauzele înfrângerii franceze din 1940, ceea ce nu i-a scutit pe englezi de obligația să se angajeze într-un nou război contra naziștilor. Vișoianu crede că dacă se cedează prea mult teren lui Stalin, aroganța acestuia nu va cunoaște limite și se va transforma într-un alt Hitler. Cred însă, iar Ștefănescu este de acord cu mine, că e posibil că americanii și mai ales englezii nu sunt naivi și că ei au în mână toate atuurile de a câștiga, adică de a-i obliga pe sovietici să-și dilueze vinul cu multă apă. Mai rămâne de văzut când și cum vor apela la avantajele lor. Mă gândesc că partida de joc va funcționa fie la San Francisco, fie în Extremul Orient. Însă, probabil că nu toate cărțile vor fi aruncate dintr-o dată. Această perspectivă nu-i va încânta pe români. Înțeleg nerăbdarea lor, dar, ce dracul, România nu este buricul pământului.

După războiul din 1914-1918, anglo-americanii au ajutat Germania să se refacă, deoarece se temeau de o hegemonie franceză în Europa. În 1945 și în anii care vor urma, problema care trebuie rezolvată este apărarea Occidentului. Este vorba de îngrădirea imperialismului rus, supunerea Germaniei la multe sancțiuni de lungă durată. U.R.S.S., care a sângerat și a suferit cel mai mult, va trebui să fie ajutată, însă doar cu condiția ca ea să se abțină să încerce să domine Europa. Teritoriul ei este destul de vast și de bogat pentru a-i

permite să prospere fără să intre în dispută cu vecinii. Singurul lucru care i se cuvine de drept este un port la mare, care să-i permită să participe la comerțul maritim de pe glob. Trebuie să i se dea acest drept și să fie ajutată să-și reconstruiască orașele devastate de război. Toate acestea trebuie făcute însă cu prudență și condiționate de garanții serioase. Mai mult, trebuie ca ambițiile sovietice să fie dirijate spre Asia. O prea mare rigoare i-ar incita pe sovietici să caute din nou apropierea de germani, să se alieze cu aceștia contra Occidentului. O prea mare bunăvoință i-ar încuraja să participe la o politică megalomană în detrimentul celorlalte popoare. Este obligatoriu, dar nu ușor, să se găsească o cale justă.

Germaniei trebuie să i se impună o penitență lungă, combinată cu o dezintoxicare. Trupele de ocupație nu vor trebui să se mulțumească doar să păstreze acolo garnizoane, ci să civilizeze și țara. Ca urmare, soldații trebuie să fie dublați de pedagogi abili și bine pregătiți.

26 aprilie. Înțeleg această rezervă a englezilor față de solicitările românești. Românii, pe care îi cunosc dintr-o lungă experiență, cer întotdeauna încurajări. Când cineva riscă să le dea una, oricât de discretă ar fi, ei se pretează imediat la lucrări savante de exegeză și, cu ajutorul imaginației, ajung foarte repede să denatureze sensul mesajului. De câte ori nu i-am văzut construind un roman întreg de politică internațională în jurul unui cuvânt! Însă, câteodată, englezii exagerează cu prudența lor. Conversația de ieri cu Le Rougetel mi-a dat acest sentiment. Mă cunoaște destul de bine pentru a ști că poate să aibă încredere în discreția mea, drept care, uneori, el mi-a făcut confidențe prețioase. Ieri a fost foarte ferm! Nu reușesc să discern ce poate fi adevărat din toate zvonurile care circulă despre o anumită intervenție americană și britanică în relațiile româno-sovietice.

La urma urmei, această indiscreție atât de excesivă reprezintă fără îndoială o forță și servește planurilor celor care le aplică: în diplomatie cu cât se vorbește mai puțin

despre ce urmează să fie făcut, cu atât șansele de reușită sunt mai mari.

Este adevărat că în România nimeni nu este capabil să țină un secret. De altfel, există un antidot contra acestei incapacități de a-ți ține gura: zvonurile contradictorii, adevărate și false, care circulă în București, se pot distinge între ele atât de greu încât o indiscreție rămâne câteodată inofensivă și neluată în seamă chiar și de cei interesați. Probabil că din acest motiv lovitura de la 23 august a putut să reușească. Desigur, nu eram singurul care știa ce se pregătește. Killinger trebuia să fi fost și el informat prin numeroșii săi agenți, însă el nu a crezut, fie pentru că situația era prezentată într-o lumină neverosimilă, fie că orgoliul său nu-i permitea să se gândească că Regele și consilierii săi ar putea să fie atât de nebuni încât să înfrunte al III-lea Reich. Așa se explică sinuciderea lui. Probabil că și-a spus: „întotdeauna am afirmat în fața Führer-ului că aveam controlul deplin asupra întregii României. Cum aş putea să mă mai prezint în fața lui? Cum să-i mărturisesc că această pradă frumoasă mi-a scăpat în câteva ore?”

27 aprilie. Neîncrederea și xenofobia sovieticilor i-au făcut să ia decizii stupide, care dăunează cauzei lor mai mult decât ar putea-o face propaganda adversarilor. Sarret, pe care l-am văzut azi dimineață, mi-a citat exemplele cele mai stupefiante.

Avioane franceze au adus la București piloți francezi din regimentul de aviație din Normandia, care s-a acoperit de glorie pe frontul rusesc. Sovieticii nu permit acestor aparate să ducă pasagerii până în U.R.S.S., unde se găsesc depozitele militare. Oamenii coboară la București și continuă călătoria în avioane rusești. Printre cei care au aterizat la București, se afla și colonelul unui regiment cu doi ofițeri, proclamați de Stalin „eroi ai Uniunii Sovietice”. Sovieticii le-au interzis orice contact cu exteriorul. La intervenția energică a lui Sarret, aceștia au permis câtorva aviatori să se instaleze la Athenee Palace, însă alții au fost reținuți și supravegheați asemeni unor prizonieri de război.

Pe de altă parte, sovieticii din București obligă avioanele

franceze să se întoarcă în Franța fără pasageri, în timp ce aici se găsesc numeroși evadați (prizonieri militari sau deportați civili proveniți din lagărele de concentrare ale germanilor), care ar putea să fie repatriați în 24 sau 48 de ore. Sarret povestește că unul dintre acești oameni, comunist, care s-a luptat de partea sovieticilor ca partizan, văzând cum este tratat de amicii săi, i-a înjurat copios în prezența mai multor martori. Toți prizonierii francezi, care sunt adunați aici, sunt dirijați spre Odessa, unde, înainte de a se putea îmbarca pe un vapor pentru repatriere, trebuie să aștepte mult timp în taberele militare, care nu sunt chiar un paradis.

Faptul că românii nu au simțul timpului, joacă un rol important și dezagreabil în relațiile mele cu Mariana. Întâlnirile noastre sunt întotdeauna fixate prin telefon. Ea nu știe niciodată dinainte când va fi liberă. Iar eu, nu pot să prevăd niciodată momentul când îmi telefonează. Mi se întâmplă ca Mariana să sune când sunt în baie și atunci, până ajung la telefon, nu mai găsesc pe nimeni la celălalt capăt de fir. Ea dă vina pe soț, spunând că trebuie să aștepte ca acesta să plece de acasă pentru ca să-mi poată telefona. De acord, însă un soț occidental ar pleca în fiecare zi aproape la aceeași oră. Uneori m-am hotărât să contez pe momentele în care am presupus că ar fi absent, însă când mă hazardam să iau inițiativa de a telefona, riscam întotdeauna să dau de domnul Ionescu. Cu siguranță că viața este prost organizată.

28 aprilie. Ionel Styrcea este un tip destul de amuzant. Român din Bucovina, după tată (care a fost pe vremuri diplomat în serviciul monarhiei austro-ungare), și englez după mamă, el s-a căsătorit la 22 de ani cu o elvețiancă din Geneva, Gabrielle Duval, poreclită Bielle, care era mult mai în vârstă decât el. El a petrecut câțiva ani la Geneva, unde a lucrat la Societatea Națiunilor. Devenit secretar particular al regelui Mihai, a reușit să-i insuflă acestuia încrederea în victoria Națiunilor Unite. Când și-au dat seama de această atitudine, nemții și Antonescu au încercat să se debaraseze de el. Suveranul a consimțit să-l îndepărteze, însă nu a permis mareșalului să-l trimită la moarte în Rusia. În 1943, după moartea tatălui său adoptiv, Anton Mocsonyi, mare

maestru de vânătoare de la Curtea regală, a devenit moștenitorul unei averi imense. Ionel Mocsonyi-Styrcea a moștenit și misiunea tatălui său pe lângă regele Mihai I. Astfel, a avut o poziție importantă în lovitura de teatru din 23 august 1944. Imediat după aceea, a primit titlul de mareșal al Curții, demnitate pe care o exercita de mult timp, însă a refuzat titlul pentru a nu provoca gelozia altora.

Văzând că victoria – cel puțin provizorie – a extremei stângi se apropie, el a demisionat din toate funcțiile oficiale și s-a retras pe domeniul său din Banat. Din când în când vine la București pentru câteva săptămâni. A avut grijă, înaintea loviturii de stat din 23 august, să-și trimită soția la Geneva „pentru a fi în siguranță”.

Dacă pe vremea lui Antonescu trecea drept un „progresist”, astăzi se declară un reacționar. Cazul său nu este unic. Schimbarea se explică la el, cel puțin parțial, prin loviturile date situației sale de mare proprietar și de capitalist de către reforma agrară și de tendința generală a regimului actual. Deși a părăsit viața publică, continuă să exercite o mare influență asupra regelui. N-a pierdut încă gustul pentru conspirație; din contră, complotează acum mai mult ca altădată. În același timp, vorbește de câteva proiecte mari, destinate să-i salveze averea, fie prin speculații cu deize străine, fie prin participarea la anumite firme industriale.

Pentru ca prezența sa la București să nu atragă atenția, el se manifestă ostentativ ca un fustangiu. Se scuză că vrea să inducă în eroare, dar, de fapt, contrariul ar putea să fie tot atât de adevărat, căci acest Ionel a fost întotdeauna un infidel.

2 mai. Ieri, 1 mai, a fost sărbătorită ziua muncii. Orașul arborează culorile naționale și pe cele ale inamicilor din trecut: Anglia, Statele Unite și U.R.S.S. Au fost foarte puține steaguri franceze: ingratitude sau simplă omisiune, treaba este tipic românească. Românul se îndepărtează de oricine care a avut necazuri, chiar și tranzitorii, așa cum a fost în cazul Franței.

Jurnalele din București proclamă: „Pentru prima dată, am avut alegeri libere”. Pentru ca nimeni să nu ignore

evenimentul, această întoarcere la libertate a fost marcată prin interdicția de a lăsa să se circule cu mașina fără un permis special: șoseaua trebuia rezervată Poporului suveran, care, în loc să meargă la țară și să mănânce mititei la iarbă verde, a sărbătorit triumful său, defilând pe străzile prăfuite, sub protecția armatei roșii și a tancurilor acesteia.

Deși nu aveam un „permis special”, am putut să ajung la Legație, de unde i-am luat cu mașina mea pe Otto Stern, Kaufmann și pe un fost țărănist, Ghilezan, care mergeau la masă la Mogoșoaia.

Nu am văzut marele cortegiu, însă am putut zări grupuri care așteptau docil, în anumite locuri, să intre în coloană. Aceste grupuri formate, în special, din fete îmbrăcate în rochii albe sau albastre, m-au făcut să-mi amintesc de sărbătoarea Domnului de la Fribourg: câteva steaguri aveau forma unor palmieri care fluturau deasupra capetelor celor din cortegiu. [...].

3 mai. Plimbările mele prin București seamănă cu vizitele de adio. Trecând pe lângă anumite case, resimt mai multe amintiri. Ici, niște gazde amabile ne-au făcut o primire bună; colo, am petrecut momente plăcute cu Jeanne, dincolo, cu Alice, mai încolo, cu Mariana sau cu vreo prietenă de-a ei. Imaginea bieteii mele moarte se așază peste locurile pe care le frecventam împreună. Anumite fațade îmi aduc aminte de tot ce am cunoscut în spatele acestor ziduri: de exemplu, casa lui Gafencu, de pe șoseaua Kiseleff. Revăd petrecerea prin care el cu nevastă-sa și-au inaugurat casa. Tot aici, am pregătit împreună cu Gafencu, în 1939, plecarea în Elveția a fostului președinte polonez, Moscicki. Mai târziu, ea a devenit sediul legației iugoslave, condusă, pe atunci, de Avakumovici. Apoi, a fost sediul Legației statului fantoșă al Croației, reprezentată prin ministrul său, Benzu. După aceea, am încetat să mai vin în acea casă. Acum câteva luni, m-am regăsit aici, singur, din nefericire, fiind invitat la un dineu de locatarul ei actual, Stevenson, șeful misiunii militare britanice. Soția mea s-ar fi înțeles foarte bine cu el: este exact tipul de englez pe care ea îl aprecia, simplu și jovial.

9 mai. Bucureștiul întâmpină sfârșitul celui de-al doilea război mondial cu o apatie destul de contrastantă față de entuziasmul delirant la care am fost martor la Paris, în 11 noiembrie 1918. Înțeleg foarte bine de ce englezii și americanii păstrează o tăcere asupra bucuriei lor, deoarece ei mai au încă să înfrângă Japonia. Însă războiul este terminat pentru români. Ocupația sovietică nu le convine, dar această stare poate fi explicată prin lipsa lor de entuziasm. Mai mult, atitudinea unui popor care s-a bătut succesiv în două câmpuri de luptă nu va fi aceeași cu cea a națiunilor care din primele zile, s-au ridicat contra Germaniei naziste. În plus, românii încep să-și dea seama de greșelile comise de guvernanții lor, după armistițiul din 12 septembrie 1944, care nu sunt capabili să obțină recunoașterea calității lor de cobeligeranți.

14 mai. Astăzi, împlinesc 58 de ani.

Atmosfera acestei țări devine irespirabilă pentru cea mai mare parte din locuitorii ei, străini și indigeni. Stroehlin, care a petrecut cinci ani la București sub ordinele mele, îmi declară că nu mai rezistă. I-am răspuns: „Ce ați face dacă ați fi în al treisprezecelea an în România?” Dactilografele, sosite după el, nu visează decât să plece. Martha Bibescu aspiră să părăsească România cât mai repede posibil. Pretextează că trebuie să-și ducă un nepot în Anglia. Bineînțeles, ar vrea cu această ocazie să facă și puțină diplomatie din culise. Ca urmare, caută să obțină patronajul regelui și al lui Maniu. Sunt sigur că se va pune pe drum cât mai repede posibil pentru a pleca oriunde ar putea în afara frontierelor românești. Cu toate acestea, ea are mult mai puține motive decât cea mai mare parte din compatrioții săi din clasa boierească sau a marilor burghezi, să se teamă pentru persoana ei ori pentru bunurile sale. Până în prezent, ea a dus-o foarte bine, fapt care o expune unor sentimente de mare invidie în lumea ei. [...].

4 iunie. De această dată, plecarea este aproape. Dacă nu obțin în timp util autorizația să mă imbarc la Constanța pe o navă britanică, voi folosi trenul special București – Istanbul, care este pregătit pentru ministrul Spaniei și alți câțiva

diplomați care pleacă pe 18 luna aceasta.

Această țară nu va fi niciodată serioasă. Chiar a doua zi după 23 august, autorii loviturii de stat și imensa mulțime care-i urma au proclamat că prima obligație a noului regim era pedepsirea celor responsabili de dezastrul național. Și-au dat repede seama că dorința de a face realmente dreptate nu era atât de intensă la cei care pretindeau că sunt cei mai animați de această idee. Deși arsenalul de legi existente le furniza un cadru legal suficient pentru această sarcină, ei au simțit nevoia să prelungească o legislație specială cu scopul declarat de a nu lăsa nepedepsită nici o crimă sau delict. regătirea și redactarea textelor a fost subiectul unor articole interminabile de presă. Și-au permis, apoi, să-i sustragă pe acuzați din instanțele judiciare normale și au instituit un „tribunal al poporului”, al cărui nume însuși emană un iz de hitlerism. Toate acestea au durat opt luni.

S-a restabilit pedeapsa capitală (abrogată prin revenirea la Constituția din 1923). Pentru că această pedeapsă exista dinainte, dacă ne-am referi la regimul Antonescu, care „a suspendat” Constituția, ar fi fost mai simplu să se dea un decret prin care Constituția să fie repusă în vigoare cu excepția unui articol care interzice pedeapsa capitală.

În fine, spre sfârșitul lunii mai, totul era deja pregătit: dosarele sunt complete, tribunalul poporului este format, acuzatorii publici sunt numiți, iar un prim lot va deschide procesul. Este vorba, mai ales, de cei care au perpetuat masacrele contra evreilor și a indigenilor de la Odessa și din Transnistria. Ministerul Propagandei cheltuiește cinci milioane de lei pentru a reaminti crimele acestora, prin afișe care arată ștreanguri și mormane de cadavre. Se organizează cortegii de manifestanți care cer pedepsirea celor vinovați.

După rechizitorii implacabile, cea mai mare parte dintre acuzați sunt condamnați la moarte. Curtea de Casație și toate camerele reunite resping recursurile extraordinare.

Câteva zile mai târziu, se află că, la propunerea premierului Petru Groza și a ministrului de Justiție, Pătrășcanu, Suveranul îi eliberează pe cei care urmau să

moară. Opinia publică primește cu veselie această măsură de clemență, aprobată de sovietici.

Nimeni nu pare să se fi întrebat dacă aceștia din urmă, arătându-se generoși, nu au întins cumva o cursă protejaților de români și dacă, într-o zi, ei nu le vor reproșa această slăbiciune.

Antonescu îi împușca pe bandiții care profitau de aceasta dezordine pentru a fura poșeta vreunei doamne. Sub Groza, omul care recunoaște că a masacrat câteva mii de evrei, scapă de pedeapsa capitală. Cum să mai fie luată în serios justiția română? [...].

11 iunie. Vin de la doctorul Negrea, care mi-a făcut o injecție cu calciu. Pentru că din luna martie nu am mai avut nici o problemă de urinare, Negrea m-a întrebat, cu un aer sever, dacă m-am obosit sau dacă am comis excese sexuale. I-am răspuns negativ: de patru zile de când am început să fiu congestionat, nu am mai văzut-o pe Mariana. Mai mult, în ultimele două zile, m-am culcat mai devreme decât de obicei. Totuși, ar fi ciudat ca acest mic accident să fie o contrareacție tardivă la nebuniile mele din 31 mai, 1 și 2 iunie (ultima a fost fără ejaculare, cealaltă, de dinainte, am avut o dublă ejaculare). [...].

13 iunie. [...]. Azi dimineață am răspuns cu o voce sobră la telefonul Marianeii, întoarsă de la Constanța. Am acceptat totuși să merg la ea, la ora unsprezece, pe strada Dionisie, numărul 61. Mi-a spus că în aceeași seară a ultimei noastre întâlniri (adică, pe 5 iunie, după-amiaza), Ionescu a venit acasă cu trei bilete de tren, urmând să o ia și pe sora ei, doamna Alibi, într-o stațiune la Marea Neagră, unde a închiriat o vilă pentru sezonul de vară. Deoarece trenul era dimineața foarte devreme, ea nu a mai avut timp să mă prevină. Nu a încercat să mă sune din Constanța, deoarece convorbirile interurbane nu sunt posibile decât după o așteptare lungă. Vocea pe care am auzit-o joi, pe 7, a fost cea a lui Coca, prietenă cu „Bebe”, care este unchiul Marianeii.

Am acceptat toate explicațiile cu o mare candoare. Oricum ar fi, nu i-am făcut Marianeii o scenă la care să mă fi gândit dinainte și ne-am împăcat în patul din atelier.

Nu ar trebui să vorbesc de împăcare, deoarece pisicuța a evitat orice discuție, povestindu-mi cât de odios s-a comportat soțul ei la Constanța. Pretinde că, ieri, Ionescu a vrut s-o împiedice să se întoarcă cu el la București, replicându-i: „doar dacă n-ai să te vezi cu vreun amant”. Îmi promite că va face totul pentru a nu se întoarce la Constanța săptămâna viitoare.

14 iunie. Negrea îmi impune un regim sever: fără carne, fără cafea și fără alcool.

Mariana nu știe că legătura noastră se apropie de sfârșit. I-am vorbit adesea de o posibilă plecare. Mai trebuie să-i spun că aceasta este iminentă și definitivă. Fără îndoială că un cadou cinstit de despărțire o va ajuta să vadă lucrurile de partea lor bună. Mai mult, ea se va consola rapid.

În ce mă privește, fără să fac o dramă din despărțirea inevitabilă, O voi regreta pe această fată bună, pentru frumusețea sculpturală a corpului ei, pentru suplețea atitudinilor sale și pentru calitățile excepționale ale reacțiilor amoroase.

5 iulie. Joia viitoare, pe vremea asta (orele 18 și 10 minute) voi părăsi România, poate pentru totdeauna. Am ajuns aici, amândoi, pe 30 aprilie 1933. Acum plec singur și profund descurajat. Niciodată nu voi mai fi omul care am fost. William Black are dreptate: grădina dragostei este un cimitir. Iată-mă îmbătrânit. Și tot ceea ce mi-a oferit viața, am lăsat să mi se scurgă printre degete. Numirea mea în postul de la Roma nu-mi aduce nici o bucurie. Perspectiva călătoriei pe care trebuie să o fac nu-mi inspiră decât plictiseală și neliniște.

„Prietenii” pe care-i las la București mă vor sărbători în seara aceasta. Peste o oră voi începe să-mi joc rolul. Știind foarte bine că voi regreta totul în această țară, poate chiar și marionetele amabile de care mă voi despărți în curând.

Și totuși, mi-am zis că am stat suficient aici! Dar ce aveam de câștigat înlocuindu-i pe pupazzi ă la mode italienne, adică pe aceste marionete din România „care nu au coloană vertebrală” (după spusele regelui George al II-lea al Greciei).

Și dacă aș mai avea vreo idee! Din nefericire, cui aș putea să o încredințez?

Legatia elvețiană din România (1939-1945)

1. CORPUL DIPLOMATIC (str. Pitar Moș, 12)

René de Weck, însărcinat extraordinar și ministru plenipotențiar

Blanche de Weck, soția ministrului Elveției

Zuber, Frederic, secretar I de Legație

De Fischer, Beat, secretar I de Legație

Schweizer, Ernest, șeful Cancelariei

Büchler, Paul, șeful Cancelariei

Stroehlin, Jean, atașat de Legație

Donche-Gay, René, atașat de Legație

Gindrat, Walter, funcționar al Cancelariei

2. DIVIZIUNEA SPECIALĂ (str. Dionisie Lupu, 9)

Ritter, Paul, consilier de Legație Oederlin, Max, atașat de Legație

3. CONSULATE

BRĂILA Berny, Alfred, consul

GALAȚI Siebenmann, Arnold, consul onorar

4. AGENȚII CONSULARE

CERNĂUȚI Künzle, Nicolas, agent consular

CHIȘINĂU Garin, Paul, cancelar de Agenție

CLUJ Chappuis, Pierre, agent consular

ZABAG Girod, Georges, agent consular

SFÂRȘIT